

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

**INTEGRACE KVALIFIKOVANÝCH
SUBSAHARSKÝCH IMIGRANTŮ V PRAZE**
**Komparativní srovnání se situací
v Paříži, Londýně a Lutychu**

Disertační práce

Andrea Gerstnerová

Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci vypracovala samostatně, pod vedením školitele doc. RNDr. Dušana Drbohlava, CSc., a že jsem všechny použité prameny řádně citovala. Disertační práce (ani její podstatná část) nebyla doposud předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu. Jsem si vědoma toho, že případné využití výsledků, publikovaných v této práci, mimo Univerzitu Karlovu v Praze je možné po písemném souhlasu této univerzity. Svoluji k zapůjčení této práce pro studijní účely a souhlasím s tím, aby byla řádně vedena v evidenci vypůjčovatelů.

Dovoluji si poděkovat zejména doc. RNDr. Dušanu Drbohlavovi, CSc. za podnětné připomínky k tématu předkládané práce. Stejně tak děkuji řediteli belgického Institutu pro výzkum a vzdělávání v oblasti migrace Dr. Altayi Maņçovi a RNDr. Dagmar Dzůrové, CSc. za účinnou pomoc při zpracovávání statistických dat. V neposlední řadě děkuji mým blízkým za jejich trpělivost a morální podporu.

V Praze dne 31. 7. 2009

.....
podpis

„Seuls ceux ou celles qui ont la volonté de pénétrer le monde de l’immigration peuvent se rendre compte de combien il est riche et porteur.“

„Pouze ti, kteří jsou ochotni vnořit se do světa imigrantů, si uvědomí, nakolik je tento zážitek obohacující.“

(Jean-Pierre Mabaya, imigrant subsaharského původu dlouhodobě žijící v Belgii)

Disertační práce využívá výzkumu uskutečněného v rámci grantových projektů:**Grantová agentura Univerzity Karlovy:**

GERSTNEROVÁ, A. *Posilování kulturní diverzity: podpora systematického přístupu řešení otázek kulturní integrace příchozích*. Výzkumný projekt Grantové agentury Univerzity Karlovy. Identifikační č. projektu: 265/2006/B-GEO/PřF.
Realizace projektu: 1. 1. 2006 – 31. 12. 2007.

Grantová agentura Akademie věd:

GERSTNEROVÁ, A.; SEIDLOVÁ, M. *Vytvoření Modelu lokální integrační politiky vůči africkým přistěhovalcům žijícím v České republice*. Juniorský badatelský projekt Grantové agentury Akademie věd. Identifikační č. projektu: KJB901110803.
Realizace projektu: 1.1 2008 – 31. 12. 2008.

Francouzské společenství v Bruselu:

GERSTNEROVÁ, A., přidělené stipendium pro výzkumné aktivity v oblasti mezinárodní migrace ve Valonsku. Identifikační č. stipendia: 10018/AMG/BE.TCH/AN/an.
Termín uskutečnění výzkumné stáže: 6. 3. 2006 – 27. 4. 2006.

Studijní stáž v rámci programu ERASMUS v Paříži:

GERSTNEROVÁ, A., přiděleno půlroční stipendium ke studiu na Fakultě geografie Paris IV Univerzity Sorbonny. Termín uskutečnění stipendijního pobytu: 1. 9. 2005 – 28. 2. 2006.

Část disertační práce je založena na následujících publikovaných pracích:

GERSTNEROVÁ, A. *Migrants africains à Prague: identités, projets migratoires et insertion*. In A. Manço (ed.). *Valorisation des compétences et co-développement ; Africain(e)s qualifié(e)s en immigration*. Paris : L'Harmattan, 2008, s. 59–69.
ISBN: 978-2-296-05519-3.

GERSTNEROVÁ, A. *Shrnutí za NTS F*. In *Sborník dobré praxe; Od teorie k praxi-úspěšné příběhy*. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky - Iniciativa Společenství EQUAL, 2008, s. 122–123.
ISBN 978-80-86878-67-6.

GERSTNEROVÁ, A. *Závěrečná hodnotící zpráva za NTS F*. In *Sborník: „Veletrh inovací pro otevřený trh práce; odmítnuti, ale přesto mají šanci“*. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky - Iniciativa Společenství EQUAL, 2008, s. 96. ISBN 978-80-86878-73-7.

GERSTNEROVÁ, A.; MANÇO, A. *Gouvernance de la diversité et solidarité internationale: pratiques des communes en Belgique francophone*. In Bolzman, C.; Manço, A. (eds.). *Les politiques sociales, Diversité locale et développement*. Brusel: Service social dans le monde, 2009, č. 3&4.

OBSAH

Úvod: Tematická struktura a obecný kontext výzkumu	11
1. Teoretický rámec disertační práce.....	15
1.1 Asimilační model integrace cizinců	17
1.2 Multikulturní model integrace cizinců jako předmět současné diskuse	19
2. Charakteristika cílové skupiny, výzkumných premis a metodologických přístupů	24
2.1 Výzkumné premisy a jejich teoretický rozbor	24
2.2 Vysvětlení užitých pojmů	27
2.3 Popis užitých metodologie, metody	29
3. Integrace kvalifikovaných subsaharských migrantů v České republice.....	37
3. 1 Životní příběh subsaharského imigranta dlouhodobě pobývajícího v České republice ...	37
3. 2 Vývojové trendy československé/české zahraniční politiky vůči Africe	42
3. 2. 1 Vývoj česko(slovensko)-subsaharských vztahů v době komunismu a po vstupu do Evropské unie.....	42
3. 3 Afričtí imigranti v České republice.....	45
3. 4 Afričtí uprchlíci v České republice	49
3. 5 Koncentrace afrických imigrantů na území hlavního města Prahy a přilehlých okresech	52
3. 6 Afričtí imigranti v Praze: odkud pocházejí, jaké jsou jejich životní osudy a jak hodnotí svou integraci do české společnosti.....	53
3. 6. 1 Analýza vytvořených faktorů a jejich interpretace.....	57
3. 6. 2 Integrace kvalifikovaných afrických imigrantů dlouhodobě žijících ve vybraných státech Evropské unie – komparace s ČR	71
3. 7 Afrika očima českých novinářů.....	84
3. 8 Obraz Afriky v evropském tisku	94
3.8.1 Analýza jednotlivých francouzských, britských a belgických periodik.....	100
3.8.2 Komparace výsledků vzešlých z monitoringu českého a evropského tisku	111
4. Role městské samosprávy v oblasti integrace imigrantů na příkladu vybraných evropských měst	114
4. 1 Analýza lokálních integračních politik aplikovaných v Belgii	115
4. 1. 1 Případová studie města Lutych – Ilustrace lokální dynamiky	123
4. 1. 2 Životní příběh subsaharského migranta dlouhodobě pobývajícího v Belgii	130
4. 2 Analýza lokálních integračních politik aplikovaných v Paříži.....	133

4. 2. 1 Případová studie 19. arrondissementu Paříže – Ilustrace lokální dynamiky	140
4. 2. 2 Životní příběh subsaharského migranta dlouhodobě pobývajícího v Paříži.....	149
4. 3 Analýza lokálních integračních politik aplikovaných v Londýně.....	151
4. 3. 1 Případová studie Londýna – Ilustrace lokální dynamiky.....	158
4. 3. 2 Životní příběh subsaharského migranta dlouhodobě pobývajícího v Londýně.....	165
5. Shrnutí podstatných zjištění, závěry a doporučení	168
Seznam použité literatury	177
Příloha.....	184

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 - Analýza parametrů integrace v lokalitě.....	35
Tab. 2 - Mezinárodní smlouvy uzavřené mezi ČSSR a africkými státy do 80. let 20. století	44
Tab. 3 - Afričtí imigranti v České republice podle kategorií pobytu, pohlaví a státního občanství k 31. 12. 2007.....	45
Tab. 4 - Azyl udělen – počet udělených rozhodnutí obou instancí od roku 1993 do 2007.....	49
Tab. 5 - Afričtí žadatelé o azyl podle země původu, občanství, pohlaví a věku k 31. 12. 2007 .	50
Tab. 6 - Afričtí žadatelé o azyl podle země původu, občanství, pohlaví a věku k 31. 12. 2006 .	51
Tab. 7 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Pocit příslušnosti k zemi původu..	57
Tab. 8 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Záměry subsaharských imigrantů vůči zemi původu.....	58
Tab. 9 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Problémy na trhu práce	59
Tab. 10 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Obtíže spojené s ubytováním	61
Tab. 11 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Pocit úspěšné integrace	62
Tab. 12 - Srovnání subsaharských respondentů oslovených v České republice a ostatních evropských zemích	74
Tab. 13 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Postavení subsaharského imigranta ve společnosti.....	77
Tab. 14 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Bydlení jako předpoklad úspěšné integrace	78
Tab. 15 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Vztah k rodině v zemi původu....	79
Tab. 16 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Vazby k zemi původu.....	80
Tab. 17 - Srovnání výsledků faktorové analýzy integračního procesu subsaharských imigrantů usazených v západoevropských státech a České republice.....	80
Tab. 18 - Seznam analyzovaných článků v deníku Lidové noviny	85
Tab. 19 - Seznam analyzovaných článků v deníku MF Dnes	86
Tab. 20 - Seznam analyzovaných článků v deníku 24 hodin.....	87
Tab. 21 - Seznam analyzovaných článků v časopise Týden	88
Tab. 22 - Pozitivní a negativní obraz Afriky za období od 1. 8. do 30. 9. 2006.....	90
Tab. 23 - Analýza evropského tisku (n = 1 407).....	99
Tab. 24 - Zastoupení subsaharských imigrantů v Belgii v letech 1970 až 2000.....	125
Tab. 25 - Analýza parametrů integrace ve městě Lutych.....	127
Tab. 26 - Deset nejčastějších občanství imigrantů podle motivu udělení pobytu ve Francii za rok 2005.....	137

Tab. 27 - Analýza parametrů integrace v 19. pařížském arrondissementu	145
Tab. 28 - Analýza parametrů integrace aktivit londýnské radnice a londýnského samosprávného okresu Southwark.....	161
Tab. 29 - Doporučení pro utváření integračních strategií v České republice podle parametrů interkulturního města.....	174

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 - Příklady často zastávaných pracovních pozic subsaharských imigrantů v Londýně a Paříži (pracovníci úklidových služeb, prodavači, údržbáři).....	21
Obr. 2 - Znárodnění vývoje poměrného zastoupení subsaharských imigrantů na celkovém počtu afrických imigrantů v letech 1994 až 2007	46
Obr. 3 - Nejpočetnější skupiny subsaharských imigrantů k 31. 12. 2007	47
Obr. 4 - Poměrné zastoupení žen mezi subsaharskými imigranty (5 nepočetnějších skupin)	48
Obr. 5 - 44 % všech afrických imigrantů s povolením k dlouhodobému/trvalému pobytu je koncentrováno do hlavního města Prahy a přilehlých okresů (Praha-Východ a Praha-Západ)	53
Obr. 6 – Rozlišení respondentů výzkumu podle občanství země původu (n = 37)	54
Obr. 7 - Rozlišení respondentů podle pobytového oprávnění (n = 37)	55
Obr. 8 - Rozlišení respondentů podle vykonávané profese (n = 37)	55
Obr. 9 - Rozlišení respondentů podle nejvyššího dosaženého vzdělání (n = 37)	56
Obr. 10 - Rozlišení respondentů podle jejich náboženského vyznání (n = 37).....	56
Obr. 11 - Podoba čerstvě uzavřené pracovní smlouvy subsaharského pracovníka	65
Obr. 12 - Rozlišení oslovených subsaharských respondentů podle druhu ubytování (n = 37)....	66
Obr. 13 - Debata s vybranými subsaharskými imigranty usazenými v České republice	67
Obr. 14 - Rozlišení oslovených respondentů podle země původu (n = 31)	71
Obr. 15 - Rozlišení oslovených respondentů podle typu pobytového oprávnění (n = 31).....	72
Obr. 16 - Rozlišení oslovených respondentů podle dosaženého vzdělání (n = 31).....	73
Obr. 17 - Pohled na africké čtvrti s etnickými podniky v Paříži.....	81
Obr. 18 - Komunitní život v Paříži, slavnosti 19. arrondissementu (alias fêtes de quartier)	82
Obr. 19 - Porovnání integračního procesu subsaharských imigrantů usazených v západoevropských zemích (n = 31) a České republice (n = 37).....	83
Obr. 20 - Četnost výskytu článků o Africe podle jednotlivých periodik.....	88
Obr. 21 - Výskyt článků (n = 163) pojednávajících o Africe podle 19 tematických okruhů publikovaných od 1. 8. do 30. 9. 2006 v Lidových novinách, MF Dnes, 24 hodin a v časopise Týden	89
Obr. 22 - Vliv článků na posilování interkulturního porozumění (n = 163)	92
Obr. 23 - Rozdělení publikovaných článků o Africe podle jednotlivých francouzských periodik (n = 380)	100
Obr. 24 - Analýza obrazu Afriky ve francouzském tisku (n = 380)	101

Obr. 25 - Analýza článků ve francouzském tisku z hlediska jejich možného vlivu na posilování xenofobních postojů u většinové společnosti (n = 380)	102
Obr. 26 - Analýza článků ve francouzském tisku z hlediska jejich vlivu na posilování interkulturního porozumění (n = 380)	103
Obr. 27 - Rozdělení publikovaných článků o Africe v britském tisku (n = 364).....	104
Obr. 28 - Analýza obrazu Afriky v britském tisku (n = 364).....	105
Obr. 29 - Analýza článků v britském tisku z pohledu jejich možného vlivu na posilování xenofobních postojů u většinové společnosti (n = 364)	106
Obr. 30 - Analýza článků v britském tisku z pohledu jejich vlivu na posilování interkulturního porozumění (n = 364)	107
Obr. 31 - Rozdělení publikovaných článků o Africe v belgickém tisku (n = 500).....	108
Obr. 32 - Analýza obrazu Afriky v belgickém tisku (n = 500).....	109
Obr. 33 - Analýza článků v belgickém tisku z hlediska jejich vlivu na posilování interkulturního porozumění (n = 500)	110
Obr. 34 - Analýza článků v belgickém tisku z hlediska jejich možného vlivu na posilování xenofobních postojů u většinové společnosti (n = 500)	110
Obr. 35 - Rozdělení publikovaných článků o Africe podle jednotlivých periodik (n = 1 407) .	111
Obr. 36 - Administrativní dělení Belgie	116
Obr. 37 - Region Brusel – hlavní město	118
Obr. 38 - Region Valonsko.....	119
Obr. 39 - Obce regionu Valonsko, které jsou aktivní v oblasti implementace lokální integrační politiky.....	119
Obr. 40 - První multikulturní symposium bruselské městské čtvrti Matonge	121
Obr. 41 - Regiony kontinentální Francie.....	133
Obr. 42 - Podíl imigrantů na celkovém počtu obyvatel obcí v metropolitním regionu Île-de-France v roce 1999.....	138
Obr. 43 - Podíl nejpočetnějších skupin imigrantů subsaharského původu na celkovém počtu francouzských občanů (od narození) pobývajících v jednotlivých obcích metropolitního regionu Île-de-France v roce 1999.....	139
Obr. 44 - Komunitní život v ubytovně ADOMA, určené pro zahraniční pracovníky původem z Afriky.....	143
Obr. 45 - Obchodování s africkým zbožím v Paříži	144
Obr. 46 - Spojení s Afrikou, ubytovna ADOMA, 19. arrondissement v Paříži	145
Obr. 47 - Administrativní dělení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska	152
Obr. 48 - Počet cizinců ve Spojeném království podle místa jejich narození (2006).....	156
Obr. 49 - Členské státy Společenství národů (Commonwealth) na africkém kontinentě.....	155
Obr. 50 - Geografické rozmístění subsaharských Afričanů ve Spojeném království.....	157
Obr. 51 - Samosprávné městské okresy Londýna.....	158
Obr. 52 - Notting Hill Carneval v Londýně (2007)	160
Obr. 53 - Smíšená svatba Belgičanky a Konžana v belgickém Lutychu (2004)	176

Úvod: Tematická struktura a obecný kontext výzkumu

„Imigrant je především lidskou bytostí toužící po životě v tolerantním a vstřícném prostředí. Bariéry mezi jednotlivými kulturními komunitami jsou vytvářeny zpravidla uměle, a to posilováním nejrůznějších mezilidských předsudků, které jsou pro každý národ a každou skupinu obyvatel specifické. Tyto falešné představy o bližním následně znemožňují vznik sociálně solidární společnosti, ve které by každá komunita měla své důstojné místo“ (Mabaya, 2007).

Mezinárodní migrace je trvalým a všudypřítomným jevem, který pod vlivem socioekonomických a demografických proměn nabývá neustále nových rozměrů a podob (Šišková, 2001). Intenzita demografických změn a ekonomické transformace rozvinutých zemí na jedné straně a znepokojivá situace v oblasti dodržování lidských práv v rozvojových zemích, jakož i rozsáhlost sociálních proměn života na venkově na straně druhé, ovlivňují finální velikost a strukturu migračních vln mezi geopolitickým Severem a Jihem. Doposud jsme se nedočkali naplnění postmoderních idejí o snadném přechodu vnějších hranic: lidská mobilita i nadále zůstává založena na nerovném přístupu a diskriminaci, a právo migrovat je přísně střeženo národní legislativou (Castles, 2008). Mezinárodní migrace je v praxi privilegiem jen určitých společenských tříd (Bauman, 1998), vybavených náležitým ekonomickým a sociálním zázemím. Většina lidí migruje v mezích daného národního státu, což ovšem nevylučuje, že by se nemohli setkat s obdobnými pobytovými, socioekonomickými a kulturními problémy jako osoby překračující národní hranice.

Lidská mobilita podněcuje širokou politickou diskusi, v rámci níž není na mezinárodní imigranty nahlíženo stejně. Vysoce kvalifikovaní imigranti z bohatých západních států jsou většinou společností obecně přijímáni jako žádaná pracovní síla, zatímco nízkokvalifikovaní imigranti a imigranti z rozvojových zemí jsou považováni za „nevítané hosty“. Nálepka „nechtěných migrantů“ často vháňuje zástupce znevýhodněných – například subsaharských komunit – do nejrůznějších překérných situací, jejichž důsledky jsou nejcitelnější na lokální úrovni. Ve městech a velkoměstech, kam mezinárodní migranti směřují nejčastěji – dochází od 2. poloviny 19. století k metamorfóze jejich fyzické struktury a sociálně-ekonomické kompozice (Sýkora, 2008). Pestrá multikulturní mozaika evropských měst dnes také sehrává při rozhodování subsaharského migranta o finální destinaci mnohem významnější roli, než jakou původně měly výlučně ekonomické sítě (Giddens, 1984). Proměny prostorových struktur následně zpětně ovlivňují utváření modelů vzájemné interakce mezi zástupci většinové společnosti a představiteli subsaharské komunity, a promítají se rovněž do způsobu přijímání či implementace lokálních integračních politik.

Antropologové, kteří se dříve zabývali zejména studiem charakteristik nejrůznějších kmenů a domorodého obyvatelstva příslušného kontinentu, byli na počátku třetího tisíciletí osloveni odbornou veřejností, aby se vyjádřili k možnostem vzájemného soužití imigrantů z rozvojového světa v evropských společnostech – tj. do jaké míry jsou imigranti ovlivněni svým původem, popř. v jakém směru jim jejich původ zvýhodňuje či naopak znevýhodňuje jejich integrační proces do hostitelské společnosti (Centlivres, 2006, s. 33). Odborná veřejnost si uvědomila, že proces globalizace posunul nejen význam státu a národa, ale taktéž diasporu, která je na jedné straně spojována s expanzí určité komunity/komunit v geografickém prostoru a na druhé straně představuje způsob organizace těchto rozptýlených komunit (tj. sítě vztahů, které přesahují hranice národních států (Centlivres, 2006, s. 33). Ke komunitám, které si zakládají na významu interkomunitních vztahů v globalizovaném prostoru, patří mj. komunita subsaharská. Subsaharská komunita žijící v zahraničí tak například dnes slouží zemi původu jako jistá forma lobby pro urychlení jejich demokratizačních procesů nebo funguje jako určitý druh svépomocné skupiny utvořené za účelem usnadnění integrace a prosazování základních práv svých členů žijících v exilu (Centlivres, 2006, s. 34). S rozvojem internetu a moderních informačních a telekomunikačních technologií dochází rovněž k posilování „kolektivní identity černošského obyvatelstva“ (Fauvelle-Aymar, 2006, s. 175). Prostřednictvím internetu a dalších sdělovacích prostředků je podporována diskuse o historicko-společenských otázkách afrického kontinentu, čímž se posiluje utváření „společného uvědomění“ členů africké diasporu (Fauvelle-Aymar, 2006, s. 176). Přestože z historického pohledu tato tendence o posilování kolektivní identity sahá až do 19. století, kdy se časově shodovala s procesem utváření národních států v Evropě, s vývojem moderních technologií nabrala na významu a rychlosti (Fauvelle-Aymar, 2006, s. 176).

Afrika je považována za kolébkou lidstva, nicméně její obyvatelstvo bylo od nepaměti do jisté míry vykořisťováno či odsuzováno ke společenské marginalizaci (popř. segregaci). V průběhu dějin jsme se setkali s obdobím otroctví, dále kolonialismem a od 2. poloviny 20. století se v Evropě setkáváme s projevy extrémního nacionalismu či xenofobie, které jsou vůči „viditelným minoritám“ (tj. menšinám rozpoznatelným podle barvy kůže nebo způsobu oblékání) zpravidla nejsilnější. Subsaharští imigranti do hostitelské společnosti přicházejí vždy s určitými představami, čeho chtějí v nové zemi dosáhnout, přičemž jejich šance na úspěšnou integraci v hostitelské společnosti závisí nejen na lidském kapitálu, kterým disponují, ale je podmíněna také zemí jejich původu, rasou, příslušenstvím k určité etnické komunitě a v neposlední řadě pobytoým statusem (Castles, 2008) ¹. U subsaharské komunity je zachování kulturní identity a vztahů se zemí původu je zpravidla velmi významné pro zajištění jejich pocitu životní spokojenosti či dosažení vytyčených cílů. Po příchodu do hostitelské společnosti si proto velmi často vyhledávají sociální zázemí v podobě formálních či neformálních komunitních sdružení či neziskových organizací, které by jim v tomto smyslu uměly pomoci.

¹ Přistěhovalci z bývalých francouzských kolonií v západní Africe patří například mezi skupiny imigrantů, které jsou např. ve Spojených státech amerických nejhůře integrovány, a to navzdory jejich lidskému kapitálu (Ness, 2005).

Připravenost hostitelské společnosti akceptovat kulturní rozmanitost (diverzitu) jako svou přirozenou součást a do jisté míry komparativní výhodu pro další socioekonomický rozvoj² obecně vyžaduje značnou míru vzájemného respektu a tolerance. Nedostatek respektu a tolerance může vyústit v opakované interkulturní konflikty nebo nabýt podoby nerovnoměrné územní koncentrace (segregace)³ některých přistěhovaleckých komunit (Sýkora, 2008). Případná uzavřenost subsaharských komunit v některých urbánních zónách pak přispívá k utvrzování negativních předsudků vůči jejím zástupcům.

Integrace do společenských dějů není jen otázkou cizinců, od kterých se vyžaduje, aby v procesu adaptace na nové prostředí zaujali aktivní přístup, ale rovněž většinového obyvatelstva. Pokud hostitelská společnost nedisponuje účinnými nástroji, které by napomáhaly integraci vlastních občanů, jen stěží je schopna takové nástroje vyvinout pro integraci cizinců (Gerstnerová; Seidlová, 2008). V případě skupin imigrantů vybavených zjevně odlišnými kulturními vzorci, jako jsou subsaharští Afričané, je situace ještě o to komplikovanější.

Čím by bylo možné přispět k úspěšnosti integračního procesu kvalifikovaných subsaharských imigrantů, k posílení jejich identity, aniž by bylo ohroženo postavení ostatních kulturních komunit ve společnosti?

Bylo by řešením vytvoření otevřeného, dynamického a kreativního multikulturalismu, který by byl založen na interaktivních aspektech diverzity, respektoval by každou kulturu jako jedinečnou hodnotu, která je součástí širšího interaktivního celku? (Germain; Lassalle, 2008, s. 20)

Předkládaná disertační práce nazvaná *Integrace kvalifikovaných subsaharských imigrantů v Praze; komparativní srovnání se situací v Paříži, Londýně a Lutychu* analyzuje vzájemné podobnosti a odlišnosti socioekonomické integrace vzdělaných subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících v České republice a ve vybraných členských zemích Evropské unie (Francii, Velké Británii a Belgii). Disertační práce vyhodnocuje, v jaké oblasti jsou subsaharští imigranti společensky marginalizováni a v jaké oblasti jsou naopak jejich kvality – díky implementaci adekvátních integračních politik – optimálně zhodnoceny. Zvláštní pozornost je věnována rozboru těch lokálních (popř. regionálních) integračních politik, jejichž cílem je posílit interkulturní interakce a vzájemné kooperace mezi představiteli menšinových komunit a většinové společnosti. Příklady efektivních nástrojů lokálních integračních politik, identifikovaných během uskutečněných terénních výzkumů v Londýně, Paříži a Lutychu⁴, mohou být významnou inspirací při zpracovávání plánů sociálně-soudržných obcí a regionů i v České republice. Výsledky evaluace integračního procesu subsaharských imigrantů na nižších správních úrovních doplňuje analýza národní strategie integrační politiky vůči imigrantům. Ambicí disertační práce není poskytnout vyčerpávající analýzu integračního

² Rozvíjením přirozených vloh a talentu představitelů nejrůznějších společenských komunit se obohatí sociokulturní dědictví hostitelské společnosti a rozšíří se možnosti ekonomické spolupráce s dalšími zeměmi, což ve svém důsledku zlepší kvalitu života všech občanů (Fédération canadienne des municipalités, 2008).

³ Segregaci je možné definovat jako relativní prostorové oddělení nebo proces oddělování určitých skupin obyvatelstva od zbytku společnosti do různých oblastí a zón sídel na základě socioekonomických, etnických a kulturních charakteristik (Temelová; Sýkora, 2005).

⁴ Francouzsky Liège, nizozemsky Luik, německy Lüttich.

procesu celé subsaharské komunity žijící v Evropě, nýbrž pouze – na vymezeném souboru faktorů a na vzorku 68 osob – vyhodnotit některé aspekty integrační reality kvalifikovaných subsaharských imigrantů usazených v příslušné lokalitě. V rámci analýzy evropských periodik byl zkombinován přístup kvantitativní a kvalitativní.

Disertační práce je strukturována do pěti kapitol, které popisují světlé a stinné stránky socioekonomické integrace kvalifikovaných subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících v České republice a vybraných evropských zemích. První kapitola zasazuje disertační práci do relevantního teoretického rámce. Druhá kapitola se věnuje popisu cílové skupiny, rozboru premis a použitých metodologických přístupů. Třetí kapitola prezentuje výsledky mezinárodního srovnání socioekonomické integrace kvalifikovaných subsaharských imigrantů legálně pobývajících v České republice a dalších členských státech Evropské unie (tj. ve Francii, Velké Británii a Belgii) a také analyzuje česká a zahraniční tištěná média z hlediska interpretace obrazu Afriky v publikovaných článcích. Čtvrtá kapitola vyhodnocuje silné a slabé stránky lokálních integračních politik vybraných evropských měst (tj. Londýna, Paříže a Lutychu) z hlediska naplňování identifikovaných indikátorů postmoderního interkulturního města. Každému uvedenému městu je přitom věnována samostatná podkapitola, která je pro ilustraci obohacena o životní příběh jednoho subsaharského imigranta. Pátá kapitola shrnuje všechna podstatná zjištění z předcházejících kapitol a předkládá návrhy na možná zlepšení v procesu utváření a následné implementace lokálních (popř. regionálních) integračních politik. V této kapitole je diskutována role městské samosprávy v oblasti integrace imigrantů a je vyhodnocován význam menšin jako legitimních partnerů při rozhodování o místně příslušných záležitostech.

Disertační práce je doprovázena četnými obrazovými a datovými přílohami, které prakticky ilustrují použité metodologické postupy, jakož i výsledné poznatky z uskutečněných analýz.

Kapitola 1

Teoretický rámec disertační práce

Multikulturní společnosti se rozumí geograficky vymezený prostor, ve kterém koexistují odlišné kulturní komunity. Představitelé těchto rozličných kulturních komunit pobývají na příslušném území buď na základě přiznaného státního občanství – pak mluvíme o národnostních menšinách, anebo na základě nejrůznějších pobytových oprávnění udělovaných cizincům ze třetích zemí pro pobyt v Evropské unii. V západních demokraciích byla kulturní rozmanitost od konce 19. století umocňována postupným osamostatňováním kolonií (Poirier, 2005), jakož i příjezdem nové zahraniční pracovní síly. Růst kulturní diverzity se v dané hostitelské společnosti projevoval jak intenzivnějšími interakcemi mezi představiteli odlišných kultur, tak sociální polarizací, kdy většinová populace a přistěhovalecké komunity byly *de facto* prostorově izolovány. **To, jaký model koexistence kulturních komunit byl (popř. je) v konkrétní lokalitě nakonec aplikován, záviselo do značné míry na zkušenostech plynoucích ze vzájemného interkulturního soužití, na ideologickém pojetí integrace imigrantů příslušného státu a jeho zpodobnění na regionální a lokální úrovni, na významu neziskového sektoru ve společnosti (tj. na roli nevládních organizací a sdružení cizinců), na socioekonomickém postavení imigrantů, jejich kulturní blízkosti s většinovou populací, na jazykové vybavenosti imigrantů, na fázi ekonomického cyklu a na dalších historicko-politických souvislostech.**

V Evropě mezinárodní migranti od 19. století svůj domov nejčastěji nacházeli ve městech (Scott, 2007), což bezprostředně souviselo s počátkem industrializace urbánního prostoru, dychtícím po levné pracovní síle. Postupně docházelo k nevratným změnám nejen ve fyzické struktuře měst (např. zvětšování průmyslových závodů, dopravních staveb či výstavbou speciálních zón pro zaměstnance), ale i v jejich sociálně-prostorové kompozici (Musil, 2008). Společenské rozvrstvení a diferenciaci městského prostoru považoval Ernest W. Burgess za projev funkčnosti „*městského organismu*“ (Temelová; Sýkora, 2005). Burgessův model „*rezidenční diferenciace*“⁵ je zjevně limitován historicky a kulturně, neboť vychází ze

⁵ Burgessova teorie vycházela z předpokladu, že město se kvantitativně zvětšuje s příjezdem imigrantů, kteří se

situace v Chicagu ve 20. letech minulého století, nicméně v jistém smyslu svou filozofií položil základy dnešních debat o segregaci a společenské izolaci odlišných kulturních komunit usazených v deindustrializovaném⁶ městě 21. století (Pacione, 2005, s. 139-142).

Analýza rezidenční segregace imigrantů předpokládá, že je studovaná komunita vnímána v jistém smyslu jako homogenní skupina. Na segregaci je pak možné nahlížet z pohledu statusu migranta ve skupině (již usazení migranti mají obvykle stabilnější sociální postavení než nově příchozí) či z pohledu sociální vzdálenosti, která odděluje příslušnou komunitu od referenční skupiny většinové společnosti. Identifikovaná míra segregace by pak neměla být považována za něco konstantního, neboť každá přistěhovalecká komunita prochází vlastní evolucí v čase – v závislosti na sociálních, ekonomických a kulturních proměnách společnosti. Některé segregované přistěhovalecké skupiny si prostřednictvím vlastních nástrojů vytvářejí v hostitelské společnosti pro ně typické formy sociální, ekonomické a kulturní integrace, jež mohou – ale nemusí – být institucionalizovány⁷. Tyto kulturně podmíněné nástroje socioekonomické a sociokulturní integrace obvykle nabývají charakteristických podob: vizuální podoba afrických městských čtvrtí⁸ je tak například na první pohled zcela odlišná od čtvrtí, kde dominantní populaci tvoří obyvatelé čínského původu. Rozdíly lze spatřovat v podobě místních budov, v druhu ekonomických aktivit, ve výběru náboženských symbolů a ve způsobech trávení volného času. V dnešní době spočívá přitažlivost měst pro imigranty často a pravděpodobně stále více v jejich kulturní nabídce, kdy elitní ekonomické sítě samotné již k zajištění konkurenční výhody v globální ekonomice nedostačují (Scott, 2007).

Evropská urbanizace nastartovala metamorfózu sociálně prostorové organizace celé společnosti, tj. posílila kvantitativně-kvalitativní rozmanitost a podpořila nerovnoměrné rozložení obyvatelstva (Hampl, 2007). Evropská města na tuto skutečnost reagovala položením základů tzv. municipálního solidarismu. Pod termínem municipální solidarismus si lze představit dobrou městskou správu a městské plánování (Musil, 2007) jako nezbytné předpoklady pro aktivaci lokálního potenciálu a úspěšnou socioekonomickou integraci místních obyvatel. O vytvoření konceptu municipálního solidarismu se zasloužila zejména vitalita středně velkých měst, která jsou pro Evropu typická. V Evropě prakticky nenalezneme megapole známé z amerického, asijského či afrického kontinentu. Evropský municipální solidarismus však nelze ztotožňovat pouze s jednou všeobíhající koncepcí začleňování obyvatel do místních socioekonomických struktur. I zdánlivě totožné strategie municipálního solidarismu mohou – v závislosti na odlišném historicko-společenském kontextu – nabýt při své praktické implementaci rozdílných forem. Podobně je tomu v případě aplikovaných integračních politik vůči imigrantům, které do značné míry závisí na žitém modelu koexistence odlišných kulturních komunit; dále na síle občanské společnosti (tj. na reálném vlivu sdružení cizinců a neziskových organizací na chod věcí veřejných); na povaze imigrační politiky

zpočátku usídlují v přistěhovaleckých čtvrtích v bezprostřední blízkosti středu měst a teprve s postupným vylepšováním svého socioekonomického standardu se přesouvají do prestižnějších částí města s kvalitnějším fyzickým a sociokulturním prostředím (Pacione, 2005, s. 134-135).

⁶ Deindustrializovaným městem se myslí urbánní prostor, kde význam průmyslové výroby postupně ustoupil rozvoji terciárního a kvartérního sektoru (tj. službám a informačním technologiím).

⁷ Tj. sociální, ekonomické, kulturní a náboženské organizace (McLoughlin, 2007).

⁸ Tj. čtvrtí s vyšším poměrným zastoupením imigrantů subsaharského původu na geograficky limitovaném území (zpravidla několika přilehlých ulicích).

hostitelské společnosti a v neposlední řadě na reálném socioekonomickém postavení imigrantů ve společnosti. Na makroúrovni zaznamenáváme nejméně dva referenční modely integračních politik, založené buď na principu *asimilace*⁹ (tj. základním rysem tohoto modelu je začleňování imigrantů do majoritní společnosti za cenu úplného potlačení jejich kulturní identity) anebo na principu *multikulturalismu*¹⁰, vycházejícího z přesvědčení, že různé etnické skupiny mají právo zůstat odlišné (Nový prostor, 2009)¹¹. Ostatní typy integračních politik lze s větší či menší přesností zařadit do některého z těchto dvou výše uvedených modelů, které se ovšem na území daného státu nikdy nevyskytují v čisté podobě. Mnohdy se totiž stává, že integrační politika státu může vykazovat současně znaky jak asimilačního, tak multikulturního modelu¹². **Filozofie státní integrační politiky, založená například na univerzalistickém pojetí „lidské kultury“, může na lokální úrovni nabýt forem, které se svou podstatou neliší od těch, jež jsou aplikovány v rámci multikulturního modelu. „Efektivnost realizovaných integračních politik vždy závisí na schopnostech místních úředníků a představitelů nestátních organizací odpovědět na globální výzvy a dopady mezinárodní migrace na konkrétní lokalitu“** (Gerstnerová, 2007c, s. 7).

Institucionální aplikací některého z uvedených modelů integračních politik hostitelská země do velké míry předurčuje výsledné socioekonomické postavení migranta ve společnosti (Castles, 1995, s. 294) – tj. jak stabilní bude imigrantův residenční status; jaká občansko-politická práva budou imigrantovi garantována; jaké budou imigrantovi šance prosadit se na místním trhu práce, jakou podobu bude mít imigrantova interakce s příslušníky většinové společnosti a v neposlední řadě do jaké míry si imigrant zachová svou kulturní identitu (integrace, asimilace, separace a marginalizace).

1.1 Asimilační model integrace cizinců

Za prototyp asimilačního modelu integrace cizinců byla dlouho považována Francie¹³. Země galského kohouta svou politiku založila na předpokladu, že integrace imigrantů je pouze jednostranným procesem, kdy je od imigrantů nekompromisně vyžadováno nabytí takových jazykových znalostí a praktických dovedností, aby byli od představitelů majoritní populace k nerozeznání. Tento asimilační přístup se nejvíce projevil v oblasti vzdělávání a sociální politiky.

Za „popření“ jazykové a kulturní identity nabízela Francie imigrantům brzké nabytí státního občanství. Garancí ekonomických, sociálních a občanských práv, totožných

⁹ Asimilační model stojí na jednostranném procesu rychlé a „jednoduché“ adaptace imigranta do nové společnosti. Očekává se, že za rychlé umožnění získání občanství, práv i povinností majoritní populace imigrant zaplatí ztrátou svého mateřského jazyka, svých specifických kulturních a sociálních rysů, což má vést k jeho rychlé asimilaci do majoritní společnosti (Drbohlav, 2001b).

¹⁰ Multikulturní model se snaží prostřednictvím nejrůznějších státních a nestátních intervencí rozvíjet a posilovat kulturní specifika minorit. Imigrantům jsou dána stejná práva ve všech společenských sférách, aniž by se očekávalo, že se svých kulturních specifík vzdají (Drbohlav, 2001b).

¹¹ Multikulturalismus je však v současné době předmětem mnoha debat.

¹² Takovým příkladem může být Belgie. Strategie integrační politiky vlámské vlády se svou podstatou přibližuje idejím multikulturalismu, zatímco Valonsko se inspirováno spíše asimilačními prvky.

¹³ V současné době se Francie snaží o reformulaci strategie integrační politiky, kdy nejvýznamnější změny jsou patrné na lokální úrovni.

s většinovým obyvatelstvem, však Francie nezamezila narůstajícím projevům diskriminace¹⁴ vůči představitelům přistěhovaleckých komunit či rasistickým útokům proti černošským a arabským menšinám. Všechny integrační politiky, které by zhodnocovaly kulturní rozmanitost či podporovaly formování etnických komunit, byly považovány za nežádoucí element, podrývající celý integrační proces (Castles, 1995, s. 297-301). V rozporu s ideou národního státu volajícího po vytvoření zcela homogenních skupin obyvatelstva, tento republikánský model integrace cizinců spíše přispěl k vytvoření oddělených městských čtvrtí, kde se začaly přistěhovalecké komunity koncentrovat (např. ve velkých sídlištních komplexech v 19. a 20. pařížském arrondissementu nebo na předměstích velkoměst). Některé znevýhodněné přistěhovalecké komunity se proti tomuto zcela zjevnému nepřátelskému postoji většinové společnosti¹⁵ rozhodly bojovat vytvářením vlastní „kulturní infrastruktury“, aby tak posílily své socioekonomické postavení ve společnosti a chránily si svá nezadatelná lidská práva v přístupu ke vzdělání či důstojnému bydlení (Castles, 1995, s. 297-301).

Podobně jako v případě Francie, také Velká Británie aplikovala v letech 1950 až 1970 ve své integrační politice asimilační principy. Základním nástrojem integrace (resp. asimilace) cizinců do společnosti měl být i v případě Velké Británie především vzdělávací systém. Předpokládalo se, že vzdělávání migrantů by mělo fungovat na principu „*Smithovy neviditelné ruky*“¹⁶, a nemělo by se proto do vzdělávacího systému příliš zasahovat. Představa úplného popření kulturních kořenů a identity přistěhovalců (např. subsaharského původu) ovšem nekorespondovala s žitou realitou. Etnické minority se svých kulturních charakteristik nevzdávaly a v odpovědi na xenofobní postoj majoritní společnosti¹⁷ se začaly sdružovat, zejména v chudších částech Londýna (tj. Southwark, Croydon, Camden atd.). **Úplná asimilace imigrantů do hostitelské společnosti se proto jeví jako „iluze“ (Castles, 1995, s. 304), které nelze v současném globalizovaném světě dosáhnout. Zkušenosti z Francie a částečně i z Velké Británie naznačují, že snaha o asimilaci přistěhovaleckých skupin vedla spíše k rezidenční segregaci a k posílení komunitaristických rysů¹⁸ imigračních komunit než k rozpuštění minorit v „kotli většinové společnosti“¹⁹.**

Velká Británie se ze svých chybných strategií integrace imigrantů poučila a od 70. let minulého století se snaží do své politiky integrovat multikulturní prvky. Nový model multikulturní integrace definoval tehdy labouristický ministr vnitra Roy Jenkins. Integrace dle jeho názoru neznamená to, že by přistěhovalci ztratili vlastní národní charakteristiky a svou

¹⁴ Diskriminací se rozumí rozlišování lidí na základě příslušnosti k nějaké obecné skupině bez ohledu na schopnosti konkrétního jedince. Podle konkrétního kritéria diskriminace se hovoří o diskriminaci na základě rasy, náboženského přesvědčení, pohlaví, věku apod. Diskriminace může být zjevná /přímá nebo skrytá / nepřímá. Zdroj: Wikipedia. [cit. 2008-08-14]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Diskriminace>.

¹⁵ Ředitel belgického výzkumného institutu pro studium a vzdělávání v oblasti migrace Altay Manço namísto termínu „diskriminace“ užívá pojem „*xenoskepticismus*“, jež podle jeho názoru lépe vystihuje nedůvěru a zároveň podceňování přistěhovaleckých skupin ze strany většinové populace (Manço, 2008a).

¹⁶ Podobného názoru byl také sociolog Herbert Spencer, který byl přesvědčen, že proces integrace v diferencované a individualizované společnosti probíhá přirozenými „neviditelnými“ silami, aniž by bylo nutné uplatňovat vnější společenský tlak (Uherek; Černík, 2004).

¹⁷ Tj. rasistických útoků vůči černošské menšině, které vyvrcholily v letech 1958 v londýnské čtvrti Notting Hill.

¹⁸ Komunitarismus je filozofickým směrem 2. poloviny 20. století, který nadřazuje zájmy vlastní komunity nad zájmy příslušného jedince či společnosti, ve které imigrant dlouhodobě pobývá.

¹⁹ Obraz tzv. „tavícího kotle“ (melting pot) se zakládá na představě slévání různých tradic a kulturních praktik v jednu společnou univerzální kulturu. Pro exponenty nových etnorevitalizačních hnutí je tato vidina (procesu asimilace) zcela nepřijatelná (Erudis, o.p.s., 2007).

kulturu. „V této zemi nepotřebujeme „tavící kotel“...přišli bychom tím o ten největší přínos, který z imigrace můžeme získat, což by myslím byla škoda“ (Jenkins, 1966, s. 10).

1.2 Multikulturní model integrace cizinců jako předmět současné diskuse

Multikulturalismus je filozofickým směrem odmítajícím asimilaci a její představu o integraci imigrantů v tzv. tavícím kotli většinové společnosti, jakožto „podvod“ dominantní kultury, a na místo této představy upřednostňuje metafory jako „salátová mísa“²⁰ či „nádherná mozaika“, ve které si každý etnický element do jisté míry udržuje svoji odlišnost (Erudis, o.p.s., 2007). Multikulturalismus může být zároveň klasifikován jako ideologie, koncept, princip, diskurs či hnutí nebo také jako hodnota, postoj, problém či výzva. Na rozdíl od multikulturalismu zemí Nového světa, kde tato ideologie od samého počátku odpovídala na širší společenskou poptávku po vytvoření národní identity, v Evropě se multikulturní politika rozvinula především v návaznosti na rostoucí imigraci a následnou změnu ve složení obyvatel (Baršová, 2005, s. 2). Multikulturní politika přišla tedy do Evropy spolu s multikulturní realitou, do určité míry ovlivněné rozpadem koloniálních držav a následnou imigrací části obyvatel z bývalých kolonií do evropských metropolí. **Z tohoto důvodu lze multikulturní realitu evropského prostoru od druhé poloviny 20. století chápat jako transformaci (nebo geografické zúžení) multikulturních říší v multikulturní metropole** (Baršová, 2005, s. 2). Multikulturalismus se záhy stal kouzelným slovem integrační politiky, pomocí kterého měly být na konci 70. let minulého století vyřešeny všechny problémy spojené se socioekonomickou integrací „nových menšin“. **Hlavním cílem integračních politik měla být plná emancipace přistěhovaleckých komunit při uchování kultury a identity.** K použitým nástrojům integrační politiky patřila podpora vzdělávání dětí přistěhovalců v jejich mateřském jazyce nebo uznání práva muslimských skupin na zakládání vlastních škol (např. v Nizozemí). **V praxi však tyto politiky nevedly k dosažení rovnosti mezi přistěhovalci a domácím obyvatelstvem ve vzdělání a ani v sociálním a ekonomickém postavení. Počátkem 90. let se navíc ve velkých městech začal výrazně projevovat růst etnické rezidenční segregace** (Baršová, 2005, s. 3). V lidovém pojetí byl tak multikulturalismus stále více chápán jako „zdvořilé ustupování roztahovačnému hostu, jenž vás postupně vytěsňuje z vašeho příbytku“, jak jej líčil kontroverzní filmař Theo van Gogh (Het NRC Handelsblad Cultureel Supplement, 2001).

Goghova expresivní vyjádření byla předzvěstí obratu v chápání multikulturalismu v Evropě. Ve Velké Británii otevřel debatu o novém pojetí multikulturalismu předseda britské Komise pro Rasovou rovnost²¹ – Trevor Philips, a to v rozhovoru pro deník *The Times* v roce 2004²². V tomto interview připustil, že pojem „multikulturalismus“ pochází z jiné éry a již není

²⁰ Soužití různých kultur, kdy žádný z jednotlivců není separován. Každý rovnocenně participuje na společnosti. Skupiny spolu navzájem kooperují (Alešová, 2008).

²¹ Britská Komise pro rasovou rovnost (Commission for Racial Equality) je nezávislý orgán dohledu nad dodržováním antidiskriminačních předpisů. Stala se vzorem obdobných orgánů nejen v zemích Commonwealthu, ale nakonec i v Evropské unii. Stalo se tak přijetím směrnice o rasové rovnosti (Racial Equality Directive, 43/2000/EC).

²² *The Times*, 3 April 2004. Již před Phillipsem ale zveřejnil kritický článek s názvem „Too diverse“ editor Prospektu David Goodhart. Goodhart tvrdil, že vysoká diverzita společnosti může ohrozit pocity soudržnosti daňových

užitečný, protože naznačuje separaci. V reakci na incident, kdy mladí Britové muslimského vyznání spálili britskou vlajku před ústřední mešitou v londýnském Regentském parku, Philips uvedl, že dnes je potřeba potvrdit napříč celou společností jádro toho, co je britské (Baršová, 2005, s. 8). Poukázal také na to, že nelze ignorovat skutečnost, že podle zjištění národního statistického úřadu z ledna 2004 čtyři z pěti obyvatel z afro-karibské komunity, kteří žijí ve Velké Británii, popsali svoji národní identitu jako „britskou, anglickou, skotskou, velšskou nebo irskou“. Diskuse o multikulturalismu a jeho místu v evropské společnosti se jak v Nizozemí, tak ve Velké Británii rychle změnila v debatu o národní identitě. Požadavek „občanské integrace“ však nemá být návratem k asimilačním politikám ani požadavkem na monokulturalismus evropských hostitelských společností, ale měl by spíše vést k vymezení minimálního rámce společenské soudržnosti (Baršová, 2005, s. 11–12).

Na multikulturalismus dnes navazuje další filozofický směr, nesoucí název interkulturalismus. Podobně jako multikulturalismus také interkulturalismus vychází z premisy, že společnost je směsicí nejrůznějších kulturních komunit, ale multikulturalismus přesahuje v tom smyslu, že již předpokládá existenci vzájemných vazeb mezi těmito komunitami. V tomto smyslu bývá interkulturalismus někdy ztotožňován s termínem „aplikovaný“ či „dynamický“ multikulturalismus (Manço, 2002)²³. Interkulturní interakce lze přitom analyzovat buď z pohledu určitého geograficky vymezeného prostoru (města či regionu) nebo v širších mezinárodních souvislostech. Podle antropologa Ulfá Hannerze lze například migrační pohyby ztotožnit s celosvětově propojenou sítí, do níž každý jednotlivec přispívá svou výbavou specifických kulturních hodnot, které pak dále putují po sítích periferních vztahů (Hannerz, 1980). Tyto imaginární sítě se tak stávají nikdy nekončící křížovatkou, kde se střetávají nejrůznější soubory kulturních norem. Svou teorii „sítové analýzy“ Ulf Hannerz představil v roce 1990 na konferenci Evropské asociace sociálních antropologů v portugalské Coimbre.

Otázkou interkulturních vztahů, jejich intenzitou a společenskými důsledky se ve své knize *Interkulturní dovednosti mladých imigrantů: Teoretické perspektivy a praxe* podrobně zabýval i ředitel belgického Institutu pro výzkum a vzdělávání v oblasti migrace Altay Manço (Manço, 2002). Imigranti se podle jeho názoru jednak podílejí na utváření sociálně odlišného a kulturně heterogenního prostředí, ale zároveň se snaží přizpůsobit místním společenským poměrům pomocí nabytých interkulturních dovedností. **Interkulturní dovednosti patří mezi speciální psycho-sociální schopnosti, které imigrantovi (jakož i představitelům většinové společnosti) dovolují účinně řešit komplikované situace přirozeně vznikající v multikulturní společnosti. Z praktického hlediska se jedná o souhrn vrozených a naučených schopností, napomáhajících jejich nositelům reagovat na vnější a vnitřní paradigma, plynoucí ze společensky, politicky, ekonomicky a psychologicky heterogenního prostředí. U zástupců přistěhovaleckých skupin jde o adaptaci jejich kulturní identity na vzorce hostitelské společnosti, aniž by byli pro „zradu“ tradičních hodnot zavrženi vlastní etnickou komunitou. Zvláště silným „bi-kulturním tlakům“ jsou přitom vystaveni imigranti**

poplatníků.

²³ Otázkou „střetávání kultur“ se ve svých studiích začali vědci významněji zabývat od 80. let 20. století. Tehdy si antropologové uvědomili, že analýza forem a četností interkulturních kontaktů může vést k poznání skupinové identity a také k predikcím chování jednotlivých členů komunity ve vztahu k jiným kulturám.

druhé generace, jejichž osobnost je utvářena kulturním dědictvím rodičů, ale je souběžně modifikována převládající kulturou většinové společnosti. **Identita imigrantů druhé generace se tak stává směsicí kulturních hodnot země původu a kultury aspirace, v rámci které si imigranti strukturují své nové „životní světy“ v hostitelské společnosti.** Pro představitele druhé generace není začlenění do socioekonomických struktur většinové společnosti vůbec snadnou záležitostí. Ačkoli mnohdy mají občanství hostitelské společnosti, bývají stigmatizováni kvůli původu svých předků²⁴. Většina subsaharských imigrantů první i druhé generace tak nachází pracovní uplatnění pouze v těch ekonomických sektorech, které se vyznačují velkou nestabilitou, nemožností dalšího kariérního růstu, pravděpodobností výskytu reálných bezpečnostních rizik a nízkými platy (např. v uklízacích službách, v supermarketech, v dodávacích službách, v pohostinství atd.), zatímco pro majoritní populaci či privilegované migranty z bohatých „západních“ zemí jsou na pracovním trhu rezervovány pozice zcela opačného charakteru, jež garantují zaměstnancům vysoký plat, bezpečnost a stabilitu.

Obr. 1 - Příklady často zastávaných pracovních pozic subsaharských imigrantů v Londýně a Paříži (pracovníci úklidových služeb, prodavači, údržbáři)

Foto: Andrea Gerstnerová

Pozn.: fotografie byly pořízeny v londýnské čtvrti Camden v srpnu 2007 a 19. pařížském arrondissementu v září 2008.

Uzavřenost některých sektorů domácího pracovního trhu zástupcům první i druhé generace imigrantů tak, jak to vysvětluje koncepce duálního pracovního trhu (dual labour market theory), může u mladých přistěhovalců probudit pocity záště vůči většinové společnosti, které mohou nabýt podob nejružnějších společenských nepokojů. Každý má určitě ještě v živé paměti střety přistěhovalecké mládeže s příslušníky francouzské pořádkové policie, ke kterým došlo na pařížských předměstích na podzim roku 2005 a v menší míře na podzim roku 2007. Do budoucna by se dalo podobným nepokojům předejít implementací optimálních nástrojů integračních politik. K postupnému prolamování bariér prostorové segregace některých přistěhovaleckých komunit – jinak odsouzených na řadu desetiletí k socioekonomickému vyloučení – by podle Mança mohly přispět aktivity posilující interkulturní interakce, vzájemný

²⁴ Otcové mladých migrantů obvykle přijížděli do nově vznikajících průmyslových evropských center jako náborová zahraniční pracovní síla pro fyzicky náročnou práci v podnicích těžkého průmyslu a jejich partnerky je po určité době následovaly prostřednictvím institutu sjednocení rodiny.

dialog a spolupráci, při využití nabytých interkulturních dovedností. Interkulturní dialog by měl zohledňovat tradiční kulturní vzorce zúčastněných přistěhovaleckých komunit²⁵, které se v průběhu „akulturačního procesu“²⁶ mohou i výrazně proměňovat²⁷. Statická z tohoto pohledu není ani samotná lokální politika na podporu integrace imigrantů, jež se vyvíjí v závislosti na působení celé řady interních a externích faktorů. Zachycením těchto proměn v čase můžeme získat určitou představu o reálné účinnosti implementovaných nástrojů integračních politik. Jedním z nejvýznamnějších představitelů urbánního výzkumu, který po třicet let sledoval evoluci lokálních integračních politik ve 25 městech ve 12 zemích, byl izraelský vědec Michael Alexander, v současné době působící na městském úřadě v Tel Avivu (Alexander, 2007, In Wood; Landry, 2007, s. 294–295). Alexander je přesvědčen, že v důsledku kontinuálního růstu kulturní diverzity prochází lokální integrační politika řadou zásadních proměn, které se nejvýrazněji projevují v sektoru bydlení, vzdělávání, místní správy a na trhu práce (Alexander, 2003, s. 411–430). Pro každý z výše uvedených sektorů vytvořil Alexander sérii specifických indikátorů, jejichž prostřednictvím je možné zaznamenávat vývoj integračních politik v čase a tyto vzájemně porovnávat (Alexander, 2002, s. 5–6). Vytvořením teoretického rámce pro vzájemnou komparaci evropských lokálních (popř. regionálních) politik usiloval Alexander o znázornění odchylek aplikovaných integračních strategií od strategií ideálního typu interkulturního města, jež se vyznačuje principy sociální solidarity. **Skutečné interkulturní město dle jeho názoru podporuje aktivity sdružení cizinců**, které současně vnímá jako prostředek ke snadnější integraci imigrantů do hostitelské společnosti. **Dále se interkulturní město vyznačuje respektem k migrantově dosažené odborné kvalifikaci** a zohledňuje ji v rámci jeho/jejího úsilí o začlenění do ekonomických struktur společnosti. **V interkulturním městě dohlíží na uspokojivou socioekonomickou situaci imigrantů anti-diskriminační zákony**, vybavené efektivními represivními nástroji. **Integrační politika interkulturního města taktéž eliminuje vytváření etnických geth podporou smíšeného (multikulturního) bydlení. Imigranti v interkulturním městě disponují snadným přístupem k odpovídajícímu jazykovému vzdělání, jakož i ke kurzům interkulturní výchovy a interkulturních dovedností. Interkulturní město se rovněž spolupodílí na řešení interetnických konfliktů a zabývá se jejich prevencí. Dále v pravidelných intervalech pořádá veřejné kampaně posilující bezproblémové soužití nejrůznějších kulturních komunit. A v neposlední řadě interkulturní město nabízí dlouhodobě usazeným cizincům možnost podílet se na místních rozhodovacích procesech, např. vytvářením smíšených**

²⁵ Např. výuka interkulturních kompetencí bude jinak probíhat u příslušníků majority a jinak u imigrantů z Blízkého východu či z Afriky. Aktivity zaměřené na podporu rozvoje interkulturních kompetencí, jako základního předpokladu kulturní integrace cizinců na místní úrovni, budou úspěšné jedině tehdy, když navážou na to, co již příslušníci dané skupiny cizinců znají (tj. přes jejich vidění světa). Na základě tohoto „know how“ pak může obec, jakož i další aktéři, vytvářet strategie výuky interkulturních kompetencí a následně implementovat konkrétní aktivity na podporu interkulturního dialogu. Nicméně je třeba mít na paměti, že etnická identita se v průběhu života mění a přizpůsobuje místním podmínkám (Kalombo; Partoune, 2006).

²⁶ Akulturace je proces sociálních a kulturních změn, ke kterým dochází v důsledku kontaktu různých kultur. Akulturace souvisí s difúzí kulturních prvků a s migrací etnik v prostoru. Na úrovni jednotlivce pak akulturace vystupuje jako proces sociálního učení. Zdroj: Wikipedia. [cit. 2008-08-30]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Akulturace>.

²⁷ Dle Jana Jařaba, bývalého zmocněnce pro lidská práva a nynějšího člena Kabinetu evropského komisaře pro zaměstnanost, sociální záležitosti a rovné příležitosti, vychází integrace imigrantů spíše z konceptu kulturního relativismu – pojímajícího kulturu jako dynamický proces – nežli z kulturního tradicionalismu či „esencialismu“ (Jařab, 2007).

městských rad či místně příslušných poradních orgánů, působících při městském úřadě (Alexander, 2007, In Wood; Landry, 2007, s. 296–297). Analýzou výše uvedených indikátorů, jež odpovídají představám Alexandra o podobě interkulturního města, je možné jednak zjistit, jakým směrem se příslušná lokální (popř. regionální) integrační strategie celkově ubírá, ale také zda jsou implementované politiky v praxi dostatečně účinné. Na základě takto zjištěných poznatků lze jednotlivé nástroje integračních politik následně modifikovat, aby se nevzdalovaly od obecné představy o sociálně soudržném, interkulturním, městě.

Kapitola 2

Charakteristika cílové skupiny, výzkumných premis a metodologických přístupů

Cílová skupina

Cílovou skupinu realizovaných výzkumů byli subsaharští imigranti (tj. imigranti ze střední, jižní, východní a západní části afrického kontinentu), kteří pobývají na území hostitelského státu po dobu nejméně 1 roku²⁸ na základě nabytého státního občanství, povolení k trvalému či dlouhodobému pobytu anebo podané žádosti o mezinárodní ochranu. Pozornost byla soustředěna na vysokoškolsky vzdělané imigranty, kteří jsou vůbec nejdůležitější skupinou, která do měst migruje (Salt, 2001). Do výzkumu nebyli zařazeni nelegální migranti.

2.1 Výzkumné premisy a jejich teoretický rozbor

1. Premisa: *Nejčastějším domovem mezinárodních migrantů se stávají města a velkoměsta, z čehož je možné usuzovat, že rovněž počet subsaharských imigrantů žijících v hlavním městě Praze bude do budoucna narůstat.*

Vzhledem k tomu, že domovem subsaharských imigrantů se povětšinou stávaly (a nadále stávají) urbanizovaná území (tj. města a velkoměsta), lze očekávat, že nadále bude migračně získávat i české hlavní město – Praha. Dalo by se dokonce předpokládat, že do dvaceti let se v Praze objeví obdobné etnické čtvrti, jako je známe ze západní Evropy a Severní Ameriky (Drbohlav, 2008a, s. 14). Důkladnější ověření této premisy přinese až čas, nicméně s růstem přistěhovaleckých komunit v rozvinutých urbánních zónách je vhodné počítat již nyní, tj. v době formování lokálních integračních politik a třídění představ o funkční náplni připravovaných regionálních integračních center²⁹.

²⁸ Pobývá-li cizinec na území hostitelského státu déle než jeden rok, je už podle kritérií Organizace spojených národů (OSN) považován za mezinárodního migranta.

²⁹ Podle představy vedení Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR z roku 2008 by avizovaná integrační centra měla vykonávat svou činnost ve spolupráci veřejnoprávních subjektů a neziskového sektoru.

2. Premisa: Jednou nastavené migrační proudy jsou zachovávány prostřednictvím sociálních sítí, vytvořených mezi komunitami žijícími ve zdrojové a cílové zemi. Existence těchto sítí hraje zásadní roli nejen při vlastním rozhodování o emigraci, ale ovlivňuje i podobu integračního procesu imigrantů v hostitelské společnosti³⁰.

Téma mezinárodní migrace nabývá na důležitosti ve všech státech Evropské unie a rovněž Česká republika se musí k otázce migrace a „nápravy“ jejích důsledků jednoznačně postavit. Přistěhovalců z mimoevropských/třetích zemí³¹ v České republice postupně přibývá a objevují se i migranti, kteří se od „Čechů“ na první pohled liší svou etnickou příslušností a kulturní výbavou. Náš středoevropský stát je tak postaven před doposud neznámé výzvy. Ačkoli nelze očekávat, že se Česká republika někdy stane preferovanou zemí pro migranty z rozvojových zemí jako je například subsaharská Afrika (český stát ve srovnání s Francií, Velkou Británií a Belgií v tomto směru „znevýhodňuje“ hlavně neexistence bývalých kolonií, dále jeho geografická poloha, užívaný úřední jazyk a jiné historicko-spoolečenské souvislosti), předpokládá se, že existující sociální sítě již etablovaných subsaharských imigrantů do budoucna přitáhnou další krajany. Inter-komunitní solidarita subsaharské diaspory ztělesněná do podoby sociálních sítí utvořených mezi komunitami žijícími ve zdrojové a cílové zemi, se významným způsobem podílí na udržování již dříve nastavených migračních proudů mezi africkým kontinentem a Evropou (Centlivres, 2006). **Sociální soudržnost je u této přistěhovalecké komunity tak silná, že hraje zásadní roli nejen při vlastním rozhodování o emigraci, ale do značné míry určuje i charakter samotného integračního procesu subsaharských imigrantů do struktur hostitelské společnosti (dle zkušeností z Francie, Velké Británie a Belgie).** Situace subsaharských imigrantů ovšem není v evropských zemích homogenní: velmi závisí na aplikovaném konceptu integrační politiky (tj. asimilačním nebo multikulturním modelu), na druhu přiznaného pobytového statusu³², stupni otevřenosti pracovního trhu, rozsahu uznání migrantovi formální kvalifikace a jeho/její předchozí profesionální praxe, dále na stádiu hospodářského cyklu³³ a v neposlední řadě na místě pobytu migranta (větší města obecně nabízejí více možností ekonomického uplatnění, jakož i sociokulturního vyžití)³⁴. Na základě dostupných kvalitativních šetření lze ovšem konstatovat, že se ani po několika dekádách nepřetržitého pobytu subsaharských imigrantů v hostitelských společnostech nepodařilo aplikovanými integračními politikami zcela odstranit nedůvěru většinové populace vůči africkým imigrantům a pointegrační nástroje není stále jednoduché

³⁰ Subsaharská diaspora svým představitelům pomáhá se správou administrativních záležitostí, orientací v novém prostoru, zprostředkovává svým členům ubytování či pracovní uplatnění (ne vždy legálního charakteru), podporuje své členy materiálně nebo finančně a v neposlední řadě jim zajišťuje kontakt se zemí původu.

³¹ Mimoevropskými, jakož i třetími, zeměmi se rozumí nečlenské země Evropské unie a státy nacházející se mimo prostor Evropského sdružení volného obchodu. V České republice se ke dni 31. 12. 2007 nacházelo 263 293 cizinců ze třetích zemí, což dvojnásobně převyšovalo počet cizinců pocházejících ze zemí EU (131 052 osob). Zdroj: Český statistický úřad, Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR, 2008.

³² Situace je odlišná u držitelů státního občanství na straně jedné a ilegálních migrantů na straně druhé.

³³ V době recese jsou imigranti na pracovním trhu daleko méně tolerováni než v době expanze.

³⁴ Poznatky vycházejí ze závěrů tříletého belgického projektu VITAR II, zaměřeného na socio-profesní integraci zahraničních pracovníků pocházejících ze subsaharské Afriky. Partnery projektu financovaného v letech 2004-2007 Evropským sociálním fondem byla Francie a Itálie. Statusem pozorovatele disponovala Česká republika, Norsko, Švýcarsko, Turecko, Kanada a Demokratická republika Kongo (Manço, 2008a, s. 1 – 5).

politicky prosadit (Manço, 2008a, s. 4). Představitelé subsaharské komunity proto mnohdy rezignují na jakýkoli kontakt s většinovou populací a raději se uchylují do „bezpečí“ afrických městských čtvrtí, kde se díky vytvořenému etnickému zázemí (podnikům, službám atd.) snadněji etablojí. Setrvání imigranta v takové etnické čtvrti je poplatné stupni společenské tolerance, stádiu hospodářského cyklu a rovněž snaze imigranta o proniknutí do struktur většinové společnosti. Má se přitom za to, že čím si jsou kultury země původu a hostitelské společnosti podobnější, tím je integrační proces a proniknutí imigranta do struktur většinové společnosti jednodušší (Drbohlav, 2003, s. 626).

3. Premisa: Identifikované nástroje lokálních (popř. regionálních) integračních politik, jejichž využití se v ostatních členských státech Evropské unie osvědčilo, mohou posloužit jako hodnotná inspirace pro tvorbu integračních strategií v českých městech a regionech.

Vzhledem k tomu, že integrační proces jako takový je záležitostí především lokální úrovně, výzkumné aktivity disertační práce se prioritně zaměřují na identifikaci efektivních nástrojů integračních politik implementovaných orgány městské samosprávy, popř. dalšími lokálními subjekty (NNO, sdružení cizinců atd.). **Západoevropská města, disponující rozsáhlými praktickými zkušenostmi s integrací imigrantů do majoritní společnosti se mohou stát štedrým zdrojem inspirace při zpracovávání novodobých vizí české lokální (popř. regionální) integrační politiky.** Pro identifikaci efektivních nástrojů integračních politik byla vybrána celkem tři referenční města, ležící ve třech různých státech reprezentujících odlišný model státní integrační politiky: jedná se o dvě „alfa“ globální města³⁵ – Paříž (Francie), Londýn (Velká Británie) a jedno středně velké město – Lutych (Belgie). Identifikované příklady efektivních nástrojů integračních politik mohou být v českém prostředí aplikovány za předpokladu, že vezmou v úvahu minulý historicko-sociální vývoj České republiky (tzv. path dependency)³⁶ a zohlední její geografické umístění, které do značné míry předurčuje směr a intenzitu migračních proudů.

4. Premisa: Zvolená strategie lokální (popř. regionální) integrační politiky se významně promítá nejen na samotném průběhu integračního procesu imigrantů, ale také na utváření „obrazu“ imigrantů v očích většinové společnosti.

Čtvrtá a současně závěrečná premisa předpokládá, že typ zvolené strategie lokálních (popř. regionálních) integračních politik se významně promítá nejen do samotného průběhu integračního procesu imigrantů, ale také do utváření „obrazu“ imigrantů v očích většinové společnosti. Pro konceptualizaci lokální (popř. regionální) integrační politiky je nutné zvážit i tento aspekt integrace imigrantů do hostitelské společnosti, který by mohl přispět k posílení sociálně soudržných interkulturních vztahů mezi odlišnými komunitami.

³⁵ Viz kapitola 1 „Teoretický rámec disertační práce“

³⁶ Autorem konceptu je představitel nové teorie růstu – Paul David, který přednáší na katedře ekonomie Stanfordské univerzity v Kalifornii.

2.2 Vysvětlení užitých pojmů

Mezinárodní migrace

Mezinárodní migrace je pohybem obyvatelstva mezi zdrojovou zemí (alias zemí původu) a cílovou zemí (alias hostitelskou zemí). Jedná se o složitý proces podléhající množství různorodých, nezávislých, ale většinou vzájemně podmíněných faktorů (Drbohlav, 2001a, s. 17). Z hlediska směru pohybu obyvatelstva rozlišujeme „*emigraci*“, znázorňující počet jedinců, kteří se za určitou časovou jednotku (zpravidla rok) ze země původu odstěhovali, a „*imigraci*“, představující počet jedinců, kteří se za příslušnou časovou jednotku do cílové země přistěhovali³⁷. Na globální úrovni je možné mezinárodní migraci obecně charakterizovat jako „*tok obyvatelstva z chudého Jihu na bohatý Sever, kdy za hlavní determinanty těchto pohybů je možno považovat hluboké disproporce v bohatství jednotlivých oblastí, odlišnou životní úroveň daných společností, jakož i rozdíly v míře demokracie a politické stability obou makroskupin*“ (Drbohlav, 2001a, s. 19).

Kultura a kulturní rozmanitost

Kultura je uspořádanou soustavou symbolů, jež představují kód lidské komunikace a ovlivňují způsob vidění světa (Člověk v tísni, o.p.s., 2002). Kulturní rozmanitostí (diverzitou) se rozumí paleta kulturních vzorců, která je vzájemně sdílena mezi jedinci nacházejícími se na určitém, geograficky vymezeném, prostoru.

Transnacionalismus

Transnacionalismus představuje novou interpretační strategii migrace v sociálních vědách, která se vymezuje vůči asimilacionismu a multikulturalismu jako dvěma dominantním diskursům migračních studií. Základní kritika směřuje k zpochybnění předpokladu, že společnost jako národní společenství je teritoriálně a kulturně ohraničený systém. Termín společnost je proto nahrazen koncepty sociálních sítí a sociálních polí, které navazují na relativistické a konstruktivistické koncepce prostoru a které lépe odpovídají situaci dnešních cizinců, jejichž sociální praktiky překračují hranice národních států (Kostlán, 2009).

Sociální soudržnost

Sociální soudržnost představuje skupinovou integritu založenou na společné identitě, mezilidské důvěře a solidaritě³⁸.

³⁷ Zdroj: Wikipedia. [cit. 2008-07-20]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Migrace>.

³⁸ Zdroj: Suburbanizace.cz. [cit. 2008-07-20].

Dostupný z WWW: http://www.suburbanizace.cz/slovnicek/soc_soudrznost.htm.

Integrace

Pod termínem integrace se rozumí včleňování cizinců do existujícího společenského celku, který má již vytvořenou určitou strukturu, hodnoty a normy. Žádná definice integrace však nedokáže uspokojivě zahrnout komplexitu celého procesu, dotýkajícího se otázek biologických, psychologických, morálních, politických, právních, ekonomických, sociálních, kulturních, demografických a geografických, neboť proces integrace není statický, ale podléhá změnám v prostoru a čase. Pojem integrace jednoznačně neimplikuje nutnost přizpůsobit se chování a zvykům společnosti (na rozdíl od pojmů asimilace nebo akulturace, které deklarují kulturní přizpůsobení nebo kulturní splynutí), ale spíše je kladen důraz na to, aby cizinec byl schopen s danou společností nějakým způsobem koexistovat (Uherek, 2005, s. 3). Na základě kombinace možných alternativ adaptačních strategií definuje John W. Berry čtyři základní typy soužití: integrace, asimilace, separace a marginalizace, přičemž pouze integrace dovoluje imigrantovi zachovat si vlastní kulturní identitu a udržovat vztahy s ostatními společenskými skupinami (Drbohlav, 2001a, s. 24). Integrační model začleňování imigrantů se jeví být pro společnost nejvýhodnější a z pohledu samotných imigrantů je tento model oboustranného přizpůsobování rovněž nejméně stresující (Berry, 1992 podle Šišková, 2001).

Socioekonomická integrace

Socioekonomická integrace je procesem, ve kterém se imigranti začleňují do ekonomických a společenských struktur hostitelské společnosti.

Sociokulturní integrace

Sociokulturní integrace je procesem, ve kterém si členové přistěhovaleckých skupin osvojují kulturní vzorce většinové společnosti, při relativním zachování vlastních kulturních specifik³⁹.

Interkulturní dovednosti

Pojem interkulturní dovednosti ztotožňujeme se schopností jedinců obstát v socioekonomicky a socio-kulturně nerovném prostředí (tj. zejména schopností komunikovat a spolupracovat s osobami odlišného kulturního původu), aniž by se zcela vzdali své původní identity. Interkulturních dovedností jedinec obvykle nabývá v průběhu socializačního procesu, dále životními zkušenostmi a učením (Manço, 2002).

Lokální integrační politika

Lokální integrační politikou se rozumí proces utváření a následná implementace programů místních (popř. regionálních) samospráv, které imigrantům usnadňují jejich začlenění do existujících sociálních struktur. Friedrich Heckmann, který mj. považuje integraci za „žádoucí“ stav, se domnívá, že začleňování nových populací do struktur hostitelské společnosti probíhá

³⁹ Vysvětlení pojmu „sociokulturní integrace“ (Katedra andragogiky a personálního řízení FF UK, 2008).

v několika sférách: strukturální, kulturní, sociální a identifikační (Heckmann, 2000). Pod strukturálním začleňováním imigrantů si Heckmann představuje zajištění přístupu k právům, jakož i k pozicím a statusům, které hostitelská společnost nabízí. Kulturní začleňování podle něj spočívá v proměnách kognitivních procesů imigranta a jeho chování. V průběhu sociálního začleňování imigrantů do společnosti dochází k vytváření sociálních sítí mezi imigranty a členy většinové populace, tj. roste počet vzájemných interakcí, vznikají nová přátelství, lidé spolu začínají trávit volný čas. A konečně pod identifikačním začleňováním si Heckmann představuje nabytí pocitu příslušnosti imigranta k hostitelské společnosti (Heckmann, 1999, s. 3).

2.3 Popis užití metodologie, metody

■ Obsahová analýza dokumentů

Obsahová analýza tištěných (popř. elektronických) dokumentů pomohla obohatit jednotlivé kvalitativní výstupy o nové argumenty a poskytla podněty k další teoretické diskusi. Zásadní význam přitom mělo studium odborných publikací, materiálů publikovaných neziskovými organizacemi a článků denního tisku.

Analýza článků tištěných médií

Předmětem monitoringu českého tisku byla analýza četnosti a emotivního zabarvení publikovaných článků vypovídajících o Africe. Vycházelo se z předpokladu, že masmédiá pomáhají svým příjemcům orientovat se v okolním světě a utvářet si názor na nejrůznější témata, čímž se nepřímo podílejí na formování veřejného mínění (Kaderka; Karhanová, 2002). Negativně laděné články například o subsaharských Afričanech mají tendenci vyvolávat etnické stereotypy (předsudky), které ve svém důsledku mohou působit jako spouštěcí mechanismus hlubších interetnických konfliktů (Štěchová, 2001). Monitoring tisku⁴⁰, analyzující obraz Afriky v českých tištěných médiích, byl následně doplněn o zkušenosti se zpracováváním témat souvisejících Afrikou u zahraničních periodik (v Lutychu - Belgie, Paříži - Francie a Londýně - Velká Británie)⁴¹.

Vlastní výběr tiskovin se řídil, jak v případě analýzy českého tisku, tak zahraničního tisku, třemi zvolenými kritérii:

- 1) *počtem čtenářů* (byla vybrána periodika, která jsou v dané lokalitě považována za nejčtenější),
- 2) *úrovni odbornosti publikovaných článků* (byla vybrána periodika, která jsou respektována pro své vědecké analýzy); a v neposlední řadě se výběr deníků odvíjel od jejich
- 3) *cenové dostupnosti pro široké čtenářstvo* (byla vybrána periodika, která jsou čtenářům cestujícím v hromadných dopravních prostředcích k dispozici zdarma).

⁴⁰ Realizovaný mezi 1. 8. a 30. 9. 2006.

⁴¹ Ve dvouměsíčních periodách v období od 1. 5. do 30. 9. 2007.

K periodikům, která byla v České republice vybrána na základě jejich oblíbenosti u čtenářstva, patřily deníky *MF Dnes* a *Lidové noviny*⁴². Kritérium odbornosti splňoval týdeník *Týden*. A konečně kritériu cenové dostupnosti odpovídal deník *24 hodin*, který byl cestujícím pražského metra poskytován zdarma⁴³.

V případě zahraničních periodik (tj. francouzských, britských a belgických) kritérium oblíbenosti u čtenářstva splňoval pařížský list *Le Figaro*, jenž se současně řadí mezi nejčtenější periodika ve Francii, londýnský list *The Sun*, který je vůbec nejčtenějším deníkem ve Velké Británii a belgický deník *La Meuse* jako nejčtenější periodikum vycházející ve městě Lutych. Kritérium odbornosti naplňoval francouzský deník *Le Monde*, londýnský deník *The Guardian* a belgický týdeník *Le Vif*. A konečně kritériu cenové dostupnosti odpovídal zahraniční deník *Metro*, který byl ve všech třech studovaných lokalitách (tj. v Paříži, Londýně a Lutychu) poskytován cestujícím v hromadných dopravních prostředcích zdarma.

Citovaná česká a zahraniční periodika byla v rámci dvouměsíčního monitoringu vyhodnocována na základě dvou typů analýz: analýzy kvantitativní a kvalitativní. Kvantitativní analýza tisku si všímala četnosti a tematického zaměření publikovaných článků o Africe (všechny identifikované články pojednávající o Africe, byly rozříděny podle jejich profilového zaměření do 19 tematických okruhů v případě českého tisku – viz podkapitola č. 3.7. „Afrika očima českých novinářů“ a do 22 tematických kategorií v případě evropského tisku – viz podkapitola č. 3.8. „Obraz Afriky v evropském tisku“), zatímco kvalitativní analýza tisku hodnotila věcný obsah článků podle toho, 1) jaký obraz podávají o Africe, 2) podporují-li interkulturní porozumění mezi komunitami a 3) posilují-li xenofobní postoje u většinového obyvatelstva. Každý analyzovaný článek dostal při hodnocení podle tří uvedených kritérií příslušné numerické ohodnocení, jež se stalo základním vstupem pro výpočet průměru (tj. střední hodnoty vybraných článků příslušného periodika) prostřednictvím počítačového programu StatView. Výpočet průměru prostřednictvím vybraných tří kritérií usnadnil interpretaci vlivu publikovaných článků na utváření obrazu o Africe u čtenářstva, jakož i na posilování interkulturního porozumění mezi komunitami či na utvrzování xenofobních postojů u představitelů většinové populace:

Ad 1) Jaký obraz o Africe článek podává?

(-1) bod získal článek vyvolávající negativní obraz o Africe. Do této kategorie spadaly články vykreslující bídu, občanské a etnické konflikty či útrapy osob nelegálně migrujících do Evropy. 1 bod získal článek podávající jednoznačně pozitivní obraz o Africe. Sem spadaly články opěvující bohatost africké kultury, její přírodní krásy a pohostinnost tamních obyvatel. 2 body získal článek, který svůj pozitivní obraz o Africe navíc obohatil o aspekt interkulturního

⁴² Podle ověřování nákladu tisku ABC ČR patřily deníky *MF Dnes* a *Lidové noviny* k nejčtenějším denním periodikům v České republice pro rok 2006.

⁴³ *Lidové noviny* a *MF Dnes* se snaží podávat stručný obraz o politické situaci jak v České republice, tak v zahraničí. Oba deníky vycházejí každý všední den včetně soboty. Deník *24 hodin* byl v době realizace analýzy českého tisku k dispozici cestujícím pražské hromadné dopravy zdarma 5x týdně. Soustřeďoval se na výběr těch nejdůležitějších zpráv ze světa a z domova, které doplňoval o aktuality z Prahy. Deník *24 hodin* četlo denně cca 200 000 čtenářů (24 hodin, 25. 11. 2008). Deník *24 hodin* ovšem dne 19. prosince 2008 ukončil svou činnost. Poslední sledované periodikum týdeník – časopis *Týden* podrobuje všechny významné události z předchozího týdne důkladné analýze. Ze všech analyzovaných periodik je časopis *Týden* nejpodrobnější.

dialogu. Články spadající do této kategorie popisovaly atmosféru společensko-kulturních událostí, jichž se zúčastnili jak zástupci africké diaspory, tak většinové společnosti. A konečně, nebylo-li možné jednoznačně stanovit, zda článek vypovídá o Africe v negativním či pozitivním smyslu, získal článek 0 bodů. Podle prvního zvoleného kritéria se výsledná průměrná hodnota analyzovaných článků za každé periodikum (české, belgické, francouzské a britské) pohybovala na stupnici od -1 do 2.

Ad 2) Podporuje článek interkulturní porozumění mezi komunitami?

0 bodů získal článek, který se posilováním vzájemného porozumění mezi odlišnými kulturami vůbec nevěnoval. 1 bod získal článek, který interkulturní porozumění podporoval nepřímo, tj. například prostřednictvím vyprávění afrických imigrantů žijících v České republice. Maximální počet bodů (2) získal článek, který vypovídal o společných interkulturních aktivitách představitelů africké diaspory a české většinové společnosti. Podle druhého zvoleného kritéria se výsledná průměrná hodnota analyzovaných článků za každé periodikum (české, belgické, francouzské a britské) pohybovala na stupnici od 0 do 2.

Ad 3) Posiluje článek xenofobní postoje u většinového obyvatelstva?

0 bodů získal článek, u něhož nebylo možné na první pohled identifikovat eventuální vliv na posilování xenofobních názorů u představitelů většinové společnosti. Naproti tomu 1 bod získal článek, který vyjadřoval obavy českých občanů, že afričtí imigranti například přenášejí nakažlivé nemoci či berou práci místnímu obyvatelstvu, a tím tak mohl některé představitele většinové populace utvrzovat v jejich xenofobním postoji vůči zástupcům této přistěhovalecké komunity. Podle třetího zvoleného kritéria se výsledná průměrná hodnota analyzovaných článků za každé periodikum (české, belgické, francouzské a britské) pohybovala na stupnici od 0 do 1.

■ Terénní výzkum

Místo realizace výzkumu: Česká republika (n = 37)

Zatímco obsahová analýza dokumentů je základním stavebním kamenem teoretických východisek disertační práce, realizace terénních výzkumů představuje její samotné jádro.

Terénní výzkumy usilovaly o analýzu integračního procesu kvalifikovaných subsaharských imigrantů žijících jak v České republice, tak v dalších vybraných evropských zemích (tj. v Belgii, Francii a Velké Británii).

V pořadí první terénní výzkum⁴⁴ umožnil identifikovat průběh socioekonomické a sociokulturní integrace vysokoškolsky vzdělaných subsaharských imigrantů do české společnosti. Výzkum proběhl v období od 1. září do 15. listopadu 2006, kdy bylo osloveno celkem 37 subsaharských respondentů. Se 30 respondenty byly realizovány semi-strukturované rozhovory (na základě předpřipravených dotazníků⁴⁵) a 7 respondentů bylo osloveno nepřímo

⁴⁴ Uskutečněný pod pracovním názvem *Posilování kulturní diverzity: podpora systematického přístupu řešení otázek kulturní integrace příchozích* (Gerstnerová, 2007b)

⁴⁵ Česká verze dotazníku je k dispozici v příloze č. 1 (příprava dotazníkových otázek byla v červnu až srpnu 2006 průběžně konzultována s PhDr. Zdeňkem Uherkem, CSc., ředitelem Etnologického ústavu AV ČR, Mgr. Janou

prostřednictvím českého občana angolského původu – Angelina dos Santos da Silvy, který zájemcům rozdával dotazníky k vyplnění v soukromí. Dotazník byl vypracován ve třech jazykových mutacích (češtině, angličtině a francouzštině) a čítal dohromady 72 otázek. Přeložení dotazníku do anglického a francouzského jazyka (tj. do úředních jazyků bývalých koloniálních velmocí, které působily na africkém kontinentě), mělo zajistit, že z výzkumného vzorku subsaharských respondentů nebudou vyřazeny osoby, které sice dlouhodobě pobývají na území České republiky, avšak v dostatečné míře neovládají úřední jazyk. Délka rozhovoru – původně odhadnutá na 20 až 25 minut – byla ve skutečnosti výrazně překračována a v průměru dosahovala 1 hodiny. Mnozí respondenti byli totiž zájmem ze strany zástupce většinové společnosti o převyprávění zážitků z jejich integračního procesu natolik potěšeni, že se rozhovory protahovaly na více než jednu hodinu. Prvním respondentem, se kterým bylo uskutečněno zkušební interview, byl český spolupracovník angolského původu. Tento testovací rozhovor pomohl odhalit a následně modifikovat některé nepřesné či dvojznačné otázky. Snahou bylo, aby semi-strukturované rozhovory poskytly co nejobjektivnější informace o integračním procesu subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících v České republice, a to aniž by se přitom jakkoli dotkly kulturní identity respondenta. Tazatel a český prostředník angolského původu byli po celou dobu realizace kvalitativního výzkumu v úzkém kontaktu a na pravidelných schůzkách si sdělovali své dojmy o tom, jak zástupci cílové skupiny reagují na prováděný výzkum. Tato blízká spolupráce několikrát vyústila v obměnu strategií vlastního sběru dat, zejména pokud šlo o způsob oslovování potenciálních respondentů z řad subsaharských imigrantů. Subsaharští respondenti byli obvykle vybíráni na základě metody tzv. sněhové koule, kdy se tazatel na závěr každého rozhovoru dotazovaného zeptal, zda by mohl/a poskytnout kontakty na nějaké své přátele. Metoda tzv. sněhové koule byla použita z důvodu nesnadného přístupu k této komunitě. Většina rozhovorů s respondenty subsaharského původu dlouhodobě žijícími v České republice (celkem 30) byla realizována „*tváří v tvář*“ v klidném prostředí pražských kaváren (datum realizace rozhovorů bylo domlouváno telefonicky či za pomoci moderních elektronických médií – tj. emailových či textových zpráv). Sedmi imigrantům, kteří měli obavy o osud svého pobytového statusu – prozrazením některých detailů ze svého soukromí, ale současně měli zájem sdělit své zkušenosti s integrací do české společnosti, byla nabídnuta možnost odpovědět písemnou formou. Ať už si respondenti vybrali jakýkoli ze dvou zvolených způsobů participace na výzkumu (tj. osobní rozhovor či vyplnění dotazníku v soukromí), jejich účast byla vždy anonymní.

Místo realizace výzkumu: Francie, Velká Británie, Belgie (n = 31)

Terénní výzkum zaměřený na analýzu integračního procesu subsaharských imigrantů proběhl taktéž ve Francii, Velké Británii a Belgii. V období od 1. září do 30. listopadu 2007 bylo osloveno celkem 31 vzdělaných subsaharských imigrantů.

Vzhledem k možnostem, kterými jsem disponovala, proběhl empirický výzkum téměř výhradně elektronickou cestou. Tento způsob sběru dat mohl být realizován díky stovce

emailových adres potenciálních respondentů, získaných od nejrůznějších asociací afrických imigrantů, oslovených během mých četných zahraničních stáží (financovaných Grantovou agenturou Univerzity Karlovy, Grantovou agenturou Akademie věd, Francouzským společenstvím v Bruselu, meziuniverzitním výměnným programem Sokrates-Erasmus či Evropskou komisí). Všech sto potenciálních respondentů z řad subsaharské komunity, kteří odpovídali stanoveným kritériím, bylo e-mailem dotázáno, zda by byli ochotni zúčastnit se empirického výzkumu evaluace integračního procesu vysoce kvalifikovaných subsaharských imigrantů. Kladně odpovědělo 16 % oslovených. Respondenti vyplněním elektronického dotazníku (připraveného ve francouzském a anglickém jazyce) vyjádřili jednak důvěru v osobu výzkumnice, ale také přesvědčení, že se jedná o užitečný projekt, jenž by mohl napomoci poodhalit světlé i stinné stránky integračního procesu subsaharských imigrantů usazených v evropských městech. Nadstandardní zájem o účast na výzkumu projevíli někteří respondenti rovněž svými četnými komentáři k pokládaným otázkám, jež blíže ilustrovaly konkrétní situaci daného imigranta v hostitelské zemi. Poznatky získané prostřednictvím dotazníků byly rovněž obohaceny o životní příběhy subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících ve Francii, Belgii a Velké Británii.

Získaná data z provedených semi-strukturovaných rozhovorů a dotazníkového šetření byla následně vyhodnocena prostřednictvím faktorové analýzy a analýzy hlavních komponent za pomoci počítačového programu StatView. Obě metody patří do skupiny vícerozměrných statistických metod, které jsou používány při analýze asociací, tj. při analýze vztahů závislosti, souvislosti nebo podobnosti mezi proměnnými (Heřmanová, 1991). Faktorová analýza člení celkový rozptyl na společné a jedinečné faktory, přičemž ignoruje pro specifickou tu proměnnou, která není významněji korelována s žádnou jinou proměnnou. Cílem obou analýz je nahrazení velkého počtu vstupních charakteristik a jejich vztahů menším počtem faktorů bez ztráty informace nebo jen s její minimální ztrátou.

Základem pro provedení analýzy 68 dotazníků o 72 otázkách (proměnných). Nejprve byly prostřednictvím korelační matice vytvořeny skupiny možných proměnných s nejvyšší hodnotou korelačního koeficientu a následně bylo prostřednictvím faktorové analýzy identifikováno 4–5 faktorů (4 faktorů – v případě výzkumu 31 subsaharských respondentů oslovených ve Francii, Velké Británii, Belgii a 5 faktorů – v případě výzkumu s 37 subsaharskými respondenty dlouhodobě pobývajícími v České republice), které naplňovaly následující kritéria: hodnota faktorové zátěže⁴⁶ $> 0,440$ / $< -0,440$, hladina významnosti $\alpha < 0,05$ (tj. 95 % hladině spolehlivosti), hodnota výsledné variability $> 0,440$ (nulová variabilita znamenala nulové rozptýlení čili úplnou homogenitu souboru; platí čím vyšší je hodnota charakterizující variabilitu, tím vyšší je heterogenita souboru).

⁴⁶ Finální extrahované dimenze – faktorové zátěže – měly bipolární charakter. Kladné a záporné zátěže poukazovaly na kauzální vztah jednotlivých proměnných (přímo-úměrný či nepřímo-úměrný).

■ Rozhovory s pracovníky lokální samosprávy

Rozhovory vedené s představiteli místní samosprávy si kladly za cíl identifikovat účinné nástroje lokálních integračních politik, implementované v Paříži, Londýně a Lutychu, které by mohly posloužit jako významný zdroj inspirace pro zpracovávání lokálních integračních strategií v České republice. Rozhovory se zástupci městských úřadů se uskutečnily v letech 2006 až 2008 na základě předem vypracovaného seznamu otázek, který respektoval kulturní rozmanitost respondentů, jakož i specifika fungování místní správy. Výběr konkrétních pracovníků závisel nejen na jejich pracovním zařazení (byly vybírány osoby, které se ve své pracovní náplni zabývaly integrací imigrantů či interkulturním soužitím mezi komunitami v příslušné lokalitě), ale i na jejich ochotě podělit se o své praktické zkušenosti s implementací integračních politik. Předmětem semi-strukturovaných rozhovorů byla identifikace nástrojů na podporu interkulturního soužití nejrůznějších komunit usazených v lokalitě podle kritérií integrace interkulturního města, definovaných izraelským myslitelem Michaelem Alexanderem (viz níže). V každém studovaném městě bylo osloveno tři až pět pracovníků místní správy, přičemž délka semi-strukturovaného rozhovoru obvykle nepřekročila jednu hodinu.

Zhodnocení výsledků mezinárodního srovnání podle parametrů interkulturního města

Výsledky realizovaných terénních šetření se zástupci cílové skupiny a také semi-strukturovaných rozhovorů s představiteli místní správy byly integrovány do tabulek, zobrazující na jedné straně aktivity Paříže, Londýna a Lutychu v rámci lokálních integračních strategií a na druhé straně analyzující zpětnou vazbu efektivnosti užitých nástrojů z pohledu samotných adresátů pomoci (tj. subsaharských imigrantů). Na závěr byly poznatky ze zahraničí extrahovány do samostatné tabulky č. 29, která by mohla posloužit jako zdroj inspirace pro tvorbu integrační politiky na místní úrovni v České republice.

Výběr konkrétních indikátorů pro hodnocení integrační politiky daného města vycházel z premisy, že cílem každé lokální samosprávy v členských státech EU je přiblížení se modelu „*interkulturního města*“, jak ho ve svých výzkumech definoval izraelský vědec Michael Alexander. Podmínkou vytvoření skutečně interkulturního města je podle Alexandra dodržování celé řady tzv. „*parametrů integrace*“ (Alexander, 2007, In Wood; Landry, 2007, s. 296–297), které byly pro účely analýzy stavu lokálních integračních politik Paříže, Londýna a Lutychu sjednoceny do sedmi následujících skupin:

- 1) finanční a logistická podpora existence sdružení cizinců;
- 2) podpora uznávání migrantovi odborné kvalifikace a jeho přístupu ke vzdělání;
- 3) podpora smíšeného/multikulturního bydlení;
- 4) existence a efektivnost vynucování anti-diskriminačních zákonů;
- 5) zapojení města do řešení interetnických konfliktů a jejich prevence;
- 6) účast dlouhodobě usazených cizinců na rozhodovacích procesech místní samosprávy;
- 7) zavedení nástrojů nadnárodní spolupráce a propojenost lokální integrační politiky s politikou rozvojem.

Oproti původnímu schématu integračních parametrů identifikovaných Alexanderem byl pro účely disertační práce navíc definován ještě jeden parametr, poukazující na nutnost vnímat lokální integrační politiku v nadnárodním kontextu (tento parametr integrace je pracovně nazván „Zavedení nástrojů nadnárodní spolupráce a propojenost lokální integrační politiky s politikou rozvoje“). Vzhledem k silícím transnacionálním vazbám mezi hostitelskou společností a zemí původu imigrantů se zavedení nástrojů posilujících transnacionální spolupráci jeví být jako významný indikátor pro hodnocení integrační politiky příslušného města.

Tab. 1 - Analýza parametrů integrace v lokalitě

Parametry integrace:
1) finanční a logistická podpora existence sdružení cizinců
2) podpora uznávání migrantovi odborné kvalifikace a jeho přístupu ke vzdělání
3) podpora smíšeného/ multikulturního bydlení
4) existence a efektivnost vynucování anti-diskriminačních zákonů
5) zapojení města do řešení interetnických konfliktů a jejich prevence
6) účast dlouhodobě usazených cizinců na rozhodovacích procesech místní samosprávy
7) zavedení nástrojů nadnárodní spolupráce a propojenost lokální integrační politiky s politikou rozvoje

Zdroj: WOOD; LANDRY, 2007, s. 296–297 (upraveno)

■ Životní příběh subsaharského migranta

Vyprávění o životních osudech kvalifikovaných subsaharských imigrantů obohacují realizované výzkumy o další praktické poznatky. Prezentované příběhy dokumentují migrantovu životní trajektorii od počátečních pohnutek, které jej přiměly k emigraci, až po jeho více či méně úspěšnou socioekonomickou integraci do hostitelské společnosti. Jednotlivé životní příběhy jsou protkнутy upřímnými citovými prožitky, které čtenáře vtahují do děje příběhu. Každý představený životní osud znázorňuje zásadní momenty související s hledáním pracovního uplatnění vysoce kvalifikovaných subsaharských migrantů mužského pohlaví⁴⁷, v hostitelské společnosti a ilustruje sílu sociální solidarity uvnitř subsaharské komunity. Nejedná se nicméně o vyčerpávající počet možných integračních scénářů, se kterými se subsaharský imigrant (rozhodne-li se usadit v České republice, Francii, Velké Británii a Belgii) může setkat. Každý životní příběh je ve své podstatě jedinečný, a proto jej nelze zevšeobecňovat. Vyprávění o životních osudech subsaharských imigrantů pouze doplňují vznesená tvrzení vzešlá z praktické části výzkumu.

47 Výběr respondentů výhradně mužského pohlaví bylo strategickým záměrem výzkumníka, protože téměř 80 % afrických imigrantů pobývajících v České republice tvoří muži.

■ Pozorování

Hlavním cílem této výzkumné metody bylo *prostřednictvím „objektivu fotoaparátu“* zachytit vizuální podobu přistěhovaleckých čtvrtí vybraných evropských měst, ve kterých se nachází zvýšený počet subsaharských imigrantů. Objekty pozorování byly zachyceny z dálky, aby se tak maximálně neutralizoval vliv pozorovatele na fotografované scénáře. Pozorovatel se tímto způsobem snažil fotografovanému objektu uchovat jeho bezprostřednost a spontánnost (De Perthuis de Laillevault, 2006). Na fotografiích je zachycena atmosféra komunitního života přistěhovaleckých čtvrtí (tj. nejrozličnější formy společensko-kulturního vyžití) z pohledu pozorovatele. Strojené a předpřipravené snímky byly přitom eliminovány. V textu disertační práci se rovněž nacházejí fotografie, které zachycují průběh neformálních setkání s představiteli cílové skupiny.

Kapitola 3

Integrace kvalifikovaných subsaharských migrantů v České republice

Kapitolu č. 4 otevírá příběh subsaharského migranta původem z Burkiny Faso, který v České republice našel svůj druhý domov. Jeho vyprávění představuje jeden z možných scénářů integračního procesu zástupců subsaharské diaspory, kteří se rozhodli v České republice natrvalo usadit. Další část kapitoly se věnuje statistickému zmapování subsaharských imigrantů krátkodobě či dlouhodobě žijících na území českého státu, analýze vývojových trendů československé a české zahraniční politiky vůči Africe, monitoringu českého tisku a nechybí ani analýza průběhu socioekonomické integrace kvalifikovaných subsaharských migrantů do české společnosti.

3. 1 Životní příběh subsaharského imigranta dlouhodobě pobývajících v České republice

Můj příběh

Dříve než Vám začnu vyprávět svůj příběh, dovoluji mi prosím, abych se Vám v krátkosti představil. Jmenuji se Wendinda Christian Romaric Vokouma. Narodil jsem se 28. února roku 1975 v Burkině Faso, kde jsem žil až do svých třiceti let. Formálním vzděláním jsem psycholog. Nicméně jediné, co mi s mým profesionálním zaměřením Burkina Faso nabízela, bylo učitelství. To jsem dělat odmítal. Po sérii nevydařených pracovních pohovorů jsem se, podobně jako mnoho dalších vysokoškolsky vzdělaných lidí mé generace, rozhodl zkusit štěstí v Evropě. Posílen přesvědčením, že v Evropě jsou odvaha a velké nasazení vždy po zásluze odměněny, nakonec opouštím svou rodnou zemi...

Výběr mé budoucí destinace byl poměrně jednoduchý. Disponoval jsem pouze jedním spolehlivým kontaktem, a to v České republice. Rozhodl jsem se proto požádat ve státě Pobřeží Slonoviny o vízum právě do této středoevropské země. Uspěl jsem, i když to nebylo vůbec jednoduché. Rázem jsem se tak ocitl zpět ve své rodné zemi – v Burkině Faso – s šestiměsíčním vízem do České republiky v kapse. Přípravy na dalekou cestu začaly okamžitě. Celá rodina mě v mém počínání podporovala a poskytovala cenné rady. Rodiče znali z doslechu, jak to v Evropě chodí, ovšem žádný z nich neměl nejmenší představu, co mě může čekat v České republice. Bratři a sestry mě už dopředu považovali za hrdinu a vítěze. Já ale v duchu tušil, že má cesta nebude procházkou růžovým sadem. Nicméně abych uklidnil svou rodinu, snažil jsem se za každou cenu zachovat na tváři úsměv.

Na letenku do Evropy se složila celá rodina. Pochopitelně na mě připadl ten největší podíl. Kvůli letence jsem byl nucen prodat i některý můj majetek. Ostatní mé statky jsem daroval příbuzným, abych tak částečně zajistil chod rodiny v době mé nepřítomnosti. Rodičům jsem předal do výchovy i svou dcerku. Koupil jsem si dvoje nové džíny, jeden svetr, jednu bundu

a pár triček. Všechno jsem to sbalil do malého kufříku a byl jsem připraven vydat se do neznámých dálek.

Dne 8. ledna roku 2005 jsem se rozloučil se svou rodinou a odjel vlakem směrem do Abidžanu, hlavního města Pobřeží slonoviny. Cestováním jsem strávil celkem dva dny. Do Abidžanu jsem přijel 10. ledna ráno. Hned následujícího dne jsem se vydal na mezinárodní letiště, abych tak rezervoval svůj večerní let. Napoprvé mě bohužel přes odbavovací kontrolu nepustili. Vyžadovali doložení ještě několika dalších dokladů, které jsem u sebe neměl. Vrátil jsem se tedy ke strýci do města a během několika hodin jsme všechny chybějící doklady dali dohromady. Dne 12. ledna ráno jsem se opět vypravil na letiště. Rezervoval jsem si místo v letadle na 13. ledna večer. Nemohl jsem ani dospat, jak jsem byl napnutý, co mě druhý den čeká. Tentokrát jsem ovšem měl větší štěstí a letištní kontrolou jsem prošel. Dodnes si živě vzpomínám na pocit ohromné úlevy, když letadlo opravdu vzlétlo. Samotný let se už obešel bez sebemenších komplikací a během pár hodin jsem se ocitl na ruzyňském letišti v Praze. Bylo odpoledne 14. ledna a za okny letištní haly bylo možné spatřit padající sníh. Bylo to vůbec poprvé, kdy jsem tento přírodní div viděl na vlastní oči. Vyběhl jsem ven, abych mohl padající sníh obdivovat z větší blízkosti. Jakmile jsem ovšem otevřel dveře letištní haly, zasáhl mě takový příval mrazivého vzduchu, jaký jsem si předtím nedokázal vůbec představit. Oděň pouze v tričku a krátkých kalhotách, jako člověk přijíždějící přímo z Afriky, jsem jen velice obtížně odolával síle mrazivému větru. Nechtěl jsem ale vzbudit podezření u místní policie, a proto jsem se ze všech sil snažil předstírat, že je pro mě všechno kolem naprosto běžnou záležitostí. Zapálil jsem si cigaretu a zavolal svému jedinému kontaktu, abych mu ohlásil svůj příjezd. Dokouřil jsem cigaretu a vrátil se do letištní haly čekat na svého kamaráda.

Najednou mě popadla úzkost a zachvátily mě obavy, zda je vůbec v lidských možnostech přežít takové sychravé počasí. Pochopil jsem, že tady legrace končí a nastává opravdový boj o přežití. O několik minut později přišel můj kamarád a odjeli jsme společně autobusem do centra Prahy. Okny linkového autobusu jsem poněkud nejistě pozoroval můj nový domov. Pozvolna se stmívalo, ale počasí zůstávalo stále stejně pochmurné. Začal jsem se sám sebe ptát, zdali to všechno vynaložené úsilí za to opravdu stálo. Jeli jsme s kamarádem do jeho práce, aby se omluvil u svého šéfa, že odešel o něco dříve a hned poté jsme se vydali do jednoho klubu, kde už na mě čekali další afričtí přátelé, abychom tak společně oslavili můj příjezd. Zůstali jsme v klubu až do tří hodin do rána. Ani už nevím, jak jsem se z klubu dostal ven, ale o několik minut později jsme se s kamarádem ocitli v jeho skromném bytě, který sdílel ještě s několika dalšími spolubydlícími.

O pár dní později jsem se na rady přátel vydal požádat o azyl, abych si tak legálně prodloužil svůj pobyt v České republice. Tento argument jsem podal i imigrační policii při prvním pohovoru v uprchlickém přijímacím středisku Vyšní Lhoty. Řekl jsem jim, že jsem přijel do České republiky hledat lepší místo k životu, kde bych mohl využít své nabyté akademické znalosti a vyhnul se nezaměstnanosti, která v té době sužovala mou rodnou zemi, Burkinu Faso. Žádal jsem mezinárodní ochranu z ekonomických důvodů. Následujících zhruba 20 dní jsem musel zůstat v přijímacím středisku, kde jsem byl podroben mnoha nejrůznějším kontrolám. Poté jsem obdržel víza žadatele o azyl, jež byly obnovitelné každé dva měsíce. Byl jsem provizorně ubytován v uprchlickém středisku v Kašavě, kde se všichni rezidenti museli povinně

každých třicet dní hlásit, a potvrdit tak, že neopustili české území. Tato lokalita se nacházela hodně daleko od Prahy, což mi záhy přivodilo řadu potíží. Ani Vám nedokážu popsat, jak vypadala krajina kolem uprchlického tábora, neboť vše bylo zahaleno bohatou vrstvou bílého sněhu a já své vycházky velmi omezoval. Jakýkoli pobyt venku pro mě představoval hotové peklo. Samota a nečinnost, která v uprchlickém táboře panovala, sužovala většinu rezidentů. V uprchlickém táboře tehdy přespávali snad pouze Slováci. Přistěhovalci „černé pleti“ preferovali raději nejistý život v hlavním městě. I já jsem v táboře prožíval poměrně těžké chvíle. Byl jsem daleko od svých pražských přátel a rodiny. Nedokázal jsem se ani dost dobře přizpůsobit místní stravě, která se naprosto odlišovala od toho, na co jsem byl doposud zvyklý.

„Pracovníkům imigrační policie patří mé díky za jejich lidskost a empatii vůči mně a mým přátelům. Nikdy jsem s imigrační policií neměl sebemenší konflikt a chovala k mé osobě respekt.“

Po několika týdnech strádání jsem se rozhodl vrátit se za kamarádem do Prahy. Chtěl jsem si v hlavním městě najít práci a začít konečně „normálně“ žít. První měsíc jsem však o žádnou práci ani nezavádil. Kritická finanční situace mě donutila zavolat rodině do Afriky a poprosit rodiče o výpomoc. Přál jsem si osamostatnit se a nebydlet už dále u kamaráda v přelidněném bytě.

Po měsíci intenzivního hledání jsem se nakonec stal nosičem reklamy na masážní služby. Přiznávám, jednalo se o poněkud nezvyklou práci a někomu může snad připadat i legrační, ale mně to tehdy pomohlo vyřešit tíživou životní situaci. Platili mi 12 Eur za den. To mi stačilo na pokrytí měsíčního nájmu. Už jen stěží jsem si však mohl zaplatit všechny cesty do Kašavy a respektovat tak ohlašovací povinnost rezidentů uprchlického tábora. Ocitl jsem se v situaci, kdy jsem si, za přispění kamarádů, kupoval pouze jízdenku tam. Cestu zpět do Prahy jsem absolvoval jako černý pasažér. Jakmile průvodčí zjistil, že jedu bez platné jízdenky, nechal mě obyčejně na následující stanici vysadit, kde jsem pak čekal na další vlak jedoucí stejným směrem. Někteří průvodčí mou přítomnost tolerovali, ovšem jiní na mě vysypali celou fůru nadávek, než mě nechali vysednout. Cesta zpět do Prahy mi obvykle trvala dva dny. Po 48 hodinové cestě vlakem jsem se na pražské hlavní nádraží dostal naprosto vyčerpaný a vyhladovělý.

Z důvodu těchto mých častých absencí mě nakonec zaměstnavatel propustil. Domníval se, že jsem líný přijít do práce a on to neholdal déle tolerovat. Ztratil jsem tak svůj jediný příjem obživy.

Snažil jsem se nepodlehnout panice a vyhledal jsem opět svého kamaráda, který mi našel práci v jedné restauraci, kde on sám pracoval jako posila v kuchyni. Díky nové práci se mé finanční problémy brzy vyřešily a můj život nabyl větší rovnováhy. Vedoucí restaurace, Američan, byl velmi příjemným člověkem a brzy se z nás stali přátelé. Měl jsem tak možnost prohloubit si i své znalosti anglického jazyka. Bylo to pro mě velmi příjemné období. Našel jsem si dokonce českou přítelkyni. Odstěhovali jsme se společně do malého bytu, kde začal náš, sice skromný, nicméně šťastný, život. Zanedlouho se přítelkyně dostala do jiného stavu, což naši radost ze společného soužití jenom prohloubilo.

Bylo slunečné počasí a přibližně 25°C ve stínu, když jsem se opět vydal na svou pravidelnou cestu do Kašavy. Oblékl jsem si košili s vestou a brzy ráno vyrazil do vzdálených

hor. Své povinnosti jsem si v uprchlickém táboře vyřešil během 15 minut. V čekárně uprchlického tábora jsem poté nastudoval autobusový jízdní řád, kdy mi jede nejbližší spoj na vlakové nádraží do Zlína. Zjistil jsem, že příští autobus by měl jet za šest minut. Vzal jsem nohy na ramena a upaloval k nejbližší zastávce. Šest minut uplynulo a autobus pořád nikde. Čekal jsem dalších 10 minut, 20 minut, půl hodiny a autobus nebyl stále na dohled. Teplota vzduchu mezitím poklesla pod nulu, což si dodnes nedokážu logicky vysvětlit. Za okamžik začalo sněžit a zem pokryla vrstva bílé sněhové pokrývky. A autobus pořád nikde. Celý prokřehlý jsem upřeně pozoroval horizont, zda neuvidím něco, co by se mohlo podobat autobusu. Nepřestával jsem doufat, že autobus brzy přijede. Kouřil jsem jednu cigaretu za druhou, abych se zahřál. Mráz se ovšem stával čím dál tím více nesnesitelnějším. Rozhodl jsem se zapálit reklamní plakátky visící na zastávce. Teplo, které drobný plamínek vyvolal, mi udělalo velmi dobře. Tento pocit však netrval déle než pár sekund a znovu mě oklopila zima. Nemohl jsem to už déle vydržet. Sledoval jsem netrpělivě horizont, doufajíc, že spatřím nějakého dobráka, který by mě dostal z této pekelné situace, pro kterou doposud nemám logické vysvětlení. Byl jsem připraven skočit prvnímu autu do cesty a přinutit tak řidiče, aby mě vzal alespoň kousek k první kryté autobusové zastávce. Začal jsem v duchu pochybovat, zdali je tato zastávka stále funkční. Všechny reklamní plakátky už byly spáleny. Rozhodl jsem se proto ze zoufalství podpálit i prkýnka lavičky. Zachránil jsem se tak před umrznutím, nicméně autobus stále nepřijížděl. Už jsem to chtěl vzdát a vrátit se zpět do kašavského uprchlického tábora. Hasil jsem poslední doutnající prkýnka lavičky, když v tom okamžiku jsem zaslechl hlas motoru autobusu. Vyběhl jsem na cestu a začal na řidiče divoce mávat, aby zastavil. Řidič šlápl na brzdy, překvapen, že na této zastávce vůbec někdo stojí a nechal mě nastoupit. Vyběhl jsem po schůdcích do autobusu tak rychle, jak jsem jen mohl. Chtěl jsem za každou cenu uniknout místu, kde jsem na vlastní kůži poznal, jakou mocí disponuje „pravá sněžná královna“. Ostatní cestující v autobuse při pohledu na mě neskrývali svůj překvapený výraz. Ihned pochopili, co jsem musel venku zažít. Řidič mě obdařil úsměvem, který mě potěšil a také zahřál. Sedl jsem si proto na sedadlo v jeho blízkosti. Cítil jsem se tak více v bezpečí. Zbytek cesty se už obešel bez problémů. Ve vlaku směrem ze Zlína do Prahy se mi v hlavě odehrál celý můj život. Vybavily se mi dny, kdy jsem byl nucen usínat hladový a také okamžik, kdy jsem roztrhal svou zpáteční letenku, abych tak zahnal případné nutkání vrátit se zpět domů. Myslel jsem rovněž na svou rodinu v Africe, na svou dcerku, která zůstala v opatrování mých rodičů. Vzpomněl jsem si na problémy, se kterými jsem se setkal jako uchazeč o zaměstnání v Burkině Faso a nabyl jsem tak nové odvahy vzdorovat místním překážkám. Nechtěl jsem zklamat sebe ani svou rodinu.

Můj život v České republice je posetý podobnými nepříjemnými epizodami jako byl zážitek na kašavské autobusové zastávce, ale představa, že se stanu otcem, mě naplňovala nebývalou radostí. Uspokojen prací v restauraci a přesvědčen, že všechno už bude jen dobré, stal jsem se možná trochu sobeckým vůči svému nejbližšímu okolí. Po několika hádkách s nastávající matkou mého dítěte se přítelkyně nakonec rozhodla odstěhovat k rodičům, asi sto kilometrů od Prahy. Já jsem se po jejím odjezdu nastěhoval ke skupině kamarádů, abych tak ušetřil nějaké peníze. Náš vztah s přítelkyní na dálku sice vydržel, ovšem nebylo tomu už tak s mou prací. Policie donutila mého zaměstnavatele, aby mi dal výpověď, neboť mě můj pobytový

status neopravňoval vykonávat jakoukoli práci. Stal jsem se tak opět nezaměstnaným a k tomu budoucím otcem rodiny, což mou situaci ještě více komplikovalo.

Za pár dní jsem naštěstí obdržel novou pracovní nabídku. Tentokrát se jednalo o provázení turistů po kabaretech. Jako průvodce jsem si našetřil nějaké peníze na zajištění základních potřeb spojených s narozením syna Nikolase, který přišel na svět 17. května 2006. Rodiče přítelkyně byli vůči mně vždy velmi přátelští, což mě mnohdy až uvádělo do rozpaků.

Měsíc po narození mého syna jsem dostal od imigrační policie dopis, že má žádost o mezinárodní ochranu nebyla vyslyšena. Do 14 dní jsem měl opustit republiku.

Věděl jsem, že tento dopis jednou přijde, ale nečekal jsem to v okamžiku, kdy jsem utratil veškeré své úspory na úhradu nákladů spojených s narozením syna. Zdálo se mi, že jsem v jednom okamžiku ztratil naprosto všechno. Šest měsíců jsem bydlel bez elektřiny v přelidněném bytě, který z velké části vyhořel, když jsme opomněli zhasnout jednu ze svíček. Bydlel jsem za těchto poměrně nelidských podmínek jen proto, abych nezklamal přítelkyni a její rodinu v plnění mých prvních otcovských povinností. Naplněn zoufalstvím jsem vzal dopis ke svému advokátovi a už nečekal žádnou pozitivní zprávu. Advokát mi ovšem nad má veškerá očekávání sdělil, že mám právo získat trvalý pobyt v České republice, vzhledem ke skutečnosti, že matkou mého dítěte je česká občanka. Ještě před vypršením lhůty na vyhoštění stanovenou imigrační policií jsme podali s přítelkyní (a za pomoci jejích rodičů) žádost o udělení trvalého pobytu. Obdržel jsem nové vízum s platností na další dva měsíce. Po skončení této periody jsem nakonec získal pobytový status trvalého rezidenta. Brzy nato jsem dostal první legální práci a s celou rodinou jsme to pořádně oslavili. V tento den jsem zvedl oči k obloze, abych poděkoval Bohu. Byl jsem přesvědčen, že to nemůže být dílo nikoho jiného. Dostal jsem práci, kde mě platili 8 000,- Kč čistého a snažil jsem se tak vyrovnat všechny své dluhy. Na konci zkušebního období se můj plat vyšplhal až na 12 000,- Kč. Pracuji od pondělí do pátku 9 hodin denně. Nejedná se o kvalifikovanou práci, ale o práci převážně manuálního charakteru. Někdy se však sám sebe ptám, jak dlouho tady ještě zůstanu. Každý měsíc přicházejí noví lidé a někteří zaměstnanci odchází. V tuto chvíli ale nemám na vybranou. Skutečnost, že nemluví česky, mě na místním trhu práce velmi znevýhodňuje. Jsem tak odkázán vykonávat tvrdou fyzickou práci, pokud si přeji v České republice zůstat. Přítelkyně se synem zůstali bydlet u jejích rodičů a já jsem se přestěhoval do jiného bytu, který už odpovídal základním požadavkům na důstojný život. V současné době jsme s přítelkyní něco jako dobří přátelé, neboť oba víme, že naše situace nenajde v nejbližší době definitivní řešení, jež by nás oba dokázalo uspokojit.

Kvůli mým opakujícím se finančním problémům se můj vztah k rodičům přítelkyně začal postupně zhoršovat. Začal jsem pracovat v sobotu a nezděra i v neděli, abych tak zabezpečil výchovu svého syna Nikolase. Pro mou rodinu v Africe nemám než omluvné dopisy. Velmi mě mrzí, že jim nedokážu v tuto chvíli vůbec pomoci.

Dennodenně se sám sebe ptám, zdali všechno toto úsilí stálo vůbec za to. Měl jsem možnost spatřit život v Evropě, to je sice pravda, ale realizovat mé sny se mi zatím nepodařilo. Zůstávají uvězněné někde v hloubi mé duše, jako by snad nikdy ani neexistovaly. Mou jedinou radostí je dnes můj syn. Do práce chodím jenom kvůli němu. Bez mého syna bych byl už dávno někde daleko nebo zpět u své rodiny v Africe. Pozoruji svého syna, jak si hraje, a bojím se dne, kdy se budeme muset odloučit. Neustálé finanční problémy, spojené s velkou pracovní

vytížeností by mohly snadno zapříčinit rozchod s přítelkyní. Kdo by chtěl mít „doma“ muže, který je neustále v práci.

Řekl bych, že úplné integraci imigrantů v české společnosti brání zejména ekonomické důvody. Člověk stále jen doufá, že se situace zlepší, ovšem bez toho, aniž by pocity naděje a tužeb byly čas od času završeny nějakým úspěchem, se šťastně žít nedá. Jsem rád, že je v práci můj výkon oceňován a jsem vděčný za to, že se ke mně lidé na ulici chovají přátelsky.

Imigraci do České republiky jsem poznal sílu mezilidské solidarity, pravou hodnotu přátelství. Nutno ovšem podotknout, že jsem pro tuto zkušenost byl nucen hodně obětovat a hodně za ni zaplatit.

Popsal jsem Vám tímto svůj příběh, který je jeden mezi stovkami dalších. Nedokážu Vám říci, zda jsem jako imigrant šťastný. Pocity melancholie a radosti jsou všudypřítomné, stejně tak jako se mísí výčitky a touhy. Ale jako každý člověk se snažím zvolit v dané situaci to nejlepší možné řešení. Nikdo po mě nemůže chtít, abych dělal nemožné.

Ať Bůh rozjasní všechna smutná srdce a požeňná těm, jejichž základní životní potřeby nejsou zajištěny.

V. Christian

V Praze dne 22. července 2007.

3. 2 Vývojové trendy československé/české zahraniční politiky vůči Africe

Přistěhovalců z mimoevropských zemí ve většině států Evropské unie neustále přibývá⁴⁸, a proto se i Česká republika bude muset s nelehkým úkolem jejich integrace uspokojivě vypořádat. Soužití s přistěhovalci z mimoevropských zemí vyžaduje vyřešení jednak jejich občansko-politického postavení a právního statusu, ale také způsobu jejich socioekonomického a sociokulturního začlenění do společnosti.

3. 2. 1 Vývoj česko(slovensko)-subsaharských vztahů v době komunismu a po vstupu do Evropské unie

V polovině minulého století se Československo pokusilo stát se významným hráčem na africkém kontinentě, který v té době procházel bouřlivým dekolonizačním procesem v podmínkách studenoválečného rozdělení světa. Československý režim, personifikovaný osobou prezidenta Antonína Novotného, tak chtěl navázat na tradice prvorepublikového a předúnorového Československa, kdy existovala poměrně hustá síť obchodně politických vazeb s vybranými africkými státy (např. Baťova ševcovská společnost⁴⁹; Škoda; ČKD; muniční továrna v Addis Abebě atd.), kterou nám mohly ostatní středoevropské státy jen tiše závidět.

⁴⁸ Evropa je cílovou destinací pro zhruba 85 % imigrantů ze severoafrických států a pro 40 % imigrantů ze států subsaharské Afriky (OECD, 2008, s. 3).

⁴⁹ Rozhodnutí Tomáše Bati expandovat na africký kontinent padlo na jeho líbáncích v Egyptě v roce 1912, kdy zaregistroval, jakou místní obyvatelé nosí obuv, a tu svoji se po svém návratu z Egypta rozhodl na africký kontinent vyvážet. Do konce 20. let minulého století tak měla Baťova společnost svou pobočku v celkem 17 afrických státech, které zaměstnávaly zhruba 17 000 obyvatel a vyráběly přibližně 60 milionů párů bot za rok. Ani dnes není Baťova společnost v Africe zapomenuta, ovšem zaměřuje se převážně na podporu výstavby zdravotnických zařízení, církevních budov a škol (The Heart of Europe, 2007).

Opětovné pronikání Československa do Afriky se však tentokrát neobešlo bez účasti komunistických bezpečnostních složek a nabylo tím zcela jiné podoby, než tomu bylo v předchozích desetiletích. Československo, v roli jednoho ze sovětských satelitů, tak razilo v Africe cestu pro další státy sovětského bloku, jakož i pro samotný Sovětský svaz (Zídek; Sieber, 2007). Na počátku 60. let 20. století byla pro určení rozsahu a formy bilaterální spolupráce zcela zásadní politická hlediska, která rozhodovala o zařazení příslušného afrického státu do kategorie zemí „přednostního zájmu“, „oboustranně výhodné spolupráce“ nebo zemí „blízkých se zemím přednostního zájmu“⁵⁰. Jakýkoli diplomatický postup konzultovalo československé stranické vedení s „Moskvou“⁵¹, a pokud někdy českoslovenští představitelé postupovali o něco samostatněji, pak tomu bylo především proto, že měli sovětskou důvěru (Zídek; Sieber, 2007). První ucelená koncepce československé zahraniční politiky vůči Africe byla Ministerstvem zahraničních věcí vypracována v červnu roku 1961 a politbyrem schválena v srpnu téhož roku. V nejobecnější rovině měla podněcovat spolupráci s „pokrokovými vůdci“ národnosvobozeneckých hnutí a myslela také na pomoc již nezávislým africkým státům při upevňování jejich politické a hospodářské samostatnosti (Zídek; Sieber, 2007). Koncepce československé zahraniční politiky počítala rovněž s rozšiřováním československého diplomatického zastoupení v Africe a podporovala uskutečňování nejrůznějších výměnných expertních stáží mezi Československem a zeměmi přednostního zájmu⁵². Z dostupných pramenů ovšem není možné určit, do jaké míry byla tato koncepce zahraniční politiky vůči Africe skutečně naplňována. Historici tvrdí, že se spíše jednalo o určitý referenční text, který měl k provádění praxi jen velmi volný vztah a konkrétní rámec československo-afrických vztahů byl více méně diktován Sovětským svazem. Když se například v roce 1962 plněním koncepce zabývalo československé komunistické politbyro, extenzivní rozměr koncepce byl na

⁵⁰ Mezi země přednostního zájmu byly zařazeny zejména ty státy, které prováděly z komunistického hlediska „nejpokrokovější politiku“. Výjimku představovala Nigérie, kterou tehdejší československé Ministerstvo zahraničních věcí řadilo mezi země přednostního zájmu i přesto, že byly s Nigérií uzavírány převážně obchodní dohody, podle čehož by Nigérie měla spadat spíše do kategorie zemí oboustranně výhodné spolupráce. V kategorii oboustranně výhodné spolupráce se ocitly převážně země, které sice nepraktikovaly nekapitalistickou cestu vývoje, ale navázaly hospodářské (a většinou i diplomatické) vztahy s geopolitickým Východem. Pro Československo patřily tyto země k významným dodavatelům průmyslového a spotřebního zboží, které nebylo možno získat v rámci sovětského bloku. Typickým příkladem byla v 60. letech Etiopie, kde mělo Československo své obchodní zastoupení. Ačkoli byly vzájemné vztahy upraveny nejrůznějšími mezistátními smlouvami, v praxi se často stávalo, že byly naplňovány především jednosměrným poskytováním československé pomoci, a to ve formě dodávek technologického zařízení pro koželužny, obuvnické závody a v neposlední řadě i výrobků zbrojního průmyslu. Vůbec zásobování afrických států municemi, samopaly, samonabíjecími puškami, těžkými kulomety či protitankovými granátomety patřilo ke klíčovému nástroji vyjednávání československé diplomacie a bylo současně prostředkem ke zlepšování vzájemných vztahů (např. s Angolou, Zambii či Tanzanií). Zbraněmi byli ve vybraných afrických státech obdarováni také představitelé politické elity. Například vedoucí stranické delegace Vasil Biľak v roce 1982, při předávání darů zambijskému prezidentovi (tj. soupravy broušeného českého křišťálu a malého samopalu typu „škorpión“), prohlásil, že křišťál je pro československý lid symbolem čistoty a je tudíž i vyjádřením čistoty přátelství Československa se Zambii, při odevzdávání škorpiónu poznamenal, že si je vědom, že Kuanda (zambijský prezident) je velký humanista, avšak na cestě k humanistické společnosti je třeba vedle mírových prostředků i bojovat, a proto mu jako symbol odevzdává tuto zbraň. Vzhledem k chaotickému a obtížně předvídatelnému vývoji afrických zemí byla mezi kategorií zemí přednostního zájmu a kategorií zemí oboustranně výhodné spolupráce vsunuta ještě přechodná kategorie zemí blízkých se zemím přednostního zájmu. Sem byly zařazeny zejména státy, kde byl „pokrokový“ vývoj teprve zahájen, a tedy pronikání sovětského bloku muselo postupovat s určitou obezřetností. V roce 1965 se v této kategorii například objevilo Kongo Brazzaville a Tanzanie. Zbývající země zůstávaly z pohledu sovětského bloku pod vlivem imperialismu a Československo, až na nečetné výjimky, neudržovalo s těmito zeměmi přímé diplomatické styky. Do této kategorie byly na počátku 60. let řazeny všechny bývalé francouzské kolonie s výjimkou Guineje a Mali (Zídek; Sieber, 2007).

⁵¹ Míněno vrcholnými politickými představiteli SSSR.

⁵² Jako země „přednostního zájmu“ byly v koncepci jmenovány Ghana, Guinea, Mali, Nigérie a Sjednocená arabská republika.

doporučení Ministerstva zahraničí SSSR zpochybněn s tím, že hlavním cílem hospodářských vztahů s africkými zeměmi není kvantitativní rozšiřování trhu o další země, nýbrž úspěšné plnění dohod již uzavřených (Zídek; Sieber, 2007). Z československé zahraniční politiky v 60. – 70. letech minulého století postupně mizí entuziasmus z předchozího období a země se pozvolna nechává unášet velmocenskými strategiemi Sovětského svazu. České firmy, které kdy měly v Africe dobré jméno, tamní trhy opouštějí a přenechávají prostor dalším obchodním partnerům (Zeman, 2007). Komunistickému režimu však nelze upřít jeho snahu o vytváření bohaté nabídky stipendijních programů pro africké studenty. Jen za studiem na Univerzitě 17. listopadu v Praze 6 mířily na počátku 60. let tisíce afrických studentů (Zídek, 2007). Ani dnes zájem o studium na České zemědělské univerzitě v Praze ze strany mimoevropských studentů neutuchá, a to především díky její rozšířené oborové specializaci zaměřené na tropické zemědělství. Městská část Praha 6 Suchbátka, kde je Česká zemědělská univerzita situována, možná právě z tohoto důvodu patří mezi místa, kde je soustředěna početná africká diaspora.

Tabulka č. 2 podává výčet tematických oblastí doposud platných mezinárodních dohod, které byly uzavřeny mezi tehdejším Československem a jednotlivými africkými státy (převážně ve druhé polovině minulého století). Z tabulky je vidět, že zcela zjevně převažovaly dohody vědecko-technického a kulturního charakteru na úkor dohod s ekonomickým podtextem, jak tomu bylo bezprostředně po vzniku samostatného Československa.

Tab. 2 - Mezinárodní smlouvy uzavřené mezi ČSSR a africkými státy do 80. let 20. století

Typ mezinárodní smlouvy	Smluvní strana
Finance – Úvěrové dohody	Angola, Etiopie, Guinea, Nigérie, Súdán, Zambie
Finance – Platební dohody	Súdán
Finance – Zamezení dvojího zdanění	Nigérie
Finance – Ostatní	Ghana, Súdán
Hospodářská, průmyslová a technická spolupráce	Angola, Benin, Etiopie, Ghana, Guinea, Súdán, Tanzanie, Zambie
Vědeckotechnická spolupráce	Angola, Botswana, Etiopie, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Keňa, Mali, Mosambik, Niger, Nigérie, Rwanda, Somálsko, Zambie, Zimbabwe
Typ mezinárodní smlouvy	Smluvní strana
Kultura – Kulturní dohody	Benin, Burundi, Etiopie, Guinea, Guinea-Bissau, Kamerun, Keňa, Mali, Mosambik, Niger, Nigérie, Senegal, Somálsko, Súdán, Tanzanie, Togo, Zambie, Zimbabwe
Zdravotnictví – Zdravotnické dohody	Etiopie, Mosambik, Súdán, Zambie
Konzulární oblast – Konzulární úmluvy	Etiopie

Právní oblast – Právní pomoc	Gambie, Jihoafrická republika, Keňa, Lesotho, Svazijsko, Zambie
Právní oblast – Vydávání zločinců	Gambie, Jihoafrická republika, Keňa, Svazijsko, Uganda, Zambie
Doprava - Letecká – Letecké dohody	Ghana, Guinea, Keňa, Malí, Senegal, Súdán
Mezinárodní obchod – Dodávky zboží	Guinea
Mezinárodní obchod – Ostatní	Jihoafrická republika, Uganda
Spolupráce mezi ministerstvy zahraničních věcí	Tanzanie, Zambie, Zimbabwe

Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Mezinárodní smlouvy, 2007

3. 3 Afričtí imigranti v České republice

Počet afrických imigrantů v České republice je poměrně nízký (viz tabulka č. 3), nicméně se dá očekávat, že jich bude do budoucna přibývat. Z důvodu historicko- politických souvislostí, užívaného úředního jazyka a geografické polohy se ovšem nepředpokládá, že by se Česká republika měla v příštích letech stát pro africké imigranty přednostní zemí jako je tomu v případě bývalých koloniálních mocností (zejména Francie, Velké Británie a Belgie).

Tab. 3 - Afričtí imigranti v České republice podle kategorií pobytu, pohlaví a státního občanství k 31. 12. 2007

Státní občanství				Trvalý pobyt		Dlouhodobý pobyt		Víza nad 90 dní	
	Celkem	z toho ženy	% žen		z toho ženy		z toho ženy		z toho ženy
Celkem cizinci	392 315	155 292	39,6	157 512	74 689	188 107	63 013	46 696	17 590
Celkem Afričané	3 372	581	27,7	2 472	303	772	246	128	32
Alžírsko	568	51	9,0	521	36	44	15	3	-
Angola	167	29	17,4	130	20	36	9	1	-
Benin	38	7	18,4	34	7	4	-	-	-
Botswana	44	20	45,5	-	-	44	20	-	-
Burkina Faso	11	3	27,3	9	1	1	1	1	1
Burundi	2	-	-	2	-	-	-	-	-
Čad	6	1	16,7	5	1	1	-	-	-
Džibutsko	1	1	100,0	1	1	-	-	-	-
Státní občanství	Trvalý pobyt	Dlouhodobý pobyt	Víza nad 90 dní	Státní občanství	Trvalý pobyt	Dlouhodobý pobyt	Víza nad 90 dní	Státní občanství	Trvalý pobyt
	Celkem	z toho ženy	% žen		Celkem	z toho ženy	% žen		Celkem
Egypt	349	32	9,2	247	11	84	19	18	2
Eritrea	3	-	-	2	-	1	-	-	-
Etiopie	67	12	17,9	43	7	14	4	10	1
Gambie	4	-	-	3	-	1	-	-	-
Ghana	94	15	16,0	58	6	34	9	2	-

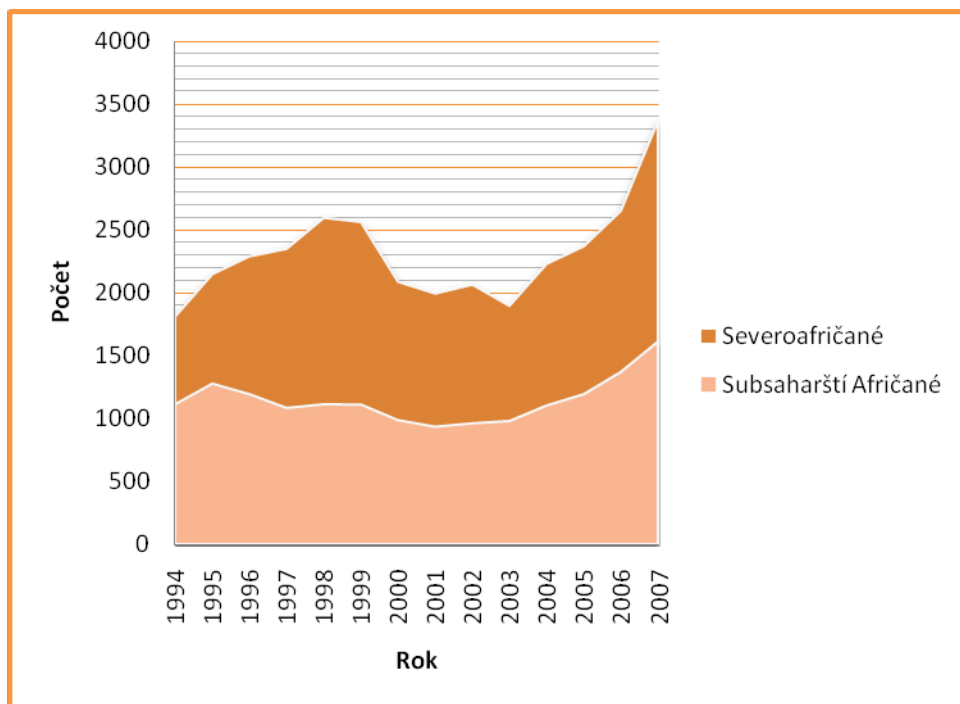
Guinea (Conakry)	57	13	22,8	27	6	26	6	4	1
Guinea-Bissau	13	1	7,7	10	-	3	1	-	-
JAR (Jihoafrická republika)	177	84	47,5	107	48	50	26	20	10
Kamerun	53	10	18,9	37	6	10	2	6	2
Kapverdy	9	3	33,3	7	1	2	2	-	-
Keňa	43	15	34,9	7	4	33	9	3	2
Kongo	25	6	24,0	20	3	4	3	1	-
Demokr. rep. Kongo	42	12	28,6	31	7	11	5	-	-
Lesotho	3	-	-	-	-	3	-	-	-
Libérie	6	3	50,0	6	3	-	-	-	-
Libye	229	64	27,9	72	8	151	55	6	1
Madagaskar	24	6	25,0	23	6	1	-	-	-
Mali	32	10	31,3	18	5	13	5	1	-
Maroko	181	23	12,7	149	17	24	5	8	1
Mauritánie	4	-	-	2	-	2	-	-	-
Mosambik	6	1	16,7	4	1	1	-	1	-
Namibie	26	13	50,0	4	3	22	10	-	-
Niger	2	-	-	2	-	-	-	-	-
Nigérie	378	52	13,8	319	34	47	13	12	5
Pobřeží slonoviny	58	5	8,6	52	3	5	1	1	1
Rwanda	3	-	-	1	-	2	-	-	-
Senegal	42	2	4,8	37	2	5	-	-	-
Sierra Leone	5	1	20,0	-	-	5	1	-	-
Somálsko	15	9	60,0	15	9	-	-	-	-
Súdán	55	11	20,0	43	9	10	2	2	-
Sv. Tomáš a Princův ostrov	2	-	-	1	-	1	-	-	-
Tanzanie	23	6	26,1	15	3	8	3	-	-
Togo	10	5	50,0	8	4	2	1	-	-
Tunisko	435	34	7,8	375	23	37	8	23	3
Uganda	14	6	42,9	2	2	12	4	-	-
Zambie	35	12	34,3	17	4	15	7	3	1
Zimbabwe	11	3	27,3	6	2	3	-	2	1

Zdroj: Český statistický úřad, Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR, 2008

V tabulce č. 3 jsou shromážděny údaje o afrických imigrantech pobývajících v České republice seřazené podle kategorií pobytu, pohlaví a státního občanství. Tabulka ukazuje, že k 31. prosinci 2007 žilo v České republice na základě některého typu dlouhodobého pobytu či povolení k trvalému pobytu celkem 3 372 afrických imigrantů, z toho bylo 1 610 osob subsaharského původu⁵³.

Obr. 2 - Znárodnění vývoje poměrného zastoupení subsaharských imigrantů na celkovém počtu afrických imigrantů v letech 1994 až 2007

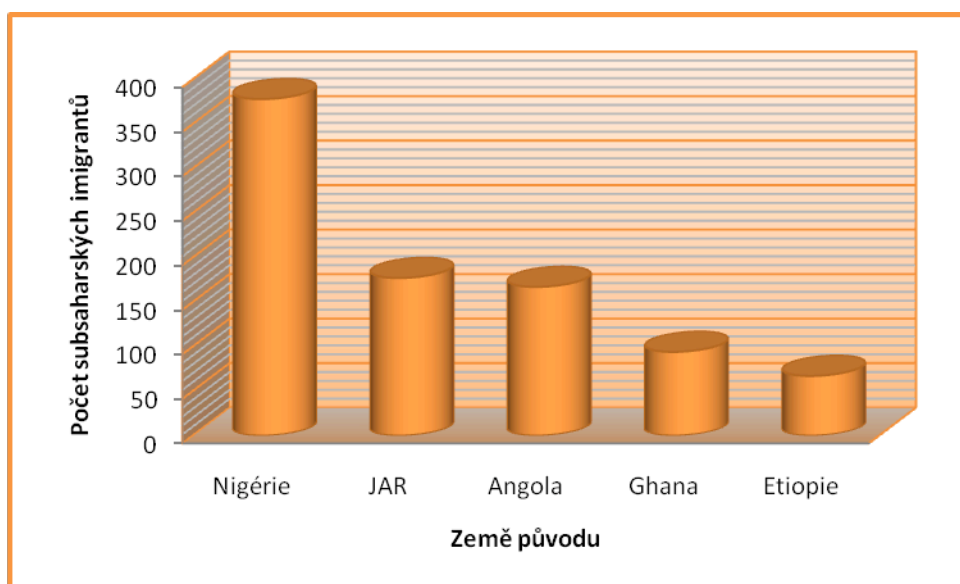
⁵³ Celkový počet legálně pobývajících osob subsaharského původu na území České republiky k datu 31. 12. 2007 ovšem získáme až po přičtení 127 žadatelů o mezinárodní ochranu (viz tabulka č. 5).

Zdroj: Český statistický úřad, Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR, 2008

Počet osob přicházejících z afrického kontinentu v posledních 5 letech znatelně narůstá. Z dostupných údajů Českého statistického úřadu je ovšem zřetelné, že o něco progresivněji stoupá počet občanů pocházejících ze severoafrických arabských států než imigrantů ze subsaharské Afriky (viz výše obr. 2). Nejvíce subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících na území České republiky (na základě povolení k trvalému pobytu nebo některého z dlouhodobých pobytů) pocházelo v prosinci roku 2007 z Nigérie (celkem 378 osob). Druhou nejpočetnější skupinu tvořili imigranti z Jihoafrické republiky (177 osob), následovali Angolané, občané Ghany a Etiopie (viz níže obr. 3).

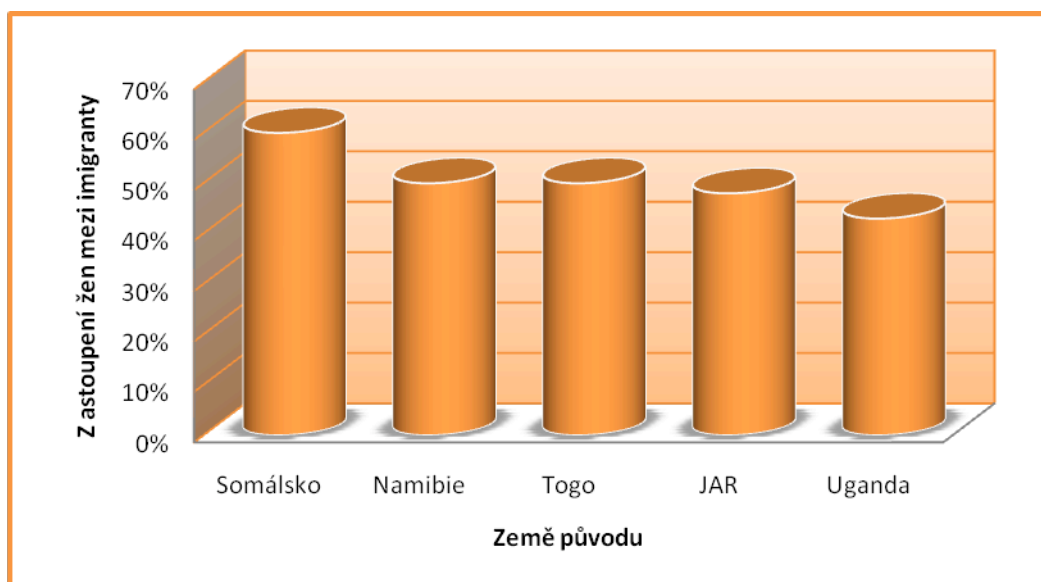
Obr. 3 - Nejpočetnější skupiny subsaharských imigrantů k 31. 12. 2007

Zdroj: Český statistický úřad, Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR

Na otázku subsaharské imigrace do České republiky je možné se podívat i z genderového hlediska. Statistiky ČSÚ ukazují, že nejvyšší poměrné zastoupení žen mezi subsaharskými imigranty⁵⁴ má Somálsko, kde ženy představují 60 % všech somálských imigrantů (tj. 9 z 15), následují Namibie a Togo s 50 % žen mezi imigranty, dále Jihoafrická republika a Uganda (viz níže obr. 4).

Obr. 4 - Poměrné zastoupení žen mezi subsaharskými imigranty (5 nepočetnějších skupin)

Zdroj: Český statistický úřad, Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR

Naproti tomu nejnižší zastoupení žen u subsaharské diaspory zaznamenáme v případě senegalských imigrantů (ze 42 senegalských imigrantů tvoří ženy 4,8 %), dále Guiney-Bissau (ve skupině 13 imigrantů najdeme 7,7 % žen) a Pobřeží Slonoviny (ženy představují 8,6 % z celkového počtu 58 imigrantů). Velmi nízké poměrné zastoupení žen vykazují rovněž

⁵⁴ Do hodnocení byly započítány pouze ty skupiny subsaharských imigrantů, které překročily hranici deseti osob.

severoafričké arabské státy. V celkovém počtu 345 imigrantů tuniského původu nalezneme pouze 34 žen, což znamená, že 92,2 % egyptských imigrantů představují muži. Obdobně nízké zastoupení žen najdeme u skupiny alžírských a egyptských imigrantů, kdy 91 % veškeré alžírské a egyptské imigrace tvoří muži. V případě imigrantů z Maroka je zastoupení žen nepatrně vyšší ženy tvoří 12,7 % z celkového počtu 181 marockých imigrantů. Dalo by se říci, že nejméně žen-migrantek mají zpravidla ty státy, které jsou charakteristické vyšším vlivem islámu na chod společnosti. Tento výrok nelze ovšem brát jako nějaké kategorické tvrzení, neboť konečné rozhodnutí migrovat je ovlivňováno celou řadou tzv. *Push* a *Pull* faktorů, které pouze jako celek mají pro migranta skutečně determinující účinek.

3. 4 Afričtí uprchlíci v České republice

Po roce 1989 se český stát vůbec poprvé setkal s žadateli o mezinárodní ochranu, tj. osobami, jež si hledají útočiště před pronásledováním z důvodu jejich národnosti, rasy, náboženství, příslušnosti k sociální skupině či politického smýšlení. Česká republika svou připravenost poskytnout útočiště všem osobám, kterým v zemi původu hrozí pronásledování, oficiálně stvrdila podpisem Úmluvy o právním postavení uprchlíků (tzv. Ženevské konvence z roku 1951). Institut azylu/uprchlictví je v České republice dále zakotven v čl. 43 Listiny základních práv a svobod⁵⁵. Informace o zemích původu pro azylové řízení jsou v České republice získávány z širokého spektra informačních zdrojů, a to jak domácích, tak i zahraničních, přičemž mezi nejvíce používané zdroje, popisující otázky dodržování lidských práv, politických a občanských práv a svobod patří například zprávy o dodržování lidských práv (The Country Reports on Human Rights Practices), výroční zprávy o svobodě vyznání (The International Religious Freedom Report) Ministerstva zahraničí Spojených států amerických, dokumenty Organizace spojených národů, Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) a řady nevládních organizací, např. Amnesty International a Human Rights Watch⁵⁶. Od roku 1993 do 31. 12. 2007 obdrželo mezinárodní ochranu v České republice celkem 3 276 osob, z nichž bylo 232 afrického původu (viz tabulka č. 4). Nejvíce uznaných uprchlíků subsaharského původu přitom pocházelo z Demokratické republiky Kongo (bývalého Zairu), dále z Angoly, Nigérie a Ghany. Demokratická republika Kongo je ve zprávách o dodržování lidských práv charakterizována jako země, kde – i přes jisté známky pokroku – i nadále přetrvávají vážné problémy s diskriminací na základě etnického původu, násilím páchaným na ženách a v neposlední řadě v oblasti obchodu s lidmi (Country Reports on Human Rights Practices, 2007). Naproti tomu nejčastěji jsou zamítány žádosti o mezinárodní ochranu u těch žadatelů, kteří na prvním místě uvedou ekonomické důvody jako vyjádření svého zájmu o získání mezinárodní ochrany na území České republiky⁵⁷. Ekonomické důvody totiž samy o sobě jako argument pro nabytí mezinárodní ochrany nestačí.

Tab. 4 - Azyl udělen – počet udělených rozhodnutí obou instancí od roku 1993 do 2007

⁵⁵ Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 2009-03-09]. Dostupný z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl.aspx>.

⁵⁶ Ministerstvo vnitra ČR. [cit. 2009-03-09]. Dostupný z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>.

⁵⁷ Vlastní šetření, semi-strukturované rozhovory se 37 subsaharskými respondenty žijícími více než 1 rok v České republice, 1. 9. – 15. 11. 2006.

Státní příslušnost	Udělené azylы od roku 1993 do roku 2007 podle občanství
Celkem Afričané	232
Angola	33
Burundi	1
Čad	1
Etiopie	16
Gambie	2
Ghana	23
Guinea (Conakry)	7
JAR	4
Kongo	2
Demokratická republika Kongo	26
Libérie	4
Nigérie	30
Rwanda	1
Senegal	2
Somálsko	25
Súdán	20
Togo	2
Zair (bývalý)	33

Zdroj: Český statistický úřad, Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR, 2008

Odbor Azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR ke konci roku 2007 evidoval celkem 168 oficiálně podaných žádostí o udělení mezinárodní ochrany ze strany afrických uprchlíků, přičemž největší zájem o přiznání mezinárodní ochrany u skupiny uprchlíků subsaharského původu projeví Nigerijci (k 31. prosinci 2007 mělo podanou žádost celkem 69 Nigerijců), občané Demokratické republiky Kongo a Kamerunu (viz tabulka č. 5).

Tab. 5 - Afričtí žadatelé o azyl podle země původu, občanství, pohlaví a věku k 31. 12. 2007

Státní občanství	Muži	Ženy	Celkem dospělí	Celkem děti (0-17 let)	Celkem
Celkem žadatelé o azyl	1 138	460	1 598	280	1 878
Celkem afričtí žadatelé o azyl	113	31	144	24	168
Alžírsko	13	0	13	0	13
Angola	1	1	2	1	3
Burkina Faso	1	1	2	0	2
Egypt	1	0	1	0	1
Eritrea	2	0	2	0	2
Etiopie	2	0	2	0	2
Gambie	1	0	1	0	1
Ghana	6	1	7	1	8
Guinea (Conakry)	3	0	3	0	3
Kamerun	8	3	11	0	11
Státní občanství	Muži	Ženy	Celkem dospělí	Celkem děti	Celkem

				(0-17 let)	
Kongo	2	2	4	1	5
Demokratic. rep. Kongo	10	8	18	8	26
Mali	2	0	2	0	2
Maroko	2	0	2	0	2
Nigérie	48	11	59	10	69
Pobřeží slonoviny	1	1	2	0	2
Senegal	3	0	3	0	3
Sierra Leone	2	0	2	1	3
Somálsko	1	3	4	2	6
Súdán	2	0	2	0	2
Tunisko	1	0	1	0	1
Zambie	1	0	1	0	1

Zdroj: Český statistický úřad, Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR, 2008

Oproti roku 2006, kdy o mezinárodní ochranu na území České republiky požádalo celkem 738 zájemců afrického původu, se jedná o znatelný pokles počtu podaných žádostí africkými uprchlíky. Za tímto náhlým poklesem stál především nečekaný příliv egyptských uprchlíků v létě roku 2006, kdy v průběhu několika měsíců podalo žádost o mezinárodní ochranu celkem 422 osob. Svůj pobyt v České republice však zjevně považovali jako dočasný, neboť během několika týdnů utekli z přijímacích uprchlických středisek ve Vyšních Lhotách a Velkých Přílepech a pokračovali ve své původně plánované cestě, za rodinami usazenými v západoevropských zemích⁵⁸. Tabulka č. 6 znázorňuje počet podaných žádostí o mezinárodní ochranu ke dni 31. 12. 2006.

Tab. 6 - Afričtí žadatelé o azyl podle země původu, občanství, pohlaví a věku k 31. 12. 2006

Státní občanství	Muži	Ženy	Celkem dospělí	Celkem děti (0-17 let)	Celkem
Celkem žadatelé o azyl	2 028	581	2 609	407	3 016
Celkem afričtí žadatelé o azyl	666	36	702	36	738
Alžírsko	57	0	57	0	57
Egypt	412	0	412	10	422
Ghana	9	2	11	3	14
Guinea (Conakry)	11	1	12	1	13
Kamerun	11	5	16	2	18
Kongo	4	2	6	3	9
Demokratic. rep. Kongo	19	6	25	5	30
Maroko	6	0	6	0	6
Nigérie	85	9	94	2	96
Pobřeží slonoviny	8	1	9	0	9
Senegal	10	0	10	0	10
Sierra Leone	7	2	9	2	11
Státní občanství	Muži	Ženy	Celkem dospělí	Celkem děti (0-17 let)	Celkem

⁵⁸ Káhira - Praha a pak Řím nebo Vídeň. *Lidové noviny*. 12. 9. 2006.

Somálsko	4	8	12	8	20
Súdán	15	0	15	0	15
Tunisko	8	0	8	0	8

Zdroj: Český statistický úřad, Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR, 2007

Z genderového pohledu se zemí s nejvyšším zastoupením žen mezi žadateli o mezinárodní ochranu subsaharského původu stalo k 31. 12. 2006 Somálsko (67 %), následované Kamerunem (31 %) a Demokratickou republikou Kongo (24 %). K 31. 12. 2007 bylo nejvyšší procentuální zastoupení žen subsaharského původu patrné u skupiny konžských uprchlíků (44 %), kamerunských uprchlíků (27 %) a nigerijských uprchlíků (19 %)⁵⁹. Poměrné zastoupení žen mezi uprchlíky nekoresponduje s poměrným zastoupením žen mezi imigranty (pro porovnání viz obr. 4). Počet žen mezi uprchlíky podléhá sezonním výkyvům v závislosti na stabilitě (či spíše nestabilitě) vnitropolitické situace některých afrických států. Nicméně trvale velmi nízké poměrné zastoupení žen ve vztahu k celkovému počtu podaných žádostí o mezinárodní ochranu nalezneme u uprchlíků přicházejících ze severoafrických arabských států (tzn. Tunisko, Alžírsko, Egypt, Libye, Maroko). V tomto aspektu se situace příliš neliší od zastoupení žen u skupiny afrických imigrantů disponujících na území České republiky již trvalým či dlouhodobým pobytovým statutem (viz tabulka č. 3).

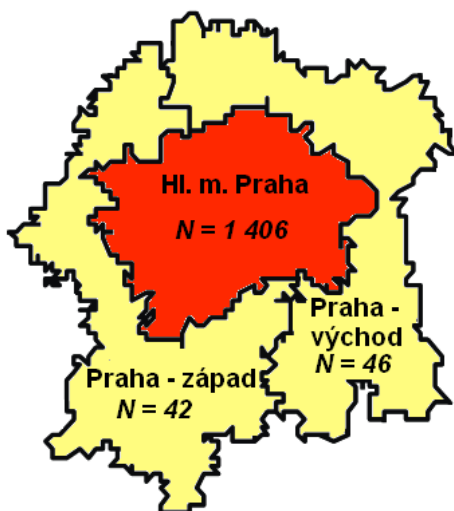
3. 5 Koncentrace afrických imigrantů na území hlavního města Prahy a přilehlých okresech

Z celkového počtu 3 372 afrických imigrantů, kteří žijí v České republice na základě povolení k trvalému či dlouhodobému pobytu, je 44 % imigrantů (tzn. 1 497 osob) územně koncentrováno do hlavního města Prahy a jemu přilehlých okresů, tj. Prahy-Východ a Prahy-Západ (viz níže obr. 5). Situace je velmi obdobná rovněž u držitelů povolení k dlouhodobému či trvalému pobytu výhradně subsaharského původu. Na území hlavního města Prahy včetně přilehlých okresů Středočeského kraje (Praha-Východ a Praha-Západ) je soustředěna téměř polovina ze všech evidovaných subsaharských imigrantů, tj. celkem 670 z 1 610 osob. Nejpočetnější skupinou osob subsaharského původu, která se na území hlavního města a v jeho okolí nachází na základě povolení k trvalému pobytu, jsou přitom Nigerijci (116 osob). Na druhém místě se nacházejí přistěhovalci z Jihoafrické republiky (35 osob) a na třetím místě občané Pobřeží slonoviny (27 osob). Zastoupení některých přistěhovaleckých skupin subsaharského původu se ovšem liší v závislosti na typu pobytového statusu. Nigerijci, kteří sice stojí v čele statistických žebříčků jako nejpočetnější imigranti subsaharského původu disponující trvalým pobytem, se nacházejí „až“ na třetím místě při sčítání osob subsaharského původu s přiznaným dlouhodobým pobytem. Nejvíce držitelů dlouhodobého pobytu subsaharského původu pocházelo z Botswany (35 osob) a Jihoafrické republiky (30 osob)⁶⁰.

⁵⁹ Do hodnocení byly započítány pouze ty skupiny subsaharských uprchlíků, které překročily hranici deseti žadatelů o mezinárodní ochranu.

⁶⁰ Policie ČR, 2007. Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie, Analyticko-operační oddělení, Skupina analytiky. Dopis č.j. SCPP-325/A 2007.

Obr. 5 - 44 % všech afrických imigrantů s povolením k dlouhodobému/trvalému pobytu je koncentrováno do hlavního města Prahy a přilehlých okresů (Praha-Východ a Praha-Západ)

Zdroj: Policie ČR, Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie, Analyticko-operační oddělení, 2007

3. 6 Afričtí imigranti v Praze: odkud pocházejí, jaké jsou jejich životní osudy a jak hodnotí svou integraci do české společnosti

V období mezi 1. zářím 2006 a 15. listopadem 2006 proběhl v Praze kvalitativní výzkum, jehož primárním cílem bylo vyhodnocení integračního procesu subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících na českém území (Gerstnerová, 2007b). Celkem 30 rozhovorů bylo vedeno na základě předpřipravených dotazníků⁶¹ přímo autorkou výzkumu a 7 dotazníků bylo za pomoci českého občana angolského původu – Angelina dos Santos da Silvy rozdáno respondentům k vyplnění v soukromí. Hlavním účelem provedeného výzkumu byla analýza socioekonomických aspektů integračního procesu subsaharských imigrantů, kteří žijí v České republice déle než jeden rok⁶².

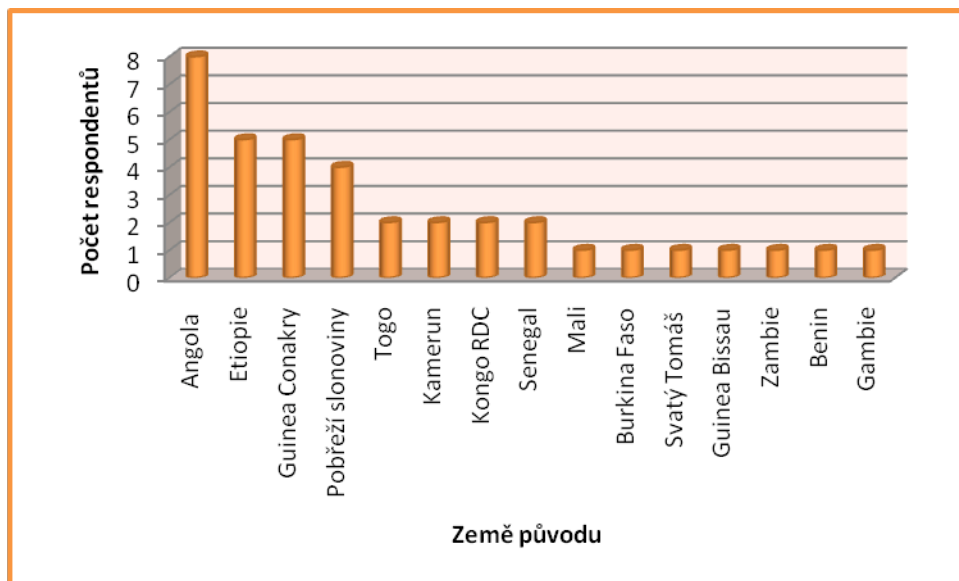
Popis respondentů

V analyzovaném vzorku 37 osob pocházeli subsaharští respondenti z bývalých francouzských kolonií (tj. z Pobřeží slonoviny, Guiney, Burkiny Faso, Senegalu, Mali a Beninu) či mandátem OSN Francouzi spravovaného Kamerunu, z bývalého belgického Konga (nyní Demokratická republika Kongo), italské Etiopie, britské Gambie a Zimbabwe, německého Toga nebo ze zemí, které mělo ve své době pod záštitou Portugalsko, tj. z Angoly, Guiney-Bissau a země zvaná Svatý Tomáš a Princův ostrov (viz níže obr. 6).

⁶¹ Česká verze dotazníku je k dispozici v příloze č. 1 (příprava dotazníkových otázek byla v červnu až srpnu 2006 průběžně konzultována s PhDr. Zdeňkem Uherkem, CSc., ředitelem Etnologického ústavu AV ČR, Mgr. Janou Jirouškovou z Náprstkova muzea a Ing. Michalem Gärtnerem z Agentury Interpersonální a interkulturní komunikace).

⁶² Pobývá-li cizinec na území hostitelského státu déle než jeden rok, je už podle kritérií Organizace spojených národů (OSN) považován za mezinárodního migranta.

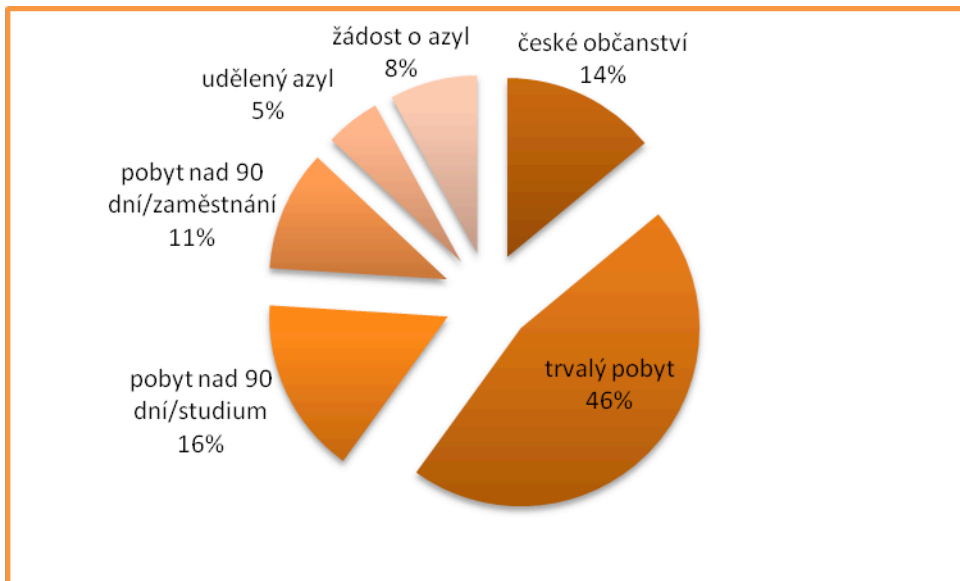
Obr. 6 – Rozlišení respondentů výzkumu podle občanství země původu (n = 37)

Zdroj: Vlastní šetření, 1. 9. – 15. 11. 2006

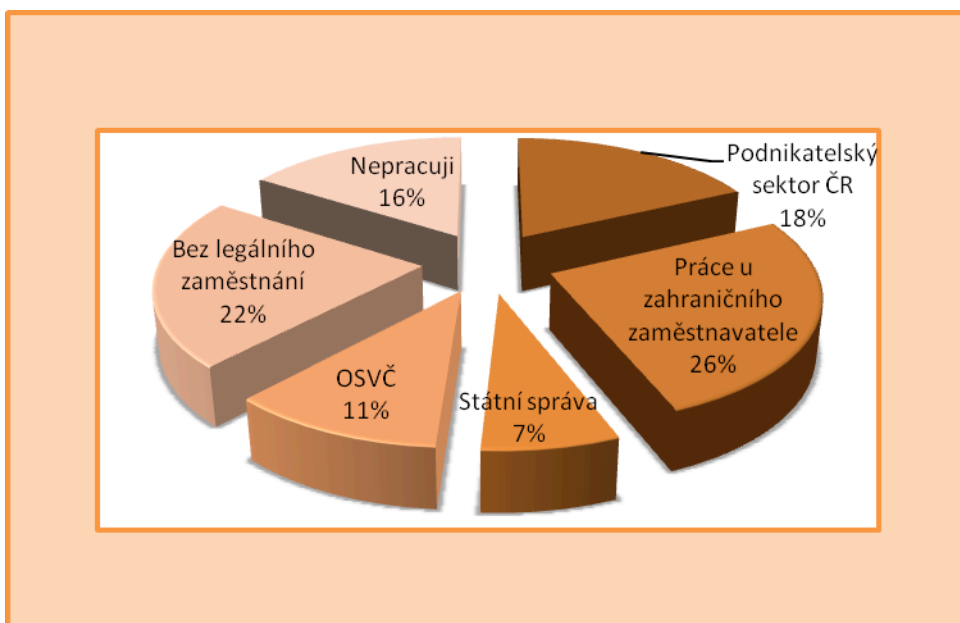
Naprostou většinu z 37 subsaharských respondentů tvořili muži (z 37 oslovených osob bylo 34 mužů)⁶³. Jednalo se zejména o svobodné mladé imigranty (věkový průměr byl 35 let). Nejmladšímu respondentovi přitom bylo 26 let a nejstaršímu 50 let. Celkem 20 oslovených respondentů bylo svobodných (zejména se jednalo o současné studenty nebo čerstvé absolventy českých vysokých škol), 14 respondentů bylo ženatých/vdaných (ve všech případech za českého občana), dva respondenti byli rozvedeni/rozvedené a jeden byl vdovec. Většina osob ze zkoumaného vzorku subsaharských respondentů přijela do České republiky v rámci udělených studijních víz (celkem 28 osob z 37), další dva respondenti se dostali do České republiky na základě povolení k pobytu za účelem zaměstnání a zbývajících 7 osob jako žadatelé o mezinárodní ochranu. V době realizace kvalitativního výzkumu 5 respondentů ze zkoumaného vzorku již disponovalo českým státním občanstvím, 17 respondentů představovali držitelé trvalého pobytu, 6 osob disponovalo povolením k pobytu nad 90 dnů za účelem studia, 4 respondenti byli nositeli povolení k pobytu nad 90 dnů za účelem zaměstnání, 2 osoby požívaly v České republice mezinárodní ochrany a 3 respondenti na verdikt o udělení mezinárodní ochrany stále čekali (viz níže obr. 7).

⁶³ Početní převaha oslovených respondentů mužského pohlaví reflektovala skutečnost, že na území České republiky tvořili k 31. 12. 2007 naprostou většinu subsaharských imigrantů (tj. 72 %) muži. Do této cifry (72 %) byli započítáni muži afrického původu, kteří pobývali ke dni 31. 12. 2007 na území České republiky na základě nějakého typu dlouhodobého pobytu nebo povolení k trvalému pobytu včetně udělené mezinárodní ochrany (muži tvořili celkem 2 791 osob z 3 372 afrických imigrantů).

Obr. 7 - Rozlišení respondentů podle pobytového oprávnění (n = 37)

Zdroj: Vlastní šetření, 1. 9. – 15. 11. 2006

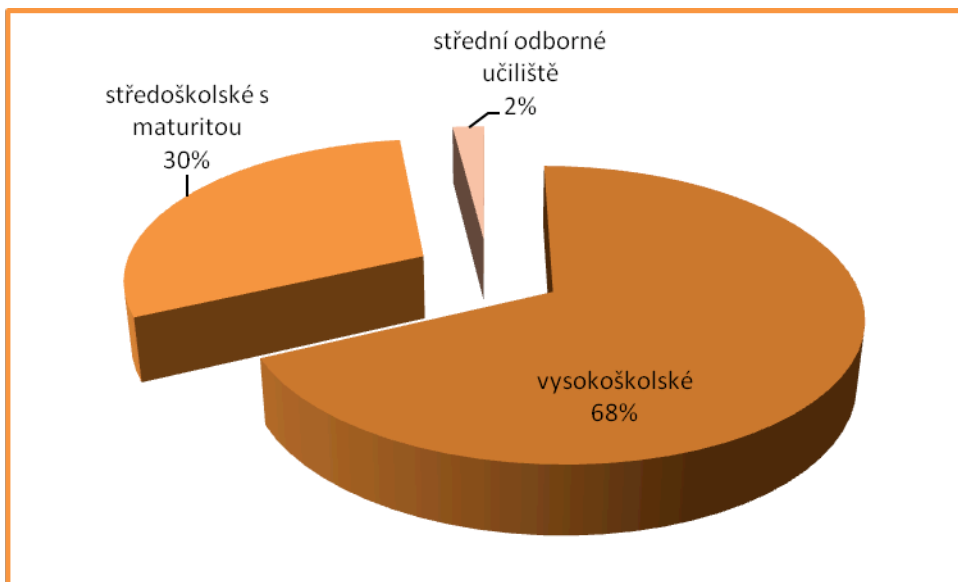
Při hodnocení angažovanosti oslovených respondentů na českém trhu práce bylo zjištěno, že celkem 23 respondentů oficiálně pracovalo (z tohoto počtu bylo 15 osob zaměstnáno na celý úvazek, 4 osoby pracovaly na částečný úvazek a 4 osoby byly samostatně výdělečně činné), dalších 6 respondentů bylo bez práce a zbývajících 8 respondentů nemělo pro vykonávanou práci uzavřenou legální pracovní smlouvu (viz níže obr. 8). Do poslední uvedené skupiny spadali vedle žadatelů o mezinárodní ochranu také samotní poživatelé mezinárodní ochrany a vysokoškolští studenti.

Obr. 8 - Rozlišení respondentů podle vykonávané profese (n = 37)

Zdroj: Vlastní šetření, 1. 9. – 15. 11. 2006

Naprostou většinu oslovených respondentů (tj. 25 osob z 37) představovali absolventi vysokých škol (českých, evropských či afrických). Dalších 11 subsaharských respondentů disponovalo diplomem ze střední školy s maturitou a jeden respondent deklaroval pouze ukončení Středního odborného učiliště (viz níže obr. 9).

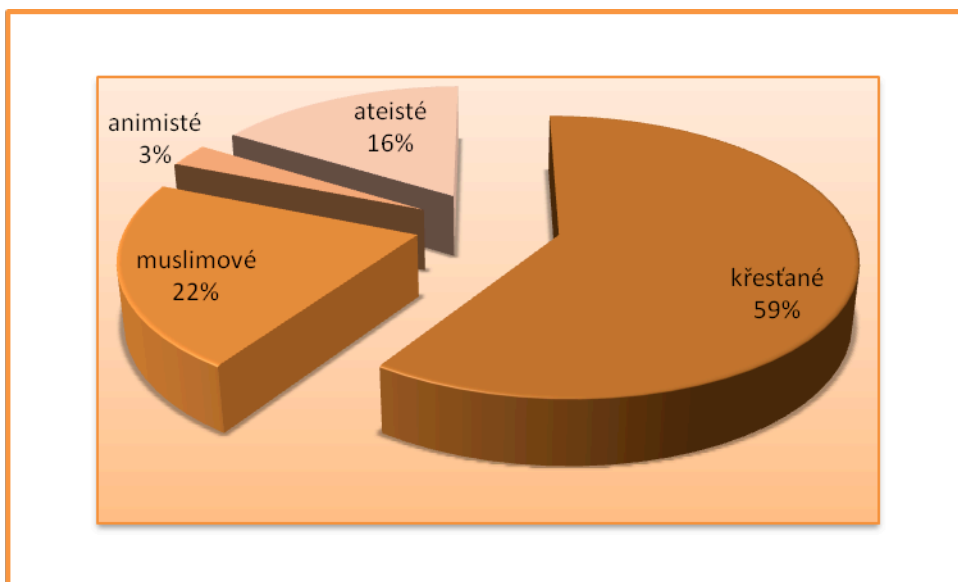
Obr. 9 - Rozlišení respondentů podle nejvyššího dosaženého vzdělání (n = 37)

Zdroj: Vlastní šetření, 1. 9. – 15. 11. 2006

Z celkového počtu 37 respondentů bylo 22 osob křesťanského vyznání, 8 respondentů představovali muslimové, jeden respondent byl zastáncem tradičního animistického náboženství a 6 osob tvořili ateisté (viz níže obr. 10).

Obr. 10 - Rozlišení respondentů podle jejich náboženského vyznání (n = 37)

Zdroj: Vlastní šetření, 1. 9. – 15. 11. 2006

Vlastní semi-strukturované rozhovory byly s vybranými subsaharskými respondenty uskutečněny ve 14 případech ve francouzštině, v jednom případě v angličtině a ve zbývajících 22 případech v češtině.

3. 6. 1 Analýza vytvořených faktorů a jejich interpretace

V rámci realizovaného kvalitativního výzkumu vyslovilo 37 subsaharských respondentů při popisu jejich integračního procesu do hostitelské společnosti celkem 72 výroků (tj. proměnných), které byly prostřednictvím faktorové analýzy seskupeny do celkem 5 faktorů. Každý faktor přitom sdružoval tři až osm proměnných, které identifikovaný faktor nejvíce sytily. Pro účely disertační práce byly z další interpretace vyloučeny ty proměnné, které vykazovaly míru variability $< 0,440$. Pro interpretaci kvalitativní (popř. kvantitativní) stránky příslušné struktury vztahů byly využity ty proměnné, které měly v absolutní hodnotě nejvyšší zátěže, tj. $> 0,440$ (popř. $< -0,440$). Bylo pracováno s faktory na hladině významnosti $\alpha < 0,05$ (viz podkapitola 2.3 „Popis užití metodologie, metody“).

Identifikovanými faktory byly:

- 1) *Pocit příslušnosti k zemi původu*
- 2) *Záměry subsaharských imigrantů vůči zemi původu*
- 3) *Problémy na trhu práce*
- 4) *Obtíže spojené s ubytováním*
- 5) *Pocit úspěšné integrace*

I. Faktor – Pocit příslušnosti k zemi původu

První identifikovaný faktor, sycený pěti proměnnými, analyzoval vliv kultury země původu na každodenní život subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících v České republice. Na základě provedené analýzy bylo možné konstatovat, že pocit příslušnosti k zemi původu je tím silnější, čím častěji si subsaharští respondenti hledají přátele v rámci své kulturní komunity, čím více jsou zapojeni do humanitárních aktivit nejrůznějších rozvojových organizací a v neposlední řadě čím více se cítí být Afričany nežli Evropany (viz tabulka č. 7). Pocit příslušnosti k zemi původu rovněž ovlivňuje síla náboženského vyznání, jakož i touha po založení početné rodiny.

Tab. 7 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Pocit příslušnosti k zemi původu

Počet studovaných proměnných v rámci faktoru „Pocit příslušnosti k zemi původu“	5
Počet studovaných faktorů	1
Počet odpovědí – „n“	37
Stupně volnosti	20
Chí kvadrát	51,183
Hladina spolehlivosti	0,0001
Společná variabilita	0,445

Proměnné	Faktorová zátěž

II. 11. Plánujete mít děti? Kolik? Průměrně: 2,5 dětí Max.: 5 dětí Min.: 0 dětí	0,819
Proměnné	Faktorová zátěž
II. 27. Jste praktikující věřící? 0 nejsem věřící (19 %) 1 jsem věřící, ale nepraktikující (32,4 %) 2 jsem praktikující věřící (48,6 %)	0,689
II. 31. Přál/a byste si být aktivním členem organizace, která podporuje rozvoj africké kultury? 0 ne (16,3 %) 1 možná (24,3 %) 2 ano (48,6 %) 3 jsem již aktivním členem (10,8 %)	0,672
II. 25. Cítíte se jako? 1 Čech (21,6 %) 2 Afričan i Čech zároveň (37,9 %) 3 Afričan (40,5 %)	0,575
I. 3 Hledám si přátele zejména v rámci své komunity. 0 nesouhlasím (73 %) 1 souhlasím z části (10,8 %) 2 souhlasím (16,2 %)	0,553

Pozn.: Proměnnými byly položené otázky, které jsou v tabulce uvedeny s upřesněným postojem 37 respondentů k dané otázce vyjádřeným v %. Dotazník je k dispozici k nahlédnutí v příloze.

Zdroj: Vlastní šetření, semi-strukturované rozhovory s 37 respondenty, 1. 9. – 15. 11. 2006

II. Faktor – Záměry subsaharských imigrantů vůči zemi původu

Druhý identifikovaný faktor, sycený čtyřmi proměnnými, analyzoval plány subsaharských imigrantů dlouhodobě žijících v České republice socioekonomického charakteru vůči jejich zemi původu. Na základě provedené analýzy bylo možné konstatovat, že zájem o spolupráci se zemí původu je tím vyšší, čím více jsou respondenti orientováni do budoucnosti, dále čím více jsou citově propojeni se zemí původu a také čím více jsou angažováni v neziskových organizacích na podporu rozvoje afrického kontinentu (viz tabulka č. 8).

Tab. 8 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Záměry subsaharských imigrantů vůči zemi původu

Počet studovaných proměnných v rámci faktoru „Záměry subsaharských imigrantů vůči zemi původu“	4
Počet studovaných faktorů	1
Počet odpovědí – „n“	37
Stupně volnosti	9

Chí kvadrát	18,653
Hladina spolehlivosti	0,0283
Společná variabilita	0,440

Proměnné	Faktorová zátěž
I. 24. Spíše žiji okamžikem, než abych se soustředoval/a na budoucnost. 0 nesouhlasím (43,3 %) 1 souhlasím z části (27 %) 2 souhlasím (29,7 %)	-0,724
I. 21 Mám v hlavě plno různých plánů jak naložit s budoucností. 0 nesouhlasím (5,4 %) 1 souhlasím z části (18,9 %) 2 souhlasím (75,7 %)	0,853
I. 4 Moje široká rodina (sourozenci, bratřenci, tety atd.) pro mě hodně znamená. 0 nesouhlasím (5,4 %) 1 souhlasím z části (13,5 %) 2 souhlasím (81,1 %)	0,537
II. 29. Znáte ve městě Vašeho bydliště nějakou organizaci (kulturní, sportovní, náboženskou atd.), která podporuje rozvoj africké kultury? 0 žádnou takovou organizaci neznám (18,9 %) 1 ano navštěvuji ji, ale jen zřídka (40,6 %) 2 ano, navštěvuji ji často (27 %) 3 ano, jsem aktivním členem (13,5 %)	0,469

Pozn.: Proměnnými byly položeny otázky, které jsou v tabulce uvedeny s upřesněným postojem 37 respondentů k dané otázce vyjádřeným v %. Dotazník je k dispozici k nahlédnutí v příloze.

Zdroj: Vlastní šetření, semi-strukturované rozhovory s 37 respondenty, 1. 9. – 15. 11. 2006

III. Faktor – Problémy na trhu práce

V pořadí třetí identifikovaný faktor, sycený osmi proměnnými, analyzoval problémy subsaharských imigrantů na českém trhu práce. Provedená analýza prozradila, že obtíže subsaharských imigrantů s jejich integrací na místním trhu práce jsou tím vážnější, čím méně stabilní je jejich pobytový status, čím kratší dobu žijí v České republice a v neposlední řadě také čím nižší je úroveň jejich znalosti českého jazyka (viz tabulka č. 9). Úspěšnost integrace subsaharských imigrantů na místním trhu práce ovlivňuje také skutečnost, zda nabyli nejvyššího formální vzdělání v Africe či v Evropě. Imigranti, kteří získali své vzdělání v Evropě, jsou na tom ze socioekonomického pohledu lépe.

Tab. 9 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Problémy na trhu práce

Počet studovaných proměnných v rámci faktoru „Problémy na trhu práce“	8
Počet studovaných faktorů	1
Počet odpovědí – „n“	37

Stupně volnosti	35
Chí kvadrát	226,027
Hladina spolehlivosti	0,0001
Společná variabilita	0,636

Proměnné	Faktorová zátěž
II. 47. Pracujete na základě řádné smlouvy? 0 pracuji, ale ne na černém trhu práce (21,6 %) 1 nepracuji, jsem student/žena v domácnosti (10,8 %) 2 pracuji na základě řádné smlouvy (67,6%)	-0,884
II. 23. Jak dlouho jste v České republice (počet let, měsíců)? Průměrně: 16 let Max.: 27 let Min.: 1 rok	-0,809
II. 38. Pracujete v současnosti nebo vykonáváte samostatně výdělečnou činnost? 1 pracuji na plný úvazek (40,6 %) 2 pracuji na částečný úvazek (10,8 %) 3 OSVČ (10,8 %) 4 studuji (13,5 %) 5 nepracuji (24,3 %)	0,860
II. 39. Vaším zaměstnavatelem je nejčastěji? 1 stát ČR (8,1 %) 2 Čech (24,3 %) 3 cizinec (27 %) 4 OSVČ (5,4 %) 5 nepracuji (35,2 %)	0,841
II. 15. Jakými jazyky plyně mluvíte? 1 velmi dobrá (56,8 %) 2 ucházející (13,5 %) 3 začátečník (18,9 %) 4 žádná (10,8 %)	0,775
II. 40. Pracujete ve svém vystudovaném oboru? 1 ano (18,9 %) 2 částečně (13,5 %) 3 ne (27 %) 4 nepracuji (40,6 %)	0,749
II. 24. V České republice pobýváte na základě? 1 nabytého občanství ČR (13,5 %)	0,724

<p>2 povolení k trvalému pobytu (45,9 %) 3 povolení k pobytu za účelem zaměstnání (10,8 %) 4 povolení k pobytu za účelem studia (16,2 %) 5 přiznaného statusu uprchlíka (5,4 %) 6 jako žadatel o mezinárodní ochranu (8,2 %)</p>	
Proměnné	Faktorová zátěž
<p>II. 33. Vaše nejvyšší formální vzdělání jste získal(a)? 1 v ČR (48,7 %) 2 v Evropě (8,1 %) 3 v Africe, zemi původu (43,2 %)</p>	0,720

Pozn.: Proměnnými byly položeny otázky, které jsou v tabulce uvedeny s upřesněným postojem 37 respondentů k dané otázce vyjádřeným v %. Dotazník je k dispozici k nahlédnutí v příloze.

Zdroj: Vlastní šetření, semi-strukturované rozhovory s 37 respondenty, 1. 9. – 15. 11. 2006

IV. Faktor – Obtíže spojené s ubytováním

Čtvrtý identifikovaný faktor, sycený třemi proměnnými, analyzoval výskyt a vážnost problémů, se kterými se subsaharští imigranti obvykle setkávají v oblasti bydlení. Na základě provedené analýzy bylo možné konstatovat, že kvalita ubytování subsaharských respondentů klesá se zvyšujícím se počtem spolubydlících sdílejících jeden byt a se snižujícím se jeho komfortem (nepřítomnost WC, sprchového koutu atd.). Kvalita bydlení je dále obvykle horší ve velkoměstě než v maloměstě. Ve velkoměstě bydlí subsaharští imigranti obvykle v málo prostorných bytech společně s dalšími podnájemníky (viz tabulka č. 10).

Tab. 10 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Obtíže spojené s ubytováním

Počet studovaných proměnných v rámci faktoru „Obtíže spojené s ubytováním“	3
Počet studovaných faktorů	1
Počet odpovědí – „n“	37
Stupně volnosti	8
Chí kvadrát	8,551
Hladina spolehlivosti	0,1284
Společná variabilita	0,484

Proměnné	Faktorová zátěž
<p>II. 46. Druh Vašeho současného ubytování? 1 vysokoškolská kolej (24,3 %) 2 podnájem (54,1 %) 3 obecní byt (16,2 %) 4 vlastní byt (5,4 %)</p>	- 0,792
<p>II. 12. Žijete s někým ve společné domácnosti? 1 bydlím v ČR s vlastní rodinou-míněno partnerem a popř. dětmi (43,3 %) 2 bydlím se spolubydlícími (32,4 %) 3 bydlím sám/sama (24,3 %)</p>	0,854
II. 2. Adresa Vašeho bydliště v České republice	-0,309

1 Praha (92 %)	
2 ostatní (8 %)	

Pozn.: Proměnnými byly položeny otázky, které jsou v tabulce uvedeny s upřesněným postojem 37 respondentů k dané otázce vyjádřeným v %. Dotazník je k dispozici k nahlédnutí v příloze.

Zdroj: Vlastní šetření, semi-strukturované rozhovory s 37 respondenty, 1. 9. – 15. 11. 2006

V. Faktor – Pocit úspěšné integrace

A konečně pátý identifikovaný faktor, sycený čtyřmi proměnnými, analyzoval pocity ne/spokojenosti subsaharských respondentů s jejich socio-profesní integrací do většinové společnosti. Provedená analýza ukázala, že subsaharští imigranti jsou tím spokojenější se svojí integrací do české společnosti, čím více se jim daří realizovat jejich plány, čím méně jsou stresováni z nejisté budoucnosti, čím více si mohou dovolit materiálně či finančně podporovat rodinu v zemi původu a v neposlední řadě čím častěji se jim daří rodinu v zemi původu navštěvovat (viz tabulka č. 11).

Tab. 11 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Pocit úspěšné integrace

Počet studovaných proměnných v rámci faktoru „Pocit úspěšné integrace“	4
Počet studovaných faktorů	1
Počet odpovědí – „n“	37
Stupně volnosti	9
Chi kvadrát	25,500
Hladina spolehlivosti	0,0025
Společná variabilita	0,482

Proměnné	Faktorová zátěž
I. 23 Pociťuji jisté obavy, jak se bude život dále odvíjet 0 nesouhlasím (10,8 %) 1 souhlasím z části (51,4 %) 2 souhlasím (37,8 %)	- 0,629
II. 18. Navštěvujete zemi původu? 0 ne (35,1 %) 1 ano, ale nepříliš často (56,8 %) 2 ano, velmi často (8,1 %)	0,747
I. 22 Daří se mi realizovat mé plány. 0 nesouhlasím (29,7 %) 1 souhlasím z části (59,5 %) 2 souhlasím (10,8 %)	0,700
II. 42. Podporujete finančně/materiálně rodinu v zemi původu? 0 ne, nikdy (40,6 %) 1 ano, občas posílám domů materiální dar (13,5 %)	0,694

2 ano, někdy posílám domů jistý finanční obnos nebo materiální dar (32,4 %)	
3 ano, zasílám často část svého platu (13,5 %)	

Pozn.: Proměnnými byly položeny otázky, které jsou v tabulce uvedeny s upřesněným postojem 37 respondentů k dané otázce vyjádřeným v %. Dotazník je k dispozici k nahlédnutí v příloze.

Zdroj: Vlastní šetření, semi-strukturované rozhovory s 37 respondenty, 1. 9. – 15. 11. 2006

Interpretace vztahů mezi pěti studovanými faktory

Pro snadnější pochopení a vysvětlení struktury vztahů mezi pěti identifikovanými faktory byly výstupní hodnoty zasazeny do kontextu studované problematiky. Čím více se přitom intenzita vzájemných vazeb mezi zvolenými faktory přibližovala hodnotě 1 nebo (-1), tím více byly faktory ve vzájemné závislosti (tj. přímo úměrné nebo nepřímo úměrné). Skupina pěti identifikovaných faktorů byla pro účely jejich interpretace rozšířena ještě o jednu měřitelnou proměnnou, a to „*délku pobytu*“, neboť na základě provedené faktorové analýzy bylo možné konstatovat, že pro úspěšnou socioekonomickou integraci subsaharských imigrantů, dlouhodobě pobývajících v České republice, je rozhodující délka jejich pobytu na českém území, která obvykle determinuje i druh jejich pobytového statusu.

Vzorek 37 respondentů subsaharského původu byl pro snadnější interpretaci zjištěných dat rozdělen do dvou referenčních skupin. První skupinu oslovených respondentů tvořili imigranti subsaharského původu, kteří na území českého státu pobývají již několik desítek let. Obvykle se jednalo o dávné studenty a stážisty původem zejména z Angoly a Etiopie. Do druhé skupiny pak spadali novousedlíci z bývalých francouzských a belgických kolonií, kteří žijí na území České republiky méně než pět let. Pro první skupinu subsaharských imigrantů (celkem 23 osob) bylo charakteristické, že v podstatě všichni byli oddáni za české partnery, pracovali na plný úvazek a svou integraci do většinové společnosti považovali za zdařilou (problémy na trhu práce jsou tím menší, čím úspěšnější je jejich integrace do hostitelské společnosti; korelační koeficient mezi faktorovými skóre tento vztah vyjadřoval hodnotou -0,711, což lze dle stanovených měřítek považovat za korelaci statisticky významnou, viz podkapitola 2.3 „Popis užití metodologie, metody“). Pocit uspokojení z jejich integračního procesu determinuje jejich pohled do budoucnosti, ke které vzhlížejí s velkým očekáváním a pozitivním nadhledem. První identifikovaná skupina subsaharských imigrantů má obvykle mnoho plánů, z nichž valnou většinu hodlají zrealizovat v České republice (čím delší je pobyt subsaharského imigranta v České republice, tím má obvykle větší zájem uskutečňovat své plány na českém území; korelační koeficient mezi faktorovými skóre tento vztah vyjadřoval hodnotou -0,442). Začleněním imigrantů do socioekonomických struktur hostitelské společnosti se postupně mění jejich původní kulturní identita, kdy některé její prvky ochotně nahrazují hodnotami české většinové populace (čím delší je pobyt imigranta v české společnosti, tím méně se cítí být vnitřně spřízněn s africkou kulturou; korelační koeficient mezi faktorovými skóre tento vztah vyjadřoval hodnotou -0,517). Výjimku tvoří angolští přistěhovalci, kteří i přes dlouhá léta strávená na území České republiky udržují velmi úzké vazby se zemí původu (rodinné i ekonomické). Poznávacím rysem druhé skupiny subsaharských imigrantů je mnohem nižší

životní standard v porovnání s první skupinou dlouhodobě usazených subsaharských imigrantů. Novousedlíci jsou poměrně často konfrontováni s celou řadou problémů, které jim znemožňují úspěšně se integrovat na místní trh práce nebo si obstarat odpovídající ubytování. Vzhledem k tomu, že postavení subsaharských imigrantů na českém trhu práce do značné míry závisí na délce jejich pobytu v České republice (čím kratší je pobyt imigranta v České republice, tím závažnější jsou jeho problémy na trhu práce; korelační koeficient mezi faktorovými skóre tento vztah vyjadřoval hodnotou $-0,592$), s největšími existenčními problémy se v rámci druhé skupiny subsaharských respondentů potýkali zejména ti imigranti, kteří na území České republiky pobývali velmi krátkou dobu jako žadatelé o mezinárodní ochranu (popř. jako azylanti). Představitelé druhé skupiny subsaharských imigrantů se dále vyznačovali velmi silnými pouty se zeměmi původu (čím větší mají imigranti problémy na trhu práce v České republice, tím silnější jsou jejich vazby na zemi původu; korelační koeficient mezi faktorovými skóre tento vztah vyjadřoval hodnotou $0,537$; a tím také obvykle více uvažují o realizaci svých plánů v zemi původu; korelační koeficient mezi faktorovými skóre tento vztah vyjadřoval hodnotou $0,409$). Pocit příslušnosti k Africe byl přitom nejsilnější u mladých novousedlíků muslimského vyznání.

Z výsledků faktorové analýzy vyplynulo, že mezi nejvíce znevýhodněné subsaharské imigranty na českém trhu práce patří osoby původem z Pobřeží slonoviny a Guiney (Conakry). Naprostě většině těchto novousedlíků (8 respondentů z 9), pobývajících na území České republiky po dobu méně než 5 let, se doposud nepodařilo optimálně zhodnotit jejich formální znalosti či praktické dovednosti prosadit na místním trhu práce. Nepracují buď vůbec, anebo přijímají jen velmi špatně placenou příležitostnou práci, která nejenže neodpovídá jejich odborné kvalifikaci, ale často se pohybuje i za hranicí legality. Za hranicemi legality se podle výpovědí oslovených respondentů nejčastěji pohybovali žadatelé o status mezinárodní ochrany, a to z důvodu nadměrné byrokratické zátěže při sjednávání legálního pracovního místa. Vzhledem k tomu, že je žadatelům o status mezinárodní ochrany udělován přechodný pobyt na jeden až maximálně dva měsíce, nejsou pro případné zaměstnavatele příliš atraktivní pracovní silou (žadatelé o azyl mohou legálně pracovat po uplynutí 12 měsíců od doby podání žádosti o mezinárodní ochranu). Při zprostředkovávání neoprávněných ekonomických aktivit subsaharským imigrantům sehrávaly významnou roli nejrozličnější zprostředkovatelské firmy a sociální sítě, tvořené krajany a občany majoritní populace (např. český přítel/česká přítelkyně). Nelegálnímu zaměstnávání imigrantů nahrával i fakt, že výkon neoprávněných aktivit je v České republice poměrně rozšířeným a tolerovaným jevem (Drbohlav, 2008b, s. 279). Existuje poměrně široká paleta sektorů a oblastí „šedé“ ekonomiky, kde subsaharští migranti nejvíce v České republice působí: jedná se zejména o zprostředkování reklamních služeb pro drobné podniky (rozdávání letáků, propagačních materiálů, aj.), o práci na stavbách, dále v supermarketech, v pohostinství (např. vykonávají pomocnou práci v kuchyni – viz výše „Životní příběh subsaharského imigranta dlouhodobě pobývajícího v České republice“), nebo jsou najímáni firmami pro doručování poštovních zásilek. Jeden oslovený respondent (žadatel o status mezinárodní ochrany zdržující se na území České republiky již více než 2 roky) se svěřil se svou čerstvou zkušeností právě s prací u firmy pro doručování poštovních zásilek, kterou mu zprostředkoval jeho krajan. Přiznal, že na základě uzavřené fiktivní pracovní

smlouvy (postrádající celé jméno pracovníka, druh práce, místo výkonu práce, datum nástupu do zaměstnání – viz níže obr. 11) se zástupcem nejmenované doručovatelské firmy⁶⁴, neměl nikdy jistotu, zda mu bude jeho práce zaplácena a kolik bude činit hodinový tarif.

Obr. 11 - Podoba čerstvě uzavřené pracovní smlouvy subsaharského pracovníka

Zdroj: respondent, fotografie pořízena v září 2008 v Praze

Dle tvrzení osloveného respondenta byly pracovní podmínky dojednány s vedením podniku ústně, ovšem skutečná mzda ústní domluvě nikdy neodpovídala, nemluvě o proplácení přesčasů. Jeho pracovní náplní bylo nakládání těžkých balíků (nezřídka vážících více než 80 kg) do připravených kamionů, které následně odvážely zásilky jejich adresátům. Subsaharský pracovník prozradil, že musel vždy v podniku pracovat v nočních hodinách a délka pracovní doby výrazně překračovala legalizovaný standard (tj. 8 hodin). Služba obvykle začínala kolem 18.00 a končila ve 04.00 následujícího dne. V této době se v podniku společně s osloveným respondentem nacházely desítky dalších nelegálně pracujících imigrantů – pocházejících ze subsaharské Afriky, Vietnamu, Číny a z balkánských států.

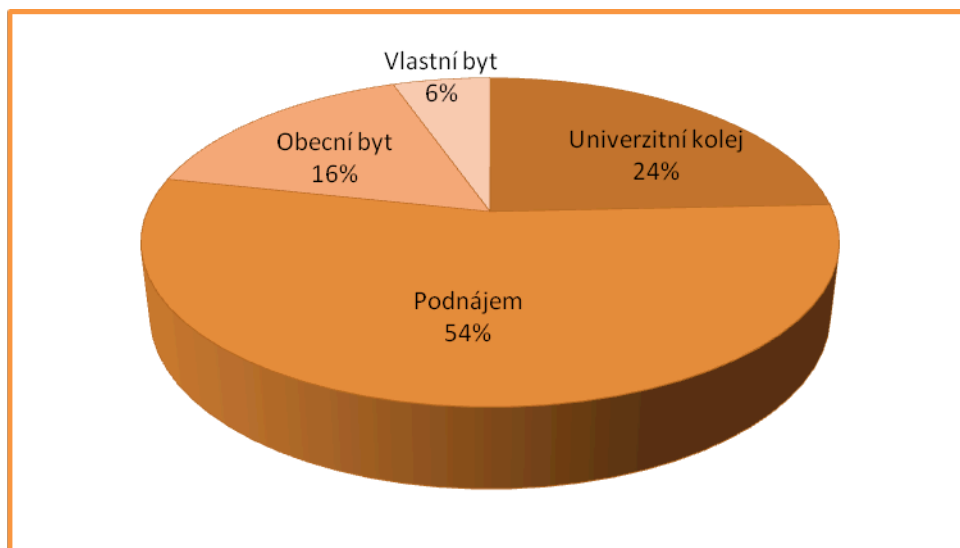
Jedním z důvodů neuspokojivé socioekonomické integrace imigrantů do české společnosti je v případě žadatelů o mezinárodní ochranu i skutečnost, že po dobu 12 měsíců od podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany nemají přístup na trh práce. Tato „vynucená“ pasivita jde ruku v ruce i s postupnou ztrátou jejich odborných dovedností (Gerstnerová, 2008).

⁶⁴ Jméno firmy zůstává z důvodu zachování důvěry respondentů, pracujících ve stejné firmě, utajeno.

Ovšem ne všichni novousedlíci se v české společnosti střetávají s vážnými problémy socioekonomického charakteru. Výjimku představují imigranti, kteří přijeli v minulých pěti letech do České republiky na základě mezinárodních stipendií OSN, aby si zde zvýšili formální vzdělání v oboru Informatika. Po absolvování státních závěrečných zkoušek na Univerzitě Karlově v Praze se vystudovaní informatici relativně snadno prosazují na českém trhu práce. Jsou vyhledáváni jak mezinárodními, tak českými společnostmi nejen pro své profesní kvality, ale také jazykové dovednosti. Přibližně polovina subsaharských respondentů ze studovaného vzorku (18 osob z 37) mluví nejméně 3 jazyky (počítaje africké i evropské dohromady). Dalších 8 respondentů deklaruje znalost 4 jazyků a zbývajících 11 respondentů prohlašuje, že se domluví až pěti jazyky. Výhodou povolání informatika je pro subsaharské imigranty rovněž skutečnost, že pro výkon práce většinou nepotřebují bezchybnou znalost českého jazyka. Subsaharští informatici, kteří v době realizace semi-strukturovaných rozhovorů pracovali u zahraničních firem, potvrdili, že po většinu pracovní doby mluví v angličtině či ve francouzštině a česky se dorozumívají pouze s kolegy o přestávkách.

Úspěšná integrace na trhu práce je také předpokladem pro získání kvalitního ubytování (čím více má imigrant problémů s integrací na trhu práce, tím se zmenšuje pravděpodobnost získání kvalitního ubytování; korelační koeficient mezi faktorovými skóre tento vztah vyjadřoval hodnotou $-0,359$). Kvalita ubytování se ovšem také odvíjí od stability pobytového oprávnění, jakož i délky pobytu imigranta na území České republiky (čím déle imigrant setrvává v ČR, tím se zmenšují problémy při získávání ubytování; korelační koeficient mezi faktorovými skóre tento vztah vyjadřoval hodnotou $-0,572$). Mezi nejvíce znevýhodněnou skupinu patří v této souvislosti opět žadatelé o mezinárodní ochranu. Dotazovaní uprchlíci (ve studovaném vzorku se jednalo zejména o uprchlíky z Pobřeží slonoviny a Guiney) vypověděli, že v touze po větší volnosti všichni dobrovolně opustili pobytová střediska Ministerstva vnitra ČR a našli si vlastní podnájem. Na zaplacení pronajatých bytů, obvykle nízkého standardu, se skládají se čtyřmi a více spolubydlíci. Nekvalitní ubytování paradoxně posiluje pocit sociální soudržnosti uvnitř komunity, jakož i sounáležitosti se zemí původu (čím menší pobytový standard, tím vyšší pravděpodobnost udržování úzkých vazeb uvnitř komunity; korelační koeficient mezi faktorovými skóre tento vztah vyjadřoval hodnotou $-0,402$). Naopak nejspokojenější s kvalitou současného ubytování jsou subsaharští studenti, zdržující se na vysokoškolských kolejích, dále pak subsaharští imigranti, kteří přijeli do České republiky v 70. až 90. letech minulého století (přičemž 6 respondentů z 14 bydlí v obecních bytech vysokého standardu a 2 z 14 subsaharských respondentů si dokonce pořídili vlastní bydlení).

Obr. 12 - Rozlišení oslovených subsaharských respondentů podle druhu ubytování (n = 37)

Zdroj: Vlastní šetření, 1. 9. – 15. 11. 2006

Konzultace závěrů faktorové analýzy s představiteli cílové skupiny

Předběžné závěry faktorové analýzy byly z důvodu zvýšení validity dat ještě diskutovány s 11 vybranými subsaharskými respondenty. Ve většině případů se jednalo o současné studenty či nedávné absolventy českých vysokých škol. Debata se uskutečnila 24. ledna 2007 v prostorách občanského sdružení Humanisti a trvala téměř tři hodiny. Účelem debaty, moderované ve francouzštině, byla evaluace získaných dat a položených premis bezprostředně souvisejících s intenzitou socioekonomického integračního procesu subsaharských imigrantů dlouhodobě žijících v České republice. Všech 11 vybraných zájemců z řad oslovených subsaharských respondentů ještě před vlastním konáním debaty obdrželo elektronicky shrnutí dosavadních výsledků výzkumu včetně navrženého bloku otázek, na které se debata zaměří. Každý účastník debaty si tak mohl v klidu domova připravit své připomínky k průběžným výsledkům výzkumu, jakož i odpovědi na pokládané otázky. Debata se uskutečnila v přátelském duchu, ačkoli otevření citlivějších témat vyvolalo zcela zjevné emoce. Expresivnější vyjadřování některých přítomných respondentů nejen dotvářelo atmosféru debaty, ale zároveň podněcovalo ostatní k zapojení se do diskuse.

Na začátku debaty si přítomní subsaharští respondenti vyslechli krátký příspěvek výzkumnice vyhodnocující závěry faktorové analýzy integračního procesu subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících v České republice (Gerstnerová, 2007b). Na tento zhruba desetiminutový příspěvek, shrnující průběžné výsledky semi-strukturovaných rozhovorů realizovaných na podzim roku 2006 se skupinou 37 subsaharských respondentů, navázala diskuse. Přítomní zástupci cílové skupiny hodnotili jak způsob sběru dat, tak se vyjadřovali k prezentovaným výsledkům empirického výzkumu. Ačkoli zpočátku vyjádřili určité pochybnosti o reprezentativnosti výzkumného vzorku, shodli se na tom, že při tak omezených materiálních a logistických možnostech, za nichž byl výzkum zrealizován, jeho výsledky v podstatě odpovídají tomu, co většina z nich každodenně prožívá a s čím se v české společnosti potýká.

Obr. 13 - Debata s vybranými subsaharskými imigranty usazenými v České republice

Foto: Andrea Gerstnerová

Pozn.: fotografie byly pořízeny v prostorách občanského sdružení Humanisti 24. ledna 2007.

Účastníci debaty se také shodli na tom, jaké období pro ně bylo po příchodu do České republiky vůbec nejtěžší. Všichni přítomní účastníci jednohlasně prohlásili, že de facto nejtěžší bylo v České republice přežít první půlrok. Naprostá většina respondentů se svěřila s tím, že před svým příjezdem do České republiky neměla ani potuchy o tom, co je v této středoevropské zemi čeká. S trochou nadsázky lze říci, že u známých pouze vyzvěděli, jaké zde fungují fotbalové kluby, a proto po příjezdu do České republiky se tak mnozí divili, že Československo jako státní útvar již od roku 1993 neexistuje. Nutno podotknout, že většina subsaharských respondentů z řady oslovených novousedlíků byli náruživými fotbalisty, kteří se ihned po nalezení diplomatického zastoupení své země v hlavním městě Praze (z důvodu vyřizování pobytových formalit) pustili do vyhledávání všech možných příležitostí sportovního vyžití. Fotbal jim podle jejich názoru umožňuje zapomenout na všední starosti, spojené s každodenním životem v české společnosti. Neskrývali ovšem své zklamání nad tím, že vstoupit do českého fotbalového klubu je téměř nemožné, a když se to někomu přece jenom podaří, nezůstane to bez mediální odezvy (např. nástup francouzského záložníka subsaharského původu – Ludovica Sylvestra do pražské Sparty v srpnu roku 2006 rozpoutal vlnu rasistických reakcí)⁶⁵. Pro většinu přítomných subsaharských respondentů nebylo během prvního půlroku vůbec jednoduché se vypořádat se složitou českou administrativou. „*Příliš komplikovaný systém státní správy přivádí některé africké imigranty doslova k zoufalství*“, konstatuje nezaměstnaný azylant z Kamerunu. S prosbou o pomoc se proto někteří obrazejí na své známé z řad většinové nebo menšinové populace, popřípadě na své partnery. Pomocnou ruku subsaharským novousedlíkům jen zřídka kdy podávají o generaci starší subsaharští imigranti, kteří jsou do české společnosti již velmi dobře integrováni. Důvodem není ani tak nezáměr ze strany těchto „*starousedlíků*“, jako spíše jazyková bariéra, která novousedlíky a starousedlíky rozděluje. Subsaharští novousedlíci, původem z bývalých francouzských, britských či belgických kolonií, proto komunikují do velké míry jen mezi sebou, popřípadě s dalšími frankofonními či anglofonními imigranty⁶⁶. Na další problémy narazili imigranti v průběhu prvních šesti měsíců v hromadných dopravních prostředcích, kdy například nevěděli, jak označit jízdenku do metra či nasednout do vlaku jedoucím správným směrem. Tato prostorová dezorientace byla dále násobena dezorientací

⁶⁵ Bubák a opice, píší chuligáni Sparty. *Mladá fronta Dnes*. 2. 8. 2006.

⁶⁶ Zkušenosti se životem v České republice si obvykle vyměňují v rámci nepravidelných setkání v pražských kavárnách, jichž se obvykle účastní 3-5 osob.

časovou. Jak poznamenal účastník debaty původem z Pobřeží slonoviny: „*Čas je v Africe jen relativní veličinou, podle které se život ve společnosti neodvíjí, teprve pobyt v České republice jsem se naučil respektovat časové termíny*“⁶⁷. Při navazování kontaktů s představiteli české většinové společnosti měli podle svých výpovědí největší problémy ti subsaharští imigranti, kteří přijeli do České republiky za jiným účelem než za plněním studijních povinností. Ekonomický imigrant z Burkiny Faso se například svěřuje, že během prvního půl roku neměl mezi českými občany prakticky žádné přátele. S obdobným nezájmem ze strany většinové společnosti se setkal i respondent z Pobřeží slonoviny. Bezprostředně po svém nástupu do zaměstnání mu jeho služebně starší spolupracovníci dávali jednoznačně najevo, že do jejich týmu nepatří. „*Všichni čeští spolupracovníci se semkli dohromady a po dva měsíce mě nikdo z nich ani nepozdravil. Kolegové mě začali akceptovat až ve chvíli, kdy mi vedoucí podniku několikrát přede všemi vyslovil pochvalu za dobře odvedenou práci*“, ilustruje své zážitky respondent z Pobřeží slonoviny. Dnes si na nedostatek českých přátel ve firmě už nemůže stěžovat. „*Naproti tomu na univerzitě otevřený rasismus snad vůbec neexistuje*“, prohlašují shodně absolventi českých vysokých škol. Důvodem je skutečnost, že všichni studenti mají stejné povinnosti bez ohledu na barvu pleti. To ovšem neznamená, že by profesori veřejných vysokých škol byli předsudků zcela zbaveni. Respondent z Pobřeží Slonoviny se svěřuje, že jeho bývalí profesori měli zpočátku pochybnosti, zda jsou subsaharští studenti schopni vypracovat zadaný úkol na srovnatelné úrovni jako jejich čeští vrstevníci. „*Teprve po dvou až třech správně zpracovaných textech začali profesori své stereotypní představy o subsaharských Afričanech postupně přehodnocovat*“. Lidé podle účastníků debaty nahrazují nedostatek informací o odlišných přistěhovaleckých komunitách nejružnějšími společenskými předsudky, jejichž vliv bývá dále znásoben nevhodným výběrem zpráv či nesprávným užitím slovních obrátů v hromadných sdělovacích prostředcích.

Analýza výpovědí realizovaných semi-strukturovaných rozhovorů dále ukázala, že subsaharským imigrantům v procesu integrace do české společnosti do značné míry pomáhají jejich čeští spolužáci. Jak deklaruje jeden absolvent české vysoké školy, původem z Pobřeží slonoviny, „*česká mládež je ve své duši velmi interkulturní a doslova vyhledává interakce s představiteli odlišných komunit*“. Čeští spolužáci obvykle velice ochotně zasvěcují frankofonní i anglofonní subsaharské studenty do českých tradic a zvyklostí a nezřídka je také zvou na vánoční svátky do svých domovů. Podle zkušeností několika dalších subsaharských absolventů českých vysokých škol však bohužel takto utvořená „*interkulturní*“ pouta mezi českými a subsaharskými studenty začínou slábnout brzy po promoci. Vůbec „*nejtolerantnější*“ jsou z celé české společnosti – dle jejich názoru – mladé dívky. Jejich vstřícnost a empatie jim mnohdy otevírá cestu do většinové společnosti. Pro úspěšné partnerské soužití subsaharského Afričana s českým občanem je dle názoru přítomných subsaharských respondentů naprosto nezbytné, aby každý z partnerů ve vztahu učinil celou řadu ústupků. „*Je naprostou nutností, aby obě strany akceptovaly určitou vzájemnou odlišnost a netrvaly na splnění všech kulturně podmíněných požadavků*“, konstatuje účastník debaty původem z Pobřeží slonoviny, který se oženil s českou ženou. Pro většinu z přítomných subsaharských respondentů je ideální rodinou

⁶⁷ Debata s 11 subsaharskými imigranty usazenými v ČR. Praha za laskavé podpory občanského sdružení Humanisti. 24. 1. 2007.

domácnost se třemi až pěti dětmi. Uvědomují si však, že mít děti je velkou finanční zátěží, a proto jsou nuceni ze svých původních představ o něco ustoupit. „*Přání mít či nemít děti je především otázkou materiálního zabezpečení než vůlí rodičů,*“ konstatuje ekonomicky aktivní imigrant z Burkiny Faso. „*V České republice musí mít člověk alespoň dvě zaměstnání, aby mohl důstojně zabezpečit svou rodinu a zároveň si splnit i některé své tužby či přání*“, dodává jiný imigrant z Burkiny Faso.

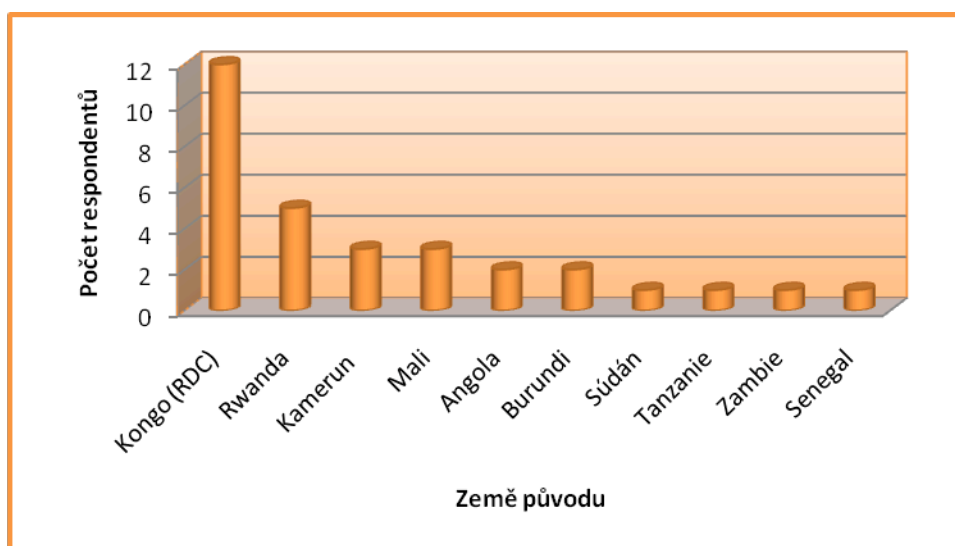
Nejlépe hodnotí průběh integrace do české společnosti imigranti z Angoly a Etiopie

Provedené empirické šetření dále poukázalo na skutečnost, že s největšími problémy se v průběhu integračního procesu v České republice potýkají vedle subsaharských žadatelů o mezinárodní ochranu také samotní držitelé mezinárodní ochrany. Naopak nejlépe hodnotí svou integraci do české společnosti imigranti z Angoly a Etiopie, kteří přijížděli na české území již od 60. let minulého století díky smlouvám mezi socialistickými státy o přátelství a vzájemné pomoci. S jejich integrací do většinové společnosti jim velmi pomohli jejich čeští partneři. S průběhem integrace do společnosti jsou spokojeni taktéž subsaharští studenti výpočetních technologií, kteří přicházejí do České republiky například v rámci studijních programů Organizace Spojených národů pro vědu, výchovu a kulturu (UNESCO). Po absolvování vybraného studijního programu ovšem mnozí z nich v České republice zůstávají. Mezinárodní organizace UNESCO tím tak do určité míry přispívá k budování českého kapitalismu namísto zamýšlené podpory rozvojevému světu. Od ostatních migrantů, kteří z počátku mívají s integrací do české společnosti problémy, mají subsaharští informatici nespornou výhodu v tom, že ovládají profesi, po které je dnes na trhu práce velká poptávka. Úspěšné zařazení do pracovního procesu ztotožňovali respondenti s úspěchem integrace do české společnosti jako takové. Zdařilá integrace subsaharských imigrantů na trh práce zvyšuje jejich psychickou pohodu a ekonomickou nezávislost. Také u žadatelů o mezinárodní ochranu by otevření trhu práce či zpřístupnění vzdělávacích programů nepochybně přispělo k posílení osobní sebedůvěry. Zvýšení jejich kvalifikace a znovuoobnovení pracovních návyků by jim mohlo rovněž pomoci reintegrovat se v zemi původu v případě, že by jejich žádost o mezinárodní ochranu byla zamítnuta. Socioekonomická integrace imigrantů není jenom otázkou dotčených osob nacházejících se dlouhodobě na území České republiky, ale celé společnosti, která nese za socioekonomickou situaci znevýhodněných skupin obyvatelstva do jisté míry morální zodpovědnost. Na základě provedeného šetření s 37 subsaharskými imigranty dlouhodobě pobývajících v České republice bylo taktéž překvapivé zaznamenat, jak přísné je rozdělení subsaharských imigrantů podle jejich jazykové vybavenosti. Dalo by se říci, že subsaharské imigranty žijící v České republice nesjednocuje ani tak jejich původ (stát popř. kontinent), ale především jazyk, kterým hovoří. Uvnitř každé jazykové komunity panuje sociální soudržnost, která drží anglofonní imigranty nebo frankofonní imigranty pospolu. Tato jazyková bariéra oddělující přistěhovalecké komunity brání vzniku mezigenerační solidarity a do jisté míry také znemožňuje formování sdružení afrických imigrantů žijících v České republice.

3. 6. 2 Integrace kvalifikovaných afrických imigrantů dlouhodobě žijících ve vybraných státech Evropské unie – komparace s ČR

Integrační proces kvalifikovaných subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících v České republice byl následně porovnáván s průběhem socioekonomické integrace subsaharských imigrantů usazených ve třech bývalých koloniálních státech (ve Francii, Velké Británii a Belgii)⁶⁸. **Porovnání integračního procesu subsaharských imigrantů dlouhodobě žijících ve vybraných evropských zemích s jeho průběhem v České republice bylo z metodologického hlediska možné jen za předpokladu, že se vzorky oslovených respondentů alespoň v některých základních charakteristikách vzájemně shodovaly.** Do analyzovaného vzorku celkem 31 oslovených respondentů byli proto zařazeni zejména vysokoškolsky vzdělaní muži, kteří na území Francie, Velké Británie a Belgie pobývali déle než jeden rok. K proměnným, které nicméně nebylo možné při realizaci kvalitativního výzkumu v odlišných zemích zohlednit, patřily: „*důvod emigrace*“ a „*země původu*“. Tyto proměnné se – v závislosti na specifických historicko-spoločenských podmínkách – v každé studované zemi značně odlišovaly. Oproti valné většině oslovených vysokoškolsky vzdělaných subsaharských imigrantů pobývajících déle než rok v České republice, kteří na české území přijeli ze studijních důvodů, nebyl motiv příjezdu subsaharských imigrantů usazených ve Francii, Velké Británii a Belgii tak jednoznačný. Poměr osob (ze studovaného vzorku) unikajících před ozbrojenými konflikty v zemi původu či přijíždějících na základě studentských či pracovních víz byl v podstatě vyrovnaný.

Obr. 14 - Rozlišení oslovených respondentů podle země původu (n = 31)

Zdroj: Vlastní šetření, 1. 9. – 30. 11. 2007

Z geografického hlediska pocházela naprostá většina oslovených respondentů z bývalých francouzských, britských a belgických kolonií. Nejvíce zástupců přítom ve studovaném vzorku

⁶⁸ Tato komparace byla provedena díky podpoře Grantové agentury Akademie věd v rámci juniorského badatelského projektu *Vytvoření Modelu lokální integrační politiky vůči africkým přistěhovalcům žijícím v České republice* (Gerstnerová; Seidlová, 2008).

měly Demokratická republika Kongo, Rwanda, Kamerun a Mali. Na obrázku č. 14 (viz výše) jsou rozlišeni oslovení respondenti subsaharského původu dlouhodobě pobývajících ve Francii, Velké Británii a Belgii podle země původu.

Ve Francii přitom byli ve studovaném vzorku nejvíce zastoupeni respondenti původem z Mali (celkem 44 %), 14 % zastoupení měli respondenti ze Senegalu, taktéž z Kamerunu, jakož i Rwandy a Demokratické republiky Kongo. Celkem 71 % respondentů, oslovených ve Francii, dlouhodobě či trvale pobývalo v 19. pařížském arrondissementu a zbývajících 29 % ve 20. pařížském arrondissementu. Ve Velké Británii byli ve studovaném vzorku nejvíce zastoupeni respondenti z Rwandy (38 %) a z Kamerunu (25 %). Zbývajících respondenti byli původem ze Súdánu, Tanzanie a Zambie. Celkem 38 % respondentů, oslovených ve Velké Británii, dlouhodobě či trvale pobývalo v Birminghamu, 25 % v Londýně, 25 % v Bexley a 12 % v Sandwell. V Belgii byli ve studovaném vzorku nejvíce zastoupeni respondenti z Demokratické republiky Kongo (69 %), z Burundi (13 %) a Angoly (13 %). Zbývajících respondenti pocházeli ze Rwandy (5 %). Celkem 25 % respondentů, oslovených v Belgii, dlouhodobě či trvale pobývalo v Bruselu (25 %), v Antverpách (19 %), Verviers (19 %), Lutychu (13 %), Wawre (6 %), Neupré (6 %), Ottignies (6 %) a Namur (6 %).

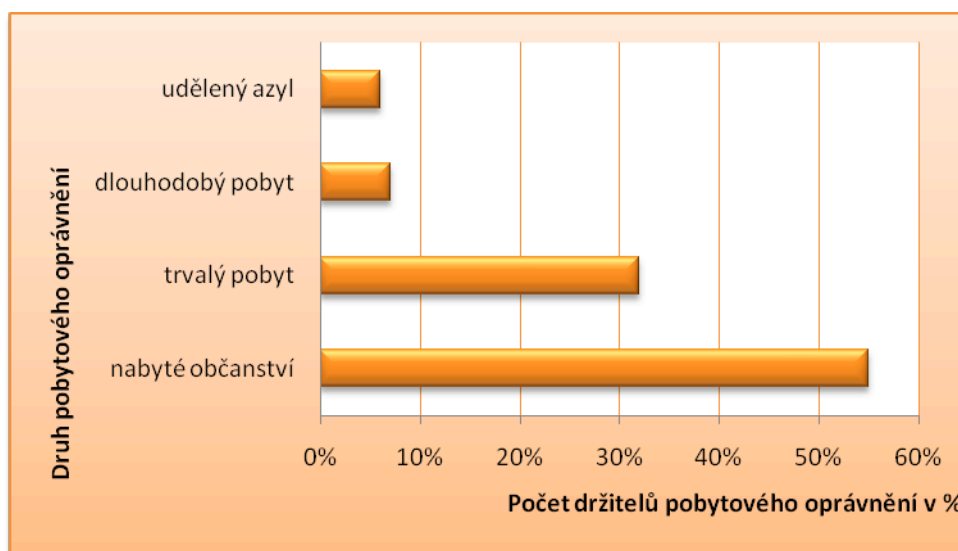
Hlavní charakteristiky respondentů oslovených ve Francii, Velké Británii a Belgii

Klasickým prototypem osloveného respondenta byl vzdělaný dospělý muž, disponující legálním povolením k pobytu, který v příslušné hostitelské zemi žil v průměru 12,8 let ($n = 31$).

Celkem 81 % respondentů ze zkoumaného vzorku tvořili muži (tj. 25 osob). Nejmladšímu respondentovi bylo 26 let a nejstaršímu 57 let. Téměř tři čtvrtiny oslovených respondentů (71 %) žily na území hostitelského státu 10 a více let a 29 % respondentů déle než 5 let⁶⁹. Více než 40 % oslovených respondentů dlouhodobě pobývalo v hlavním městě studovaného státu (tj. v Paříži, Londýně nebo Bruselu) a v 39 % případů se jejich trvalé či přechodné bydliště nacházelo v městské čtvrti, kde byla početná subsaharská diaspora. Více než polovina oslovených imigrantů (55 %) dále potvrdila, že již nabyla státní občanství dané hostitelské společnosti (Francie, Velké Británie nebo Belgie); 32 % respondentů představovali držitelé povolení k trvalému pobytu; 7 % bylo držiteli povolení k dlouhodobému pobytu za účelem studia nebo výkonu práce) a konečně 6 % respondentů tvořili azylanti (viz níže obr. 15).

Obr. 15 - Rozlišení oslovených respondentů podle typu pobytového oprávnění ($n = 31$)

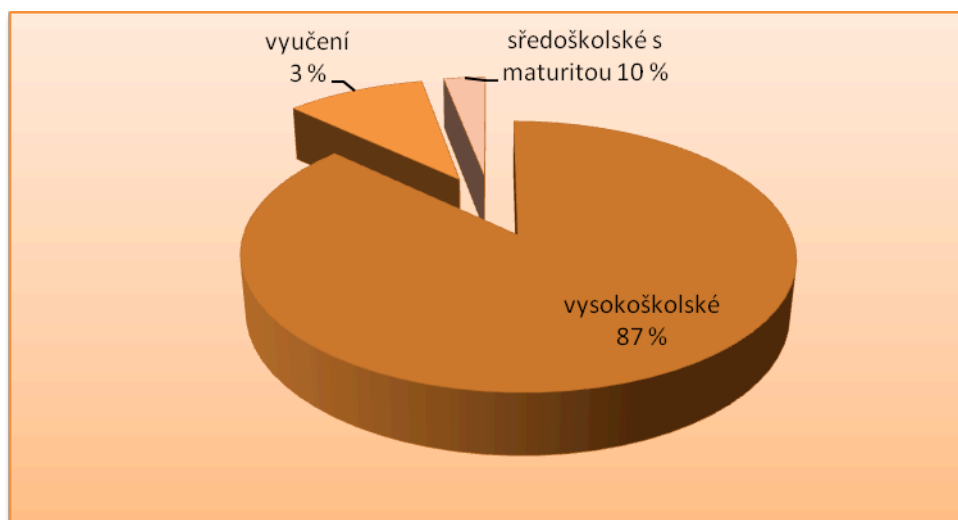
⁶⁹ Faktorová analýza ukazuje, že mezi věkem respondenta, délkou jeho pobytu v hostitelské zemi a typem pobytového statusu existuje logická vazba. Imigrant, který již nabyl občanství hostitelské země, spadá obvykle do kategorie nad 36 let, čemuž odpovídá i delší pobyt v hostitelské zemi. Naproti tomu žadatel o mezinárodní ochranu bývá v porovnání s již naturalizovanými imigranty obvykle mladší a na území hostitelského státu pobývá o něco kratší dobu.

Zdroj: Vlastní šetření, 1. 9. – 30. 11. 2007

Pokud jde o rodinný stav oslovených respondentů, tak 58 % respondentů prohlásilo, že jsou ženatí nebo vdané, 29 % respondentů bylo stále svobodných a zbývajících 13 % respondentů představovaly rozvedené osoby. Téměř polovina oslovených respondentů měla více než tři děti, 26 % respondentů mělo jedno nebo dvě děti a 23 % respondentů bylo bezdětných. Z celkového počtu 31 respondentů se za osoby křesťanského vyznání považovalo celkem 65 % dotázaných a za osoby muslimského vyznání 13 % dotázaných. V době realizace výzkumu 61 % subsaharských imigrantů ze zkoumaného vzorku pracovalo na plný úvazek a 26 % na částečný úvazek. 6 % oslovených respondentů nevykonávalo z nejrůznějších důvodů (studium, problémy s nalezením zaměstnáním atd.) žádnou práci. Co se týče nejvyššího dosaženého vzdělání, tak většinu respondentů představovali absolventi vysokých škol (87 %) – viz níže obr. 16. V případě absolventů vysokých škol více než polovina (55 %) získala svůj vysokoškolský diplom na některé evropské univerzitě (obvykle v tom státě, ve kterém se následně usadili).

Obr. 16 - Rozlišení oslovených respondentů podle dosaženého vzdělání (n = 31)

Zdroj: Vlastní šetření, 1. 9. – 30. 11. 2007

V jakých charakteristikách se oslovení subsaharští imigranti, pobývající déle než rok ve Francii, Velké Británii a Belgii (n = 31), odlišují od oslovených respondentů usazených v České republice (n = 37)?

V následující tabulce č. 12 jsou zaznamenány vzájemné odlišnosti sociálního, demografického a ekonomického charakteru, týkající se průběhu integračního procesu subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících v České republice na jedné straně a ve studovaných západoevropských zemích na straně druhé. Nízký počet oslovených respondentů ovšem nedovoluje vyvozovat jakékoli kateogické závěry o vlivu některých odlišných faktorů na průběh integrace do společnosti. Jedná se pouze o nastínění integračního procesu vybraného vzorku subsaharských respondentů žijících v konkrétní lokalitě.

Tab. 12 - Srovnání subsaharských respondentů oslovených v České republice a ostatních evropských zemích

Název studované proměnné	Respondenti oslovení v ČR (n = 37)	Respondenti oslovení ve Francii, Velké Británii a Belgii (n = 31)
Průměrný věk	35 let	41 let
Průměrný počet let strávených v hostitelské společnosti	16 let	12,8 let
Název studované proměnné	Respondenti oslovení v ČR (n = 37)	Respondenti oslovení ve Francii, Velké Británii a Belgii (n = 31)
Motiv příjezdu do Evropy	Tři čtvrtiny oslovených subsaharských respondentů přijely do ČR za studiem, 19 % z důvodů uvedených v Ženevské konvenci a 5 % za prací.	Nejčastějším motivem příjezdu respondentů subsaharského původu dlouhodobě pobývajících ve Francii, Velké Británii a Belgii byla ochrana před pronásledováním, jejíž principy jsou zakotvené v Ženevské konvenci (42 % respondentů), 35 % respondentů uvedlo, že přijelo za studiem a zbývajících 23 % z pracovních důvodů.
Země původu	Subsaharští imigranti dlouhodobě pobývající v ČR pocházejí jak z východní, tak střední i západní části afrického kontinentu. v západoevropských zemích.	Subsaharští imigranti pocházejí nejčastěji ze zemí ležících ve středo-západní části afrického kontinentu, které byly ve své době francouzskými, britskými a belgickými koloniemi.
Geografická koncentrace	Většina subsaharských imigrantů je koncentrována do hlavního města Prahy.	Adresa dlouhodobého či trvalého bydliště byla u 51 % respondentů mimo hlavní město.
Koncentrace subsaharské	Oslovení respondenti nebydleli	39 % oslovených subsaharských

diaspory ve městě	v lokalitě, do které by byl soustředěn nápadně vyšší počet zástupců africké komunity.	imigrantů usazených ve francouzských, britských a belgických městech, bylo soustředěno do čtvrtí, kde se nacházela početná africká komunita.
Druh ubytování	54 % oslovených respondentů bydlelo v podnájmu, dalších 24 % respondentů na univerzitní koleji, 16 % v přiděleném obecním bytě a 6 % ve vlastním bytě.	65 % subsaharských respondentů bydlelo v podnájmu, 23 % respondentů žilo ve vlastním bytě, 6 % respondentům byl poskytnut obecní byt a zbývající respondenti pobývali v uprchlických zařízeních.
Spolubydlení	43 % oslovených subsaharských imigrantů deklarovalo, že žije v ČR v bytě se svou novou rodinou (tj. manželem/manželkou - občanem ČR, popř. jejich dětmi), dalších 32 % bydlelo s jinými spolubydlicími a zbývajících 24 % žilo samotných.	58 % subsaharských imigrantů ze zkoumaného vzorku přiznalo, že žije v bytě se svou vlastní rodinou, 32 % respondentů bydlelo samotných a 6 % respondentů s jinými spolubydlicími.
Stabilita pobytového statusu	60 % oslovených respondentů, pobývajících v ČR déle než 1 rok, bylo držiteli trvalého pobytu nebo již nabyli občanství.	87 % oslovených respondentů, pobývajících ve Francii, Velké Británii a Belgii déle než 1 rok, bylo držiteli trvalého pobytu nebo již nabyli občanství.
Název studované proměnné	Respondenti oslovení v ČR (n = 37)	Respondenti oslovení ve Francii, Velké Británii a Belgii (n = 31)
Znalost úředního jazyka	56 % oslovených respondentů deklaruje velmi dobrou znalost českého jazyka.	100 % oslovených respondentů deklaruje velmi dobrou znalost úředního jazyka příslušné země.
Soulad vykonávaného zaměstnání s úrovní dosažené kvalifikace	32 % oslovených respondentů pracuje v ČR v oboru, který se „částečně“ nebo „zcela“ shoduje s jejich formální kvalifikací.	61 % oslovených subsaharských imigrantů pracuje v sektoru, který se „částečně“ nebo „zcela“ shoduje s jejich dosaženou kvalifikací.
Stabilita zaměstnání	7 % oslovených respondentů pracovalo ve státní správě, dalších 18 % u české firmy, 26 % respondentů pracovalo u cizího zaměstnavatele, 11% respondentů tvořily osoby samostatně výdělečně činné, 16 % respondentů bylo z nejrůznějších důvodů bez práce a 22 % bylo bez legálního zaměstnání.	32 % oslovených respondentů pracovalo ve státní správě, dalších 45 % u občana hostitelské společnosti, 10 % tvořily osoby pracující u cizího zaměstnavatele, 3 % byly samostatně výdělečně činné osoby, 6 % respondentů pracovalo nelegálně a zbytek byl z nejrůznějších důvodů bez práce (4 %).
Nejčastější důvody neúspěšného začlenění na trh	K nejcitovanějším problémům, které podle oslovených	U skupiny subsaharských imigrantů dlouhodobě

práce	respondentů znemožňují nalezení adekvátního zaměstnání (tj. zaměstnání odpovídající formální kvalifikaci respondenta), patří: nedostatečná znalost úředního jazyka, rasová diskriminace a neuznání formálního vzdělání získaného v Africe.	pobývajících ve Francii, Velké Británii a Belgii patří mezi nejcitovanější problémy, které znemožňují nalezení odpovídajícího pracovního uplatnění tyto: vysoké administrativní požadavky (neuznání předchozích zkušeností), protekcionismus místního trhu práce a rasová diskriminace.
Průměrný počet dětí na jednoho respondenta	0,9 dětí	2,6 dětí
Přítomnost rodinných příslušníků	Žádný z oslovených respondentů usazených v ČR neměl v době konání výzkumu rodinného příslušníka ze země původu na českém území, 5 % respondentů deklarovalo přítomnost člena rodiny v jiném evropském státě.	71 % oslovených subsaharských respondentů deklarovalo přítomnost rodinných příslušníků v hostitelské společnosti a 10 % respondentů mělo člena rodiny ze země původu v jiném evropském státě.
Frekvence návštěv země původu	8 % oslovených respondentů dlouhodobě pobývajících v ČR navštěvovalo rodnou zemi „velmi často“.	45 % oslovených respondentů usazených ve Francii, Velké Británii a Belgii navštěvovalo zemi původu „velmi často“.
Název studované proměnné	Respondenti oslovení v ČR (n = 37)	Respondenti oslovení ve Francii, Velké Británii a Belgii (n = 31)
Návrat do země původu	Oslovení subsaharští imigranti dlouhodobě žijící v ČR o návratu do země původu neuvažovali.	Téměř 40 % oslovených respondentů vážně uvažovalo, že se někdy vrátí zpět do země původu.
Pomoc rodině v zemi původu	14 % oslovených respondentů pravidelně zasílalo rodině v zemi původu materiální a finanční výpomoc.	61 % oslovených respondentů dlouhodobě žijících ve Francii, Velké Británii a Belgii pravidelně zasílalo finanční a materiální výpomoc rodině do země původu.
Členství v občanských sdruženích a spolcích cizinců	14 % respondentů ze zkoumaného vzorku deklarovalo aktivní členství v nějakém občanském sdružení či spolku cizinců.	45 % respondentů ze zkoumaného vzorku bylo aktivními členy občanského sdružení nebo spolku cizinců.
Přístup k africkým komoditám	65 % oslovených respondentů hodnotilo přístup k nákupu afrických komodit jako komplikovaný.	55 % oslovených respondentů disponovalo snadným přístupem k nákupu afrických komodit.
Sociální kontakt s představiteli většinové	25 % oslovených subsaharských respondentů	58 % oslovených respondentů usazených ve Francii, Velké

společnosti	dlouhodobě žijících v ČR udržovalo sociální kontakt s představiteli stejné komunity.	Británii a Belgii udržovalo těsný kontakt s představiteli stejné komunity.
Zájem většinové společnosti o integraci imigrantů	49 % oslovených subsaharských respondentů se domnívalo, že většinová společnost se integrací imigrantů vážněji nezabývá.	75 % oslovených subsaharských respondentů se domnívalo, že většinová společnost se integrací imigrantů vážněji zabývá.

Zdroj: *Vlastní šetření, 1. 9. – 15. 11. 2006 (n = 37), 1. 9. – 30. 11. 2007 (n = 31)*

Analýza příčinných souvislostí mezi získanými daty

Data získaná od 31 imigrantů subsaharského původu byla, podobně jako v případě empirického výzkumu realizovaného v České republice, podrobena dvěma typům analýzy: 1) analýze faktorové a 2) analýze hlavních komponent (viz podkapitola 2.3 „Popis užití metodologie, metody“). V průběhu realizovaného zahraničního výzkumu bylo ve Francii, Velké Británii a Belgii osloveno celkem 31 subsaharských respondentů, kteří pro popis svého integračního procesu – v některé z vybraných evropských zemí – použili 72 výroků (tj. proměnných). Tyto proměnné byly prostřednictvím faktorové analýzy seskupeny do celkem 4 faktorů⁷⁰. Každý faktor přitom sdružoval tři až pět proměnných, které identifikovaný faktor nejvíce sytily. Hledání souvislostí mezi proměnnými seskupenými do čtyř faktorů, jakož i mezi jednotlivými faktory navzájem, napomohlo ověřit některé položené premisy, vztahující se k integračnímu procesu vysokoškolsky vzdělaných subsaharských imigrantů usazených v Evropě.

Analýza vytvořených faktorů a jejich interpretace (n = 31)

I. Faktor – Postavení subsaharského imigranta ve společnosti

První zvolený faktor, který byl sycen třemi proměnnými, analyzoval vzájemnou podmíněnost mezi výší dosaženého společenského postavení subsaharského imigranta dlouhodobě pobývajících v hostitelské společnosti (tj. Francii, Velké Británii a Belgii) na jedné straně a věkem imigranta, délkou pobytu a druhem pobytového oprávnění na straně druhé. Provedená analýza ukázala, že vůbec nejvyšším společenským statutem disponují ti subsaharští imigranti, kteří se nacházejí na území hostitelského státu více než pět let a jsou držiteli povolení k trvalému pobytu nebo občanství příslušné hostitelské společnosti (viz tabulka č. 13). Bylo možné konstatovat, že úspěšná integrace do společnosti vyžaduje určitý čas, a proto mezi těmi nejlépe socioekonomicky integrovanými imigranty nefigurovali novousedlíci mladší 25 let. Nejvíce znevýhodněny (na trhu práce i ve společenském životě) byly osoby disponující pouze časově omezeným pobytovým oprávněním.

Tab. 13 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Postavení subsaharského imigranta ve společnosti

Počet studovaných proměnných v rámci faktoru	3
--	---

⁷⁰ V porovnání s empirickým výzkumem realizovaným v České republice, byla absence některých faktorů a vytvoření faktorů nových, důsledkem relativně vysoké odlišnosti získaných dat vypovídajících o integračním procesu subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících v západoevropských zemích.

„Postavení subsaharského imigranta ve společnosti“	
Počet studovaných faktorů	1
Počet odpovědí – „n“	31
Stupně volnosti	5
Chi kvadrát	71,350
Hladina spolehlivosti	0,0001
Společná variabilita	0,720

Proměnné	Faktorová zátěž
Věk	0,853
Délka pobytu	0,896
Držitel nestabilního pobytového statusu	-0,793

Pozn.: Proměnnými byly otázky položené 31 respondentům.

Zdroj: Vlastní šetření, 1.9. – 30. 11. 2007 (n = 31)

II. Faktor – Bydlení jako předpoklad úspěšné integrace

Druhý zvolený faktor, sycený třemi proměnnými, poukázal na skutečnost, že nejlépe si v hostitelské společnosti vedli (ze sociálního a ekonomického hlediska) ti oslovení subsaharští imigranti, kteří byli vlastníky bytu, ve kterém bydleli se svou rodinou (viz tabulka č. 14). Podstatně hůře na tom byli ti imigranti, kteří sdíleli podnájem společně s dalšími cizími spolubydlíci, anebo ti imigranti, kteří byli poznamenáni diskriminačními praktikami v souvislosti s hledáním přechodného ubytování.

Tab. 14 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Bydlení jako předpoklad úspěšné integrace

Počet studovaných proměnných v rámci faktoru „Bydlení jako předpoklad úspěšné integrace“	3
Počet studovaných faktorů	1
Počet odpovědí – „n“	31
Stupně volnosti	5
Chi kvadrát	13,942
Hladina spolehlivosti	0,016
Společná variabilita	0,502

Proměnné	Faktorová zátěž
Spolubydlení s mnoha osobami v jednom bytě	-0,716
Vlastník bytu/domu	0,702
Negativní zkušenosti se získáním podnájmu	-0,682

Pozn.: Proměnnými byly otázky položené 31 respondentům.

Zdroj: Vlastní šetření, 1.9. – 30. 11. 2007 (n = 31)

III. Faktor – Vztah k rodině v zemi původu

Třetí zvolený faktor, sycený čtyřmi proměnnými, analyzoval míru vřelosti vztahů oslovených subsaharských imigrantů vůči své rodině v zemi původu. Vřelost ve vzájemných vztazích nejlépe vystihovaly aspekty jako: četnost návštěv příbuzných v zemi původu a frekvence zasílané finanční a materiální pomoci. Čím častěji imigrant rodinu v zemi původu navštěvoval nebo čím častěji posílal rodině materiální a finanční dary, tím bylo rodinné pouto považováno za silnější. Nejvřelejší vztah k rodině v zemi původu se přitom jeví mít ti subsaharští imigranti, kteří měli tři a více dětí nebo plánovali v budoucnu založit početnou rodinu (viz tabulka č. 15).

Tab. 15 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Vztah k rodině v zemi původu

Počet studovaných proměnných v rámci faktoru „Vztah k rodině v zemi původu“	4
Počet studovaných faktorů	1
Počet odpovědí – „n“	31
Stupně volnosti	9
Chi kvadrát	49,258
Hladina spolehlivosti	0,0001
Společná variabilita	0,507

Proměnné	Faktorová zátěž
Počet dětí	0,780
Počet dětí plánovaných do budoucna	0,774
Proměnné	Faktorová zátěž
Finanční podpora rodiny v zemi původu	0,746
Četnost návštěv země původu	0,515

Pozn.: Proměnnými byly otázky položené 31 respondentům.

Zdroj: Vlastní šetření, 1.9. – 30. 11. 2007 (n = 31)

První tři zvolené faktory (vztahující se k socioekonomickému postavení imigranta v hostitelské společnosti, kvalitě ubytování imigranta a ochotě imigranta materiálně či finančně zabezpečit rodinu v zemi původu) přitom existují ve vzájemné závislosti: **se zlepšujícím se socioekonomickým postavením subsaharských imigrantů se zvyšuje jak jejich bytový standard** (korelační koeficient mezi faktorovými skóre tento vztah vyjadřoval hodnotou 0,307), **tak roste jejich zájem o zvýšení objemu pomoci zasílané rodině do země původu** (korelační koeficient mezi faktorovými skóre tento vztah vyjadřoval hodnotou 0,501).

IV. Faktor – Vazby k zemi původu

Čtvrtý zvolený faktor, sycený pěti proměnnými, analyzoval vztah oslovených subsaharských imigrantů k jejich rodné vlasti (nikoli tedy pouze k rodině v zemi původu). Výsledky analýzy ukázaly, že nejvíce spjatý s rodnou zemí byli ti imigranti, kteří nadřazovali africkou kulturu nad kulturu evropskou a zároveň projevovali sounáležitost s africkým kontinentem. Zájem

subsaharských imigrantů o udržení vazeb s rodnou zemí byl obvykle vyjádřen členstvím imigranta v nejrůznějších sdruženích cizinců na podporu rozvoje země původu nebo měl podobu osobní participace na rozvojových projektech neziskových organizací (viz tabulka č. 16).

Tab. 16 - Analýza vybraných proměnných v rámci faktoru – Vazby k zemi původu

Počet studovaných proměnných v rámci faktoru „Vazby k zemi původu“	5
Počet studovaných faktorů	1
Počet odpovědí – „n“	31
Stupně volnosti	14
Chí kvadrát	86,96
Hladina spolehlivosti	0,0001
Společná variabilita	0,449

Proměnné	Faktorová zátěž
Deklarovaná blízkost k africké kultuře	0,548
Pocit sounáležitosti s africkým kontinentem	0,563
Osobní participace na rozvojových aktivitách v zemi původu	0,834
Zájem o členství ve sdruženích napomáhajících realizovat rozvojové programy v zemi původu	0,858
Proměnné	Faktorová zátěž
Deklarace velkého významu skutečnosti mít širší rodinu	0,443

Pozn.: Proměnnými byly otázky položené 31 respondentům.

Zdroj: Vlastní šetření, 1.9. – 30. 11. 2007 (n = 31)

Porovnání výsledků faktorové analýzy integračního procesu subsaharských imigrantů usazených v západoevropských státech a České republice

Mezi respondenty oslovenými v České republice a v západoevropských státech existují při analýze uvedených pěti faktorů významné rozdíly, které evokují taktéž zásadní rozdíly v rámci integračního procesu jako takového u obou studovaných skupin respondentů. Hodnoty faktorových skóre byly vypočítány na základě výsledků předchozí analýzy pěti faktorů pomocí počítačového programu StatView. Zjednodušeně řečeno se jedná o numerické vyjádření nejčastějších odpovědí respondentů na příslušný soubor otázek tvořících příslušný faktor.

Tab. 17 - Srovnání výsledků faktorové analýzy integračního procesu subsaharských imigrantů usazených v západoevropských státech a České republice

Socioekonomické postavení			
Počet respondentů	Průměry faktorových skóre	Míra výsled.variability	Hladina významnosti
n = 31 (VB, FR, BE)	0,320	0,741	0,155
n = 37 (ČR)	-0,268	1,082	0,171

Stabilita pobytového oprávnění			
Počet respondentů	Průměry faktorových skóre	Míra výsled.variability	Hladina významnosti
n = 31 (VB, FR, BE)	0,419	0,471	0,123
n =37 (ČR)	-0,301	1,191	0,179
Síla interkomunitních vazeb			
Počet respondentů	Průměry faktorových skóre	Míra výsled.variability	Hladina významnosti
n = 31 (VB, FR, BE)	0,408	0,858	0,166
n =37 (ČR)	-0,342	0,882	0,154
Pomoc rodině v zemi původu			
Počet respondentů	Průměry faktorových skóre	Míra výsled.variability	Hladina významnosti
n = 31 (VB, FR, BE)	0,717	0,573	0,136
n =37 (ČR)	-0,601	0,570	0,124
Koncentrace subsaharské diaspor v hostitelské společnosti			
Počet respondentů	Průměry faktorových skóre	Míra výsled.variability	Hladina významnosti
n = 31 (VB, FR, BE)	0,909	0,550	0,133
n =37 (ČR)	-0,762	0,440	0,051

Zdroj: Vlastní šetření, 1. 9. – 15. 11. 2006 (n = 37), 1. 9. – 30. 11. 2007 (n = 31)

Porovnáme-li výsledky faktorové analýzy integračního procesu subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících v západoevropských zemích (Francii, Velké Británii a Belgii) a imigrantů subsaharského původu usazených v České republice, zjistíme, že vůbec nejvýznamnějším rozdílem je absence afrických čtvrtí⁷¹ v České republice (rozdíl mezi průměry faktorových skóre *Koncentrace subsaharské diaspor* u respondentů zkontaktovaných v ČR a v západoevropských zemích dosahoval statisticky významné hodnoty 1,671; viz výše tabulka č. 17). Oproti imigrantům dlouhodobě pobývajícím ve Francii, Velké Británii a Belgii se subsaharská komunita usazená v České republice prakticky nekoncentruje do žádného geograficky ohraničeného prostoru (jistý náznak komunitního sdružování můžeme spatřit jen v Praze 6 Suchdole, kde se nachází Česká zemědělská univerzita v Praze, kterou studenti z rozvojových afrických zemí často navštěvují).

Obr. 17 - Pohled na africké čtvrti s etnickými podniky v Paříži

⁷¹ Tj. čtvrti s vyšším poměrným zastoupením imigrantů subsaharského původu na geograficky limitovaném území (zpravidla několika přilehlých ulicích).

Foto: Andrea Gerstnerová

Pozn.: fotografie byly pořízeny v 19. a 20. pařížském arrondissementu dne 18. září 2008.

Druhým významným rozdílem, kterým se subsaharští imigranti usazení v západoevropských zemích odlišují od imigrantů subsaharského původu usazených v České republice, je jejich ochota finančně a materiálně zabezpečovat rodinu v zemi původu (rozdíl mezi průměry faktorových skóre *Pomoc rodině v zemi původu* u respondentů zkontaktovaných v ČR a západoevropských zemích dosahoval statisticky významné hodnoty 1,318; viz výše tabulka č. 17). Subsaharští imigranti dlouhodobě pobývající v České republice jsou v porovnání s imigranty v ostatních evropských zemích vůči své komunitě v zemi původu méně štedří (tj. zasílají vzdáleným rodinám méně věcných darů i remitencí⁷²) a také své příbuzné navštěvují obvykle jen zřídka.

Obr. 18 - Komunitní život v Paříži, slavnosti 19. arrondissementu (alias fêtes de quartier)

⁷² Poukazování úspor, podpor, cestovních a jiných výloh, darů apod. zasílaných vystěhovalci a pracovníky v zahraničí.[cit. 2007-08-20]. Dostupný z WWW: <http://encyklopedie.seznam.cz>.

Foto: Andrea Gerstnerová

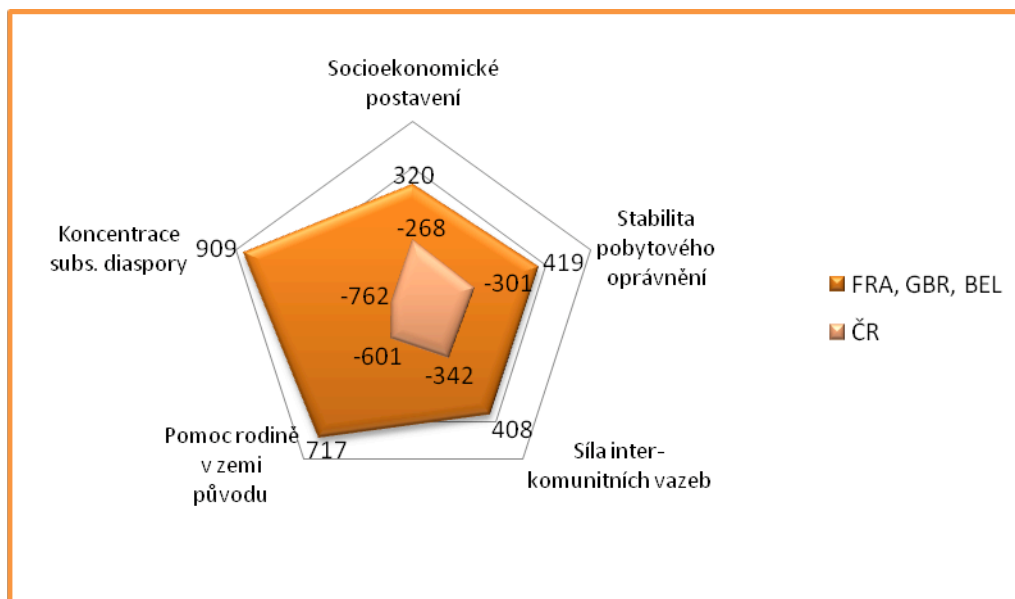
Pozn.: fotografie byly pořízeny v 19. pařížském arrondissementu dne 24. června 2007.

Třetí významnou odlišností, která odlišuje subsaharské imigranty dlouhodobě pobývajících ve Francii, Velké Británii a Belgii od imigrantů subsaharského původu usazených v České republice, je tendence první zmiňované skupiny žít komunitním životem (rozdíl mezi průměry faktorových skóre *Síla interkomunitních vazeb* u respondentů zkontaktovaných v České republice a západoevropských zemích činil 0,750; viz výše tabulka č. 17). Nízkou mírou soudržnosti africké komunity v České republice, stejně tak jako slabost sociálních sítí, je možné vysvětlit jednak nízkou velikostí dané komunity v absolutních číslech a jednak samotným motivem příjezdu imigrantů do země. Dvě třetiny oslovených kvalifikovaných subsaharských imigrantů, dlouhodobě pobývajících v České republice, přijely do země na základě individuálně sjednaných studijních víz. V případě Francie, Velké Británie a Belgie naopak téměř polovina všech oslovených respondentů využila jako vstupní bránu do země institut mezinárodní ochrany.

S méně významnými rozdíly mezi oběma skupinami subsaharských imigrantů se setkáme rovněž v oblasti jejich socioekonomické integrace do hostitelské společnosti a v míře stability jejich pobytového statusu. Subsaharští imigranti dlouhodobě pobývajících ve Francii, Velké Británii a Belgii jsou do hostitelské společnosti o něco lépe socioekonomicky integrováni než subsaharští imigranti usazení v České republice. Nicméně tento rozdíl není zdaleka tak markantní jako v případě předchozích tří uvedených rozdílů (rozdíl mezi průměry faktorových skóre *Socioekonomické postavení* u respondentů zkontaktovaných v ČR a v západoevropských zemích činil 0,588; viz výše tabulka č. 17). Pobytový status je u subsaharských imigrantů žijících v západoevropských zemích taktéž o něco stabilnější nežli je tomu u subsaharských imigrantů pobývajících v České republice (rozdíl mezi průměry faktorových skóre *Stabilita pobytového oprávnění* u respondentů zkontaktovaných v ČR a v západoevropských zemích činil 0,720; viz výše tabulka č. 17).

Výsledky faktorové analýzy integračního procesu subsaharských imigrantů usazených v západoevropských zemích ($n = 31$) a České republice ($n = 37$) jsou pro přehlednost znázorněny rovněž prostřednictvím paprskového grafu (viz níže obr. 19). Hlavním záměrem tohoto paprskového grafu, zpracovaného na základě získaných dat od 68 respondentů, byla snaha opticky znázornit základní odlišnosti mezi integračním procesem subsaharských imigrantů v západoevropských společnostech a v České republice. Integrační proces subsaharských imigrantů v západoevropských zemích se od integračního procesu subsaharské diaspory v České republice liší zejména ve významu interkomunitní solidarity a síle sociálních vazeb mezi imigranty a zemí původu – tj. aspektů zdůrazněných téměř výhradně zahraničními respondenty.

Obr. 19 - Porovnání integračního procesu subsaharských imigrantů usazených v západoevropských zemích ($n = 31$) a České republice ($n = 37$)

Pozn. Hodnoty v tabulce znázorňují průměry faktorových skóre u obou studovaných skupin subsaharských respondentů vzhledem k pěti identifikovaným faktorům. Hodnoty byly pro snadnější znázornění v grafu vynásobeny 1000.

Vysvětlení zkratk: FRA = Francie, GBR = Velká Británie, BEL = Belgie.

Dvoj: Vlastní šetření, 1. 9. – 15. 11. 2006 (n = 37), 1. 9. – 30. 11. 2007 (n = 31)

3. 7 Afrika očima českých novinářů

Z realizovaných výzkumů vyvstala otázka, zda by sociální soudržnost, jakož i vzájemné interkulturní porozumění vůči subsaharským imigrantům, mohly být posilovány například citlivým využíváním hromadných sdělovacích prostředků, především pak promyšleným výběrem zpráv a expresivních obrátů vztahujících se k Africe. Objektivní informovaností o africkém způsobu života, o pramenech, z kterých tato odlišnost vyvěrá, by bylo možné předejít mnohým nedorozuměním a obavám (Jiroušková, 2002, s. 10).

Monitoring českého tisku

V období od 1. srpna a 30. září roku 2006 proběhla ve vybraných českých periodikách analýza článků, jejichž hlavním tématem byla Afrika. Hlavním důvodem realizace tohoto monitoringu tisku bylo získání představy o tom, jak je Afrika v českých tištěných médiích prezentována.

Publikované články o Africe byly sledovány jednak z pohledu četnosti jejich výskytu ve vybraných periodikách (Lidové noviny, MF Dnes, 24 hodin, Týden) a jednak z hlediska emotivního zabarvení jejich obsahové náplně. Celkově bylo analyzováno 50 článků publikovaných v Lidových novinách, 67 článků otištěných v Mladé frontě Dnes, 31 článků v deníku 24 hodin a 15 článků v týdeníku Týden (seznamy konkrétních publikovaných článků u jednotlivých periodik jsou zobrazeny v tabulkách č. 18 – 21). Získaná data o 163 člancích byla následně podrobena analýze, která evaluovala články z hlediska obrazu o Africe, který podávají (tj. zda téma evokuje spíše negativní nebo pozitivní obraz o Africe), dále podle jejich vlivu na zvyšování interkulturního porozumění, jakož i vlivu na posilování xenofobních postojů

u představitelů většinové společnosti (více viz podkapitola 2.3 „Popis užití metodologie, metody“).

Tab. 18 - Seznam analyzovaných článků v deníku Lidové noviny

Datum	Název článku
03. 08. 2006	Botswaně patří omluva
04. 08. 2006	Do Keni se už nikdy nevrátím
04. 08. 2006	Sardinky se bouří
07. 08. 2006	Jen po nás chtěli, ať jsme bílí
08. 08. 2006	Africkou nemoc dostal i český lékař
08. 08. 2006	Jak se stát dobrovolníkem v OSN
09. 08. 2006	Osm humanitárních pracovníků zahynulo
09. 08. 2006	Kulturní pomník prezidenta Chiraka
10. 08. 2006	Indů bude na zemi více než Číňanů
10. 08. 2006	Egyptské sny
11. 08. 2006	Afričan se pokusil unést letadlo
11. 08. 2006	MTV pobouřila černochoy
18. 08. 2006	„Elitní“ pacienti pomáhají bojovat s virem HIV
19. – 20. 08. 2006	Hrozilo, že se obří sarkofág dá do pohybu
21. 08. 2006	U břehů zahynuly desítky uprchlíků
21. 08. 2006	Kanárské břehy zaplavili afričtí běženci
21. 08. 2006	Tlak? Ten byl i v Barceloně
22. 08. 2006	Srážka vlaků si vyžádala 58 mrtvých
24. 08. 2006	Šimpanzi se opičí i vynalézají
25. 08. 2006	Na západ se lžící na boty
26. – 27. 08. 2006	Ramses II. se přestěhoval k pyramidám
29. 08. 2006	Z uprchlických táborů uprchlo 90 běženců
29. 08. 2006	Keňa vítala svého Obamu
29. 08. 2006	Čad vyhání ropné společnosti
30. 08. 2006	Libye opět vyhrožuje popravou
31. 08. 2006	Zemřel nositel Nobelovy ceny Nabob Mahfúz
01. 09. 2006	V Egyptě zemřel na hřišti reprezentant
01. 09. 2006	Jak se učí v zahraničí, aneb školáci na sto způsobů
06. 09. 2006	Jak se zbavit věčných pětetek
07. 09. 2006	V roce 2050 bude žít na světě 9 miliard lidí
07. 09. 2006	Šimpanze auto nepřejede
07. 09. 2006	Kulturní premiéry
08. 09. 2006	Černý muž ve Spartě
09. – 10. 09. 2006	World Press Photo je v Praze
09. – 10. 09. 2006	Z azylového zařízení uprchlo 30 lidí
09. – 10. 09. 2006	Belgičtí neonacisté v armádě
12. 09. 2006	Mezi běženci v Česku teď hrají prim Egyptané
12. 09. 2006	Káhira – Praha a pak Řím nebo Vídeň
12. 09. 2006	Cílem jsou turistické ráje
13. 09. 2006	Férové zboží proniká do Česka
14. 09. 2006	Kulturní premiéry
16. –17. 09. 2006	Češi zachraňují africké antilopy
18. 09. 2006	Pohledávky ČR v zahraničí
Datum	Název článku
20. 09. 2006	DDT se vrací, bude se používat proti malárii
20. 09. 2006	Šťastný návrat nenáviděného DDT
20. 09. 2006	Ženatí kněží chtějí zrušení celibátu
21. 09. 2006	Prastaré „dítě květin“ z pouště
22. 09. 2006	Nejstarší dítě! Žilo před třemi miliony let
22. 09. 2006	Popelka ve stavu beztlíže

22. 09. 2006	Všichni mluví o Lucince
--------------	-------------------------

Zdroj: Vlastní šetření od 1. 8. – 30. 9. 2006

Tab. 19 - Seznam analyzovaných článků v deníku MF Dnes

Datum	Název článku
01. 08. 2006	Vztah Evropanky a domorodce zrodil film a tři knihy
01. 08. 2006	Unikátní výstava ukáže svět, jak vyhlíží shůry
02. 08. 2006	Bubák a opice, píší chuligáni Sparty
03. 08. 2006	Bílá Masajka
03. 08. 2006	Dovolená – Model 2006
03. 08. 2006	Zázračná planeta
04. 08. 2006	Amnesty International kritizuje vývoz zbraní
04. 08. 2006	Stát už nesevěí dítě surovčům
07. 08. 2006	Záplavy v Etiopii
07. 08. 2006	Piráti tři měsíce drželi námořníky
07. 08. 2006	Za poklady Egypta vyrazte po kolejích
08. 08. 2006	Proč v létě politici ve Francii píší knihy
09. 08. 2006	Záplavy v Etiopii si vyžádaly 210 mrtvých
09. 08. 2006	Máma má ráda Sinatru
10. 08. 2006	10 nejkrásnějších dívek světa
12. 08. 2006	Výstava Země viděná z nebes
12. 08. 2006	Pozoruhodný pohled do ztraceného světa
14. 08. 2006	Bílá Masajka
14. 08. 2006	České černošky
15. 08. 2006	Bill Gates: Klíčem k boji proti AIDS jsou ženy
15. 08. 2006	Obří hlavy v botanické zahradě
15. 08. 2006	Spí žirafy vleže nebo vsedě? Jděte se podívat
15. 08. 2006	Za světem zvířat do Tróji
16. 08. 2006	Peter Ustinov: Smrt na Nilu
17. 08. 2006	Nemáte papíry? Musíte pryč
17. 08. 2006	Vzpomínky na Afriku
19. 08. 2006	Bílá Masajka
19. 08. 2006	Deset očí za jedno oko
21. 08. 2006	Ptačí chřipka znovu zaútočila v Indonésii
21. 08. 2006	U Itálie ztroskotaly dvě lodě s běženci
21. 08. 2006	Ve Francii uhořelo pět imigrantů
22. 08. 2006	Češi utíkají za teplem
22. 08. 2006	Dejte pozor, s kým letíte do zahraničí
22. 08. 2006	V Libyi není svobodný tisk
22. 08. 2006	Tři sta povstalců v Alžírsku složilo zbraně
22. 08. 2006	Italové zachránili na jihu země 200 běženců
22. 08. 2006	Jan Šibík
23. 08. 2006	Bin Ládín prý miloval Whitney Houston
25. 08. 2006	Dva muži se podhrabávali přes hranice lžicemi na boty
26. 08. 2006	Egypt přestěhoval obří sochu
26. 08. 2006	Stojí zvířata a daleko za lidmi?
26. 08. 2006	Žiju s HIV, říkám světu
01. 09. 2006	Kruté i podmanivé pohádky Afriky
Datum	Název článku
04. 09. 2006	Koulet nechal Pobřeží slonoviny ze strachu
04. 09. 2006	V čem jsou ženy lepší šéfky
05. 09. 2006	Súdán odmítá misi OSN v Dárfúru
05. 09. 2006	Kanárské ostrovy čelí přílivu imigrantů
06. 09. 2006	Jih Evropy je bezradný: topí se v přílivu Afričanů
07. 09. 2006	Letos narození Češi mají naději dožít se hodně přes sedmdesát let

07. 09. 2006	Super Last Minute
07. 09. 2006	Nejlepší a nejhorší místo pro život
08. 09. 2006	Foto roku 2005
11. 09. 2006	Vzpouza cizinců bez naděje
11. 09. 2006	Běžcům v Praze vládli Keňan a Maďarka
11. 09. 2006	Je krásná a chytrá a stará se o mě
12. 09. 2006	Uprchlí azylantí policii stále unikají
12. 09. 2006	Portrét dne
13. 09. 2006	V srpnu požádalo o azyl 426 lidí
14. 09. 2006	Šéfka azylového zařízení on-line
14. 09. 2006	Česká dovolená za 30 miliard
15. 09. 2006	Česko opouští Kongo, EU se hněvá
15. 09. 2006	Ve Francii vzniká film o loňských nepokojích
15. 09. 2006	Svět bohatne nejvíce od 70. let
16. – 17. 09. 2006	Kulturní scéna
20. 09. 2006	Polsko chce za šéfa OSN Kwasniewského
20. 09. 2006	Rozhněvaný islám
21. 09. 2006	Vědci objevili kosti nejstaršího dítěte na světě

Zdroj: Vlastní šetření od 1. 8. – 30. 9. 2006

Tab. 20 - Seznam analyzovaných článků v deníku 24 hodin

Datum	Název článku
03. 08. 2006	Bílá Masajka
07. 08. 2006	Africký dům v divadle Ponoc
09. 08. 2006	Výpravy za korálovými útesy
10. 08. 2006	V Nigérii mizí cizinci
11. 08. 2006	Úspěch leguánů
11. 08. 2006	Trója
15. 08. 2006	Jolie se vrátí do Afriky
18. 08. 2006	Ostrovy plné uprchlíků
18. 08. 2006	Policie vyklidila squat u Paříže
18. 08. 2006	Izraelci odcházejí z Libanonu
18. 08. 2006	Už roky v sobě nosí virus HIV, ale neumírají
18. 08. 2006	Kanárské ostrovy letos čelí rekordnímu přílivu běženců
22. 08. 2006	Italové loví uprchlíky
24. 08. 2006	Bono: Tričkem proti AIDS
25. 08. 2006	Afrika na Střeláku
29. 08. 2006	Z uprchlických táborů uteklo 89 žadatelů o azyl
29. 08. 2006	Do Egypta jedni jezdí za mořem, jiní za památkami
30. 08. 2006	V Ugandě vstoupilo v platnost příměří
30. 08. 2006	Egypt – jistota třicítek
31. 08. 2006	Alžírsko odmítá křesťanské misie
01. 09. 2006	Itálie
05. 09. 2006	Srážku vlaků nepřežilo 5 lidí
05. 09. 2006	Afričtí imigranti se tlačí do Evropy
06. 09. 2006	Putin navštívil jih Afriky
07. 09. 2006	Šimpanzi umí přecházet
11. 09. 2006	Grand Prix ovládl Kiprotich
Datum	Název článku
12. 09. 2006	Miss XXL váží 105 kilogramů
12. 09. 2006	Česko proti chudobě
15. 09. 2006	Keňské parky stěhují slony
22. 09. 2006	Stella vyzkouší stav beztlíže
22. 09. 2006	Po sedmi letech rodinka

Zdroj: Vlastní šetření od 1. 8. – 30. 9. 2006

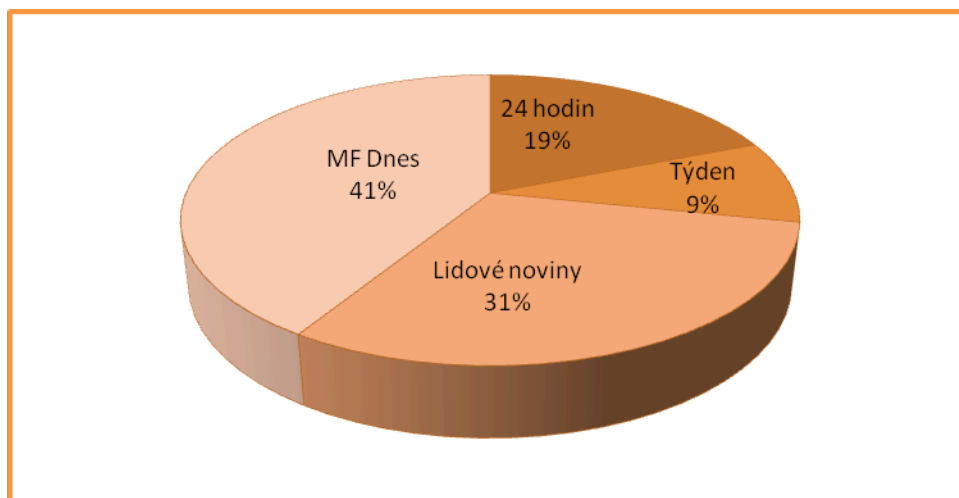
Tab. 21 - Seznam analyzovaných článků v časopise Týden

Datum	Název článku
31. 07. – 06. 08. 2006	Etiopané vpadli do Somálska
31. 07. – 06. 08. 2006	Šprýmař nebo tlučhuba?
31. 07. – 06. 08. 2006	Středomoří: žraloci, barakudy, perutýni
07. 08. – 13. 08. 2006	Životní prostředí. Planetární stav nouze?
07. 08. – 13. 08. 2006	„Euroval“ proti přivandrovalcům
14. 08. – 20. 08. 2006	Keňa – Spojené národy, kozel vražedným zahradníkem
21. 08. – 27. 08. 2006	Stovky Egypťanů žádají v Česku o azyl
21. 08. – 27. 08. 2006	Nigérie, Kamerun – Přes noc cizinci ve vlastních domovech
28. 08. – 03. 09. 2006	Kongo: Po volbách směrem k rozpadu?
28. 08. – 03. 09. 2006	Vrata Evropy dokořán; Francouzská zámořská území pod náporom imigrantů
04. 09. – 10. 09. 2006	Smír s Armádou odporu Páně
04. 09. – 10. 09. 2006	Málo místa za koštětem
04. 09. – 10. 09. 2006	Nobelista z Káhiry
11. 09. – 17. 09. 2006	Ven z Dárfúru
18. 09. – 24. 09. 2006	Čad: Novodobá „čínská zeď“ napříč Afrikou

Zdroj: Vlastní šetření od 1. 8. – 30. 9. 2006

Výsledky kvantitativní analýzy – četnost výskytu článků o Africe v českém tisku

V období od 1. srpna do 30. září roku 2006 bylo ve čtyřech vybraných periodikách (MF Dnes, Lidové noviny, 24 hodin, časopis Týden) publikováno na téma Afrika celkem 163 článků.

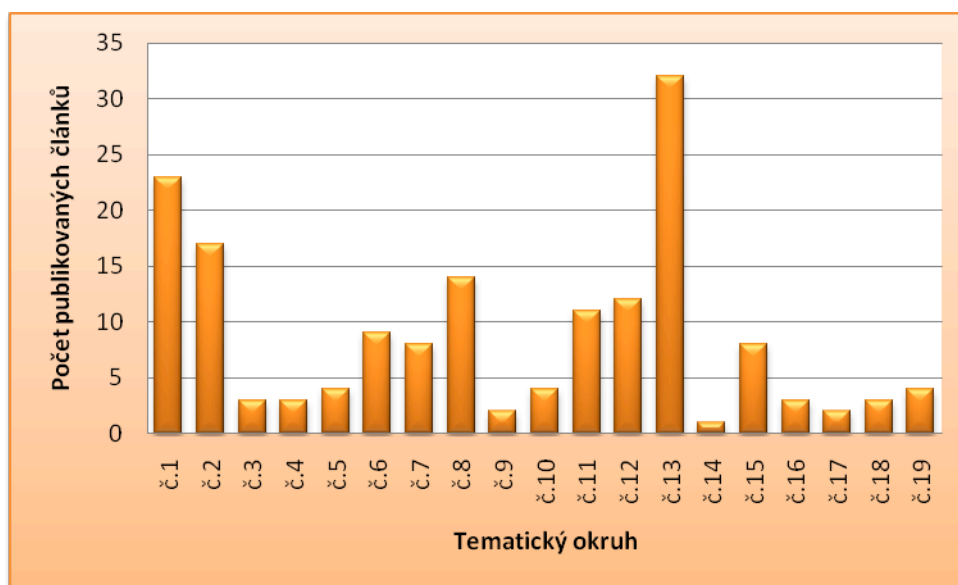
Obr. 20 - Četnost výskytu článků o Africe podle jednotlivých periodik

Zdroj: Vlastní šetření od 1. 8. – 30. 9. 2006

Vůbec nejvíce se o Africe hovořilo v časopise Týden. V každém čísle tohoto týdeníku vycházelo na citované téma průměrně 1,88 článků. V pořadí druhým periodikem, které taktéž věnovalo Africe více než jeden článek v rámci jednoho výtisku, byl deník MF Dnes. Na jedno číslo MF Dnes připadalo 1,26 článků. S menším odstupem za MF Dnes, se nacházel deník Lidové noviny, který publikoval v průměru 0,95 článků na jedno číslo. Nejméně článků o Africe a africké diaspoře si v průběhu monitorovacího období mohli čtenáři přečíst v deníku 24 hodin. Jednalo se v průměru o 0,68 článků na jeden výtisk. Poměrné zastoupení každého sledovaného periodika na celkovém počtu 163 publikovaných článků je pro dokreslení zobrazeno na obr. č.20 (viz výše).

Všech 163 identifikovaných článků pojednávajících o Africe, bylo rozříděno podle jejich profilového zaměření do následujících 19 tematických okruhů: 1) kultura, 2) společnost, 3) náboženství, 4) historie, 5) objevy, 6) cestování, 7) sport, 8) příroda, 9) ekonomika, 10) demografie, 11) politika, 12) rozvojová a humanitární pomoc, 13) imigrace, 14) nedodržování lidských práv a demokratických hodnot, 15) ozbrojené konflikty, 16) terorismus, 17) hanobení afrického kontinentu, 18) nemoci, 19) nehody a přírodní katastrofy. Na obr. č. 21 je rozděleno všech 163 identifikovaných článků podle jednotlivých tematických okruhů.

Obr. 21 - Výskyt článků (n = 163) pojednávajících o Africe podle 19 tematických okruhů publikovaných od 1. 8. do 30. 9. 2006 v Lidových novinách, MF Dnes, 24 hodin a v časopise Týden

Zdroj: Vlastní šetření od 1. 8. – 30. 9. 2006

Nejvíce se v publikovaných člancích hovořilo o nelegální migraci a integraci přistěhovalců (téma č. 13) v celkem 32 případech ze 163. Následovala témata pojednávající o kulturních a společenských aktivitách (témata č. 1 a 2). Tématu kultura⁷³ bylo věnováno celkem 23 článků ze 163 a tématu společnost⁷⁴ celkem 17 článků ze 163. Ve 14 případech autoři článků obdivovali přírodní krásy afrického kontinentu (téma č. 8) a ve 12 případech byly diskutovány nové výzvy rozvojové a humanitární pomoci třetímu světu (téma č. 12). Více než 10 článků ze 163 bylo věnováno ještě analýze nestabilní vnitropolitické situace některých subsaharských států (téma č. 11). Ostatní témata vyvolávající ať už pozitivní či negativní obraz o Africe u čtenářů nepřekročila za uvedené období hranici 10 publikovaných článků z celkového počtu 163. Po završení kvantitativní analýzy byly identifikované články podrobeny analýze kvalitativní.

Výsledky kvalitativní analýzy českého tisku

Kvalitativní analýza hodnotila obsah identifikovaných článků podle tří následujících kritérií:

a) jaký obraz o Africe článek podává, b) podporuje-li článek interkulturní porozumění mezi

⁷³ Filmy, publikované knihy, realizované výstavy, inaugurace muzea.

⁷⁴ Společenské události, soutěže, vyprávění cestovatelů.

komunitami, c) posiluje-li článek xenofobní postoje u většinového obyvatelstva (více k metodologii viz podkapitola 2.3 „Popis užití metodologie, metody“). Při hodnocení podle každého uvedeného kritéria získal analyzovaný článek adekvátní numerické ohodnocení, jež se stalo základním inputem pro uskutečnění následné analýzy. Článků, které mohly u čtenářstva vzbuzovat pozitivní obraz o Africe, bylo z poměrného hlediska o něco méně než článků evokujících negativní obraz o Africe (z celkového počtu 163 článků jich pozitivní obraz o Africe evokovalo 79).

V tabulce č. 22 jsou zaznamenány výsledky provedené analýzy, vyhodnocující obraz o Africe v jednotlivých vybraných periodikách podle vytvořených kritérií (viz podkapitola 2.3 „Popis užití metodologie, metody“). Čím více se hodnota přibližovala kladnému číslu 2, tím byl výsledný obraz o Africe daného periodika pozitivnější, a čím více se přibližovala záporné hodnotě -1, tím byl obraz o Africe negativnější.

Tab. 22 - Pozitivní a negativní obraz Afriky za období od 1. 8. do 30. 9. 2006

Sledované periodikum	Počet publikovaných článků	Obraz Afriky na bodové škále od -1 do 2	Hladina spolehlivosti
24 hodin	31	0,548	0,249
Časopis Týden	15	-0,533	0,256
Lidové noviny	50	0,160	0,175
MF Dnes	67	0,403	0,162

Zdroj: Vlastní šetření od 1. 8. – 30. 9. 2006

Vůbec nejvíce článků popisujících Afriku v pozitivním duchu ze všech čtyř analyzovaných periodik otiskl deník 24 hodin (viz výše tabulka č. 22). Tématům vyvolávajících pozitivní obraz o Africe se deník 24 hodin věnoval ve více než 50 % případů. Byl to ovšem deník 24 hodin, který během dvouměsíčního monitorovacího období publikoval o Africe nejméně článků ze všech čtyř analyzovaných periodik (pouze 31 článků ze 163). Na druhém a třetím místě se v počtu otištěných článků, vyvolávajících pozitivní obraz o Africe ocitly deníky MF Dnes a Lidové noviny. Nejméně článků evokujících pozitivní obraz o Africe bylo publikováno v týdeníku Týden, který se ve více než 50 % případů zabýval tématy, vyvolávající negativní obraz o Africe. Časopis Týden ovšem publikoval v průběhu monitorovacího období o Africe nejvíce článků a byl to také časopis Týden, který se tomuto tématu věnoval nejpodrobněji (články pojednávající o Africe přesahovaly v průměru jednu A4 stranu).

Na základě provedené analýzy bylo možné konstatovat, že pozitivní obraz o Africe u čtenářů evokovala zejména témata č. 1 – kultura, č. 2 – společnost a č. 8 – příroda. Články publikované na téma kultura zpravidla opěvovaly africké kulturní dědictví (tj. upozorňovaly čtenáře na plánované výstavy, inaugurace muzea, filmové premiéry či křest nejruznějších knižních noviněk vztahujících se k Africe). Deník MF Dnes zval například čtenáře do pražské botanické zahrady na výstavu moderního sochařství ze Zimbabwe⁷⁵ nebo na výstavu obřích leteckých fotografií, zachycující beduínské kmeny žijící v Mali⁷⁶. Lidové noviny doplňovaly domácí pozvánky informacemi ze zahraničí, když avizovaly otevření nového pařížského muzea afrického umění – *Musée du Quai Branly*, o jehož výstavbu se postaral bývalý francouzský

⁷⁵ Obří sochy v botanické zahradě. *MF Dnes*. 15. 8. 2006.

⁷⁶ Unikátní výstava ukáže svět, jak vyhlíží shůry. *MF Dnes*. 1. 8. 2006.

prezident Jacques Chirac⁷⁷. Tradice afrického kontinentu se zrcadlily rovněž v příbězích konžského spisovatele Kamandy, do češtiny přeložené v roce 2006 pod názvem *Kruté i podmanivé pohádky Afriky*⁷⁸. V denním tisku našla odezvu i řada zajímavých společenských událostí, jichž se zúčastnili jak představitelé subsaharské diaspory, tak většinové populace. Na Střeleckém ostrově v Praze se dne 26. srpna 2006 konal festival africké hudby nazvaný *Letní rytmy Afriky*⁷⁹, který si kladl za cíl představit veřejnosti africké rytmy, jakož i možnosti případné osobní participace na již realizovaných rozvojových projektech na pomoc Africe. Africké rytmy zazněly také v rámci tanečně-hudebního představení *Senegal Meets Prague 2006* pořádaného Občanským sdružením Africký dům v divadle Ponec⁸⁰. Uvedené představení doprovázela prodejní výstava fotografií z cest po Senegal a Gambii, jejíž výtěžek byl věnován senegalské veřejné škole MERE-RUE v Saint-Louis sdružující děti z ulice⁸¹. Hitem stříbrného plátna se v srpnu 2006 stal film *Bílá Masajka*, který neunikl žádnému ze sledovaných deníků. Příběh zpracovaný na motivy skutečné události popisuje milostný vztah Švýcarky a keňského domorodce. Film, jenž se odehrává uprostřed divoké přírody, seznamuje diváky s kulturními zvyklostmi afrického kmene Masajů. Brzy po zhlédnutí premiéry filmu *Bílá Masajka*, se mohli jeho příznivci těšit i na jeho neméně zajímavé knižní ztvárnění⁸². Pozitivní obraz o Africe evokovala rovněž četná vyprávění cestovatelů z jejich dobrodružných cest po tomto kontinentu. O nevšední zážitky se podělil se čtenáři Lidových novin cestovatel Jaroslav Lhota. V jednom ze svých rozhovorů přiznal, že po něm a jeho spolucestovatelích afričtí domorodci jen chtěli, ať jsou „bílí“, neboť pouhá přítomnost Evropanů prý umocňuje ekonomickou prestiž jejich podniku⁸³. MF Dnes přinesla naproti tomu informace, jak žijí, jak milují a co závidí nám „bílým“ české černošky. Úsměvné zážitky z dětství líčily v deníku MF Dnes čtyři Češky afrického původu: Janika, Miriam, Linda a Martha, které v České republice žijí léta, mnohé odmalička, liší se však od většinové společnosti barvou kůže⁸⁴. Články popisující interkulturní společenské akce, jakož i zážitky cestovatelů z dobrodružných výprav po Africe či vyprávění usazených imigrantů subsaharského původu, spadaly do kategorie článků č. 2 – společnost. Na stránkách českého tisku se v průběhu dvouměsíčního monitorovacího období objevilo celkem 17 článků pojednávajících o uvedeném tématu, čímž se v počtu vytištěných článků téma č. 2 – společnost řadí na třetí místo za tématem č. 13 – imigrace a tématem č. 1 – kultura (viz výše obr. 21).

V porovnání s ostatními tematickými kategoriemi měly články zabývající se tématy č. 1 – kultura a č. 2 – společnost tendenci svým obsahem nejvíce posilovat interkulturní porozumění mezi subsaharskou komunitou a většinovou společností (při analýze kritéria „Posilování interkulturního porozumění“ se identifikované články na téma č. 1 a č. 2 průměrně dosahovaly hodnoty 0,750 na bodové škále od 0 do 2). Nicméně, jak je vidět z obr. č. 22, naprostá většina článků, publikovaných v českém tisku v průběhu dvouměsíčního monitorovacího období, neměla zjevnou tendenci podporovat interkulturní porozumění mezi

⁷⁷ Kulturní pomník prezidenta Chiraka. *Lidové noviny*. 9. 8. 2006.

⁷⁸ *Kruté i podmanivé pohádky Afriky*. *MF Dnes*. 1. 9. 2006.

⁷⁹ Afrika na Střeláku. *24 hodin*. 25. 8. 2006.

⁸⁰ Africký dům v divadle Ponec. *24 hodin*. 7. 8. 2006.

⁸¹ SENEGAL meets PRAGUE 2006. [cit. 2006-09-15].

Dostupný z WWW: <<http://www.tance.cz/clanek.php?num=566>>.

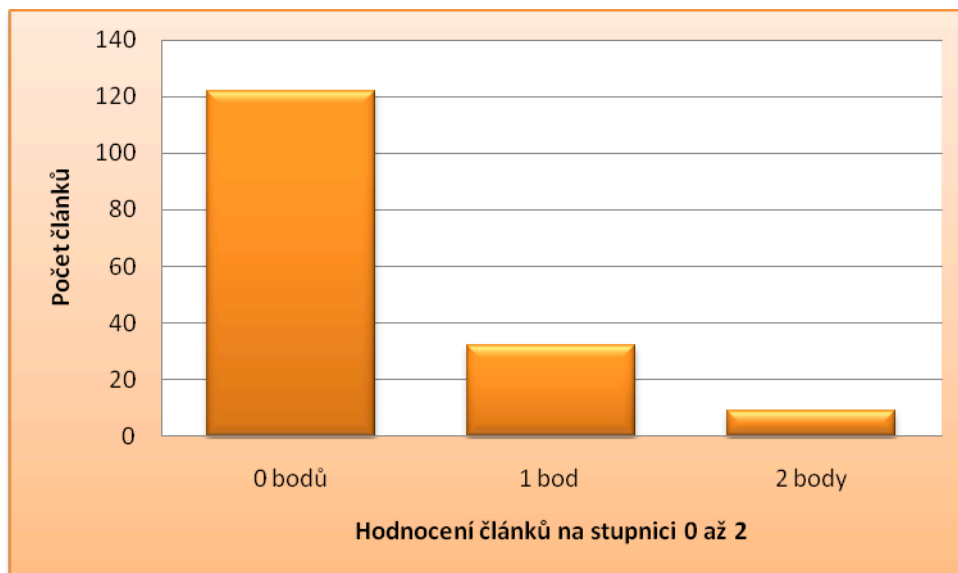
⁸² *Bílá Masajka*. *MF Dnes*. 1. 9. 2006.

⁸³ Jen po nás chtěli, ať jsme bílí. *Lidové noviny*. 7. 8. 2006.

⁸⁴ České černošky. *MF Dnes*. 14. 8. 2008.

komunitami. Na hodnotící bodové škále od 0 do 2 obdržela většina publikovaných článků nulu, což znamenalo, že se článek posilování vzájemného porozumění mezi odlišnými kulturami vůbec nevěnoval (viz podkapitola 2.3 „Popis užití metodologie, metody“).

Obr. 22 - Vliv článků na posilování interkulturního porozumění (n = 163)

Zdroj: Vlastní šetření od 1. 8. – 30. 9. 2006

Negativní obraz o Africe evokovalo především téma č. 13 – imigrace. Ze všech 84 identifikovaných článků (ze 163), které vyvolávaly negativní obraz o Africe, se tématu imigrace věnovalo celkem 32 článků. Všechna čtyři sledovaná periodika se přitom tématu imigrace věnovala v průběhu dvouměsíčního monitorovacího období přibližně stejně často.

Čtenáři se mohli například dočíst, že ke břehům španělských Kanárských ostrovů, ležících přibližně 100 km od západního pobřeží Maroka a Západní Sahary, připlulo od ledna do září roku 2006 na 24 000 afrických uprchlíků, což bylo pětkrát více než v roce předchozím. Tento nebyvalý nápor afrických uprchlíků nebyla schopná španělská uprchlická centra na Kanárských ostrovech kapacitně pokrýt, a byla proto nucena běžence letecky přepravovat do pevninského Španělska, odkud se pak fakticky rozhodovalo o jejich návratu zpět do vlasti⁸⁵. Jindy vítaná cizí pracovní síla se tak pro španělské občany náhle proměnila v jednu z největších hrozeb, dokonce snad větší než byla ztráta zaměstnání⁸⁶. Nevídaný zájem afrických uprchlíků o získání mezinárodní ochrany na evropské půdě podnítil rovněž Evropskou komisi, aby hledala způsoby, jak běžence zastavit⁸⁷. Začaly proto vznikat společné hlídky členských států Evropské unie brázdící Atlantik a Středozevní moře, do jejichž fungování měly být původně zapojeny i nové členské státy včetně České republiky. Starý kontinent se tak na jedné straně zcela zjevně snažil o maximální zpříšňování podmínek vstupu na evropské území, aby zabránil příjezdu „nežádoucím návštěvníkům“, ovšem na druhé straně, ponechával brány do „evropského ráje“ otevřeny dokořán (francouzská zámořská území)⁸⁸. S nenadálým přílivem afrických uprchlíků se v roce 2006 překvapivě potýkala i Česká republika. V jejím případě se ovšem nejednalo

⁸⁵ Kanárské břehy zaplavili afričtí běženci. *Lidové noviny*. 21. 8. 2006.

⁸⁶ Jih Evropy je bezradný: topí se v přílivu Afričanů. *MF Dnes*. 6. 9. 2006.

⁸⁷ „Euroval“ proti přivandrovalcům. *Týden*. 7. 8. – 13. 8. 2006.

⁸⁸ Vrata Evropy dokořán. *Týden*. 28. 8. – 3. 9. 2006.

o uprchlíky ze subsaharské Afriky, ale o skupinu 422 občanů Egypta, která v České republice požádala o mezinárodní ochranu. Během několika týdnů se nicméně egyptským uprchlíkům podařilo z přijímacích středisek ve Vyšních Lhotách a ve Velkých Přílepech uprchnout⁸⁹.

Většina článků pojednávajících o tématu č. 13 – imigrace (tj. 25 článků z 32) měla podle provedené analýzy zároveň tendenci podněcovat růst xenofobních postojů u představitelů většinové společnosti (na bodové škále od 0 do 1 se tyto identifikované články průměrně umístily na hodnotě 0,800; viz podkapitola 2.3 „Popis užití metodologie, metody“). Velmi kriticky byl například v českém tisku hodnocen nástup francouzského záložníka černé pleti – Ludovica Silvestre do pražské Sparty. Někteří netolerantní fotbaloví fanoušci označovali tohoto imigranta za „bubáka“ či „opici“ a doporučovali mu, aby se vrátil zpátky do „pralesa“⁹⁰. Negativní obraz o Africe vzbuzovala v českém tisku i témata, která se věnovala například rozboru prevalence syndromu získané imunodeficiency (alias AIDS) v subsaharské Africe, jež se nemilosrdně podepisuje na zkrácení průměrné délky života tamějších obyvatel (podle studie vypracované OSN mají z důvodu vysoké prevalence viru HIV v populaci nejkratší život Svahilci, děti narozené v roce 2005 by se podle prognóz OSN mohly v průměru dožít pouze 30,5 roku)⁹¹. Znepokojivou zdravotní situaci některých subsaharských států, způsobenou nedostatečným přístupem k základní lékařské péči a zoufalými hygienickými podmínkami, se vydávají řešit i čeští lékaři. Smutné však je, že se jim někdy jejich úctyhodná humanitární mise stává osudnou⁹². Ani přes nezanedbatelné množství úspěšně realizovaných preventivních programů boje proti AIDS, do nichž je zapojena celá řada veřejných a soukromých subjektů, není situace v subsaharské Africe v tomto směru zdaleka uspokojivá. Komplikuje ji především skutečnost, že lidí v subsaharských státech neustále přibývá a nejinak tomu bude podle existujících demografických predikcí i v následujících desetiletích – s výjimkou Botswany⁹³. Botswana dnes patří mezi země s nejrychlejším ekonomickým růstem na světě (ve finančním roce 2004/05 se růst HDP přiblížil hodnotě 9 %)⁹⁴, a proto nebylo od tehdejšího premiéra Jiřího Paroubka příliš moudré srovnávat návrhy bývalé „trojkoalice“ s prací úředníků v Botswaně. Jiří Paroubek dne 2. srpna 2006 doslova prohlásil: „*Takto se jednat nedá, možná se tímto způsobem pracuje někde v Botswaně*“⁹⁵. Co se týče politické situace v subsaharských zemích, velmi pozorně byl v českém tisku v průběhu monitorovacího období sledován relativně komplikovaný průběh prezidentských voleb v Demokratické republice Kongo, jež skončily v I. kole pro oba kandidáty, Josepha Kabilu a Jeana-Pierra Bembu, nerozhodně⁹⁶. V hledáčku pozornosti českých novinářů byl v srpnu a září roku 2006 také vývoj ozbrojeného konfliktu v dárfúrské oblasti západního Súdánu, kde násilí provládních skupin dodnes nebere konce. České deníky uvedly, že v tamějších etnických čistkách již zemřely desítky tisíc lidí⁹⁷. Nepochybně z tohoto důvodu se súdánské hlavní město Chartúm ocitlo na samotném konci hodnotícího žebříčku zpracovaného v červnu roku 2008 americkou poradenskou společností Mercer Consulting, jež ve své studii

⁸⁹ Z uprchlických táborů uprchlo 90 běženců. *Lidové Noviny*. 29. 8. 2006.

⁹⁰ Bubák a opice, píší chuligáni Sparty. *MF Dnes*. 11. 9. 2006.

⁹¹ Letos narození Češi mají naději dožít se hodně přes sedmdesát let. *MF Dnes*. 7. 9. 2006.

⁹² Africkou nemoc dostal i český lékař. *Lidové noviny*. 8. 8. 2006.

⁹³ V roce 2050 bude žít na světě 9 miliard lidí. *Lidové noviny*. 7. 9. 2006.

⁹⁴ Navajo, Otevřená encyklopedie – Botswana. [cit. 2006-09-20]. Dostupný z WWW: <http://botswana.navajo.cz/>.

⁹⁵ Botswaně patří omluva. *Lidové noviny*. 3. 8. 2008.

⁹⁶ Kongo: Po volbách směrem k rozpadu? *Týden*. 28. 8. – 3. 9. 2006.

⁹⁷ Ven z Dárfúru. *Týden*. 11. 9. – 17. 9. 2006.

identifikoval nejlepší a nejhorší místa k životu (Chartúm se ocitl na 212. místě z celkem 215 vyhodnocovaných měst)⁹⁸. Hůře na tom bylo ze subsaharských států už jen hlavní město republiky Kongo, tj. Brazzaville, které se umístilo na nelichotivé 213. pozici z 215. Vůbec poslední příčku obsadilo na základě evaluace podle stanovených kritérií irácké město Bagdád. Naproti tomu švýcarské město Curych si již po několik let drží prvenství jako nejlepší místo k životu⁹⁹. Příčiny neúspěchu afrických měst v hodnotícím žebříčku je možné spatřovat zejména v hlubokých politických krizích, častých humanitárních krizích, neuspokojivých zdravotních či hygienických podmínkách a v přetrvávajících ozbrojených konfliktech. Podle deníku MF Dnes pocházejí nejnebezpečnější letecké společnosti právě z Afriky¹⁰⁰. Tématy č. 12 – rozvojová a humanitární pomoc a č. 18 – nemoci se zabývalo na stránkách vybraných českých periodik 15 článků z celkového počtu 163 a tématům č. 11 – politika a č. 15 – ozbrojené konflikty se v průběhu monitorovacího období věnovalo 19 článků.

Provedená analýza českého tisku poukázala na skutečnost, že sledovaná periodika (Lidové noviny, MF Dnes, 24 hodin a časopis Týden) nevyužívají v maximální míře svého potenciálu, aby bojovala proti přežívajícím stereotypům vůči představitelům subsaharské diaspory. Interkulturní porozumění mezi odlišnými komunitami je přitom klíčovým předpokladem vzniku sociálně soudržné společnosti (Manço, 2002). Bylo možné konstatovat, že česká tištěná média nevěnují tématu Afrika příliš velkou pozornost. Článků o Africe je v českém tisku relativně málo a u většiny chybí hlubší analýza vyřčených tvrzení. Čtenář získává pouze vágní představu o tom, jak vypadá skutečná socioekonomická situace v Africe či jak obohacující může být africká kultura pro českou společnost. Počet článků, které mohou u čtenáře vzbuzovat negativní obraz o Africe, je z poměrného hlediska v českém tisku o něco více, nežli článků opěvujících africké kulturní dědictví a rozmanitost tohoto kontinentu. Nicméně žádné z vybraných českých periodik (Lidové noviny, MF Dnes, 24 hodin, časopis Týden) nemluví o Africe pouze v negativním duchu, ačkoli se odlišným tématům obvykle věnují s rozdílnou intenzitou.

Následující podkapitola č. 3.8 vyhodnocuje pozitivní a negativní aspekty článků o Africe publikovaných v evropských periodikách a současně identifikuje doporučení pro Českou republiku.

3. 8 Obraz Afriky v evropském tisku¹⁰¹

V návaznosti na analýzu obrazu Afriky v českém tisku¹⁰², byl mezi 1. květnem až 31. říjnem 2007 zrealizován monitoring evropských periodik. Publikované články na téma Afrika byly ve vybraných evropských periodikách analyzovány, obdobně jako v případě českého tisku,

⁹⁸ Swiss and German cities dominate ranking of best cities in the World, Mercer Consulting, [cit. 2008-06-10].

Dostupný z WWW: <http://www.citymayors.com/features/quality_survey.html>.

⁹⁹ Nejlepší a nejhorší místo pro život. *MF Dnes*. 7. 9. 2006.

¹⁰⁰ Dejte si pozor, s kým letíte do zahraničí. *MF Dnes*. 22. 8. 2006.

¹⁰¹ Analýza evropského tisku byla zpracována pod odborným vedením Altaye Mança, ředitele belgického Výzkumného institutu pro studium a vzdělávání v oblasti migrace (IRFAM) a na editaci textu spolupracovala Markéta Seidlová spoluřešitelka juniorského badatelského grantového projektu Akademie věd „Vytvoření modelu lokální integrační politiky vůči africkým přistěhovalcům žijícím v České republice“, realizovaného od 1. 1. 2008 do 31. 12. 2008 (Gerstnerová; Seidlová, 2008).

¹⁰² Monitoring českého tisku byl zrealizován v rámci výzkumného grantu Univerzity Karlovy (Gerstnerová, 2007b).

z hlediska jejich četnosti a věcné náplně. V každém zvoleném městě (Paříž, Londýn, Lutych) byla v průběhu dvouměsíčního monitorovacího období¹⁰³ analyzována celkem tři periodika. V Londýně byly analyzovány deníky *The Sun*, *The Guardian* a *Metro*, v Paříži *Le Monde*, *Le Figaro* a *Metro* a konečně v belgickém Lutychu byla analyzována periodika *La Meuse*, *Le Vif* a *Metro*.

Pozornost byla nejprve věnována vyhodnocení západoevropských periodik podle frekvence výskytu článků pojednávajících o Africe a jejich možném vlivu na posilování interkulturního porozumění či zvyšování xenofobních postojů u čtenářstva, následně byly výsledky provedené analýzy evropských periodik porovnány s výsledky monitoringu tisku v českých médiích a samotný závěr analýzy se soustřeďuje na shrnutí základních doporučení, která by mohla přispět k prohloubení interkulturního porozumění a eliminaci xenofobních postojů u většinové populace.

Kvantitativní analýza evropského tisku

Pro usnadnění kvantitativní analýzy evropského tisku byly články publikované ve sledovaných periodikách rozděleny do 22 tematických kategorií, přičemž 19 zvolených kategorií plně odpovídalo tematickým kategoriím vytvořeným pro analýzu českého tisku (viz výše podkapitola 3.7 „Afrika českých novinářů“). Navíc byly pro účely kvantitativní analýzy evropského tisku identifikovány tři další tematické kategorie: 20) diskriminace, 21) životní prostředí a 22) kriminalita v hostitelské společnosti, kterým se český tisk ve sledovaném období¹⁰⁴ nevěnoval. Tematické kategorii č. 20 (diskriminace) odpovídaly články otevřeně kritizující nerovný přístup představitelů subsaharské komunity ke službám a na trh práce. Do tematické kategorie č. 21 (životní prostředí) spadaly články, které se zabývaly dopadem globálního oteplování na hospodářský rozvoj afrických států¹⁰⁵. A poslední nově vytvořená tematická kategorie č. 22 (kriminalita v hostitelské společnosti) zahrnovala články pojednávající o deliktech imigrantů subsaharského původu spáchaných ve vybraných evropských metropolích. Články psané na témata č. 20 (diskriminace) a č. 22 (kriminalita v hostitelské zemi) se nejčastěji vyskytovaly v britských denících. Naopak v belgických periodikách, podléhajících přísnému žurnalistickému kodexu, se neobjevily téměř vůbec. **Ze všech sledovaných evropských deníků to byl také belgický tisk, ve kterém bylo v průběhu dvouměsíčního monitorovacího období publikováno vůbec nejvíc článků na téma Afrika** (a to rovných 500 článků ve všech třech belgických periodikách dohromady). Na jedno belgické periodikum tak připadalo v průměru 83 článků/1 měsíc. Na druhém místě se v počtu otištěných článků umístily deníky francouzské (ve všech třech francouzských periodikách bylo za dvouměsíční monitorovací období publikováno celkem 380 článků). V jednom francouzském deníku vyšlo v průměru 63 článků o Africe za měsíc. A na třetím místě se s průměrným počtem

¹⁰³ Analýza zahraničních periodik probíhala ve dvouměsíčních periodách mezi 1. 5. 2007 a 31. 10. 2007.

¹⁰⁴ Tj. mezi 1. 8. a 30. 9. 2006.

¹⁰⁵ L'Afrique en première ligne des victimes du réchauffement. *Metro* (Belgie). 16. 5. 2007, Climate change could lead to global conflict. *The Guardian*. 11. 5. 2007, Climate change to force mass migration. *The Guardian*. 14. 5. 2007, Climate change: New global plan to tie in worst polluters. *The Guardian*. 15. 5. 2007.

61 článků o Africe na jeden deník za měsíc ocitl britský tisk (ve všech třech britských denících bylo v průběhu dvouměsíčního monitorovacího období publikováno celkem 364 článků).

Z kvantitativního hlediska se evropská periodika nejčastěji věnovala) tématu č. 13 – imigrace, tj. rozboru dopadů mezinárodní migrace na příslušnou hostitelskou společnost. Ve vyšším počtu se ve zvolených zahraničních periodikách vyskytovaly rovněž b) články analyzující vnitropolitickou situaci bývalých subsaharských kolonií, c) články pojednávající o úspěšnosti realizovaných rozvojových programů či humanitárních misí a v neposlední řadě d) reportáže z nejrůznějších kulturně-společenských událostí.

a) Analýza tématu imigrace v evropském tisku

Články pojednávající o tématu č. 13 – imigrace obvykle popisovaly osobní tragédie afrických uprchlíků hledajících v Evropě bezpečné útočiště popř. lepší životní standard pro sebe a svou rodinu¹⁰⁶. Do tematické kategorie č. 13 – imigrace dále spadaly i články inspirované reakcemi většinové společnosti na rostoucí počet imigrantů v Evropě¹⁰⁷. Čtenář mohl v těchto článcích zaznamenat jak vyjádřené obavy hostitelské společnosti z narůstajícího počtu příslušníků kulturně odlišných komunit, tak přesvědčení majority o potřebnosti zahraniční pracovní síly na evropském trhu práce z důvodu zachování tempa ekonomického rozvoje¹⁰⁸. Autoři odborných analýz se domnívají, že v oblasti legální migrace se členské státy Evropské unie na jedné straně snaží o zajištění kontinuity těch pracovních odvětví, v nichž se představitelé většinové populace postupně odmítají angažovat (např. v úklidových službách, stavebním či textilním průmyslu, v zemědělství atd.), která jsou však nezbytná pro plynulý chod postmoderní společnosti, a na druhé straně členské státy EU zároveň vytvářejí strategie jak přilákat vysoce kvalifikované zahraniční pracovníky, kteří by se podíleli na posílení růstu národní ekonomiky. Evropský komisař pro rozvoj a humanitární pomoc Louis Michel (Michel, 2007) v této souvislosti upozorňuje na nebezpečí odlivu kvalifikovaných pracovních sil z rozvojových zemí, a oroduje proto za propojení imigrační politiky s politikou rozvojovou. Dle jeho názoru by státní imigrační politika měla být vyvážena rozvojovými aktivitami v zemi původu imigrantů a měla by být taktéž rozšířena o optimální programy integrace zahraničních pracovníků v hostitelské společnosti, vycházející z jejich nezadatelných občansko-politických a sociokulturních práv. Mnozí autoři publikovaných analýz jsou přesvědčeni, že představitelé přistěhovaleckých skupin by měli mít možnost více se podílet na rozhodovacím procesu místních samosprávných institucí¹⁰⁹.

b) Analýza vnitropolitické situace v bývalých subsaharských koloniích

¹⁰⁶ Sur les pas des clandestins. *Metro* (Belgie). 21. 5. 2007; Pour Médecins du monde, la "chasse à l'étranger" est "un frein à l'accès aux soins". *Le Monde*. 15. 10. 2007; Les pauvres ont de plus en plus de difficultés à se soigner. *Metro* (Francie). 15. 10. 2007.

¹⁰⁷ Belgique, terre d'accueil. *Metro* (Belgie). 7. 6. 2007; Solidarité internationale. *La Meuse*. 7. 5. 2007; Après la Reine, la Ville! *La Meuse*. 8. 6. 2007; Selon des chercheurs, l'enseignement de l'histoire de l'immigration reste une "carence" du système scolaire. *Le Monde*. 22. 10. 2007; Un bel élan de solidarité. *La Meuse*. 28. 6. 2007.

¹⁰⁸ L'immigration est nécessaire au marché du travail. *Metro* (Belgie). 23. 5. 2007; Immigration qualifiée: Bruxelles présente mardi son projet de "carte bleue". *Le Monde*. 22. 10. 2007; Fuite des cerveaux. *Le Vif*. 4. 5. 2007.

¹⁰⁹ Elections Namur; Les scores personnels. *La Meuse*. 12. 6. 2007.

Mezi státy subsaharské Afriky, jejichž vnitropolitická situace byla v evropském tisku v průběhu sledovaného období nejvíce diskutována, patřily Súdán, Zimbabwe a Demokratická republika Kongo. O Súdánu se ve všech sledovaných evropských denících hovořilo především v souvislosti s dlouhotrvajícím konfliktem mezi vládními jednotkami a militantními skupinami v provincii Dárfúr. Tento neutuchající konflikt zneprátených skupin (džandžauíských provládních milicí proti nomádskému obyvatelstvu z dárfúrské provincie) si od roku 2003 vyžádal přes 200 000 obětí a donutil na 2,2 milionu osob opustit své domovy¹¹⁰. Dárfúrský konflikt byl analyzován ve všech sledovaných periodikách zhruba stejně často. Naproti tomu rozbor vnitropolitické situace bývalé britské kolonie Rhodesie (dnes Zimbabwe) byl v hledáčku pozornosti zejména britských deníků. Publikované články přinášely informace o prudce se zhoršujícím životním standardu tamějších obyvatel, kdy cena základních potravin stoupla v zemi o neuvěřitelných 680 % a inflace se vyšplhala na těžko představitelných 2200 %, čímž si republika Zimbabwe vysloužila nelichotivé prvenství v celosvětovém žebříčku míry inflace za rok 2006¹¹¹. Zimbabwská vláda byla podle analýz publikovaných v britském tisku připravena použít pro zajištění svých primárních zájmů v podstatě jakýchkoliv prostředků (např. chod státních zavlažovacích systémů zimbabwská vláda zabezpečuje plošným vypínáním elektrického proudu, přičemž některé oblasti zůstávají bez elektřiny až po dobu 20 hodin denně)¹¹². Vnitropolitickou situaci v Demokratické republice Kongo sledovala s největší intenzitou především belgická periodika. Demokratická republika Kongo byla na stránkách evropského tisku zmiňována zejména v souvislosti s ozbrojenými střety mezi armádními vojsky a militantními skupinami v Nord-Kivu, situovaném na východě této bývalé belgické kolonie. Čtenáři byli například informováni, že velitel východo-konžských rebelů Laurento Nkunda, jež sám sebe prohlašoval za obránce tutsijské minority, byl provládními vojsky prezidenta Josepha Kabily považovaný spíše za nebezpečného kriminálního, kterého je nutné v zájmu bezpečnosti země odzbrojit¹¹³.

c) *Analýza humanitární a rozvojové pomoci v subsaharské Africe*

Články věnované tématu č. 12 – humanitární a rozvojová pomoc vyhodnocovaly zejména úspěšnost humanitárních misí členských států Evropské unie, které byly vyslány do těch oblastí subsaharské Afriky, které byly v době realizace monitoringu tisku stíženy těžkými přírodními a občansko-politickými pohromami. K nejcitovanějším adresátům bilaterální pomoci přitom patřily: Demokratická republika Kongo¹¹⁴, Rwanda¹¹⁵, Tanzanie¹¹⁶, Uganda a Keňa¹¹⁷.

¹¹⁰ Hague court issues first Darfur war crimes warrants. *The Guardian*. 3. 5. 2007; Le Soudan d'accord pour la force UA-ONU. *Metro* (Belgie). 13. 6. 2007; Les Sudistes chrétiens se retirent du gouvernement soudanais. *Le Figaro*. 13. 10. 2007; Rama Yade au Soudan: "Le Darfour est une priorité" pour la France. *Le Monde*. 24. 10. 2007.

¹¹¹ Grim Holiday? As price of staple food raised. *The Guardian*. 2. 5. 2007, Mugabe - Le seigneur du Zimbabwe. *Le Vif*. 8. 6. 2007.

¹¹² Zimbabweans face power cuts for up to 20 hours a day. *The Guardian*. 10. 5. 2007.

¹¹³ Près de 300 ex-combattants hutus rwandais ont été rapatriés. *Metro* (Belgie). 25. 5. 2007; Situation instable en RDC après des affrontements meurtriers au Nord-Kivu. *Le Monde*. 12. 10. 2007; L'est du Congo au bord d'un nouvel affrontement ethnique. *Le Figaro*. 16. 10. 2007; Congo: Etat d'urgence. *Metro* (Francie). 12. 10. 2007; RDCongo: Kabila promet de désarmer le "criminel" Nkunda et ses hommes. *Le Monde*. 17. 10. 2007.

¹¹⁴ Des investisseurs belges prospectent en RDC. *Metro* (Belgie). 7. 5. 2007; Un Templutois se mobilise pour Mali. *La Meuse*. 18. 5. 2007.

¹¹⁵ Pour la solidarité élargie. *Le Vif*. 1. 6. 2007.

¹¹⁶ Brown's £ 50m to educate in Africa. *Metro* (Velká Británie). 3. 5. 2007.

¹¹⁷ Build Africa's work in Uganda, Kenya. *The Guardian*. 2. 5. 2007.

Prostřednictvím publikovaných článků se čtenář mohl mimo jiné dozvědět, že druh poskytované humanitární pomoci se vždy odvíjí od historických vazeb mezi příslušným evropským státem a danou zemí subsaharské Afriky, dále pak od typu aplikované zahraniční politiky členských států Evropské unie a v neposlední řadě připravenosti vlád afrických států participovat na programech nabízených EU. Co se týče posledního citovaného kritéria, v denním tisku byla analyzována zejména vůle subsaharských států aplikovat programy EU na podporu zvyšování gramotnosti žen. V britských denících se objevily zprávy upozorňující na skutečnost, že by bylo možné snížit pravděpodobnost nákazy nigerijských dívek virem HIV až na polovinu, pokud by dívky měly možnost absolvovat alespoň základní školní docházku. Nigerijská vládnoucí garnitura se ovšem z obavy ohrožení tradiční role muže v rodině (a ve společnosti) zpřístupnění jakýchkoli vzdělávacích programů pro ženy i nadále kategoricky brání¹¹⁸.

d) *Analýza kulturně-společenských událostí*

V evropských periodikách se v poměrně hojném počtu vyskytovaly taktéž články popisující nejrůznější kulturně-společenské události na podporu interkulturní tolerance a porozumění mezi představiteli africké a evropské kultury. Čtenář se mohl například nechat unášet atmosférou hudebních festivalů a divadelních představení, na nichž afričtí imigranti sklízeli zasloužené uznání nejen od příslušníků ostatních kulturních komunit, ale i od zástupců většinové společnosti¹¹⁹. Mezi nejvýznamnější společenské události, které se v průběhu dvouměsíčního monitorovacího období objevily na stránkách evropských deníků, lze zařadit inauguraci *Muzea historie imigrace* v Paříži¹²⁰ a *Královského muzea subsaharské Afriky* v belgickém městě Tervuren¹²¹ a v neposlední řadě otevření pařížské digitální knihovny UNESCO, shromažďující nejvýznamnější díla z celého světa¹²². Ke společenským aktivitám, které měly tendenci zhodnocovat schopnosti účastníků ze subsaharské Afriky, patřilo také konání londýnského paralympijského maratónu. V květnu 2007 na něm zazářil nigerijský mladík Ade Adepitan, když celkovou vzdálenost 26 mil (tj. 41 834 km) zdolal na svém invalidním vozíku za úctyhodné 2 hodiny a 31 minut¹²³. Uznání a respekt široké veřejnosti si zajistil i fotbalista Didier Drogba z britského týmu Chelsea, když byl v polovině května 2007 oficiálně jmenován hráčem roku¹²⁴. A konečně často připomínanou společenskou událostí zejména v britských denících byla příprava *Olympijských her britského společenství národů* (Commonwealth), plánovaných na rok 2014. Tyto olympijské hry se mají uskutečnit souběžně v hlavním městě Nigérie – Abuje a skotské metropoli – Glasgow¹²⁵. Ze článků bylo patrné, že Glasgow má v porovnání s již připravenou Abujou ještě co dohánět.

Kvalitativní analýza evropského tisku

¹¹⁸ If we wait for aid, we wait forever. *The Guardian*. 1. 5. 2007.

¹¹⁹ Festival; Manu Dibango, un demi-siècle de métissage. *Le Vif*. 15. 6. 2007.

¹²⁰ Le musée de l'histoire de l'immigration expliqué par ses concepteurs. *Le Monde*. 10. 10. 2007; Les Blacks, Blancs, Beurs ont leur Calais. *Metro* (Francie). 14. 10. 2007.

¹²¹ Le sésame pour accéder à 25 musées bruxellois. *Metro* (Belgie). 10. 5. 2007.

¹²² Le prototype d'une Bibliothèque numérique mondiale présenté à l'Unesco. *Le Monde*. 17. 10. 2007.

¹²³ I can do anything. *The Guardian*. 2. 5. 2007.

¹²⁴ Di-Di Tops. *The Sun*. 14. 5. 2007.

¹²⁵ Scots challenge Nigerians for games glory. *The Guardian*. 10. 5. 2007.

Hlavním cílem kvalitativní analýzy evropského tisku byla evaluace emotivního zabarvení článků o Africe. Podobně jako v případě kvalitativní analýzy českého tisku (viz výše podkapitola 3.7 „Afrika očima českých novinářů“) byly i články zahraničních periodik hodnoceny podle tří zvolených kritérií: 1) *jaký obraz o Africe článek podává*, 2) *podporuje-li článek interkulturní porozumění mezi komunitami* a 3) *posiluje-li článek xenofobní postoje u většinového obyvatelstva* (viz podkapitola 2.3 „Popis užití metodologie, metody“). V tabulce č. 23 jsou znázorněny výsledky provedené analýzy, následované jejich interpretací.

Tab. 23 - Analýza evropského tisku (n = 1 407)

Studované město	Obraz Afriky v tisku (bodová škála od -1 do 2)	Posilování interkulturního porozumění (bodová škála od 0 do 2)	Posilování xenofobních nálad ve společnosti (bodová škála od 0 do 1)
Praha	0,270	0,310	0,300
Lutych	- 0,290	0,560	0,370
Londýn	- 0,360	0,400	0,420
Paříž	- 0,430	0,400	0,130

Zdroj: Vlastní šetření, 2007-8

1) Jaký obraz o Africe článek podává?

Při hodnocení článků publikovaných v evropských periodikách podle prvního zvoleného kritéria se ukázalo, že nejpozitivnější obraz o Africe podával český tisk (vypočtený průměr se při hodnocení podle kritéria „Obraz Afriky“ u analyzovaných článků českých periodik nejvíce přibližoval zvolenému maximu, viz výše tabulka č. 23). Vysvětlení tohoto lichotivého konstatování je především v malém počtu článků publikovaných na téma Afrika v českých denících (viz výše podkapitola 3.7 „Afrika očima českých novinářů“). Naproti tomu nejméně pozitivní obraz o Africe podává francouzský tisk (vypočtený průměr se při hodnocení podle kritéria „Obraz Afriky“ u analyzovaných článků u francouzských periodik nejvíce přibližoval hodnotě -1, viz výše tabulka č. 23). Francouzský tisk se na konci hodnotícího žebříčku ocitl zejména proto, že na stránkách tamějších deníků byla intenzivně diskutována především neutěšená vnitropolitická situace některých afrických států, jakož i důsledky nejruznějších humanitárních krizí. Taktéž britské a belgické deníky publikovaly vesměs články evokující spíše negativní obraz o Africe (vypočtený průměr analyzovaných článků u britských periodik dosahoval hodnoty -0,360 a u belgických periodik -0,290; viz výše tabulka č. 23). V případě belgického tisku však můžeme navíc narazit na jistý paradox. Celkový pohled na Afriku v publikovaných člancích je dle provedené analýzy spíše negativní, nicméně byla to právě belgická periodika, která otiskla vůbec nejvíce článků posilujících interkulturní porozumění u čtenářstva.

2) Podporuje článek interkulturní porozumění mezi komunitami?

Uskutečněná analýza druhého zvoleného kritéria ukázala, že ze všech sledovaných evropských periodik je nejvíce interkulturní belgický tisk (vypočtený průměr se při hodnocení podle kritéria „Posilování interkulturního porozumění“ u článků belgických periodik nejvíce přibližoval

zvolenému maximu; viz výše tabulka č. 23). Nejhůře v hodnocení podle druhého kvalitativního kritéria dopadl český tisk (vypočtený průměr dosahoval při hodnocení podle kritéria „Posilování interkulturního porozumění“ u článků českých periodik nejnižší hodnoty; viz výše tabulka č. 23). Český tisk se ze všech sledovaných evropských periodik nejméně věnoval rozvoji interkulturních dovedností a mezikulturního porozumění, důležitých to předpokladů pro vytvoření sociálně soudržné multikulturní společnosti, a jeví se proto být nejméně interkulturní ze všech hodnocených evropských periodik. Britský a francouzský tisk věnoval rozvoji interkulturního porozumění oprávněnou pozornost a při hodnocení vlivu článků na posilování interkulturního porozumění se ocitl společně na druhém místě (vypočtený průměr podle kritéria „Posilování interkulturního porozumění“ u článků britských a francouzských periodik činil 0,400; viz výše tabulka č. 23).

3) Posiluje článek xenofobní postoje u většinového obyvatelstva?

Analýza třetího zvoleného kritéria prozradila, že xenofobní postoje u představitelů většinové společnosti nejvíce podněcují britská periodika (vypočtený průměr se při hodnocení podle kritéria „Posilování xenofobních postojů ve společnosti“ u článků britských periodik nejvíce přibližoval zvolenému maximu; viz výše tabulka č. 23). Výsledky hodnocení ostatních analyzovaných periodik včetně tisku českého nebyly v tomto ohledu statisticky významné (vypočtený průměr u analyzovaných článků belgických periodik činil 0,370, pro česká periodika dosahoval hodnoty 0,300 a pro francouzská periodika 0,130; viz výše tabulka č. 23).

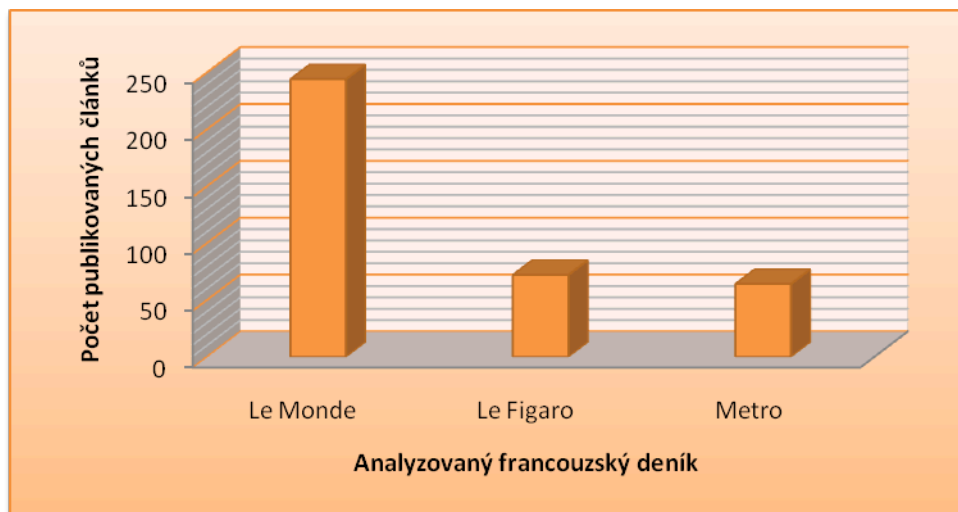
3.8.1 Analýza jednotlivých francouzských, britských a belgických periodik

1) Kvalitativní analýza francouzského tisku podle jednotlivých periodik

Nejvíce článků o Africe ze všech třech sledovaných francouzských periodik¹²⁶ publikoval deník *Le Monde*, který otiskl 2/3 článků (244 z celkového počtu 380 článků o Africe), které vyšly během dvouměsíčního monitorovacího období ve všech třech analyzovaných francouzských periodikách (viz níže obr. 23).

Obr. 23 - Rozdělení publikovaných článků o Africe podle jednotlivých francouzských periodik (n = 380)

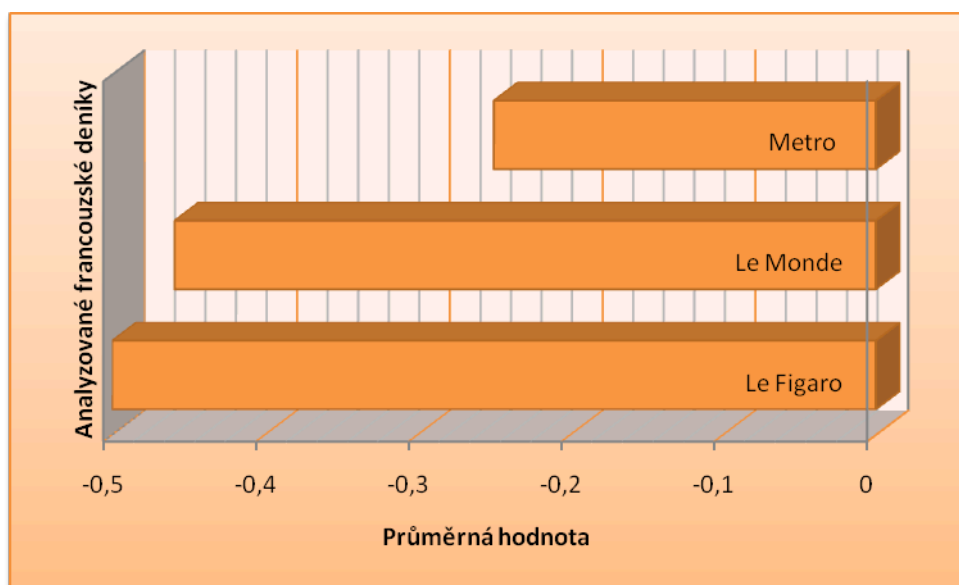
¹²⁶ Le Monde, Metro (Francie), Le Figaro.

Zdroj: Vlastní šetření, 1.9. – 31. 10. 2007

Výsledky provedené kvalitativní analýzy francouzského tisku ukázaly, že všechna tři vybraná periodika prezentují Afriku převážně v negativním světle. Ačkoli mezi vybranými francouzskými periodiky neexistují významné rozdíly ve výběru zpráv o Africe či způsobu interpretace událostí spojených s Afrikou, nejhorší obraz o Africe podával deník *Le Figaro*. Na obr. č. 24 je znázorněna pozice jednotlivých francouzských periodik podle kritéria obrazu o Africe v tisku (viz podkapitola 2.3 „Popis užití metodologie, metody“). Čím více se vypočítaná průměrná hodnota přibližovala -1, tím byl evokovaný obraz o Africe u příslušného periodika negativnější.

Obr. 24 - Analýza obrazu Afriky ve francouzském tisku (n = 380)

Pozn.: Čísla v tabulce vyjadřují průměrné hodnoty sledovaných francouzských periodik podle kritéria „Obraz Afriky“ v tisku na bodové škále od -1 do 2.

Zdroj: Vlastní šetření, 1.9. – 31. 10. 2007

Všechny tři deníky se na svých stránkách bez větších rozdílů zabývaly popisem vnitropolitické situace subsaharských států a dopady mezinárodní migrace na evropský

kontinent. Deník *Le Monde* se navíc ve zvýšené míře zabýval i tématem humanitární a rozvojové pomoci. V hledáčku pozornosti deníku *Le Monde* byla zejména neutěšená situace dívek a žen v některých státech subsaharské Afriky. Představitelé Organizace spojených národů v jednom rozhovoru pro deník *Le Monde* deklarovali, že „*násilí páchané na ženách je v subsaharské Africe tak rozšířené, že je lze přirovnat k jisté formě pandemie*“¹²⁷. Podle zástupců OSN je proto nezbytné, aby byla plně aplikována rezoluce č. 1325 (přijata v roce 2000), vyzývající k posilování podílu žen na prevenci konfliktů, mírotvorné činnosti a procesu obnovy země po skončení konfliktu a v neposlední řadě i k tomu, aby byla „*gender*“ hlediska vždy automaticky zahrnuta do operačních strategií OSN. V publikovaných článcích se dále intenzivně hovořilo o nezbytnosti navazování bilaterálních vztahů se severoafrickými státy. Současný francouzský prezident Nicolas Sarkozy se během své oficiální návštěvy Maroka dne 24. října 2007 vyjádřil k posilování vzájemných francouzsko-marockých vazeb následovně: „*Francie není nepřítelem muslimů či jejich protivníkem, naopak, chtěla by mít mezi arabskými státy své přátele. Postavení mešity v Lyonu proto Francie považuje za akt otevřenosti vůči ostatním kulturám a za akt respektu ke kulturní diverzitě. Je ovšem nezbytné, aby tolerance vůči jiným kulturám byla projeována i na druhé straně Středozemního moře. Kulturní rozmanitost posiluje toleranci a tolerance přispívá k ochraně demokratických hodnot ve společnosti*“¹²⁸. Prezident Sarkozy je ovšem zároveň zastáncem zpřísnování podmínek pro příchod rodinných příslušníků imigrantů trvale usazených ve Francii, což francouzské deníky taktéž neúnavně mapovaly. Zejména otázka zavedení povinných testů DNA pro všechny potenciální žadatele o sjednocení rodiny vyvolala silnou vlnu nevole jak ze strany samotných imigrantů¹²⁹, tak i organizací na ochranu lidských práv. Tento krok byl hlasitě odsuzován zejména z toho důvodu, že nelze *a priori* přistupovat ke všem kandidátům na sjednocení rodiny jako k potenciálním kriminálům, kteří se snaží tohoto právního institutu zneužít. Roztrpčení zaznělo i z úst představitelů Mezinárodní humanitární organizace *Lékaři bez hranic* (*Médecins sans frontières*), kteří kritizovali úvahy vládní garnitury na odepření přístupu k základní zdravotní péči ilegálním migrantům. *Lékaři bez hranic* upozornili na skrytá nebezpečí související s tím, že ilegální migranti budou namísto odborného vyšetření napříště preferovat domácí „*samoléčbu*“, čímž mohou ohrozit i zdraví většinové společnosti¹³⁰. Dle jejich názoru má každý jedinec nezadatelné právo na základní zdravotní péči, a to bez ohledu na druh svého pobytového statusu.

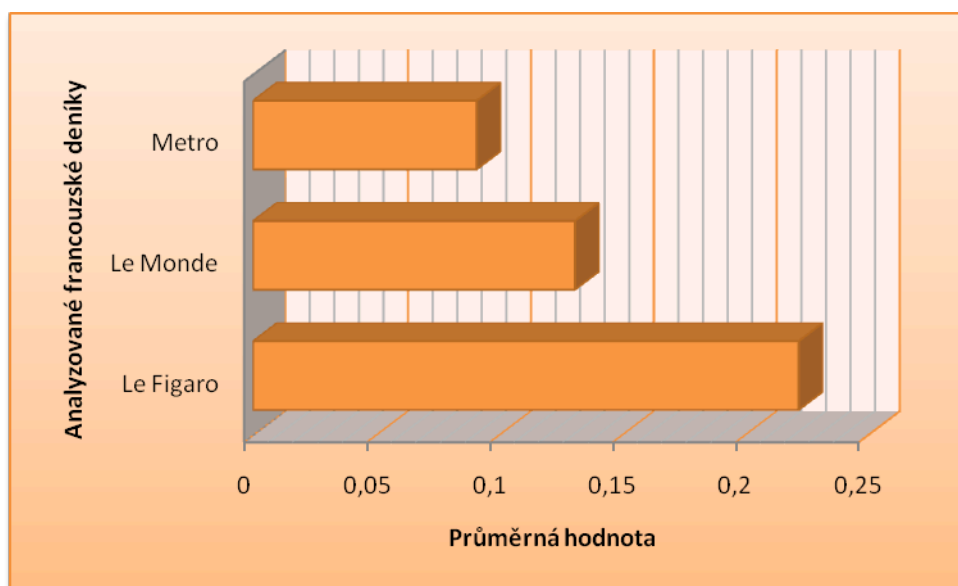
Obr. 25 - Analýza článků ve francouzském tisku z hlediska jejich možného vlivu na posilování xenofobních postojů u většinové společnosti (n = 380)

¹²⁷ L'ONU appelle à protéger les femmes lors des conflits armés. *Le Monde*. 23. 10. 2007.

¹²⁸ Le président Sarkozy défend son droit d'être "l'ami" des Américains. *Le Monde*. 24. 10. 2007.

¹²⁹ Corneille sur les tests ADN. *Metro* (Francie). 12. 10. 2007.

¹³⁰ Pour Médecins du monde, la "chasse à l'étranger" est "un frein à l'accès aux soins". *Le Monde*. 15. 10. 2007; Les pauvres ont de plus en plus de difficultés à se soigner. *Metro* (Francie). 15. 10. 2007.

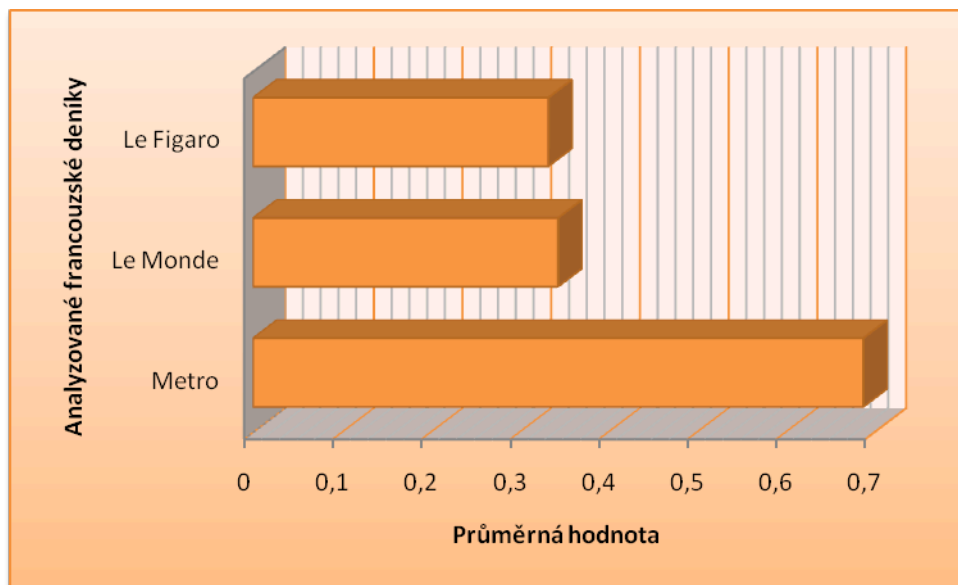
Pozn.: Cífy v tabulce vyjadřují průměrné hodnoty sledovaných francouzských periodik podle kritéria „Posilování xenofobních nálad ve společnosti“ na bodové škále od 0 do 1.

Zdroj: Vlastní šetření, 1.9. – 31. 10. 2007

Články, které se věnovaly tématu 13 – imigrace, měly podle uskutečněné analýzy obvykle tendenci posilovat xenofobní postoje u představitelů většinové populace. Nicméně v případě francouzských deníků jsme našli vůbec nejméně článků, které by mohly mít vliv na posilování xenofobních postojů u čtenářstva. Na obr. č. 25 je znázorněna pozice jednotlivých francouzských periodik podle kritéria potenciálního vlivu publikovaných článků na posilování xenofobních postojů ve společnosti (viz podkapitola 2.3 „Popis užití metodologie, metody“). Francouzským periodikem, které se na hodnotící stupnici možného vlivu článků na posilování xenofobních postojů u čtenářstva umístil až na posledním místě, byl deník *Le Figaro*. Čím více se vypočítaný průměr přibližoval hodnotě 1, tím větší byla pravděpodobnost, že článek může povzbuzovat xenofobní postoje ve společnosti.

Naproti tomu francouzským deníkem, který v průběhu dvouměsíčního monitorovacího období vůbec nejvíce podporoval interkulturní porozumění, bylo *Metro* (Francie). Čím více se vypočtený průměr přibližoval hodnotě 2, tím více se publikované články snažily svým obsahem podporovat interkulturní porozumění. V případě deníku *Metro* (Francie) byl tento průměr až o polovinu vyšší než u ostatních analyzovaných deníků (viz níže obr. 26).

Obr. 26 - Analýza článků ve francouzském tisku z hlediska jejich vlivu na posilování interkulturního porozumění (n = 380)

Pozn.: Cifry v tabulce vyjadřují vypočítané průměrné hodnoty sledovaných francouzských periodik podle kritéria „Posilování interkulturního porozumění“ na bodové škále od 0 do 2.

Zdroj: Vlastní šetření, 1.9. – 31. 10. 2007

Ke článkům, které ve francouzských denících podněcovaly rozvoj interkulturního porozumění, bychom zařadili zprávy o připravované inauguraci Národního muzea historie imigrace¹³¹, které si kladlo za cíl seznámit návštěvníky – prostřednictvím moderních digitálních technologií – s životními osudy imigrantů za posledních dvě stě let, jakož i zprávy o otevření digitální knihovny mezinárodní organizace UNESCO v Paříži, jejímž hlavním posláním je shromažďovat v elektronické podobě všechny vzácné knižní exempláře, nyní roztroušené po celém světě¹³². Otázka interkulturní tolerance nebyla lhostejná ani samotným představitelům přistěhovaleckých komunit. Na stránkách francouzského tisku jsme se mohli dočíst, že celkem 138 afrických muslimských věřících poslalo papeži Benediktu XVI. oficiální dopis s prohlášením, že „muslimové nejsou proti křesťanům či jejich vyznání a všichni společně bychom se měli pokusit o posílení mezi-náboženského porozumění, neboť to je jediná cesta, jak žít v jisté symbióze s ostatními kulturami světa“¹³³.

2) Kvalitativní analýza britského tisku podle jednotlivých periodik

Nejvíce článků o Africe publikoval ze všech třech sledovaných britských periodik¹³⁴ deník *The Guardian*. Otiskl téměř polovinu všech článků, které v Londýně vyšly během dvouměsíčního monitorovacího období (172 z celkového počtu 364 článků; viz níže obr. 27).

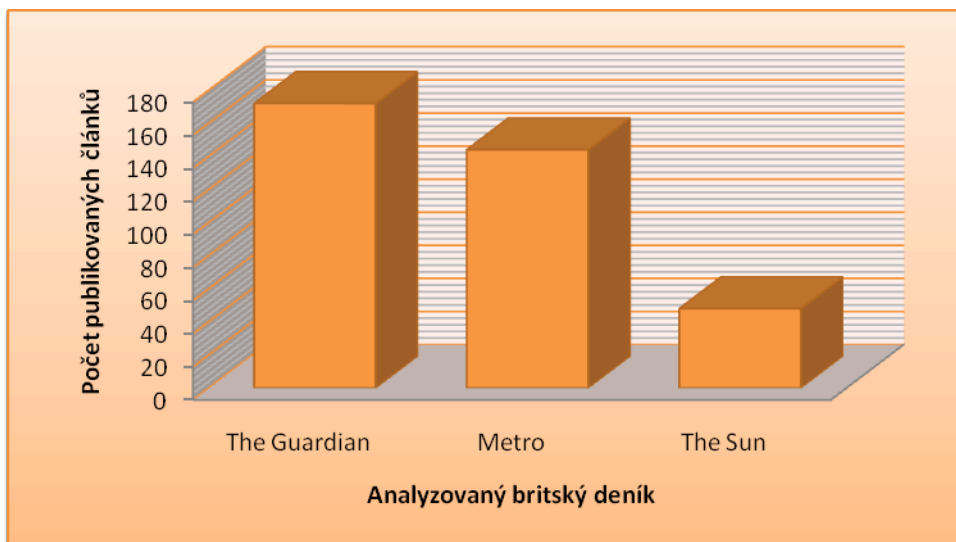
Obr. 27 - Rozdělení publikovaných článků o Africe v britském tisku (n = 364)

¹³¹ Le musée de l'histoire de l'immigration expliqué par ses concepteurs. *Le Monde*. 10. 10. 2007; Les Blacks, Blancs, Beurs ont leur Calais. *Metro* (Francie). 14. 10. 2007.

¹³² Le prototype d'une Bibliothèque numérique mondiale présenté à l'Unesco. *Le Monde*. 17. 10. 2007.

¹³³ Une lettre de 138 dignitaires musulmans aux chefs des Eglises. *Le Monde*. 13. 10. 2007.

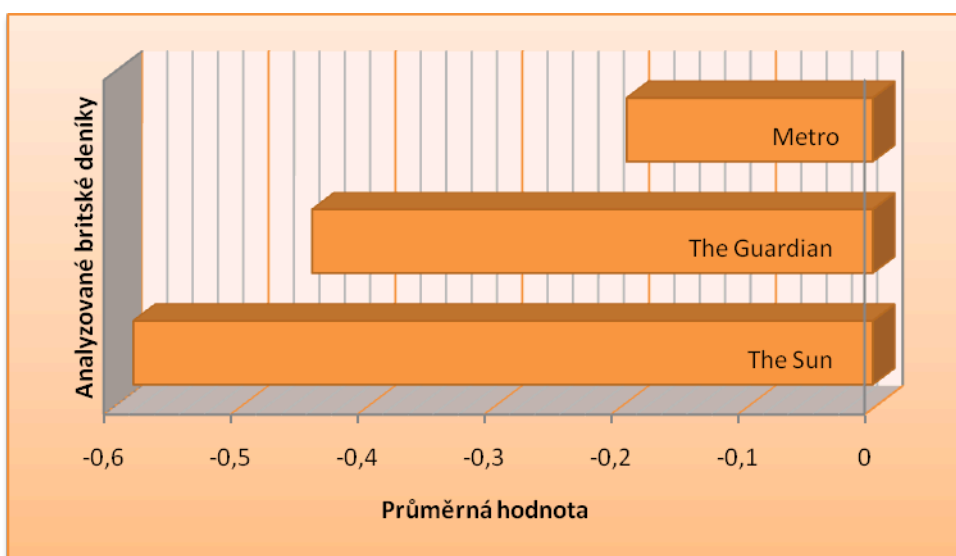
¹³⁴ The Sun, The Guardian, Metro (Velká Británie).

Zdroj: Vlastní šetření, 1.5. – 30. 6. 2007

Výsledky provedené kvalitativní analýzy britského tisku ukázaly, že všechna tři sledovaná periodika prezentují Afriku, podobně jako v případě francouzských deníků, převážně v negativním světle. Nejméně pozitivní obraz Afriky přitom podával kontroverzní deník *The Sun* (vypočtený průměr se při hodnocení podle kritéria „Obraz Afriky“ u analyzovaných článků deníku *The Sun* nejvíce přibližoval hodnotě -1; viz níže obr. 28).

Obr. 28 - Analýza obrazu Afriky v britském tisku (n = 364)

Pozn.: Cifry v tabulce vyjadřují průměrné hodnoty sledovaných britských periodik podle kritéria „Obraz Afriky“ na bodové škále od -1 do 2.

Zdroj: Vlastní šetření, 1.5. – 30. 6. 2007

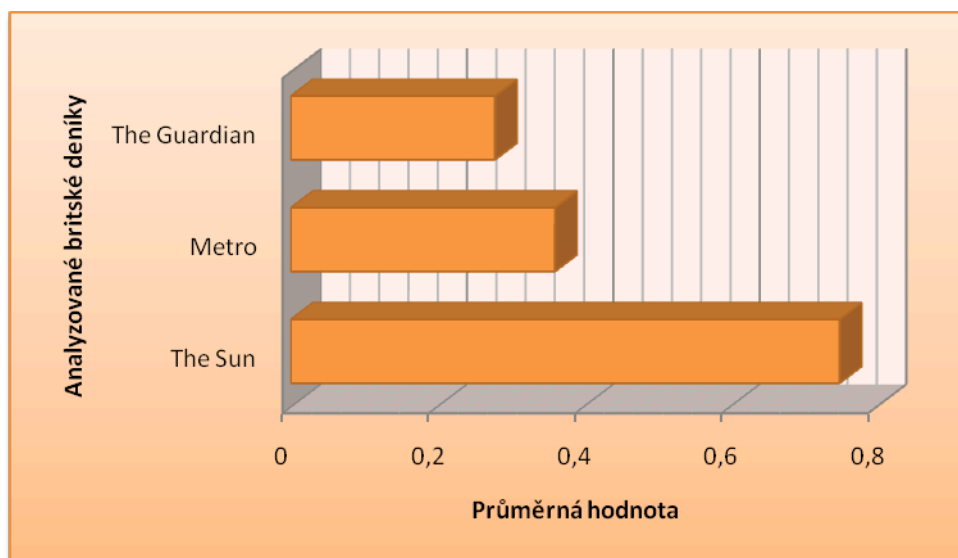
Negativní obraz o Africe byl v britských novinách prezentován zejména články, které upozorňovaly čtenáře na výtržnosti páchané „občany tmavé pleti“¹³⁵. Jednotlivé deníky přitom

¹³⁵ Robbers Superglue Man to Bike. *The Guardian*. 10. 5. 2007; Sobbing boy: I've shot my sister. *Metro* (Velká Británie). 2. 5. 2007; Three Filmed Girls Raped. *The Sun*. 10. 5. 2007.

obvykle neopomněly přiložit ke článkům fotografie podezřelých imigrantů¹³⁶. Čtenáři se prostřednictvím těchto článků například dozvěděli, že prvními podezřelými ze spáchání trestného činu v jakékoli londýnské čtvrti jsou buď subsaharští Afričané, nebo osoby arabského (popř. asijského) původu. Není překvapením, že osoby podezřelé ze spáchání trestného činu jsou podrobovány testům DNA. Alarmující však může být, že přibližně 40 % subsaharských Afričanů (dospělých mužů), usazených v Londýně, již bylo nuceno se takovému testu podrobit. Oproti zástupcům většinové společnosti jsou subsaharští Afričané kontrolováni představiteli veřejného pořádku přibližně 4krát častěji a 14krát častěji je tomu v případě, když se nacházejí v době spáchání nějakého trestného činu v tzv. „bílé“ čtvrti s převahou většinového obyvatelstva¹³⁷. Vzorky DNA odebrané od podezřelých osob, pak natrvalo zůstávají v tzv. národní databázi, čímž jsou subsaharští Afričané napříště stigmatizováni jako potenciální devianti¹³⁸.

Provedená analýza dále ukázala, že xenofobní názory prostřednictvím svých článků nejvíce podporoval kontroverzní deník *The Sun* (vypočtený průměr dosahoval při hodnocení podle kritéria „Posilování xenofobních názorů ve společnosti“ u analyzovaných článků deníku *The Sun* téměř maxima; viz níže obr. 29).

Obr. 29 - Analýza článků v britském tisku z pohledu jejich možného vlivu na posilování xenofobních postojů u většinové společnosti (n = 364)

Pozn.: Čísla v tabulce vyjadřují průměrné hodnoty sledovaných britských periodik podle kritéria Posilování xenofobních nálad ve společnosti na bodové škále od 0 do 1.

Zdroj: Vlastní šetření, 1.5. – 30. 6. 2007

Druhým v pořadí byl deník *Metro* (Velká Británie) a vůbec nejméně článků podněcujících xenofobní nálady ve společnosti vyšlo v deníku *The Guardian*. Pro představu, deník *Metro* (Velká Británie) na svých stránkách například uvedl, že britské daňové poplatníky stojí uvěznění cizinci až 400 milionů liber ročně, přičemž nejvíce peněz z uvedené sumy ukrájí dvě

¹³⁶ They thought they would get away with it but there is no escape; Two CASE of rape at knife point in London. *The Sun*. 14. 5. 2007.

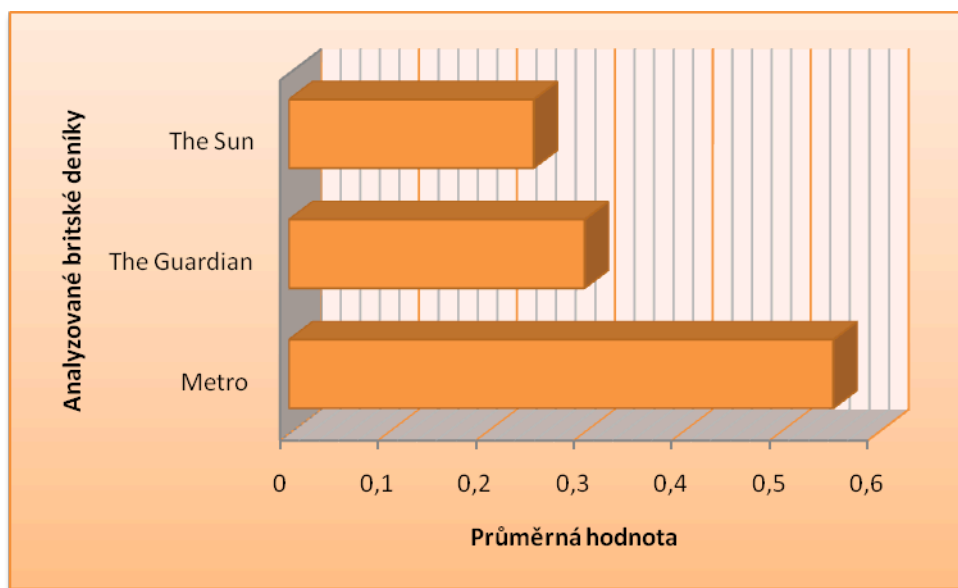
¹³⁷ Religion made me a suspect. *Metro* (Velká Británie). 15. 5. 2007.

¹³⁸ A Database of Prejudice. *The Guardian*. 15. 5. 2007.

nejpočetnější skupiny cizinců, a to Jamajčané a Nigerijci (v roce 2007 bylo uvězněno celkem 12 122 držitelů jamajského občanství a 1 090 držitelů nigerijského občanství)¹³⁹.

Britským deníkem, který naopak nejvíce podporoval interkulturní porozumění ve společnosti, byl deník *Metro* (vypočtený průměr se při hodnocení podle kritéria „Posilování interkulturního porozumění“ u analyzovaných článků deníku *Metro* (Velká Británie) nejvíce přibližoval zvolenému maximu; viz níže obr. 30).

Obr. 30 - Analýza článků v britském tisku z pohledu jejich vlivu na posilování interkulturního porozumění (n = 364)

Pozn.: Cifry v tabulce vyjadřují vypočítané průměrné hodnoty sledovaných britských periodik podle kritéria „Posilování interkulturního porozumění“ na bodové škále od 0 do 2.

Zdroj: *Vlastní šetření*, 1.5. – 30. 6. 2007

Toto pozitivní hodnocení si deník *Metro* (Velká Británie) zasloužil především díky vstřícnosti šéfredaktora, který neváhal publikovat články, přibližující širokému čtenářstvu životní osudy zástupců odlišných kulturních komunit. Na stránkách britského deníku *Metro* se například objevil příběh afrického chlapce a japonské dívky, jejichž soužití ztělesňovalo ideu, že k mezikulturnímu porozumění stačí pouze otevřenost a tolerance¹⁴⁰. Čím více se velikost vypočteného průměru přibližovala hodnotě 2, tím více se publikované články snažily svým obsahem podporovat interkulturní porozumění. Vypočtené průměry u ostatních deníků (*The Guardian* a *The Sun*) nebyly na rozdíl od deníku *Metro* statisticky významné, a proto tyto deníky nelze považovat za periodika, která by výrazněji podporovala interkulturní porozumění.

3) Kvalitativní analýza belgického tisku podle jednotlivých periodik

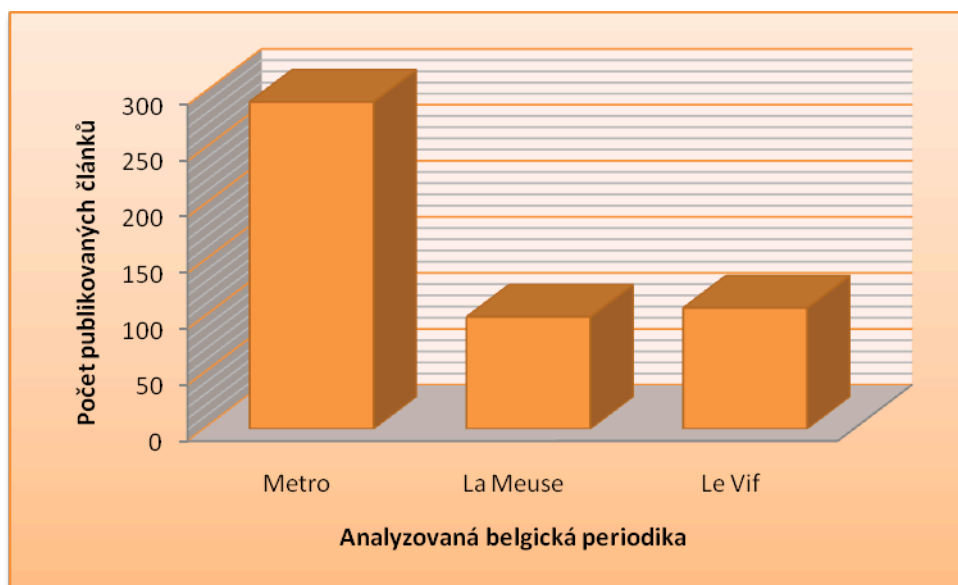
Největší počet článků o Africe byl v průběhu dvouměsíčního monitorovacího období publikován v deníku *Metro* (Belgie). Z celkového počtu 500 článků, které vyšly mezi

¹³⁹ £400m bill for foreign prisoners. *Metro* (Velká Británie). 3. 5. 2007.

¹⁴⁰ Easy to commute. *Metro* (Velká Británie). 2. 5. 2007.

1. květnem a 30. červnem 2007 ve všech třech sledovaných belgických periodikách¹⁴¹, bylo celkem 60 % publikováno právě v deníku *Metro* (tj. 292 článků; viz níže obr. 31). V belgickém deníku *Metro* bylo zároveň publikováno vůbec nejvíce článků o Africe ze všech analyzovaných evropských deníků (ve srovnání s francouzskými, britskými a českými periodiky).

Obr. 31 - Rozdělení publikovaných článků o Africe v belgickém tisku (n = 500)

Zdroj: Vlastní šetření, 1.5. - 30. 6. 2007

Analyzujeme-li jednotlivá belgická periodika z hlediska obrazu Afriky, který u čtenářstva evokují, můžeme konstatovat, že nejpozitivnější obraz Afriky poskytuje týdeník *Le Vif* (vypočtený průměr se při hodnocení podle kritéria „Obraz Afriky“ u analyzovaných článků týdeníku *Le Vif* nejvíce přibližoval zvolenému maximu; viz níže obr. 32). Na stránkách týdeníku *Le Vif* se například v hojném počtu vyskytují reportáže z nejrůznějších společenských akcí, na kterých spoluobčané subsaharského původu předvádějí zástupcům většinové společnosti svůj hudební či jiný umělecký talent¹⁴². Druhým v pořadí se při hodnocení podle kritéria pozitivního obrazu Afriky umístil belgický deník *La Meuse*. Z pozitivních zpráv o Africe, které publikoval deník *La Meuse* na svých stránkách, lze připomenout například článek informující o geografickém původu okrasných květin prodávaných na pultech členských států Evropské unie, kdy jich převážná většina pochází ze Zambie, Jihoafrické republiky a Keni¹⁴³. A konečně nejméně pozitivní obraz Afriky podával ze všech sledovaných belgických periodik deník *Metro*. Deník *Metro*, který publikoval vůbec nejvíce článků souvisejících s Afrikou ze všech analyzovaných evropských periodik, sledoval na svých stránkách především vývoj neutěšené vnitropolitické situace bývalých belgických kolonií¹⁴⁴.

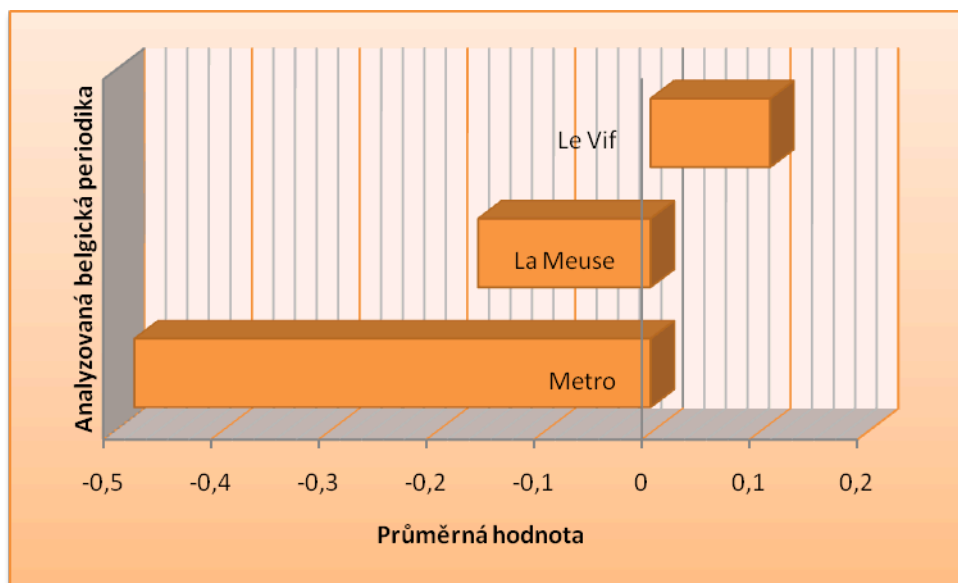
¹⁴¹ Metro (Belgie), La Meuse, Le Vif.

¹⁴² Festival: Manu Dibango, un demi-siècle de métissage. *Le Vif*. 15. 6. 2007.

¹⁴³ L'origine des fleurs sur le marché européen. *La Meuse*. 11. 5. 2007.

¹⁴⁴ Changement à la tête de l'armée congolaise. *Metro* (Belgie). 14. 6. 2007; Le Soudain accepte la force de paix hybride. *Metro* (Belgie). 13. 6. 2007.

Obr. 32 - Analýza obrazu Afriky v belgickém tisku (n = 500)

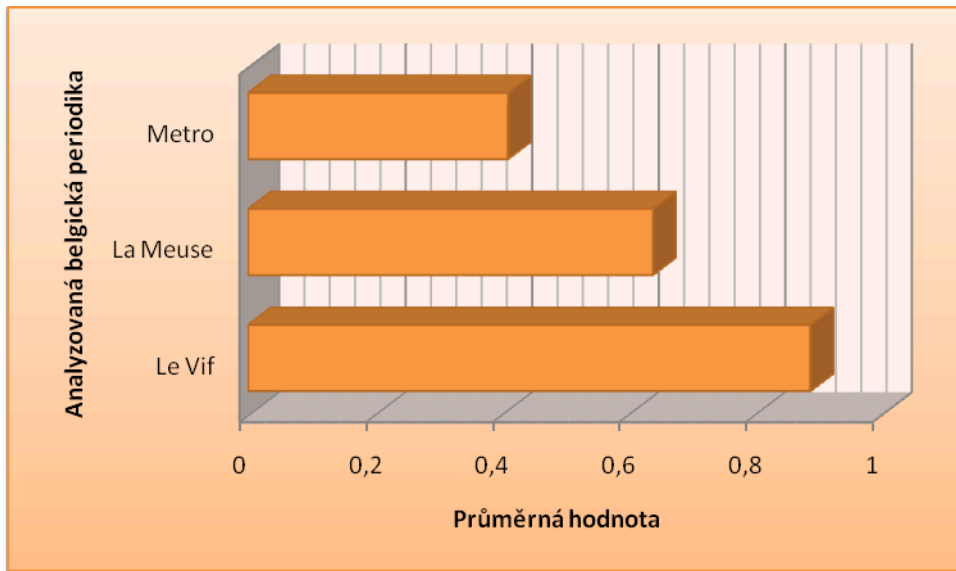
Pozn.: Cifry v tabulce vyjadřují průměrné hodnoty sledovaných belgických periodik podle kritéria „Obraz Afriky“ v tisku na bodové škále od -1 do 2.

Zdroj: Vlastní šetření, 1.5. – 30. 6. 2007

Týdeník *Le Vif* své prvenství obhájil i při hodnocení podle kritéria „Posilování interkulturního porozumění“ (vypočtený průměr se při hodnocení podle kritéria „Posilování interkulturního porozumění“ u analyzovaných článků týdeníku *Le Vif* nejvíce přibližoval zvolenému maximu; viz níže obr. 33). Týdeník *Le Vif* lze na základě provedené analýzy současně považovat za periodikum, které podporuje interkulturní porozumění nejvíce ze všech analyzovaných evropských tiskovin (tj. ve srovnání s francouzskými, britskými a českými periodiky). Týdeník *Le Vif* na svých stránkách čtenáře pravidelně seznamoval s nejrůznějšími životními příběhy afrických imigrantů dlouhodobě usazených nejen v Belgii, ale i v dalších světových metropolích¹⁴⁵. O něco méně se posilování interkulturního porozumění věnovaly články publikované v belgickém deníku *La Meuse*, nicméně i tento lze považovat za periodikum přispívající notnou dávkou k interkulturnímu porozumění ve společnosti (vypočtený průměr podle kritéria „Posilování interkulturního porozumění“ u analyzovaných článků deníku *La Meuse* činil 0,640; viz níže obr. 33). Na druhém konci hodnotícího žebříčku se při analýze belgických periodik podle kritéria „Posilování interkulturního porozumění“ umístil deník *Metro* (vypočtený průměr podle kritéria „Posilování interkulturního porozumění“ u analyzovaných článků deníku *Metro* (Belgie) činil 0,411; viz níže obr. 33). Deník *Metro* je tak belgickým periodikem, které je k posilování interpersonálních vazeb mezi představiteli odlišných kultur nejméně vstřícné.

¹⁴⁵ L'Egyptienne au bon coeur. *Le Vif*. 15. 6. 2007, Ousman. *Le Vif*. 8. 6. 2007; Banlieues: „Si Sarko passe, ça va péter“. *Le Vif*. 4. 5. 2007; La vie se joue dans la rue. *Le Vif*. 8. 6. 2007.

Obr. 33 - Analýza článků v belgickém tisku z hlediska jejich vlivu na posilování interkulturního porozumění (n = 500)

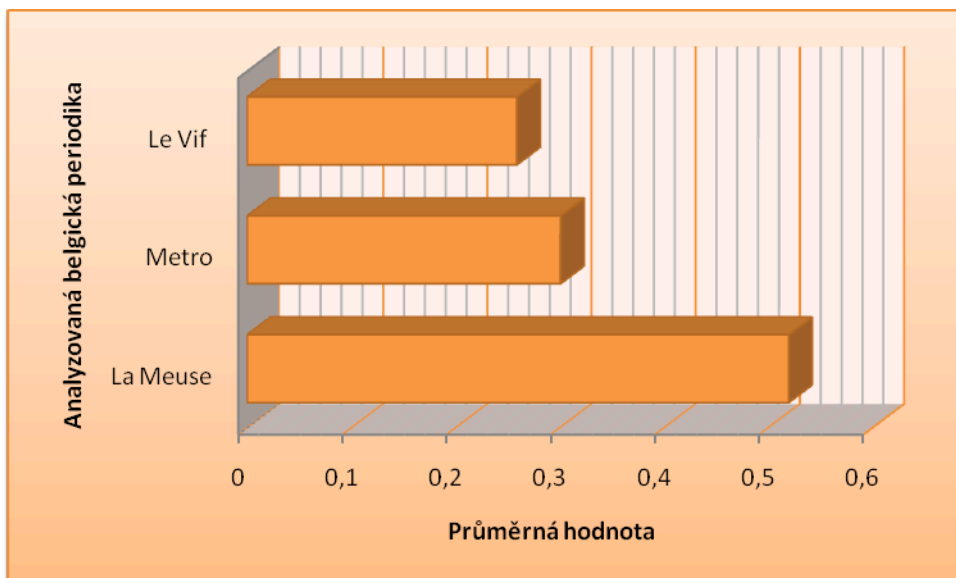

Pozn.: Cifry v tabulce vyjadřují vypočítané průměrné hodnoty sledovaných belgických periodik podle kritéria „Posilování interkulturního porozumění“ na bodové škále od 0 do 2.

Zdroj: Vlastní šetření, 1.5. – 30. 6. 2007

Při hodnocení článků podle jejich možného vlivu na posilování xenofobních nálad ve společnosti dopadl i do třetice nejlépe týdeník *Le Vif*. Tento týdeník otiskl ze všech sledovaných belgických periodik nejméně článků, jež by mohly mít jakýkoli vliv na posilování mezikulturní nesnášenlivosti ve společnosti (viz níže obr. 34).

Obr. 34 - Analýza článků v belgickém tisku z hlediska jejich možného vlivu na posilování xenofobních postojů u většinové společnosti (n = 500)

Pozn.: Cifry v tabulce vyjadřují průměrné hodnoty sledovaných belgických periodik podle kritéria Posilování xenofobních nálad ve společnosti na bodové škále od 0 do 1.

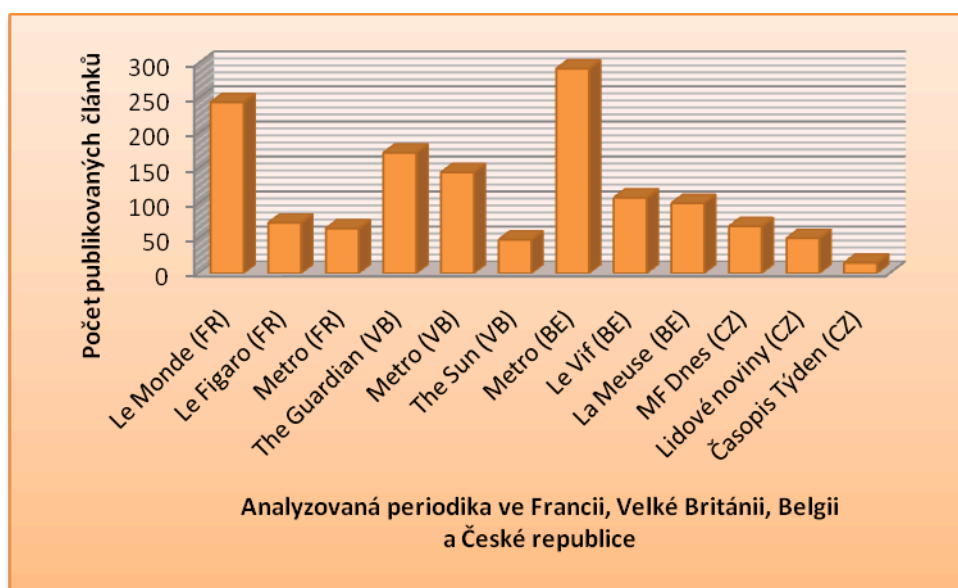
Zdroj: Vlastní šetření, 1.5. – 30. 6. 2007

Naopak nejvíce článků s rasistickým podtextem se podle provedené analýzy objevilo v deníku *La Meuse* (čím více se vypočtený průměr přibližoval hodnotě 1, tím větší byla pravděpodobnost, že článek může povzbuzovat xenofobní postoje ve společnosti.). Deník *Metro* (Belgie) skončil při hodnocení podle tohoto kritéria na druhém místě. Články, které by svým obsahem mohly utvrzovat nepřátelské postoje majority vůči cizincům subsaharského původu, nejčastěji vyjadřovaly znepokojení hostitelské společnosti z prohlubujících se kulturních rozdílů mezi představiteli většinové populace a zástupci subsaharských přistěhovaleckých komunit¹⁴⁶.

3.8.2 Komparace výsledků vzešlých z monitoringu českého a evropského tisku

Nejvíce článků na téma Afrika bylo ze všech dvanácti analyzovaných periodik publikováno v belgickém deníku *Metro*, dále ve francouzském deníku *Le Monde* a v britském deníku *The Guardian*. V každém z uvedených deníků bylo v průměru publikováno více než 80 článků za měsíc (v belgickém deníku *Metro* vyšlo za měsíc 146 článků, ve francouzském deníku *Le Monde* 122 článků a v britském deníku *The Guardian* 86 článků). V belgickém deníku *Metro* vyšlo za měsíc téměř stejné množství článků o Africe jako v České republice za dva měsíce ve čtyřech periodikách dohromady (za dva měsíce vyšlo v České republice ve čtyřech sledovaných periodikách celkem 163 článků o Africe). Na obr. č. 35 je znázorněna četnost výskytu publikovaných článků o Africe podle jednotlivých sledovaných evropských periodik (tj. počty článků publikovaných v daném periodiku v rámci dvouměsíčního monitorovacího období).

Obr. 35 - Rozdělení publikovaných článků o Africe podle jednotlivých periodik (n = 1 407)

Zdroj: Vlastní šetření, 2007-8

V evropských denících se v souvislosti s Afrikou nejvíce mluvilo o praktických dopadech mezinárodní migrace na evropské státy a o vnitropolitické situaci bývalých kolonií. V hojném počtu se vyskytovaly rovněž články pojednávající o rozvojové a humanitární pomoci. Oproti českým periodikům bylo možné ve zvolených zahraničních denících nalézt také články, jež se věnovaly tématům, která i nadále zůstávají v České republice do jisté míry tabu. Jednalo se

¹⁴⁶ Toujours des excisions: „Briser la loi du silence“!. *La Meuse*. 14. 5. 2007.

například o články analyzující vliv globálního oteplování na hospodářský rozvoj subsaharských států. Tématem globálního oteplování se nejvíce zabývala britská a francouzská periodika. Mnohem častěji než český tisk se zahraniční periodika věnovala rovněž analýze případů socioekonomické diskriminace subsaharských imigrantů v příslušné hostitelské společnosti. Ke zviditelnění problematických aspektů integračního procesu zástupců africké komunity v člancích zahraničních deníků nepochybně přispěla i skutečnost, že představitelů subsaharské diaspory pobývá v tamějších lokalitách nesrovnatelně více, než je tomu v hlavním městě České republiky¹⁴⁷. Evropská periodika měla obecně tendenci u čtenářstva evokovat spíše negativní než pozitivní obraz o Africe. Vůbec nejméně pozitivní obraz o Africe přitom podávaly francouzské deníky, které hovořily převážně o neutěšené vnitropolitické situaci vybraných subsaharských států. Naopak nejpozitivnější obraz o Africe na základě provedené analýzy podávala česká periodika. Příčinu tohoto lichotivého konstatování lze hledat především ve velmi malém počtu článků publikovaných na téma Afrika ve srovnání s ostatními analyzovanými periodiky.

Interkulturní porozumění mezi subsaharskými imigranty a představiteli většinové společnosti nejvíce podporoval belgický tisk. K dosažení tohoto pozitivního výsledku nepochybně přispěla i skutečnost, že belgický tisk podléhá relativně přísnému žurnalistickému kodexu, fungujícímu na dobrovolné bázi (tzn. nelze restriktivně vynucovat přijetí vypracovaných doporučení konkrétním periodikem), který se snaží maximálně posilovat pozitivní aspekty interkulturních interakcí mezi odlišnými komunitami a zároveň minimalizovat jakoukoliv kritiku příslušníků jiných národů. Nejhůře v hodnocení podle kritéria „Posilování interkulturního porozumění“ dopadl český tisk. Z praktického hlediska to znamená, že český tisk se vůbec nejméně ze všech analyzovaných evropských periodik věnoval posilování interkulturního porozumění, které je nezbytným předpokladem pro vytvoření sociálně soudržné multikulturní společnosti.

Xenofobní nálady u většinové populace svými články nejvíce podporoval kontroverzní britský deník *The Sun*. Výsledky hodnocení ostatních analyzovaných periodik včetně tisku českého nebyly v tomto ohledu statisticky významné. V britském deníku *The Sun* byly například popisovány případy hospodářské kriminality či násilných trestných činů, ze kterých byli obviněni afričtí imigranti. Jedním z nejvíce pobuřujících xenofobních prohlášení roku 2007, které bylo na adresu subsaharských Afričanů proneseno, otiskl deník *Le Monde*, který citoval držitele Nobelovy ceny za lékařství Jamese Watsona. Ten vyvolal mezinárodní pohoršení svým tvrzením, že „by bylo úžasné, kdybychom si všichni byli rovni. Ovšem ti co mají co do činění s černými zaměstnanci, vědí, že tomu tak není. Naše sociální politiky jsou založeny na faktu, že jejich inteligence je na stejné úrovni jako ta naše, nicméně všechny provedené výzkumy dokazují pravý opak“¹⁴⁸. Dle senegalského deníku *Le Populaire*, vycházejícího v Paříži, si tak James Watson vysloužil další Nobelovu cenu, tentokrát ovšem nelichotivou Nobelovu cenu za rasismus (Manço, 2002).

¹⁴⁷ V Praze žije pouze 1 497 občanů některého afrického státu a to ať už na základě uděleného trvalého či dlouhodobého pobytu – viz podkapitola 3.5 „Koncentrace afrických imigrantů na území hlavního města Prahy a přílehlých okresech“ (Policie ČR, 2007).

¹⁴⁸ Le scandale né des propos racistes du prix Nobel James Watson s'amplifie. *Le Monde*. 20. 10. 2007.

Identifikace doporučení pro Českou republiku

Česká republika by se ve svých úvahách o nápravě identifikovaných nedostatků, pokud jde o využití médií pro posílení interkulturního porozumění, mohla nechat inspirovat belgickým žurnalistickým kodexem. Vytvoření etického kodexu psaní článků by česká tištěná média nabádal k větší obezřetnosti při výběru zpráv, jakož i způsobu vyjadřování emocí při interpretaci událostí bezprostředně souvisejících s přistěhovaleckými komunitami, čímž by přispěl ke zvýšení objektivní informovanosti o menšinách žijících v lokalitě a k posílení pocitu sociální sounáležitosti mezi komunitami. Na dodržování etického kodexu by mohla dohlížet odborná komise složená jak ze žurnalistů, tak z odborníků z praxe¹⁴⁹. Primárním úkolem komise by bylo zpracování každoroční zprávy vybraného periodika (tzn. analýzy výběru zpráv, použitých slovních obrátů a obrazové dokumentace), která by zhodnocovala stávající situaci a obsahovala by doporučení na další možná zlepšení strategických opatření daného média, jež by napomohly posílit sociální soudržnost mezi odlišnými kulturními komunitami. Nezbytnou podmínkou pro rychlejší vytvoření interkulturní společnosti, založené na sociální solidaritě a vzájemném respektu, je ovšem existence politické vůle diskriminační praktiky eliminovat. Pouze zbavení předsudků můžeme začít s představiteli odlišných kulturních komunit spolupracovat na vytváření společné budoucnosti.

¹⁴⁹ V Belgii hodnotí publikované články a obrazovou dokumentaci Asociace žurnalistů společně s Centrem pro rovnost příležitostí a boj proti rasismu.

Kapitola 4

Role městské samosprávy v oblasti integrace imigrantů na příkladu vybraných evropských měst

Lokální integrační politika prochází v důsledku kontinuálního růstu kulturní rozmanitosti řadou zásadních proměn, přičemž k nejvýraznějším proměnám dochází v sektoru bydlení, vzdělávání a na trhu práce (Alexander, 2003, s. 411–430). Pracovníci místní správy jsou tak postaveni před nelehký úkol, a to konceptualizaci politických nástrojů, které by uměly efektivně odpovídat na tyto nové výzvy. Pracovníci místní správy se mnohdy při řešení některých bezprecedentních situací (např. náhlého nárůstu počtu cizinců v lokalitě) ve svých politických strategiích uchylují k metodě „*pokusů a omylů*“, a zejména z tohoto důvodu je důležité uvažovat o zavedení evaluačního rámce pro pravidelné vyhodnocování faktických dopadů implementovaných integračních politik. Pravidelným vyhodnocováním implementovaných programů by bylo možné předcházet nežádoucím důsledkům užívaných nástrojů integračních politik. Vlastní evaluace by mohla probíhat na základě vhodně zvolených indikátorů, jejichž prostřednictvím by bylo taktéž možné zaznamenávat pokrok integrační politiky v čase. Vytvoření série specifických indikátorů na evropské úrovni by napomohlo porovnávat efektivnost implementovaných integračních politik mezi jednotlivými evropskými státy, respektive městy, a města by se tak mohla od sebe vzájemně učit a inspirovat. Výběr specifických indikátorů pro hodnocení integračních politik evropských měst by měl – podle Phila Wooda, bývalého poradce britské vládní komise pro integraci a sociální soudržnost¹⁵⁰ a zároveň spoluautora knihy *The Intercultural City – planning for diversity advantage* (Wood; Landry, 2007, s. 296 – 297), vycházet z morálně-filozofických základů interkulturního města, jak jej definoval izraelský myslitel Michael Alexander (viz Analýza parametrů integrace v lokalitě, kapitola 2 „Charakteristika cílové skupiny a metodologických přístupů“). Při zpracovávání lokální integrační politiky by se podle Phila Wooda rovněž nemělo zapomínat na příslušníky přistěhovaleckých skupin, kteří se dnes díky pokročilému procesu globalizace hlásí čím dál častěji o slovo. Wood se domnívá, že konceptualizace integrační politiky vycházející ze strategie „*o nich bez nich*“¹⁵¹, už není dlouhodobě udržitelná a v podstatě není ani efektivní. Při utváření strategií integračních politik interkulturního města je dále nezbytné vzít v úvahu i nadnárodní dimenzi fenoménu mezinárodní migrace. Vzhledem k silícím socioekonomickým

¹⁵⁰ UK Government's Commission on Integration and Cohesion

¹⁵¹ Tj. konceptualizace a implementace příslušných nástrojů integrační politiky bez účasti imigrantů a dalších osob, na které jsou programy zacíleny.

vazbám mezi zeměmi původu imigrantů a hostitelskou společností by se představitelé místní samosprávy měli dnes snažit nejen o podporu společného a koordinovaného postupu v rámci Evropské unie, ale také o podporu transnacionálních sítí se zeměmi původu k oboustrannému prospěchu všech zúčastněných stran (Manço, 2008b).

Uvedené poznatky byly v disertační práci zohledněny při definování série indikátorů (tzv. parametrů integrace), analyzujících postavení měst – Lutychu, Paříže a Londýna – na hodnotící stupnici lokálních integračních politik vzhledem referenčnímu interkulturnímu městu Alexanderova pojetí. Základním informačním zdrojem pro vypracování analýzy lokálních integračních politik byly semi-strukturované rozhovory s představiteli místní správy. Takto získané informace byly posléze rozřazeny do hodnotících tabulek podle sedmi identifikovaných parametrů integrace (viz podkapitola 2.3 „Popis užití metodologie, metody“). Ke každému stanovisku pracovníka místní správy k jednotlivým parametrům integrace je připojen komentář zástupce cílové skupiny, který vypovídá o efektivnosti aplikovaných integračních strategií z pohledu subsaharských imigrantů. Analýza lokálních integračních politik evropských měst vycházela z předpokladu, že nalezení vhodných integračních nástrojů (které by odpovídaly Alexanderově pojetí interkulturního města a z pohledu cílové skupiny se jevíly jako efektivní) by mohlo posloužit jako významný zdroj inspirace pro zpracování integračních strategií v České republice. Analýza implementovaných nástrojů integračních politik Lutychu, Paříže a Londýna je v následujících podkapitolách zasazena do širšího kontextu národní imigrační politiky a doprovází ji životní příběhy imigrantů ze subsaharské Afriky, kteří se rozhodli v uvedených městech dlouhodobě (resp. trvale) setrvat.

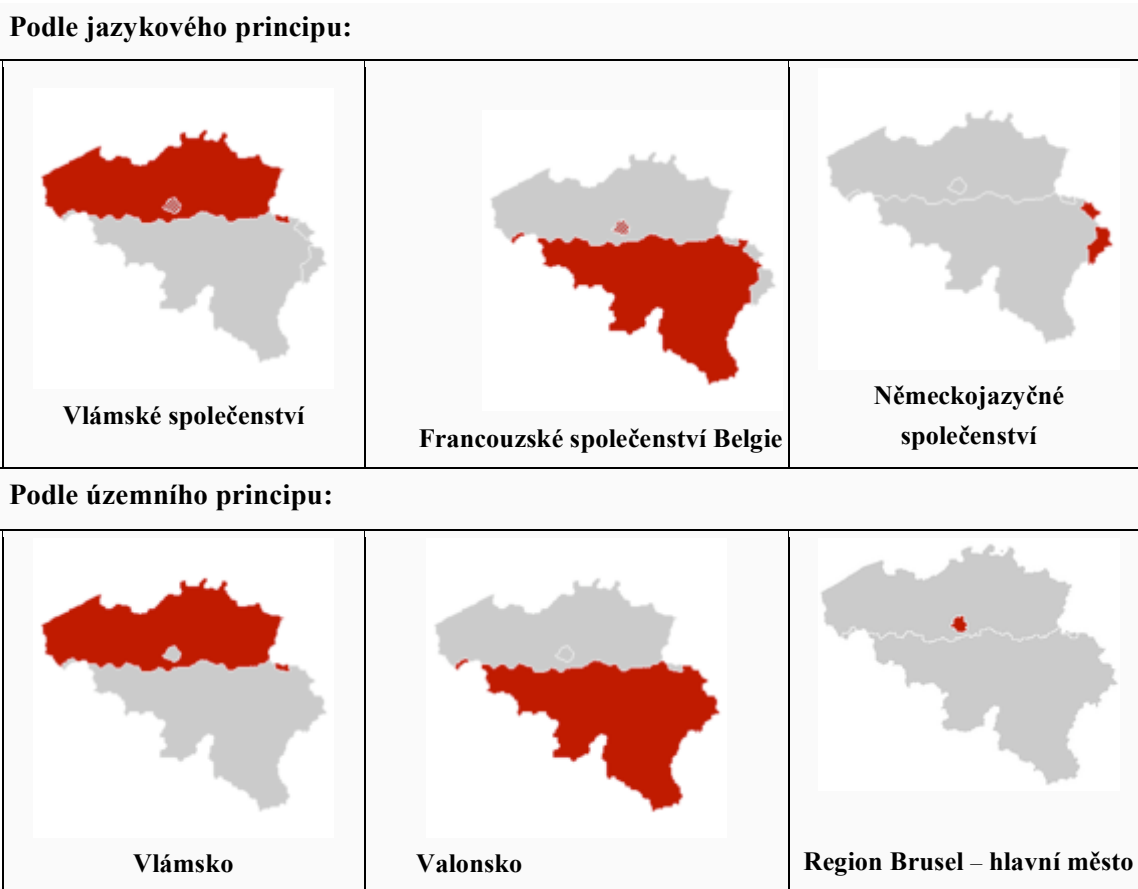
4. 1 Analýza lokálních integračních politik aplikovaných v Belgii

Administrativní dělení Belgického království a role jednotlivých společností

Belgie je federativní konstituční monarchií, která se dělí 1) podle jazykového principu na tři společnosti – tj. Vlámské společenství (niz. Vlaamse Gemeenschap), Francouzské společenství Belgie (fr. Communauté française de Belgique) a Německojazyčné společenství (něm. Deutschsprachige Gemeinschaft) a 2) podle územního principu na tři regiony – tj. Vlámsko, Valonsko a region Brusel-hlavní město (viz níže obr. 36 Administrativní rozdělení Belgie). Každé belgické společenství si v rámci svého teritoria zvlášť spravuje záležitosti týkající se vzdělávání, kultury, sociálních věcí, cestovního ruchu a zdraví. Jednotlivá belgická společenství, jakož i každý region, přitom disponují vlastním legislativním orgánem (tj. parlamentem) a exekutivním orgánem (tj. vládou či radou), s výjimkou regionu Vlámsko a Vlámského společenství, které vládu i parlament sdílejí dohromady. V Belgii tak (včetně federálních orgánů) působí celkem 6 vlád a 6 parlamentů zároveň¹⁵².

¹⁵² Rozpis správního dělení Belgie. Zdroj: Wikipedia. [cit. 2009-01-17]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Belgie>.

Obr. 36 - Administrativní dělení Belgie

Zdroj: Wikipedia, 2008

Vývoj integračních politik na federální úrovni Belgického království

V roce 1993 bylo na federální úrovni vytvořeno „Centrum pro rovnost příležitostí a boje proti rasismu“¹⁵³, jehož základním posláním byla identifikace a analýza všech projevů diskriminace, se kterými se setkávají cizinci a příslušníci národnostních menšin. Závěry svých analýz toto Centrum dodnes předává ve formě konkrétních doporučení přímo vlámské a valonské vládě.

V roce 2000, kdy Centrum zpětně analyzovalo svou dosavadní činnost, nemohlo než konstatovat, že situace v některých oblastech socioekonomického života imigrantů není stále uspokojivá. Nedostatky byly spatřeny zejména v nedostatečné ochraně přistěhovalců z bývalých afrických kolonií před diskriminací v přístupu na belgický trh práce či k adekvátnímu bydlení (Mukarwebeya, 2006). Diskriminaci vůči kulturně odlišným přistěhovalcům skupinám se nepodařilo výrazněji snížit ani prostřednictvím řady specializovaných informačních kampaní nebo aktivit nejrůznějších občanských sdružení. Z tohoto důvodu byla v roce 2000 zřízena „Komise pro interkulturní dialog“, jejímž cílem je identifikovat hlavní rysy udržitelných lokálních integračních politik, jež by byly založeny na vzájemném respektu a toleranci a současně podporovaly pozitivní aspekty plynoucí ze společného soužití v multikulturní

¹⁵³ Zdroj: Oficiální stránky Centra pro rovnost příležitostí a boje proti rasismu/Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme. [cit. 2006-04-25]. Dostupný z WWW: <http://www.diversite.be/>.

společnosti¹⁵⁴. Svá stanoviska ve formě návrhů a doporučení předává Komise, podobně jako v případě Centra pro rovnost příležitostí a boje proti rasismu, odpovídajícím belgickým ministrům (IRFAM, 2006). Na základě podnětů Komise pro interkulturní dialog se například v roce 2005 valonský ministr pro zaměstnanost a rovnost příležitostí rozhodl pravidelně oceňovat existenci multikulturních týmů na pracovištích udělováním tzv. Etiket rovnosti v rozmanitosti. První etikety přidělil ministr dne 22. března 2007¹⁵⁵. Nicméně za nejtěžší sponzory života v rozmanitosti lze považovat belgické regiony, které každoročně vyhlašují 2–3 výzvy k předkládání záměrů grantových projektů na podporu sociální soudržnosti mezi odlišnými komunitami. Kromě finančních grantů jsou neziskovým organizacím a sdružením cizinců v belgických regionech rovněž poskytovány logisticko-technické asistenční služby pro vyhledávání adekvátních projektových výzev a zpracování projektových záměrů. Ve Valonsku tuto asistenční úlohu plní celkem sedm center pro integraci cizinců, která byla ustavena v roce 1996 na základě nařízení valonského regionu¹⁵⁶.

Strategie integrační politiky valonské vlády se svým filozofickým konceptem přibližuje francouzskému republikánskému modelu, zatímco Vlámsko se nechává inspirovat spíše „britským multikulturalismem“. Nicméně, ani vlámská, ani valonská vláda ve svých politikách nekonkretizují cílové skupiny svých pro-integračních opatření, i když je převážná většina z nich zcela zjevně adresována představitelům přistěhovaleckých komunit. **Z formálního pohledu jsou politiky obou největších belgických společenství zacíleny na tzv. „potenciálně zranitelné osoby“ nebo „osoby přímo zasažené nějakou formou diskriminace v geograficky znevýhodněných oblastech“**¹⁵⁷.

Mnohem konkrétnější podobu mají integrační politiky vytvářené na lokální úrovni, tj. ve městech a obcích, která se od počátku 70. let minulého století stala nejprivilegovanějším místem pro praktickou realizaci integračních politik (Poirier, 2005). Ačkoli koncept lokálních integračních politik dané lokality často vychází z principů integrační politiky daného belgického společenství, jejich výsledná podoba do velké míry závisí na konkrétním přístupu místních samosprávných orgánů. **Jak vlámská, tak valonská představitelé místní samosprávy si dnes uvědomují, že integrace agendy podpory rozmanitosti do politických strategií města – podobně jako tomu bylo v otázce „gender“** (Delaleuwe, 2006), jim napomůže legitimizovat vykonávanou činnost v očích veřejnosti pro jejich případné znovuzvolení. **Valonská radní proto ve své samosprávné působnosti neváhají implementovat zcela konkrétní integrační programy boje proti nejružnějším formám diskriminace představitelů přistěhovaleckých**

¹⁵⁴ Oficiální stránky Komise pro interkulturní dialog/La Commission du Dialogue interculturel. [cit. 2006-04-25]. Dostupný z WWW: <http://www.dialogueinterculturel.be>.

¹⁵⁵ Předpokladem získání Etiket rovnosti v rozmanitosti/Label Egalité Diversité je dodržování nediskriminačních principů a rovnosti příležitostí na příslušném pracovišti, a dále vypracování podnikové strategie pozitivně zhodnocující kulturní rozmanitost v pracovním procesu za účasti všech zaměstnanců. Ocenění ve formě Etiket rovnosti v rozmanitosti dosud dostaly následující podniky a organizace: Age d'Or, Belgacom, Boulot, Center Parcs, CRIOC, Ethias, město Gand, IBM, město Lutych, město Louvain, Federální policie, Randstad, belgické dráhy SNCB, SODEXHO a Trace! Zdroj: Oficiální stránky představující Etiket rovnosti v rozmanitosti. [cit. 2006-03-30]. Dostupný z WWW: <http://www.emploi.belgique.be/defaultTab.aspx?id=8138>.

¹⁵⁶ Zdroj: Oficiální stránky Centra pro integraci cizinců CRIPEL. [cit. 2009-01-26]. Dostupný z WWW: <http://www.cripel.be/cripel.php?content=obj>.

¹⁵⁷ Celá řada konkrétních iniciativ je v obcích frankofonní Belgie financována z programů valonské vlády nesoucí vágní názvy – Plán prevence a společného soužití (Le Plan de Prévention et de Proximité) a Program na podporu rovnosti příležitostí (Plan pour l'égalité des chances).

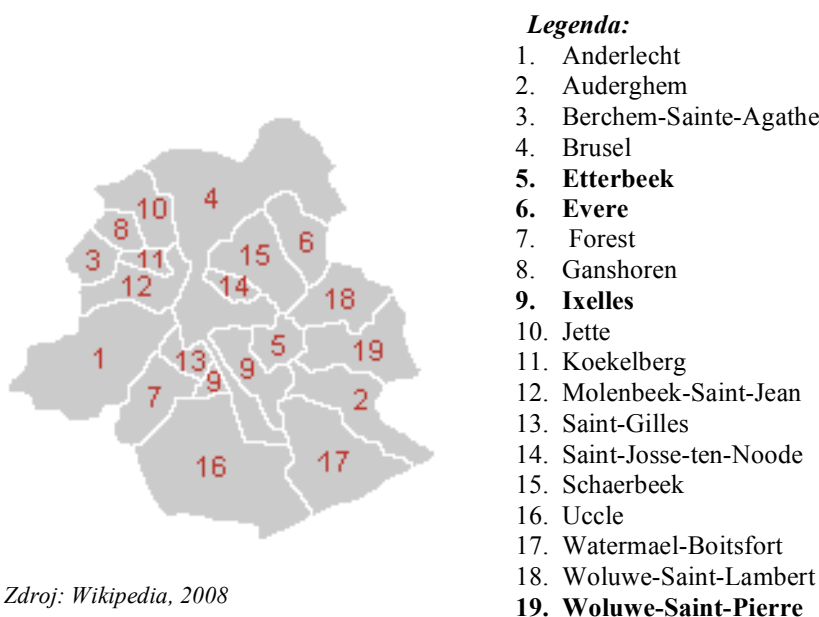
skupin, a to bez ohledu na převládající model integrační politiky Francouzského společenství, aby si tak zajistili jejich přízeň.

ANKETA – Lokální politiky ve valonských obcích a v hlavním městě Bruselu

Při příležitosti přípravy Evropského roku interkulturního dialogu (2008), byla Kabinetem evropského komisaře pro zaměstnanost, sociální záležitosti a rovné příležitosti zrealizována v obcích frankofonní Belgie a hlavním městě Bruselu písemná anketa, která si kladla za cíl identifikovat implementované lokální politiky na podporu interkulturního porozumění a dialogu (Gerstnerová, 2007c)¹⁵⁸. Anketa byla realizována mezi 20. květnem a 10. červnem roku 2007 elektronickou cestou. Ve svých teoretických východiscích se uskutečněná anketa opírala o ideje Alexanderova interkulturního města. Alexanderův vliv byl patrný zejména při sestavování seznamu otázek, adresovaných následně místním samosprávným orgánům: jejich znění se inspirovalo Alexanderovými parametry integrace interkulturního města.

Celkově bylo prostřednictvím emailu zkontaktováno 130 obcí, z nichž emailem, faxem nebo dopisem odpovědělo 12,3 % (tj. 16 obcí). Většina obcí, které se rozhodly ankety zúčastnit (tj. celkem 11 obcí z 16), měla již bohaté zkušenosti s realizací integrační politiky v lokalitě. Jednalo se konkrétně o bruselské obce Etterbeek, Evere, Ixelles, Woluwe-Saint-Pierre (viz níže obr. 37) a valonské obce Huy, Perwez, Soumagne, Waremme, Tubize, Gembloux a Lutych (viz níže obr. 38 a 39).

Obr. 37 - Region Brusel – hlavní město

Zdroj: Wikipedia, 2008

¹⁵⁸ Lokální politikami se rozumí všechny aktivity formálního a neformálního charakteru, které se snaží zhodnocovat dědictví kulturní rozmanitosti a posilovat interkulturní dialog.

Obr. 38 - Region Valonsko

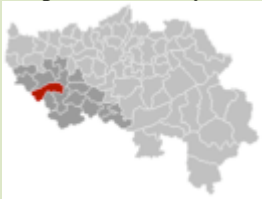

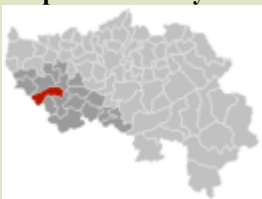
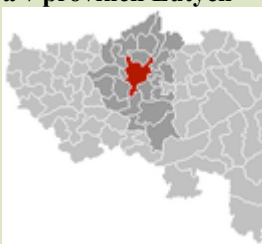

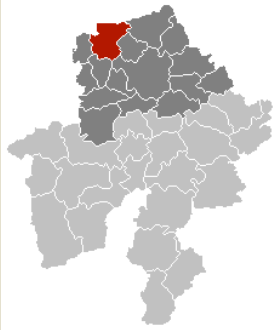

Legenda:

1. provincie Valonský Brabant
2. provincie Henegavsko
3. provincie Luty
4. provincie Lucembursko
5. provincie Namur

Zdroj: Wikipedia, 2008

Obr. 39 - Obce regionu Valonsko, které jsou aktivní v oblasti implementace lokální integrační politiky

<p>Poloha obce Huy v arr. Huy a v provincii Luty</p> <hr/> <p>Poloha obce Soumagne v arr. Luty a v provincii Luty</p> <hr/> <p>Poloha obce Huy v arr. Huy a v provincii Luty</p> <hr/> <p>Poloha obce Luty v arr. Luty a v provincii Luty</p> 	<p>Provincie Luty v Belgii</p> <p>Hlavní město: Luty</p> <p>Počet obyvatel: 1 040 297 obyv. (1. 1. 2006)</p> <p>Rozloha: 3862 km²</p>
---	--

<p>Poloha obce Tubize v arr. Nivelles a v provincii Valonský Brabant</p> <p>Poloha obce Perwez v arr. Nivelles a v provincii Valonský Brabant</p> 	<p>Provincie Valonský Brabant v Belgii</p> <p>Hlavní město: Wavre Počet obyvatel: 366 481 obyvv. (1. 1. 2006) Rozloha: 1090 km²</p>
<p>Poloha obce Gembloux v arr. Namur a v provincii Namur</p> 	<p>Provincie Namur v Belgii</p> <p>Hlavní město: Namur Počet obyvatel: 458 574 obyvv. (1. 1. 2006) Rozloha: 3666 km²</p>

Pozn. Arrondissement Nivelles je jediným belgickým arrondissementem, který se rozprostírá po celém území provincie Valonský Brabant

Zdroj: Wikipedia, 2008

Výše uvedené bruselské a valonské obce se již po řadu let ve svých lokálních strategiích snaží o maximalizaci účinků integračních politik vůči sociálně znevýhodněným skupinám včetně imigrantů. Naproti tomu k valonským obcím, které na anketu odpověděly konstatováním, že integrační politiku vůči imigrantům z nejrůznějších důvodů nevnímají jako svou prvořadou prioritu, patřily: Brugelette, Chaudfontaine, Faimes, Herve a Paliseul. V případě venkovských obcí Brugelette (provincie Henegavsko), Chaudfontaine (provincie Lutych) a Faimes (provincie Lutych) stojí za nezájmem místních samosprávných orgánů angažovat se na poli integrační politiky především skutečnost, že tamější přistěhovalecká komunita je početně velmi slabá. V obcích Herve (provincie Lutych) a Paliseul (provincie Lucemburk) nevyžadují imigranti, dle názoru představitelů lokální samosprávy, žádnou doplňkovou asistenci, neboť jsou již velmi dobře integrováni.

Anketa ukázala, že některé valonské obce otevřeně pochybují o praktičnosti využití konceptu universalismu v jejich lokálních integračních politikách. Mezi zcela zjevné odpůrce konceptu asimilace a zastánce konceptu interkulturalismu na lokální úrovni (viz kapitola 1 „Teoretický rámec disertační práce“) patří obec Huy, která na svém území zřídila „*Radu pro multikulturalitu*“¹⁵⁹ a obec Lutych, jež v rámci své samosprávné působnosti ustavila „*Radu pro interkulturalitu*“¹⁶⁰. **Obě jmenované Rady se zabývají otázkami společného soužití odlišných komunit v multikulturální společnosti prostřednictvím programů rozvoje interkulturní solidarity a podpory sociální soudržnosti.** Nutno podotknout, že obce Huy a Lutych zůstávají spíše osamocenými průkopníky nových institucionálních přístupů na podporu lokální integrace imigrantů. Ve většině oslovených valonských a bruselských obcích nevycházejí užitá nástroje integrační politiky z komplexnějších politických strategií. Jedná se spíše o jednorázová řešení nějakého aktuálního problému, k němuž jak valonské, tak bruselské obce mohou přistupovat zcela odlišně. Zatímco některé obce například dávají přednost pořádání sezónních multikulturálních slavností, aby podpořily sociální sounáležitost mezi komunitami v příslušné lokalitě¹⁶¹, další obce se snaží přiblížit se sociální kohezi spíše podporou profesního rozvoje a uměleckého talentu zranitelných skupin obyvatelstva.

Obr. 40 - První multikulturální symposium bruselské městské čtvrti Matonge

Foto: Andrea Gerstnerová

Pozn.: fotografie byly pořízeny v prostorách kulturního domu Flagey bruselské čtvrti Matonge (obce Ixelles) dne 12. 5. 2007 v průběhu symposia nazvaného „Premier colloque multiculturel sur les enjeux et le dynamisme du quartier Matonge“ pořádala nezisková organizace Interface culture (Rozhraní kultury).

Předkladatelé lokálních integračních programů ve valonských a bruselských obcích si uvědomují, že jakékoli aplikované nástroje integračních politik by měly být vždy vyústěním

¹⁵⁹ „L'échevinat de la multiculturalité“

¹⁶⁰ „L'échevinat de l'interculturalité“

¹⁶¹ V průběhu roku 2006 a 2007 bylo ve valonských obcích Lutych, Gembloux, Ixelles, Soumagne, Waremme a Tubize identifikováno nejméně 10 společenských událostí, jež napomohly účastníkům zbavit se některých předsudků a posílit vzájemný respekt. Jednalo se o následující události: „Matonge en couleur“ a „YAMBI ! Congo-Wallonie-Bruxelles“ v bruselské obci Ixelles; „Les journées multiculturelles liégeoises“ a „Les Midis des Relations interculturelles“ v obci Lutych; „Fête des Communautés“ a „Jeunesse et culture intégration sociale“ v obci Soumagne; „Politique de la commune – la culture et les grands événements“ a „Centre Culturel“ v obci Waremme; „Quartier des Bruyères“ a „Amicale Saint-Martin“ v obci Tubize.

vzájemného dialogu mezi všemi zainteresovanými subjekty působícími v dané lokalitě, a to včetně imigrantů. Zapojením imigrantů do veřejné diskuse o cílech a praktických opatřeních integračních politik roste jejich zájem podílet se na ekonomickém růstu a sociokulturním životě příslušné lokality. Kromě představitelů minorit jsou dnes do diskuse často zváni taktéž reprezentanti národních či zahraničních institucí, kteří existující pojetí lokální integrační politiky obohacují o svůj úhel pohledu a o praktické zkušenosti. **Mnohá valonská města se netají svým zájmem sdružovat se v evropských sítích měst, orientovaných na řešení specifického problému** (jedná se např. o síť měst sdružených v Euroregionu Mása – Rýn¹⁶²; dále o města sjednocená v Komisi evropských vztahů Woluwe-Saint-Pierre¹⁶³ či města sdružená v Evropské koalici měst proti rasismu¹⁶⁴) **nebo v sítích měst orientovaných všeobecně** (jako je např. síť měst nad 250 000 obyvatel nesoucí název Eurocities¹⁶⁵). Zájem valonských obcí o nadnárodní spolupráci nekončí na hranicích Evropské unie. Pocit odpovědnosti zemí geopolitického „severu“ vůči zemím geopolitického „jihu“ stál například u zrodu celé řady projektů partnerské spolupráce mezi valonskými a africkými obcemi¹⁶⁶. Primárním cílem těchto transkontinentálních iniciativ je především vyškolení afrických lokálních úředníků¹⁶⁷, kteří by se následně podíleli na reformě již nevyhovujících politických nástrojů a praktik určených k řešení místně příslušných záležitostí. Některé valonské a bruselské obce si pro zefektivnění rozvojové spolupráce s neevropskými zeměmi zřizují dokonce i vlastní poradní výbory, tvořené zástupci státního i nestátního sektoru včetně imigrantů. Bruselská obec Evere ustavila například „Poradní orgán pro rozvojovou spolupráci“¹⁶⁸, bruselská obec Etterbeek zřídila „Kulatý stůl mezinárodní solidarity“¹⁶⁹ a v neposlední řadě obec Lutych vytvořila Obecní konzultační komisi „Solidarita města Lutychu se třetím světem“¹⁷⁰. **Vytváření transevropských (popř. transkontinentálních) sítí lze ztotožňovat s politikou otevřenosti vůči mezinárodnímu životu, která ve svém důsledku přispívá nejen k výměně zkušeností, jak nejlépe zhodnotit sociokulturní potenciál imigrantů žijících v Evropě, ale přispívá také k podpoře demokratizačního procesu neevropských zemí.** Ředitel belgického Výzkumného institutu pro vzdělávání a aktivity v oblasti migrace, Altay Manço, v této souvislosti dodává, že

¹⁶² Euroregion Mása – Rýn/L'Eurégio Meuse-Rhin zastřešuje holandská, německá a belgická města (jako např. Lutych, Hasselt, Maastricht, Eupen, Aix-la-Chapelle) a zaměřuje se na zhodnocení kompetencí imigrantů a eliminaci jejich socioekonomického vyloučení prostřednictvím vytváření optimální nadnárodní sítě veřejných služeb a korporací. Zdroj: Oficiální stránky Euroregionu Mása-Rýn. [cit. 2006-04-20]. Dostupný z WWW: http://www.reces.net/pages/11_1.html.

¹⁶³ Komise evropských vztahů Woluwe-Saint-Pierre/Commission des Relations européennes de Woluwe-Saint-Pierre se zaměřuje na posílení vzájemných vazeb organizováním společných kulturních aktivit – tj. filmových festivalů, vernisáží výstav a konferencí. Zdroj: Email zasláný bruselskou obcí Woluwe-Saint-Pierre do Kabinetu evropského komisaře pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti dne 25. 4. 2007.

¹⁶⁴ Evropská koalice měst proti rasismu/The European Coalition of Cities Against Racism usiluje o identifikaci konkrétních aktivit pro posílení rovnosti příležitostí na místní úrovni. K lednu 2009 Koalice sdružovala celkem 82 obcí ze 17 evropských zemí – včetně valonské obce Lutych. Zdroj: Oficiální stránky Evropské koalice měst proti rasismu. [cit. 2009-01-15]. Dostupný z WWW: <http://ecar.deci.de/>.

¹⁶⁵ Města sdružená v síti Eurocities navzájem spolupracují na utváření vizí udržitelného postmoderního města. K lednu 2009 tato síť evropských měst Eurocities sdružovala celkem 137 měst z 54 zemí. Zdroj: Oficiální stránky Eurocities. [cit. 2009-01-15]. Dostupný z WWW: <http://www.eurocities.org/main.php>.

¹⁶⁶ Např. bruselská obec Evere uzavřela družbu s obcí Lokossa v Beninu; bruselská obec Woluwe-Saint-Pierre uzavřela družbu s rwandskou obcí Ruyumba; valonská obec Huy uzavřela družbu se senegalskou obcí Velingara a beninskou obcí Natitingou; valonská obec Lutych uzavřela družbu s konžskou obcí Lubumbashi.

¹⁶⁷ Především v oblasti školství, zdravotnictví a zemědělství.

¹⁶⁸ „Coopération au Développement“

¹⁶⁹ „Table Ronde Etterbeekoise de la Solidarité Internationale“

¹⁷⁰ „Commission communale consultative – Solidarité Liège Tiers-Monde“

„prostřednictvím transnacionálních sítí lze hledat nová řešení starých problémů, které vyvolala lidská mobilita“ (Manço, 2007).

4. 1. 1 Případová studie města Lutych – ilustrace lokální dynamiky

Obec Lutych nese prvky kosmopolitního, multi-etnického, plurikulturního a socioekonomicky různorodého města, čímž si vysloužila přezdívku „*nejbarevnějšího města Belgie*“¹⁷¹. Pro uchování tohoto lichotivého označení příkládá město Lutych velký význam konceptualizaci programů integrační politiky, při jejichž praktické implementaci spolupracuje s nejrůznějšími asociacemi cizinců a neziskovými organizacemi. **Ve městě Lutych, čítajícím 190 102 obyvatel, tvoří cizinci 17,10 % obyvatel¹⁷², což je z poměrného hlediska nejvíce ze všech obcí ve valonském regionu.** V 19. století město Lutych lákalo především imigranty vlámského původu, v období mezi dvěma světovými válkami přitáhlo zejména imigranty ze střední a východní Evropy a těsně po druhé světové válce to byli námezdní dělníci italského a marockého původu, kteří přijeli pracovat do místních průmyslových podniků. Od 60. let obohacují populační strukturu města Lutych taktéž imigranti z Turecka a v posledním desetiletí jsou to i uprchlíci původem ze subsaharské Afriky (Martiniello; Piquard, 2002). **Rozmanitá struktura přistěhovalecké komunity se podepsala na dynamickém vývoji integrační politiky obce. Dnes je město Lutych například jedinou obcí ve Valonsku, ve které jsou otázky interkulturního soužití spravovány odděleně od politiky rovnosti příležitostí.**

Téměř polovina ze všech rozpočtových prostředků valonského regionu, určených na realizaci projektů na podporu integrace imigrantů a interkulturního soužití mezi komunitami, směřuje každoročně do Lutychu. Například v roce 2005 se jednalo o 42 % vyhrazených prostředků valonského regionu, což představovalo celkem 165 000 Eur¹⁷³. Zásahu na vysoké úspěšnosti projektů, podaných nevládními organizacemi a sdruženími cizinců situovaných v Lutychu, má do velké míry nastavená strategie integrační politiky městské radnice¹⁷⁴. Jedním z významných podnětů, který vedl ke spuštění celé řady lokálních projektů s interkulturní tematikou, bylo dle ataše kanceláře starosty Lutychu – Dominique Célis – přijetí „*Charty proti rasismu*“ (Charte liégeoise contre le racisme) v roce 1995 (Célis, 2006). Rada města Lutychu se tímto krokem oficiálně postavila proti jakýmkoli projevům rasismu a odstartovala novou etapu politiky rozmanitosti města, jež si všímá nutnosti zhodnocovat tradice a kulturu přistěhovaleckých skupin (přestože Charta proti rasismu není právně závazným dokumentem, v ní obsažená doporučení jsou obecně přijímána s velkou vážností).

Projekty na podporu multikulturní sounáležitosti nabývají podob bud' multikulturních dnů a dnů interkulturních vztahů, které jsou pod záštitou Rady pro

¹⁷¹ Vyhlášení výzev pro předkládání projektů s interkulturní tematikou. Lutych: Département Prévention, Jeunesse et sports, Participation, Relations avec les quartiers et Relations interculturelles de la Ville de Liège. 5. 7. 2005.

¹⁷² Město Lutych, sociologická data k 1. lednu 2008. Zdroj: Wikipedia. [cit. 2009-01-30]. Dostupný z WWW: <<http://fr.wikipedia.org/wiki/Li%C3%A8ge>>.

¹⁷³ V roce 2005 jedna třetina podaných projektů valonskému regionu byla zpracována neziskovými organizacemi a sdruženími cizinců se sídlem v Lutychu, z nichž 75 % uspělo (Gatugu; Amoranitis; Manço, 2005).

¹⁷⁴ V roce 2005 bylo na realizaci jednoho projektu připraveného neziskovou organizací, vydáno v průměru 5 000 Eur, což je zhruba o 30 % více, než kolik bylo určeno na implementaci obdobného projektového záměru podaného sdružením cizinců – v průměru 3 500 Eur (Gatugu; Amoranitis; Manço, 2005).

interkulturalitu městské radnice každoročně pořádány na území města¹⁷⁵ anebo projektů vypracovaných přímo neziskovými organizacemi (popř. sdruženími cizinců), na jejichž realizaci dostávají od města finanční grant. Město Lutych také jednou za rok vypisuje soutěž o nejlepší interkulturní projekty, kdy pěti nejlépe umístěným předkladatelům projektových záměrů poskytuje finanční odměnu. Zpracovatel vítězného projektu dostává od města finanční grant ve výši 5 000 Eur, což obvykle pokryje jednu čtvrtinu celkových plánovaných nákladů. Finanční odměnu (do výše 4 000 Eur) získávají i autoři dalších čtyř vybraných projektů, které nejlépe odpovídaly zadaným kritériím a potřebám lokality. Na základě hodnocení předchozích ročníků bylo možné konstatovat, že největší šanci na úspěch mají projekty neziskových organizací (popř. sdružení cizinců) zaměřené na socioekonomickou integraci mládeže¹⁷⁶. Úspěch však může každý projekt, který svým obsahovým zaměřením podporuje interakce mezi příslušníky minority a majority¹⁷⁷. V roce 2002 se na prvním místě umístil projekt „*A kdyby mi někdo dnes vyprávěl o Africe...*“¹⁷⁸, který si předsevzal publikovat knihu příběhů a povídek o životě na africkém kontinentě tak, jak je viděn očima dětí. Kniha příběhů a povídek byla vytvořena a ilustrována přímo africkými dětmi věkové skupiny od 5 do 12 let a pro svou hravou a nenáročnou formu se následně stala výukovou pomůckou ve školách¹⁷⁹. Předložené projektové záměry jsou vždy vyhodnocovány porotou ustavenou městem Lutych, která si všímá aktuálnosti zpracovávané problematiky, výběru cílových skupin, předpokládané účasti partnerských organizací na realizaci projektu, velikosti rozpočtu a v neposlední řadě, také zda jsou do projektu integrovány inovativní prvky.

K 10. výročí přijetí Charty proti rasismu město Lutych úředně stvrdilo svůj vstup do celoevropského projektu organizace UNESCO nazvaného „*Města proti rasismu a xenofobii*“. Primárním cílem tohoto uskupení je zvýšení povědomí většinového obyvatelstva a výměna informací o výsledcích implementace efektivních nástrojů v boji proti diskriminaci znevýhodněných skupin obyvatelstva (EUMC, 2006). K dalším nástrojům, kterými se město Lutych snaží aktivně reagovat na diskriminační praktiky vůči nejzranitelnějším skupinám obyvatelstva (k nimž lze přiřadit i imigranty), patří pravidelné pořádání vzdělávacích seminářů, adresovaných místním úředníkům (pro zefektivnění procesu zprostředkování lokálních služeb neustále diverzifikovanější klientele¹⁸⁰) a dále zřízení elektronické podatelny pro příjem anonymních stížností obětí rasistického útoku¹⁸¹. Tímto krokem si město Lutych do jisté míry zajišťuje zpětnou vazbu faktické účinnosti svých antidiskriminačních iniciativ.

¹⁷⁵ Zdroj: Oficiální stránky města Lutych, kategorie: Les Journées multiculturelles liégeoises – Village du Monde; Les Midis des relations interculturelles.

¹⁷⁶ Správa interkulturních záležitostí města Lutych. Zdroj: Oficiální stránky města Lutych. [cit. 2006-03-03]. Dostupný z WWW: <http://www.liege.be/cadreslg/cadinter.htm>.

¹⁷⁷ Vyhlášení výzev pro předkládání projektů s interkulturní tematikou. Lutych: Département Prévention, Jeunesse et sports, Participation, Relations avec les quartiers et Relations interculturelles de la Ville de Liège, 5. 7. 2005.

¹⁷⁸ „Et si l’Afrique m’est aujourd’hui contée...“ Zdroj: Oficiální stránky města Lutych, kategorie: Concours annuel de Projets Nouveaux en Matière d’Interculturalité.

¹⁷⁹ Správa interkulturních záležitostí města Lutych. Zdroj: Oficiální stránky města Lutych. [cit. 2006-03-03]. Dostupný z WWW: <http://www.liege.be/cadreslg/cadinter.htm>.

¹⁸⁰ Jedná se o projekt „Plan diversité pour l’Administration de la ville“ z roku 2006, na základě kterého bylo v oblasti vyškoleny rozmanitosti cca 6000 lokálních úředníků a dále projekt Evropského sociálního fondu na rozpočtové období 2007-2013 nesoucí název „Une ville offrant un service public de qualité“ (Célis, 2006).

¹⁸¹ Projekt nese název Signaler une discrimination. Zdroj: Oficiální internetové stránky města Lutych. [cit. 2009-01-28]. Dostupný z WWW: <http://www.liege.be/svcommu/jeunesse/interculturalite.htm#signaler>.

Město Lutych koncentruje druhý největší počet subsaharských imigrantů v Belgii

K 1. lednu 2008 bylo v Lutychu usazeno celkem 32 317 cizinců, tj. 17,10 % populace¹⁸². K těm nejpočetnějším skupinám patřili Turci, Maročané a imigranti ze subsaharské Afriky. **Navzdory paralelně probíhající naturalizaci již usazených imigrantů lze konstatovat, že v Lutychu, stejně tak jako v celé Belgii, dochází k postupnému nárůstu přistěhovalců ze subsaharské Afriky vlivem využívání institutu sjednocení rodiny a rostoucímu počtu žádostí o mezinárodní ochranu** (Delaleuwe, 2006). Pro porovnání, v roce 1970 se v Belgii nacházelo 7 827 občanů původem ze subsaharské Afriky (viz níže tabulka č. 24) a v roce 2000 jich bylo už 25 833 – z toho 12 458 imigrantů tvořili občané Demokratické republiky Kongo (Kagné; Martiniello, 2001). Téměř polovina subsaharských imigrantů (tj. 11 492) měla v roce 2000 pobyt oficiálně zaregistrován v hlavním městě Bruselu. **V celkovém počtu zástupců subsaharské komunity se město Lutych stává hned na druhé místo za hlavní město Brusel.** V roce 2000 představovali subsaharští imigranti usazení na území Lutychu 5,7 % ze všech cizinců, tj. 1 907 osob (Martiniello; Kagné, 2006). Subsaharskou diasporu tvoří nejčastěji imigranti z Demokratické republiky Kongo, Rwandy a Burundi, tedy zemí, které mají s Belgií historicko-politickou zkušenost¹⁸³.

Tab. 24 - Zastoupení subsaharských imigrantů v Belgii v letech 1970 až 2000

Počet cizinců vs. majoritní populace/rok	1970	1981	1991	2000
Cizinci ze subsaharské Afriky	7 827	14 539	23 147	25 833
Cizinci celkem	696 282	878 577	900 855	897 110
Občané Belgie celkem	8 960 888	8 970 070	9 077 826	9 341 975

Zdroj: Roční demografické statistiky, data zpracovaná Bonaventurem Kagném, profesorem Univerzity města Lutychu (2000)

Na rozdíl od hlavního města se subsaharská diaspora města Lutych nesoustřeďuje do určitých geografických lokalit (městských čtvrtí), ale je více či méně rovnoměrně rozprostřena po celém území obce (Oyatambwe, 2006). O udržení tohoto stavu se město Lutych zasazuje svou politikou sociální rozmanitosti, jejíž principy se snaží integrovat do všech sfér socioekonomického života místních obyvatel. Začleněním principů sociální rozmanitosti do bytové politiky město Lutych například podporuje kohabitaci nositelů různorodých kulturních identit, jakož i osob pocházejících z odlišných sociálních vrstev a různého ekonomického postavení¹⁸⁴.

Navzdory poněkud skeptickému pohledu federálních institucí vůči sběru dat o etnických minoritách z důvodu ochrany osobních údajů, starosta města Lutych považuje jejich shromažďování a analýzu za naprosto nezbytný předpoklad pro volbu adekvátních nástrojů na podporu sociální soudržnosti mezi komunitami v lokalitě. Při zpracovávání integračních strategií se proto nechává inspirovat výsledky vědeckých analýz studujících integrační proces odlišných přistěhovalčeských komunit. Uvědomuje si, že například

¹⁸² Zdroj: Wikipedia.[cit. 2009-04-09]. Dostupný z WWW: <http://fr.wikipedia.org/wiki/Li%C3%A8ge>.

¹⁸³ Demokratická republika Kongo byla belgickou kolonií až do roku 1960 a země Rwanda a Burundi se vymanily z belgického područí v roce 1962.

¹⁸⁴ Zdroj: Wikipedia. [cit. 2009-01-20]. Dostupný z WWW: http://fr.wikipedia.org/wiki/Mixit%C3%A9_sociale.

subsaharská komunita se vyznačuje specifickými rysy integračního procesu, který naturalizací nekončí a identifikace jeho specifík může napomoci navrhnout programy na podporu jejich socioekonomické integrace.

Do diskusí nad integrační politikou města bývají často přizvána i sdružení cizinců, o které není v Belgii nouze. Jenom v městě Lutych existují např. dvě desítky registrovaných sdružení subsaharských imigrantů¹⁸⁵. Jedná se veskrze o sdružení, která byla vytvořena za účelem usnadnění integračního procesu subsaharských imigrantů usazených v Belgii nebo pro posílení rozvojové spolupráce mezi hostitelskou společností a zemí původu. Mnohá další sdružení už nemají formální charakter a fungují na zcela dobrovolné bázi nebo se skrývají pod názvem jiné mateřské neziskové organizace, která nad nimi drží ochrannou záštitu (zejména finančního a logistického charakteru). Někteří zástupci sdružení subsaharských imigrantů byli radnicí města Lutychu oficiálně jmenováni regulárními členy Obecní konzultační komise „*Solidarita města Lutych se třetím světem*“, jejímž prostřednictvím se přímo podílejí na utváření rozvojových koncepcí města. Další představitelé subsaharské diaspory spolupracují na správě věcí veřejných města Lutychu z titulu své funkce – legitimně zvolených členů expertního týmu pana starosty.

Dalo by se konstatovat, že dochází k jasnému posunu ve vnímání existence přistěhovaleckých komunit očima veřejnosti, kdy tyto začínají být po desetiletích společného soužití na území města považovány za regulární partnery pro veřejnou diskusi. Taktéž politické strany se stávají pro potenciální zájemce z řad přistěhovalců přístupnějšími, o čemž svědčí i výběr osob na kandidátní listiny. V posledních třech komunálních volbách politické strany na své kandidátní listiny záměrně vložily rovněž osoby subsaharského původu, aby tak do určité míry reflektovaly aktuální národnostní složení místního obyvatelstva a měly větší šanci na úspěch (Kabamba, 2006). Výše citovaná Dominique Célis, která dnes působí jako atašé kanceláře starosty města Lutych, je taktéž imigrantkou subsaharského původu, zvolená do své funkce v komunálních volbách.

To ale nic nemění na faktu, že ke změnám dochází jen pozvolna a v obecném povědomí subsaharský imigrant-muž stále zůstává jako *řidič taxi*, který je studentem do pozdního věku – z důvodu opakovaného prodlužování víza za účelem studia (Delaleuwe, 2006). **Vysokoškolští studenti subsaharského původu tvořili v 60. – 80. letech minulého století naprostou většinu subsaharských imigrantů přijíždějících do Belgie. Motivem jejich příjezdu byla touha po završení studií na evropské univerzitě. V 80. letech představovali dokonce 40 % všech zahraničních studentů** (Kagné; Martiniello, 2001). Oproti tureckým, marockým a dalším zahraničním pracovníkům, kteří zhruba ve stejné době (od 50. do počátku 70. let) přijížděli pracovat z domovských venkovských oblastí do valonských dolů a průmyslových podniků, byli tito subsaharští imigranti držitelé univerzitního diplomu. Mnozí ze subsaharských imigrantů předpokládali, že po ukončení studií se vrátí zpět do vlasti, což se – podobně jako v případě zahraničních pracovníků – ne vždy stalo. Dle názoru vysokoškolsky vzdělaných imigrantů subsaharského původu, oslovených v rámci kvalitativního výzkumu v období od 1. září do 30. listopadu 2007, stála v pozadí jejich rozhodnutí o dalším setrvání v Evropě především

¹⁸⁵ Z přibližně 80 existujících ve Valonsku.

nestálost politického režimu v zemi původu a bouřlivé občanské nepokoje mezi tamějšími znesvářenými klany.

Teprve 80. a 90. léta přinesla do existujícího migračního schématu ve směru Jih – Sever zásadní změnu. Proměna spočívala v náhlém nárůstu počtu uprchlíků hledajících v Evropě bezpečné útočiště před domácími násilnostmi a ve zvyšujícím se počtu rodinných příslušníků přijíždějících do Belgie za již usazenými imigranty díky zachovalým transnacionálním sítím. Příjezdem uprchlíků a rodinných příslušníků se však rázem proměnil nejen motiv migrace, a s tím související očekávání imigrantů, ale velkých změn doznala i dosavadní vzdělanostní struktura subsaharské komunity. Přibylo osob se základním vzděláním a analfabetů. S náhlou proměnou situace se dnes musejí vypořádat především obce, přičemž citované valonské město Lutych patří v oblasti řízení rozmanitosti k těm nejaktivnějším ve frankofonní Belgii.

Tabulka č. 25 analyzuje aktivity obce Lutychu podle jednotlivých parametrů integrace Alexanderova interkulturního města (viz podkapitola č. 2.3 „Popis užití metodologie, metody“). Výčet aktivit místní správy je v tabulce rozšířen o komentáře představitelů subsaharské diaspory k faktické účinnosti použitých nástrojů integračních politik města. Základem pro sepsání aktivit místní správy pro každý ze sedmi parametrů integrace se staly semi-strukturované rozhovory s městskými a regionálními úředníky: s atašé kanceláře starosty obce Lutych – Dominique Célis, dále Carmen Fernandezovou z Rady pro interkulturalitu města Lutychu, Wivine Basomboli z Odboru prevence, mládeže a sportu městské radnice a Sandrou Gasparoto z regionálního centra pro integraci cizinců CRIPEL situovaného v Lutychu. O zpětnou vazbu z pohledu účinnosti implementovaných programů se postarali oslovení vysokoškolsky vzdělaní imigranti subsaharského původu dlouhodobě pobývající ve městě Lutychu.

Tab. 25 - Analýza parametrů integrace ve městě Lutych

Parametry integrace	Aktivity místní správy	Pohled subsaharských imigrantů
Finanční a logistická podpora existence sdružení cizinců	<p>Rada města Lutych v rámci svých každoročních projektových výzev finančně podporuje vybraná sdružení cizinců v jejich iniciativách, posilujících sociální soudržnost mezi odlišnými kulturními komunitami ve městě.</p> <p>Město Lutych finančně přispívá sdružením cizinců na realizaci mikroprojektů, zaměřených na posílení nezadatelných lidských práv a demokratických hodnot v rozvojových zemích.</p> <p>Město Lutych každoročně poskytuje vybraným asociacím cizinců finanční příspěvek (obvykle nepřevyšující 1000 Eur za rok) na chod organizace.</p>	<p><i>Peníze, které jsou městským úřadem Lutych, provincií Lutych a valonským regionem asociacím přerozdělovány, obvykle nestačí ani na pokrytí základních výdajů organizace. Jsou pouze příspěvkem na realizaci příslušné aktivity. Mnohdy se regionální orgány (centra pro integrace cizinců) podílejí jen na zajištění logisticko-technického zázemí bez jakékoli finanční účasti.</i></p> <p><i>Z důvodu existenční sebezáchovy se některá sdružení subsaharských imigrantů napojují na aktivity neziskových organizací, které finančně garantují realizaci aktivit příslušného sdružení pod svou záštitou.</i></p>

Parametry integrace	Aktivity místní správy	Pohled subsaharských imigrantů
Finanční a logistická podpora existence sdružení cizinců (pokr.)	Starostův zájem o nalezení řešení pro snadnější integraci subsaharských imigrantů v lokalitě ve spolupráci se sdruženími cizinců, je konfrontován s problémem jejich vysoké rozdrobenosti a obecně nízké míry organizovanosti.	<i>Subsaharští imigranti se domnívají, že snaha městských úředníků o pomoc imigrantům při realizaci jejich aktivit se progresivně zvyšuje s přibližujícími se volbami do městského zastupitelstva, a po volbách se jejich zájem mnohdy projeví jako falešný.</i>
Podpora uznávání migrantovi odborné kvalifikace a jeho přístupu ke vzdělání	Město Lutych přispívá lokálním neziskovým organizacím na realizaci programů získávání základního vzdělání, přičemž zvláštní pozornost je věnována ženám migrantkám. Město Lutych se podílí na pořádání společných zájmových aktivit zástupců většinové populace a menšinových komunit, kde si imigranti zdokonalují nejen své jazykové schopnosti, ale současně i praktické komunikační dovednosti s představiteli jiné kultury.	<i>Největšími problémy, které znemožňují nalezení adekvátního zaměstnání, které by odpovídalo migrantově odborné kvalifikaci, jsou neuznávání nabyté praxe a protekcionismus místního trhu práce. Zvládnutí oficiálního jazyka (v jeho psané a mluvené formě) nebývá pro vysokoškolsky vzdělané frankofonní migranty z bývalých francouzských kolonií, popř. belgických protektorátů, kteří jsou usazeni ve Valonsku, příliš velký problémem.</i>
Podpora smíšeného/multikulturního bydlení	Město Lutych přijalo politiku sociální rozmanitosti jako svou doktrínu při správě věcí veřejných. Principy sociální rozmanitosti byly integrovány i do bytové politiky, od čehož si město Lutych slibuje podporu heterogenizace prostorového rozmístění obyvatelstva. Pod záštitou Rady pro interkulturalitu městské radnice probíhají na území města každoročně „multikulturní dny“ a „dny interkulturních vztahů“, zaměřené na podporu sociálního dialogu a interkulturního porozumění mezi odlišnými komunitami.	<i>Město disponuje pouze velmi omezeným počtem sociálních bytů, jejichž nabytí je podmíněno příliš mnoha kritérii. Subsaharští imigranti se tak v praxi paradoxně stávají podnájemníky bytů/domů, které mají ve svém vlastnictví jiné přistěhovalecké skupiny – nejčastěji Maročané a Turci, jež na dodržování principů heterogenizace prostorového rozmístění obyvatelstva příliš nedbají. Pohled subsaharských imigrantů na bezpečná zákoutí města Lutych se dost zásadně odlišuje od vnímání prostoru představiteli většinové populace. Subsaharští imigranti identifikují jako nejvíce bezpečné místo pro život centrum města (tj. čtvrť Leopold, náměstí St. Lambert), které je současně i centrem jejich společenského života a vzájemného střetávání se. Jako nejméně bezpečné místo se subsaharským imigrantům jeví příměstské zóny zámožných obyvatel (např. čtvrť Sart Tilman). Majoritní společnost přitom uvažuje naprosto opačně (Kalombo; Partoune, 2006).</i>

Parametry integrace	Aktivity místní správy	Pohled subsaharských imigrantů
<p>Existence a efektivnost vynucování anti-diskriminačních zákonů</p>	<p>Rada města Lutych přijala Chartu proti rasismu, kterou odmítá jakékoli projevy rasismu na svém území.</p> <p>Město Lutych poskytuje finanční podporu interkulturním projektům, zaměřeným na eliminaci skrytých i zjevných projevů rasismu, v pravidelných ročních intervalech.</p> <p>Město Lutych zavedlo na svých oficiálních internetových stránkách elektronickou podatelnu pro přijímání stížností od osob bezprostředně ohrožených rasovou diskriminací.</p> <p>Město Lutych vstoupilo do Evropské koalice měst proti rasismu a přímo se tak podílí na analýze vývoje indikátorů rasismu na svém území.</p>	<p><i>56 % oslovených respondentů z řad vysokoškolsky vzdělaných subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících ve frankofonní Belgii se domnívá, že hlavní příčinou neúspěšné integrace na místním trhu práce zůstává – navzdory aktivní politice města – rasová diskriminace.</i></p>
<p>Zapojení města do řešení internetických konfliktů a jejich prevence</p>	<p>Starosta přijal speciální opatření pro prevenci kriminality mládeže, zvláštní pozornost je přitom věnována začleňování druhé a třetí generace imigrantů.</p> <p>Město Lutych implementovalo Plán rozmanitosti města, jehož prostřednictvím je posilován rozvoj socio-profesních dovedností lokálních úředníků pro práci s migranty.</p> <p>Rada města Lutych finančně přispívá na realizaci výzkumných aktivit Univerzity města Lutych (včetně neziskových organizací) analyzující skutečné příčiny neuspokojivé integrace subsaharských imigrantů v lokalitě.</p>	<p><i>Ne vždy se v oblasti potírání rasové diskriminace podaří dosáhnout výsledků, které si radnice města Lutych předsevzala a taktéž ne vždy jsou výsledky výzkumných aktivit Univerzity či neziskových organizací v praxi použitelné. Zvolení adekvátní metody pro analýzu stávající situace je přitom základním kritériem úspěchu implementovaných nástrojů integračních politik.</i></p>
<p>Účast dlouhodobě usazených cizinců na rozhodovacích procesech místní samosprávy</p>	<p>Naturalizovaní imigranti subsaharského původu jsou zastoupeni v Obecní konzultační komisi, „<i>Solidarita města Lutychu se třetím světem</i>“, jejímž posláním je zefektivnění rozvojové spolupráce mezi zemí původu a hostitelskou společností.</p> <p>Imigranti subsaharského původu disponující belgickým občanstvím jsou postupně voleni do orgánů městského zastupitelstva, stávají se členy expertního týmu starosty města Lutych a Rady pro interkulturalitu.</p>	<p><i>Účast subsaharských imigrantů na chodu věcí veřejných je především záležitostí vybraných jednotlivců než organizovaného působení této přistěhovalecké komunity. Samotní subsaharští imigranti přiznávají, že často mají problém zmobilizovat své síly k nějaké společné iniciativě. Příčinou jsou většinou vnitřní rozpory, které přžívají mezi jednotlivými skupinami i v exilu. Výjimkou je Sdružení konzských profesorů Univerzity města Lutychu, jehož analýzy jsou Radou města velmi respektovány (Lumonga, 2006).</i></p>

Parametry integrace	Aktivity místní správy	Pohled subsaharských imigrantů
Zavedení nástrojů nadnárodní spolupráce a propojenost lokální integrační politiky s politikou rozvojem	<p>Město Lutych vyjádřilo svůj zájem o nadnárodní spolupráci vytvořením euroregionu Mása - Rýn a zapojením se do sítě měst sdružených v Evropské koalici měst proti rasismu.</p> <p>Rada města Lutych ustavila Obecní konzultační komisi, „<i>Solidarita města Lutych se třetím světem</i>“, od které si slibuje zefektivnění rozvojové spolupráce mezi zemí původu imigrantů a hostitelskou společností.</p> <p>Rada města Lutych uzavřela družbu s konžským městem Lubumbashi, jejímž cílem je především zlepšení přístupu tamějších obyvatel ke vzdělávání.</p>	<p><i>Rozvojová pomoc nespočívá pouze ve finanční podpoře výstavby nových objektů v zemi původu imigrantů, ale také ve vytvoření mechanismů předávání poznatků mezi osobami žijícími v exilu a rodnou komunitou.</i></p> <p><i>Nepravidelné uvolňování finančních prostředků na rozvojové projekty ohrožuje jejich kontinuitu, a proto musí některá sdružení subsaharských imigrantů nedostatek disponibilních zdrojů řešit svým připojením k jiným neziskovým organizacím.</i></p>

Zdroj: Vlastní šetření, 20. 5. - 10. 6. 2007

4. 1. 2 Životní příběh subsaharského migranta dlouhodobě pobývajícího v Belgii

Můj příběh

Do Belgie jsem přijel v roce 1994. Tedy v době, kdy má rodná vlast Zair (dnes Demokratická republika Kongo) ve světě čím dál více ztrácela na své důvěryhodnosti: nezaměstnanost rapidně vzrůstala, bezpečnost se prudce zhoršovala, životní úroveň se výrazně snižovala a korupce zažívala svůj boom. Na jedné straně stála vládní garnitura, která překypovala veškerým přepychem a na druhé straně prostý lid, který nedisponoval prostředky ani na zabezpečení základních životních potřeb. Z ohromného nerostného bohatství, kterým Demokratická republika Kongo oplývá, neviděl obyčejný člověk obvykle ani cent. Peníze získané ze zahraničního obchodu okamžitě padly do rukou těch nejméně potřebných (zejména vládních činitelů).

Jako ředitel kabinetu tehdejšího předsedy vlády jsem byl svědkem nejrůznějších finančních nekalostí, které mě osobně velmi znechucovaly. Nesouhlas s korupčními praktikami jsem dával hlasitě najevo, což mě posléze stálo kariéru a život mé rodiny byl rázem ohrožen.

Byl podzim roku 1993 a skromné potravinové zásoby, způsobené nedostatečnou úrodou konžských zemědělců, začaly rychle docházet. Lid pocíťoval hlad. V listopadu 1993 se proto v Číně konalo významné setkání mezi nejvyššími státními představiteli konžské a čínské republiky, aby se zde domluvili na podmínkách předání zakázky na celkem 40 000 tun rýže určené pro konžský lid. Vystupoval jsem tam tehdy jako vedoucí konžské delegace, jež měla kontrakt uzavřít. Vše probíhalo podle plánu a zakázka byla nakonec oběma stranami skutečně podepsána. Šťasten, že jsem mohl něco málo udělat pro mou zem, jsem se vracel do rodné vlasti. K mému překvapení na mě však v „kuluárech“ vládního kabinetu čekalo 15 pytlů rýže

určené výhradně pro mé osobní potřeby. Byl jsem touto skutečností tak zaskočen, že jsem se nemohl nezeptat, zdali i ostatní členové kabinetu obdrželi obdobnou pozornost. Dostalo se mi odpovědi, že každý premiérův poradce obdržel po 10 pytlích rýže a samotnému předsedovi vlády bylo určeno 25 pytlů rýže. Vzhledem k počtu vládních úředníků šlo tedy snadno vydedukovat, že před tím, než se potravinová zakázka dostala skutečně k těm potřebným, bylo tímto nekalým způsobem zkonfiskováno celkem 2 995 pytlů rýže (tj. 148 tun rýže). Vládní úředníci, kteří na počátku devadesátých let vydělávali v průměru 10 000 \$ měsíčně (20 000 \$ v případě předsedy vlády a prezidenta republiky), tak dostali ke svému – již tak štědrému platu – nelegitimní prémii.

Z mého morálního pohledu bylo zabavení téměř 3 000 pytlů rýže projevem barbarství a neúcty k vlastnímu lidu. Naplněn negativními emocemi jsem v opozičním tisku UMOJA vydal článek, ve kterém jsem vyjádřil svůj nesouhlas s jednáním předsedy vlády. Brzy na to se zpráva dostala až k prezidentu republiky, který mě neváhal obvinít ze zrady a zbabělství. Stal jsem se tak velmi rychle personou non grata, která – aby neuvrhla svou rodinu v nebezpečí – byla nucena emigrovat. Překročení hranic nebylo vůbec jednoduché, neboť premiér je nařídil přísně strážet. Nakonec jsem však ve svém nelehkém úkolu uspěl a v červenci roku 1994 jsem v Belgii požádal o politický azyl.

Letadlo přistává dne 8. července 1994 ve vlámské obci Zavantem nedaleko belgického hlavního města Bruselu. Následujících 48 hodin trávím v detenčním středisku. Ze střediska odcházím s platnou žádostí o politický azyl a s povolením k ubytování v uprchlickém táboře Le Petit Château situovaném přímo v Bruselu. Je to právě Brusel, kde začíná můj skutečný boj o důstojnou budoucnost mé rodiny.

Už to není Jean-Pierre, ředitel kabinetu předsedy vlády téměř 90x větší země než Belgie, kdo se prochází bruselskými ulicemi, ale Jean-Pierre, anonymní imigrant, který touží po jediném, a to po souhlasném stanovisku k jeho žádosti o politický azyl. Říkám si, že jedině tak budu moci pozvat rodinu do svého nového domova, a zbavit je tím všudypřítomného strachu z ohrožení jejich životů.

Status žadatele o politický azyl je mým vůbec prvním identifikačním dokladem legitimizující můj pobyt v belgickém království. Tento oficiální doklad mi však bohužel neumožňuje vykonávat žádná placená zaměstnání. Zpočátku jsem tak zcela odkázán na služby poskytované Cizineckým úřadem (l' Office des Étrangers). Záhy ovšem zjišťuji, že v uprchlickém táboře – nesoucím romantický název Malý zámeček – existuje možnost přivydělat si úklidem společenských místností až 2 000,- belgických franků měsíčně (cca 50 Eur). Dobrovolně se tedy vrhám do jakékoli špinavé či ponižující práce, jen abych disponoval alespoň malým kapesným. Svou hyperaktivitou na sebe upoutávám pozornost zdejších pracovníků, kteří nejsou zvláště u konžských uprchlíků na takové jednání zvyklí. O bizarním chování hyperaktivního konžského uprchlíka se brzy dozvídá i samotný ředitel uprchlického tábora, který si mě zve k sobě do kanceláře. Ihned si uvědomuje, že stojí před velkým africkým intelektuálem a bývalou respektovanou politickou osobností Demokratické republiky Kongo. Vzhledem k tomu, že v současné době vztahy mezi Belgií a její bývalou kolonií nejsou zdaleka růžové, domlouvá mi schůzku s belgickým ministrem pro kooperaci. Schůzka se koná brzy po našem prvním setkání s ředitelem uprchlického tábora.

Nejenom že mě ministr přijel navštívit do uprchlického střediska, kde jsme diskutovali o politické situaci v Kongu a o možných způsobech bilaterální spolupráce, ale následující den mě přijímá i ve své rezidenci. Na závěr našeho rozhovoru mně ministr požádá, zda bych sepsal všechna důležitá fakta, která byla v průběhu našich debat vyřčena. Bez váhání se tedy pouštím do sepisování všech významných myšlenek a nápadů, jež by mohly oživit momentálně zmrazenou spolupráci mezi oběma zeměmi. Výsledný dokument, čítající kolem šedesáti stran, vyzdvihuje zejména formální koordinaci aktivit neziskových organizací pro rozvoj (NNO), které by dle mého názoru měly fungovat na paritním základě. Jsem přesvědčen, že jedině shodnou angažovaností jak belgických, tak konžských NNO může být rozvojová politika skutečně úspěšná. V případě, že aktivity již existujících NNO nebudou koordinovány, peníze určené na rozvoj potřebných území se rozplynou na drobných, vzájemně nesouvisejících, projektech.

Zpracované zprávy si ministr pro kooperaci a jeho nejbližší spolupracovníci natolik považují, že se stává předmětem opakovaných diskusí v radě belgických federálních ministrů.

Přesně za dva měsíce od příjezdu do země mého azylu mi je ve zrychleném procesu přiznán status politického uprchlíka. Brzy nato následuje i udělení státního občanství. Můj hlavní vytyčený cíl je tímto krokem úspěšně realizován. Posledním velkým nenaplněným přáním zůstává příjezd mé rodiny.

Sjednocení rodinných příslušníků s uznanými žadateli o mezinárodní ochranu pobývajících na belgickém území, není v žádném případě jednoduchou záležitostí. Nejenže belgické království požaduje po adeptech na sjednocení rodiny podrobení se testům DNA (podobně jako je tomu ve Francii), aby tak mělo jistotu, že jsou skutečně pokrevními příbuznými uznaných uprchlíků, ale nekompromisní je rovněž v otázce ověřování dokumentů. Verifikace dokumentů je mnohdy natolik nákladnou záležitostí, že adepti na sjednocení rodiny od svého úmyslu nakonec upouštějí. Pro představu, obvyklá sazba za ověření jednoho dokumentu na belgické ambasádě v Kinshase se pohybuje kolem 120 až 130 Eur, zatímco ověření shodného dokumentu v Belgii nepřekročí 5 Eur. Přesto jsou adepti na sjednocení rodiny ve většině případů připraveni zaplatit až tisíc Eur za verifikaci potřebných dokumentů. Přes mnohé nepřijemnosti byrokratického charakteru se mi nakonec přece jenom podaří příjezd mých dvou dětí opravdu zrealizovat. Moje žena však zůstává v Demokratické republice Kongo. Nemohla se smířit s tím, že již nejsem vysoce postavenou osobností politického života a opustila mě kvůli jinému muži.

Díky intervenci belgické vlády je mi prakticky okamžitě po příjezdu mých dětí přiděleno odpovídající sociální bydlení, za což jsem belgické vládě ještě dnes nesmírně vděčný. Bylo to pro mě jako zázrak. Obvyklá čekací doba na udělení sociálního bydlení se pohybuje mezi dvěma až pěti lety.

Nalezení stabilního zaměstnání, které by vzalo v potaz imigrantovi předchozí pracovní zkušenosti (včetně nabytého formální vzdělání), bylo vůbec nejtěžší. Belgický trh práce většinou vyžaduje znalost dvou cizích jazyků – francouzského a vlámského, a pokud je migrantovi přes čtyřicet let, není naučení se nového cizího jazyka procházka růžovou zahradou. Můj první delší pracovní kontrakt dostávám v roce 1996, dva roky po mém příjezdu do Belgie. Po tři roky pracuji jako úředník na jednom městském úřadě v Bruselu. Následně získávám zaměstnání u firmy DHL a brzy nato jsem opětovně angažován v diplomatických službách Konžské mise při

Evropské unii (Mission diplomatique du Congo près de l'Union européenne et ACP). Dnes uvažuji o tom, že bych se vrátil pracovat do země svého původu, abych tak napomohl socioekonomické transformaci mého drahého, nicméně rozvráceného, státu.

Jean-Pierre Mabaya

V Bruselu dne 15. října 2007.

4. 2 Analýza lokálních integračních politik aplikovaných v Paříži

Administrativní dělení Francie

Francie je demokratickou republikou skládající se z 26 regionů (z nichž 22 se nachází v kontinentální Francii tzv. *France métropolitaine* (viz níže obr. 41) a zbylé čtyři regiony jsou označovány jako Zámořské departementy a regiony – *Départements et régions d'outre-mer*)¹⁸⁶. Francouzské regiony se dále dělí na 100 departementů zahrnujících 342 arrondissementů¹⁸⁷. Posledním článkem administrativního dělení Francie jsou obce, kterých se nachází na francouzském území celkem 36 782.

Obr. 41 - Regiony kontinentální Francie

1. Alsasko
2. Akvitánie
3. Auvergne
4. Dolní Normandie
5. Burgundsko
6. Bretaň
7. Centre
8. Champagne-Ardenne
9. Korsika (speciální statut)
10. Franche-Comté
11. Horní Normandie
12. **Île-de-France (Paříž)**
13. Languedoc-Roussillon
14. Limousin
15. Lotrinsko
16. Midi-Pyrénées
17. Nord-Pas-de-Calais
18. Údolí Loiry
19. Pikardie
20. Poitou-Charentes
21. Provence-Alpes-Côte d'Azur
22. Rhône-Alpes

Zdroj: Wikipedia, 2009

Vývoj integračních politik na národní úrovni

Definováním integrační politiky státu se Francie začala vážněji zabývat až v 80. letech minulého století, tj. v době, kdy za sebou měla stoletou zkušenost s mezinárodní migrací

¹⁸⁶ Zdroj: Wikipedia. [cit. 2009-03-14]. Dostupný z WWW: <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/508591-administrativni-cleneni-francie>.

¹⁸⁷ Podle Nového akademického slovníku cizích slov výraz *arrondissement* znamená "územní správní jednotku nižší úrovně než departement". Vzhledem k tomu, že české výrazy *okres* či *městský obvod* nejsou s výrazem *arrondissement* významově úplně rovnocenné. Ústav pro jazyk český doporučujeme proto raději používat francouzské výrazy.

související s průmyslovou revolucí. Na přelomu 70. a 80. let minulého století – v důsledku prudce klesající poptávky průmyslových podniků po zahraničních pracovnících – si ovšem Francie začala uvědomovat, že zahraniční migranti, kteří byli považováni za dočasnou pracovní sílu, francouzské území neopouštějí, spíše naopak, jejich počet vlivem využívání institutu sjednocování rodiny postupně roste. Hlubší debatu o integrační politice státu vyvolala tedy světová hospodářská krize, která Francii zasáhla v průběhu 70. let. Nicméně tato debata nevyústila v ratifikaci žádných významnějších integračních programů. Odezněním hospodářské krize v 80. letech minulého století byla na dalších dvacet let diskuse o ucelenějším pojetí národní integrační politiky opět utlumena (Haute conseil à l'intégration, 2006, s. 19). Stalo se tomu rovněž proto, že vrcholoví představitelé se nedokázali shodnout, co by mělo být faktickou náplní pojmu integrace. Někteří považovali integraci za přizpůsobení imigrantů novému prostředí a druzí si pod integrací představovali soubor aktivit, které by integraci imigrantů do hostitelské společnosti mohly napomoci (Haute conseil à l'intégration, 2006, s. 17). V polovině 70. let byla integrační politika státu ztotožňována spíše s politikou imigrační, která se projevovala restriktivním uzavíráním vnějších hranic před příjezdem nových zahraničních pracovníků (na základě přijatého dekretu vlády z roku 1974) a v průběhu 80. let se integrační politika věnovala otázkám boje proti diskriminaci a rasismu¹⁸⁸. Všechny integrační politiky, které by zhodnocovaly kulturní rozmanitost či podporovaly formování etnických komunit, byly považovány za nežádoucí element, podřívající celý integrační proces (Castles, 1995, s. 297–301).

Debata o obsahové náplni pojmu integrace se opětovně rozpoutala v roce 2002, kdy tehdejší francouzský prezident Jacques Chirac (dne 14. října 2002) prohlásil, že Francie se „*bezpodmínečně potřebuje zamyslet nad realistickým schématem veřejné integrační politiky*“ (Haute conseil à l'intégration, 2006, s. 17). Dne 24. října 2002 za tímto účelem utvořil nové kolegium Výboru pro integraci, jehož agendu poté ještě více rozšířil. Ve své výroční zprávě z roku 2003 Výbor pro integraci už specifikoval, co v současné době znamená integrace. Integrace nepředstavuje dle názoru tohoto vládního Výboru asimilaci (tj. redukci rozmanitosti) ani dosažení určitého socioekonomického standardu. Integrace je především procesem, který vyžaduje zapojení obou zúčastněných stran (tj. zástupců většinové i menšinové populace), otevřenost vůči rozmanitosti (diverzita je pojímána jako prostředek k obohacení celé společnosti), a v neposlední řadě v sobě integrace skrývá ochotu přistěhovaleckých komunit a majority podílet se na vytváření společné kultury, založené na demokratických principech (Haute conseil à l'intégration, 2006, s. 22). Dle názoru vládního Výboru pro integraci je tak integrace „*zodpovědností všech ve prospěch všech*“ (Haute conseil à l'intégration, 2006, s. 22). Ministerským dekretem (ze dne 30. ledna 2003) modifikovaná Mezirezortní komise pro integraci (Comité interministériel à l'intégration) zašla ve svých úvahách o integraci ještě o něco dále než vládní Výbor, když se pustila do definování základních charakteristik úspěšné integrační politiky. Integrační politika by si podle této Mezirezortní komise měla všimnout zejména komplexnosti integračního procesu imigrantů a měla by zahrnout všechny etapy integrace imigranta, tj. od jeho příjezdu do země přes podporu jeho socioekonomického,

¹⁸⁸ Jako reakce na tzv. Pochod za rovnost (Marche pour l'Égalité), zorganizovaný v roce 1983 sduženými cizinci a nevládními organizacemi na podporu kulturní diverzity, vyvrcholila založením organizace SOS Racisme v roce 1984 (Haute conseil à l'intégration, 2006, s. 19).

kulturního začleňování do většinové společnosti, jakož i důsledného vynucování jeho základních lidských práv, až po přijetí francouzského občanství, popř. ještě dále (Haute conseil à l'intégration, 2006, s. 23).

Uvedená doporučení Mezirezortní komise nabyly v roce 2004 podobu řady konkrétních integračních opatření. Vládní Výbor pro integraci nechal například zřídit veřejné služby pro nové příchozí – tzv. Agence Public d'Accueil des Nouveaux Immigrés, na jejichž činnost v současné době finančně přispívá Národní agentura pro přijímání cizinců a migraci (ANAEM – Agence Nationale de l'Accueil des Étrangers et des Migrations). Dalším inovativním integračním nástrojem, jenž poukazuje na skutečnost, že integrace je především sociální dohodou mezi hostitelskou společností a imigrantem, bylo zavedení tzv. Smlouvy o přijetí a integraci (Contrat d'accueil et d'intégration), kterou imigranti musejí po jejich příjezdu do země podepsat. V roce 2003 se jednalo o vládní experiment, který se stal od roku 2007 povinností pro všechny imigranty (na základě Sarkozyho reformy). V roce 2004 vláda přišla s myšlenkou na vytvoření Národního muzea historie imigrace (CNHI – Cité nationale de l'histoire de l'immigration). Projekt vycházel z úvahy tehdejšího ministerského předsedy Jeana-Pierra Raffarina (ze dne 8. července 2004)¹⁸⁹, že tímto způsobem se může národ „ohlédnout“ za společnou minulostí (Haute conseil à l'intégration, 2006, s. 149). Francouzská vláda v roce 2004 taktéž odsouhlasila zřízení Úřadu pro boj proti diskriminaci a pro rovnost příležitostí (HALDE – Haute Autorité de Lutte contre les Discriminations et pour l'Égalité), který aktivně přispívá ke zvyšování osvěty široké veřejnosti o této problematice (Haute conseil à l'intégration, 2006, s. 150).

Nástup Nicolase Sarkozyho do čela francouzského ministerstva vnitra (v roce 2005) a později i do prezidentského úřadu (v roce 2007) ovšem udal francouzské integrační politice nový směr. Svou bezvýhradnou podporou imigrace „zvolené“ (immigration choisie), kterou staví do kontrastu k imigraci „trpěné“ (immigration subie) a zpřísněním podmínek pro sjednocování rodin, ovlivnil nejen celkové pojetí integrační politiky, ale rovněž pohled většinové společnosti na příslušníky jednotlivých přistěhovaleckých skupin. Sarkozyho kontroverzní imigrační reforma o zvolené a trpěné migraci vyprovokovaly v roce 2006 protesty levice a pobouřily také celou řadu nevládních organizací a křesťanských církví (Baršová, 2006, s. 1)¹⁹⁰. Tyto organizace a instituce spatřovaly v reformě útok na základní lidské svobody a zároveň se obávaly deportací rodin nelegálních imigrantů (především afrického původu), jejichž děti navštěvovaly francouzské školy. Sarkozyho heslo „zvolená imigrace“ je pro liberální intelektuály, jakým je například profesor pařížské Sorbonny Patrick Weil, šokujícím termínem, pokud je tato imigrace chápána jako opak imigrace vznikající sjednocováním rodin přistěhovalců a přijímáním uprchlíků. Právo na azyl a rodinný život jsou chráněny ústavou, mezinárodními smlouvami a evropskými směrnici (Baršová, 2006, s. 4-5). Podle právníka Daniela Borrillo a sociologa Erica Fassina mohou být tato základní lidská práva omezována pouze z velmi závažných důvodů (Baršová, 2006, s. 4). K Sarkozyho opatřením, která mají rodinnou imigraci ještě více ztížit, patří taktéž prodloužení lhůty, po jejímž uplynutí budou moci rodinní příslušníci požádat o průkaz rezidenta (tj. období českého trvalého pobytu) ze 12 na 18

¹⁸⁹ Zdroj: Cité nationale de l'histoire de l'immigration. [cit. 2009-03-14]. Dostupný z WWW: <http://www.histoire-immigration.fr/index.php?lg=fr&nav=81&flash=0>.

¹⁹⁰ Protesty trvají ve větší či menší míře dodnes.

měsíců, jakož i lhůty pro podání žádosti o francouzské občanství ze dvou na tři roky. Žadatel o sjednocení rodiny musí také dokládat, že disponuje standardním ubytováním a že svou vlastní práci získává příjem alespoň na úrovni francouzské minimální mzdy, a to bez započtení sociálních a rodinných dávek (Baršová, 2006, s. 3). Nutno podotknout, že zpřísnění podmínek pro příjezd rodinných příslušníků ze země původu se týká pouze osob, které nemají francouzské občanství. V případě, že osoba již francouzským občanstvím disponuje, není možné žádná nadbytečná omezení v praxi aplikovat. Ačkoli Sarkozyho reforma narazila nejen na odpor francouzské veřejnosti, ale i chudých afrických zemí (obávajících se zvýšeného odlivu mozků), návrh na reformu imigrační politiky byl v červnu 2006 nakonec přijat.

Důvodem akcentu Nicolase Sarkozyho na ekonomickou stránku imigrace je nízký podíl ekonomické imigrace na celkové imigraci do Francie¹⁹¹ a také skutečnost, že Francie není podle prognóz Eurostatu (na rozdíl od jiných evropských zemí) bezprostředně ohrožena úbytkem obyvatel (podle Eurostatu má obyvatelstvo vzrůst z necelých 60 milionů v roce 2004 na více než 65 milionů v roce 2050). Nejpesimističtější prognózy hovoří maximálně o stagnaci (Baršová, 2006, s. 1). Ekonomicky motivovaná linie Sarkozyho reformy rovněž vychází z potřeby navýšit počet středně kvalifikovaných pracovníků v některých specifických odvětvích (např. stavebnictví, strojírenství či pohostinství a hoteliérství) a dále uspokojit poptávku po vysoce kvalifikovaných pracovnících pro francouzské mezinárodní firmy, kteří by pomáhali stimulovat francouzské hospodářství (Baršová, 2006, s. 2).

Mezinárodní migranti nejčastěji do Francie přicházejí na základě institutu sjednocení rodiny (v roce 2005 to bylo konkrétně 49,5 %, tj. 81 285 cizinců z celkového počtu 164 234 osob, kterým bylo uděleno první pobytové oprávnění ve Francii). Z hlediska trvalé imigrace je podíl rodinného přistěhovalectví ještě významnější. Některé zdroje uvádějí, že tvoří až 95 %, přičemž téměř 70 % těchto imigrantů tvoří občané afrických zemí. V roce 2001 se v důsledku využití institutu sjednocení rodiny natrvalo ve Francii usadilo celkem 28 429 afrických imigrantů, v roce 2003 se tento počet zvýšil o 40 %, což představovalo 45 989 afrických imigrantů (Centre d'analyse stratégique, 2006, s. 61). V roce 2005 institut sjednocení rodiny jako motivu příchodu do země nejčastěji využili imigranti ze severoafrických států (souhrnně označovaných pod termínem Maghreb) a v první desítce států využívajících institut sjednocení rodiny jako prostředku imigrace do Francie se ocitli rovněž imigranti z Kamerunu, Pobřeží slonoviny, Senegalu a Mali (viz níže tabulka č. 26).

Druhým nejčastějším motivem příchodu do země je udělení pobytu za účelem studia. V roce 2005 představoval 24,4 % veškeré imigrace (tj. 40 083 osob). Z geografického hlediska pochází naprostá většina těchto migrantů z afrického kontinentu (62,8 %) a Asie (18,2 %). Zástupci ostatních národů nepřekračují hranici 10 % z celkového počtu migrujících za účelem studia (viz níže tabulka č. 26). Subsaharská Afrika má v žebříčku prvních deseti nejčastějších identifikovaných občanství své zastoupení v podobě Senegalu (v roce 2005 bylo přiděleno Senegalcům celkem 1 261 povolení za účelem studia). Pobytové oprávnění za účelem studia je

¹⁹¹ Ekonomická migrace je ve Francii obecně velmi nízká a její podíl se neustále snižuje. V roce 2005 tvořila jen 7 % celkové imigrace (tj. necelých 11 500 cizinců, jimž bylo ve Francii vydáno první povolení k pobytu za účelem vykonávání práce), přitom ještě v roce 1997 se ekonomická migrace týkala 28 % cizinců, tj. 33 521 nově příchozích (Baršová, 2006, s. 2).

obvykle udělováno na základě předjednaných meziuniverzitních dohod (Centre d'analyse stratégique, 2006, s. 61).

Třetím nejdůležitějším motivem příchodu do Francie představují ekonomické důvody. Na žebříčku zemí původu hodnocených podle počtu udělených pobytových povolení za účelem zaměstnání dominují bezkonkurenčně Spojené státy americké. Mezi prvními deseti hodnocenými státy nenalezneme žádné země subsaharské Afriky (viz níže tabulka č. 26).

V první desítku nejčastějších přistěhovalců na základě jakéhokoli uděleného pobytu (za účelem studia, vykonávání práce, sjednocení rodiny, mezinárodní ochrany atd.) se ocitli subsaharští imigranti původem z Kamerunu (v roce 2005 bylo Kameruncům uděleno 4 328 prvních povolení k pobytu ve Francii), Pobřeží slonoviny (v roce 2005 bylo občanům Pobřeží slonoviny uděleno 3 658 povolení k pobytu) a Demokratické republiky Kongo (v roce 2005 bylo Konžanům uděleno 3 457 povolení k pobytu). Viz níže tabulka č. 26.

Tab. 26 - Deset nejčastějších občanství imigrantů podle motivu udělení pobytu ve Francii za rok 2005

Udělené pobyty celkem (studium, vykonávání práce, sjednocení rodiny, mezinárodní ochrana atd.)		Pobyty udělené na základě institutu sjednocení rodiny		Pobyty udělené za účelem vykonávání práce		Pobyty udělené za účelem studia	
Alžírsko	26 870	Alžírsko	19 190	USA	1 584	Čína	5 254
Maroko	22 850	Maroko	16 430	Polsko	971	Maroko	3 727
Tunisko	8 757	Tunisko	6 023	Maroko	936	Alžírsko	2 790
Čína	8 250	Turecko	5 339	Japonsko	689	Japonsko	1 976
Turecko	8 039	Kamerun	2 714	Turecko	563	USA	1 971
USA	5 134	Pobřeží Slonoviny	2 319	Kanada	423	Tunisko	1 909
Kamerun	4 328	Čína	1 989	Rumunsko	487	Senegal	1 261
Pobřeží slonoviny	3 658	Senegal	1 718	Indie	485	Brazílie	1 252
Rusko	3 522	Kongo RDC	1 503	Čína	471	KLDR	1 231
Kongo RDC	3 457	Mali	1 487	Alžírsko	451	Rumunsko	1 003
Ostatní celkem	164 234		81 285		11 437		40 083

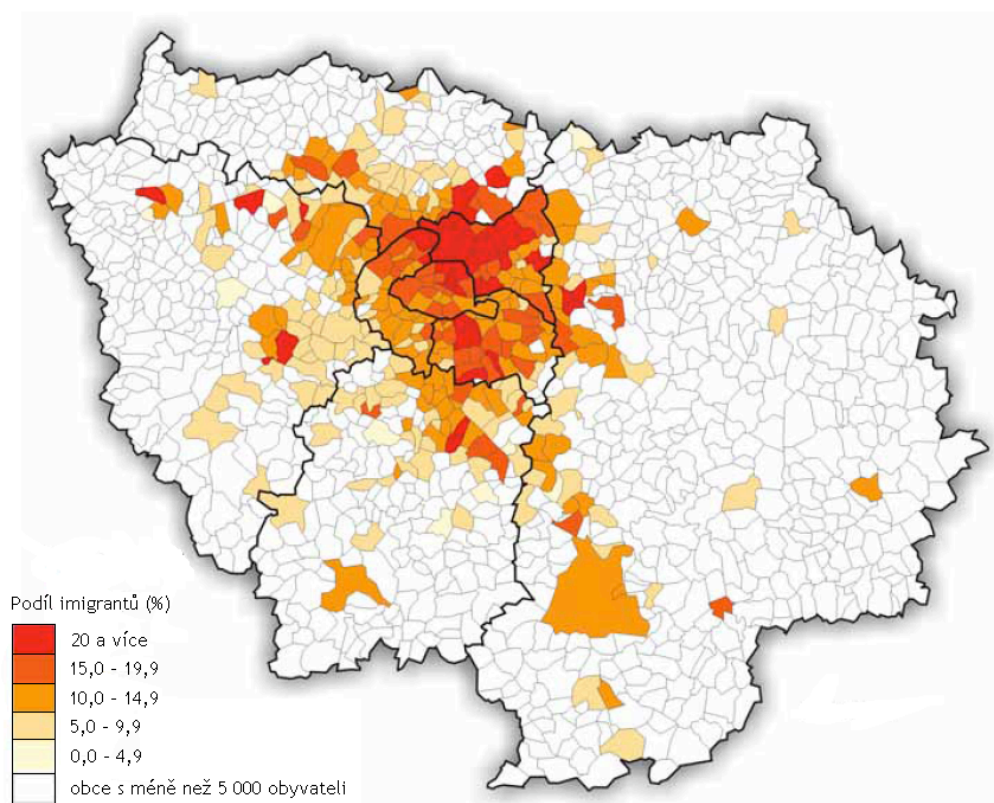
Zdroj: Centre d'analyse stratégique, 2006, s. 60

Subsaharští Afričané v Paříži

Při posledním sčítání lidu v roce 1999 tvořili cizinci 7,4 % populace. Podle průběžného sčítání lidu v roce 2004 ovšem mohl procentuální podíl imigrantů žijících ve Francii vzrůst až na 8 %, což představuje více než 5 000 000 cizinců. Za cizince se přitom považuje osoba, která je narozená v zahraničí a nyní pobývá na základě nějakého druhu dlouhodobého (či trvalého pobytu) na území Francie. Mezi cizince se ve statistikách nezapočítávají osoby narozené v zahraničí, které mají francouzské občanství (Centre d'analyse stratégique, 2006, s. 12). Většina imigrantů přichází z Evropy (Řecka, Portugalska, Španělska, Itálie, Polska, Rumunsko a ze států bývalé Jugoslávie), dále severoafrických států uskupení Maghreb a z bývalých subsaharských kolonií (INSEE, 2007).

Nejmenší zastoupení imigrantů je tradičně v regionech Bretaň a Normandie, kde procentuální zastoupení imigrantů na celkovém obyvatelstvu nedosahoval podle posledního sčítání lidu v roce 1999 ani 2 %. Naopak největší zastoupení imigrantů je v metropolitním regionu Île-de-France. Procentuální podíl přistěhovalců v regionu Île-de-France na celkovém počtu obyvatel se v roce 1999 pohyboval v průměru okolo 15 %. Ovšem v některých obcích se setkáme i s tím, že počet imigrantů na celkové populaci překračuje hranici 20 % (viz níže obr. 42). V pařížském regionu se dnes nachází okolo 37 % všech imigrantů z celé Francie (Seidlová, 2009).

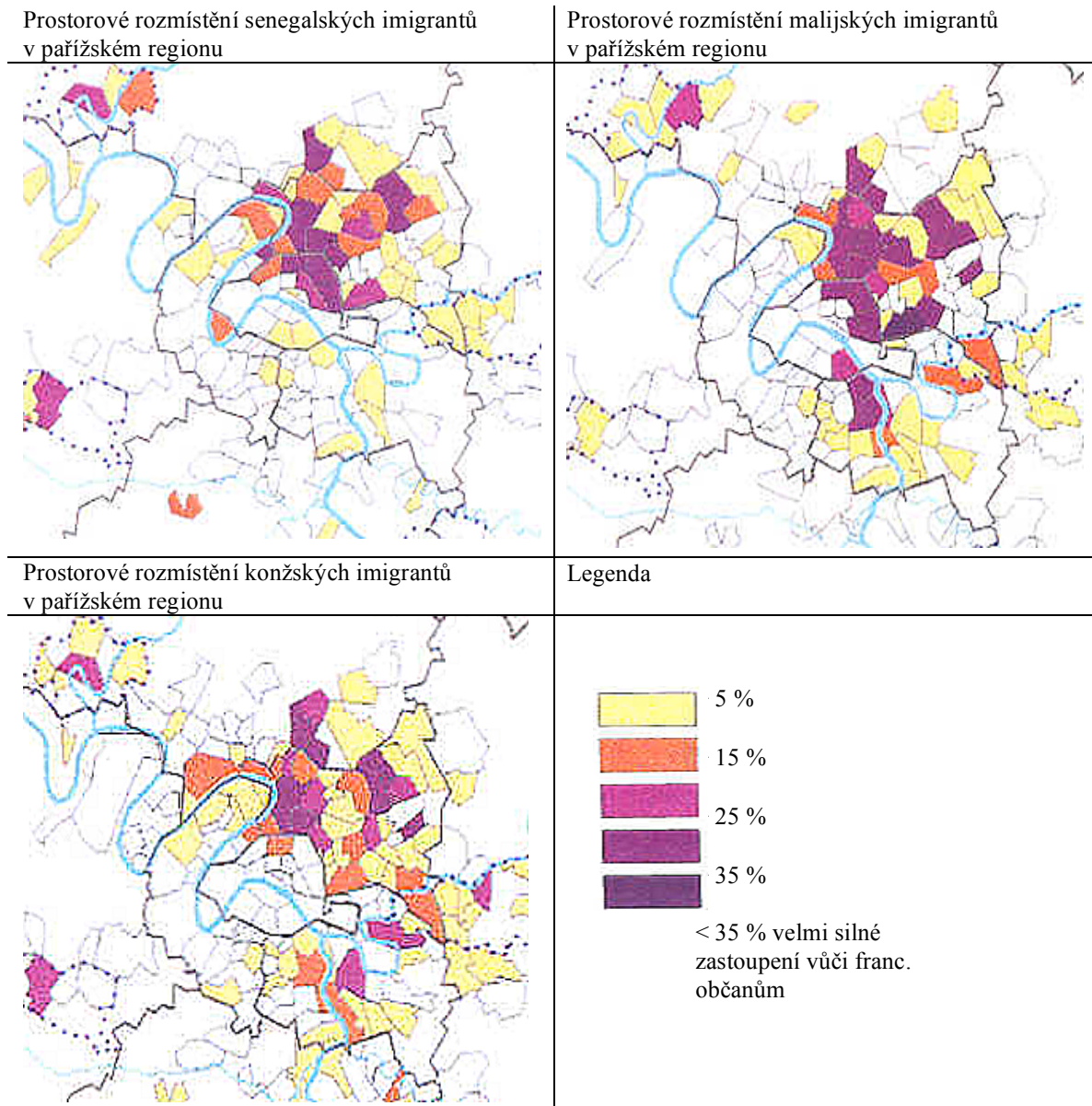
Obr. 42 - Podíl imigrantů na celkovém počtu obyvatel obcí v metropolitním regionu Île-de-France v roce 1999

Zdroj: Portas, 2004, s. 4

I přes úřední zákaz pokládat otázky s vazbou na etnický původ nebo náboženství přistěhovalců lze ze sčítání lidu extrahovat některé zajímavé údaje. Zvláště jednotlivé pařížské arrondissementy navzdory oficiálnímu nařízení statistikami imigrantů podle etnického původu disponují, ale nezveřejňují je. Etnické statistiky jsou pařížskými obcemi pravidelně zpracovávány zejména z důvodu jejich dalšího využití pro utváření lokálních integračních politik.

Obr. 43 - Podíl nejpočetnějších skupin imigrantů subsaharského původu na celkovém počtu francouzských občanů (od narození) pobývajících v jednotlivých obcích metropolitního regionu Île-de-France v roce 1999

Zdroj: INSEE, sčítání lidu, 1999

Pozn.: Započítány byly obce, které měly více než 20 občanů příslušné národnosti. Hodnoty v tabulce jsou přibližné.

Největší zastoupení imigrantů je patrné na levém břehu Seiny, především v 18. – 20. arrondissementu a v departementu Seine-St-Denis. V těchto částech metropolitního regionu Île-de-France se nachází vysoké zastoupení imigrantů původem ze severoafrických států, Turecka a subsaharské Afriky. Nejpočetnější skupiny subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících v metropolitním regionu jsou znázorněny na obr. č. 43 (viz výše). Jedná se o lokality, kde je výše ročního příjmu vůbec nejmenší z celého metropolitního regionu (průměrný roční příjem se zde pohybuje okolo 16 000 Eur a méně)¹⁹². Přibližně 40 % obyvatel 18., 19. a 20. arrondissementu žije pod hranicí chudoby (INSEE, 1999).

¹⁹² Zdroj: Wikipedia. [cit. 2009-03-15]. Dostupný z WWW:

Poslední oficiální sčítání lidu, provedené v roce 1999, ukázalo, že imigranti mají obecně tendenci bydlet ve vícepodlažních budovách nižšího standardu než je tomu u většinové populace. Nicméně mezi jednotlivými přistěhovaleckými skupinami se mohou vyskytnout značné rozdíly. Imigranti původem ze západoevropských států (jako Itálie, Německo a Švýcarsko) vykazují oproti přistěhovalcům z neevropských a rozvojových zemí obvykle vyšší životní standard, promítající se následně i do vyšší kvality bydlení. Naopak imigranti z bývalých subsaharských kolonií se často spokojují s nižší kvalitou bydlení, kdy počet nájemníků na m² překračuje obecný standard. Na počátku nového tisíciletí žila většina subsaharských imigrantů (78,2 %) ve vícepodlažních budovách o nízkých nájmech – ve Francii známých pod zkratkou HLM, tj. Habitation à loyer modéré (INSEE, 1999). Afričtí imigranti rovněž mnohem častěji, než francouzští občané využívají k trvalému bydlení i bývalé ubytovny pro zahraniční pracovníky, které vznikly v 50. a 60. letech minulého století. Podobných ubytoven, které zpočátku sloužily výhradně pro svobodné ekonomické migranty, se ve Francii nachází celkem 55, z toho 20 přímo v Paříži (Daouda-Kouadio, 2008). Ubytovny byly původně určeny pro imigranty ze severoafrických států, kteří přijížděli do Francie za prací, ovšem od vyhlášení samostatnosti Alžírsko v roce 1962 (a následně dalších států) se národnostní složení obyvatel ubytoven začalo rychle měnit. Přibýlo zahraničních pracovníků původem ze subsaharské Afriky, kteří v roce 2006 představovali cca 20 % všech rezidentů (Daouda-Kouadio, 2008). Počet rezidentů ze severoafrických států Maghreb, kterým byly ubytovny nejprve určeny, přitom klesl na polovinu. Naprostou většinu rezidentů, přibližující se k hranici 100 %, tvoří muži. Současná stárnoucí populace ubytoven, kdy téměř 30 % rezidentů tvoří osoby důchodového věku, poukazuje na nutnost zajistit klientům nové služby, které by odpovídaly jejich aktuálním potřebám a současně i požadavkům okolní společnosti (Daouda-Kouadio, 2008).

4. 2. 1 Případová studie 19. arrondissementu Paříže – Ilustrace lokální dynamiky

Počet cizinců neevropského původu a rozdílné úrovně jejich socioekonomické situace v hostitelské společnosti se významnou měrou podílí na utváření lokálních integračních politik. Radnice pařížských arrondissementů své integrační aktivity obvykle zakládají na praktických zkušenostech multikulturního soužití a mnohdy neváhají při implementaci konkrétních programů sáhnout i k inovativním metodám, které by mohly napomoci posílit sociální soudržnost mezi odlišnými komunitami. Takovým příkladem může být 19. pařížský arrondissement, kde svůj druhý domov našlo přibližně 20 – 25 % imigrantů neevropského původu z celé Paříže.

V dubnu roku 2002 byl v 19. pařížském arrondissementu jako reakce na neustále se zvyšující se počet imigrantů z rozvojových zemí zřízen poradní orgán přistěhovalců z mimoevropských států tzv. CRENC (Conseil des résidents non-communautaires). S poradním orgánem CRENC představitelé místní samosprávy konzultují všechny zásadní socioekonomické otázky, jež se bezprostředně týkají společného interkulturního soužití. Poradní orgán CRENC ovšem nedisponuje žádnými rozhodujícími pravomocemi, radním 19. pařížského

arrondissementu pouze nabízí svůj úhel pohledu na projednávanou problematiku. Činnost poradního orgánu je z institucionálního pohledu garantována voleným politickým reprezentantem 19. pařížského arrondissementu pro správu agendy CRENC, vybraným v komunálních volbách. Zvolený reprezentant pro řízení agendy CRENC tak představuje jistou politickou záštitu samotné existence poradního orgánu. Ostatní členy poradního orgánu vybírá speciálně utvořená čtyřčlenná komise, která je složena ze zástupců místní samosprávy a představitelů neziskových organizací pracujících s imigranty. Jednotliví členové poradního orgánu jsou jmenováni na tři roky, tj. celkem 2x v průběhu jednoho volebního období¹⁹³. Jmenovány přitom mohou být pouze osoby neevropského původu, které doposud neobdržely francouzské občanství. Procentuální zastoupení jednotlivých přistěhovaleckých skupin v poradním orgánu v podstatě kopíruje národnostní složení obyvatelstva 19. pařížského arrondissementu (tzn. 46 % poradního orgánu je tvořeno imigranty ze subsaharské Afriky, neboť v 19. pařížském arrondissementu je cca 46 % obyvatel původem ze subsaharské Afriky). V rámci 36 členného orgánu zaujímají subsaharští Afričané 17 postů (Djiky, 2008). Bezprostředně po jmenování všech členů poradního orgánu se nově jmenovaní reprezentanti domlouvají na konkrétním plánu aktivit – tzv. cestovní mapě („feuille de route“) pro následující tříleté období. Největší pozornost si obvykle zasluhují aktivity podporující společné interkulturní soužití, integraci na místním trhu práce a vzdělávání. V plánu aktivit je taktéž specifikováno přesné rozdělení úkolů mezi jednotlivé členy poradního sboru CRENC (Djiky, 2008). V čele poradního orgánu stojí generální ředitel, který pravidelně svolává a řídí jeho schůzky (zpravidla podle potřeby, avšak nejméně jednou za tři měsíce) a dále – v těsné spolupráci s voleným politickým reprezentantem pro správu agendy CRENC – na konci každého tříletého působení poradního orgánu zpracovává hodnotící zprávu, identifikující dosažený pokrok v oblasti socioekonomické integrace neevropských imigrantů v 19. pařížském arrondissementu (Djiky, 2008). Na základě těchto zjištění je následně modifikována strategie fungování poradního orgánu pro další tříleté období, která se v praxi projevuje obměnami programové náplně plánovaných aktivit. Zpracovaná hodnotící zpráva nicméně zůstává interním politickým dokumentem, který není dáván k dispozici veřejnosti. Samotná existence poradního orgánu přistěhovalců z mimoevropských států (CRENC) vychází z politické strategie pařížské radnice (tj. období našeho magistrátu hlavního města Prahy) na podporu sociální soudržnosti („convivialité sociale“) a vzájemných interkulturních interakcí („mixité“), jejíž správa je na základě principu subsidiarity postoupena jednotlivým arrondissementům. Respekt poradního orgánu CRENC je tedy v prvé řadě garantován všeobecným politickým konsensem pařížské radnice a nejedná se pouze o projev zájmu občanské společnosti o správu věcí veřejných.

Radnice 19. pařížského arrondissementu je otevřená spolupráci s neziskovými organizacemi a sdruženími cizinců, kterým mnohdy svěřuje praktickou implementaci vybrané agendy související s podporou socioekonomické integrace neevropských imigrantů. Sdružení cizinců jsou dle názoru Pierra Djikyho, francouzského občana kamerunského původu a nynějšího prezidenta Sociokulturního centra 19. pařížského arrondissementu, neopomenutelným nástrojem integračního procesu imigrantů, jakož i významným prostředkem pro podporu sociální soudržnosti mezi odlišnými komunitami (Djiky, 2008). „*Lidé odlišného*

¹⁹³ Komunální volby probíhají ve Francii 1x za 6 let.

kulturního původu by měli mít přirozenou snahu naučit se spolu komunikovat na základě objektivních znalostí a praktických zkušeností a neměli by svou nevědomost uspokojovat zkreslenými stereotypy“, prohlásil Djiky při inauguraci Sociokulturního centra v roce 2002 (Djiky, 2007). Mezi nejčastější aktivity realizované prostřednictvím sdružení cizinců patří implementace projektů posilujících vzájemný respekt a interkulturní porozumění, jež si kladou za cíl uchování sociálního smíru v kulturně diversifikované společnosti a také služby poskytované imigrantům v průběhu jejich integračního procesu. „Případné znevážení důležitosti služeb nabízených sdruženími cizinců může vyprovokovat bouře nepokojů tak, jak jsme toho byli svědky na pařížských předměstích na podzim roku 2005 a v menší míře i v roce 2007“ (Djiky, 2008). Djiky se domnívá, že za opakovanými nepokoji v problematických zónách francouzského metropolitního regionu (v tzv. zones difficiles), stála z velké části právě ignorace potřebnosti sdružení cizinců ze strany tamních radnic (Djiky, 2008). „Dlouhodobé přehlížení potřeb cizinců, jejichž uspokojení je nezbytné pro úspěšnou integraci do společnosti, se jednoho dne nutně projeví nerespektováním obecně přijatých pravidel hostitelské společnosti ze strany imigrantů. Touto cestou přistěhovalci vyjadřují všeobecné zklamání nad nedostatečnou vynutitelností jejich základních práv, znemožňující jim podílet se v odpovídající míře na vytváření společné budoucnosti s představiteli většinové společnosti“ (Djiky, 2008). K založení sdružení cizinců ve Francii obvykle stačí, když organizace má jasný cíl a statut a její členové si ze svých řad zvolí předsedu představenstva, prezidenta/ředitele asociace a účetního. Samotnou žádost o vznik sdružení cizinců schvaluje místní policejní prezidium, spadající pod francouzské Ministerstvo vnitra.

Dalším významným počinem radnice 19. pařížského arrondissementu v oblasti podpory tolerance vůči společenské rozmanitosti bylo kromě zřízení poradního orgánu CRENC vytvoření postu *poradce pro otázky diverzity* (Conseiller délégué chargé de la diversité). Jde o ojedinělý počín radnice 19. arrondissementu, který v Paříži nemá obdoby. Post poradce pro otázky diverzity je od roku 2008 obsazován oficiálně zvoleným politickým reprezentantem. V květnu roku 2008 byla vůbec poprvé agenda na podporu diverzity svěřena francouzskému občanovi malijského původu, Adamu Daudovi-Kouadiovi. Bezprostředně po svém zvolení se nový poradce pro otázky diverzity pustil do sestavování týmu spolupracovníků, se kterými začal zpracovávat plán strategických cílů (střednědobého a dlouhodobého charakteru), zaměřených na posilování integrace sociálně znevýhodněných osob 19. pařížského arrondissementu. Konkrétní aktivity se zakládají na principu solidarity se všemi společensky vyloučenými osobami (Daouda-Kouadio, 2008). Daouda-Kouadio se tedy nemá v úmyslu soustřeďovat na odstraňování znevýhodnění specifických sociálních skupin, které by se mohly jevit jako více potřebné, ale hodlá své úsilí investovat v rámci šestiletého volebního mandátu rovnoměrně do aktivit na integraci všech socioekonomicky vyloučených osob, tj. dětí cizinců, mladistvých a dospělých přistěhovalců, jakož i představitelů dalších národnostních menšin (Daouda-Kouadio, 2008).

Mnohé problémy, související s interkulturním soužitím rozdílných komunit v 19. pařížském arrondissementu, které se radnice snaží řešit v rámci svých integračních strategií, vyvolává i skutečnost, že vybrané přistěhovalecké skupiny mají tendenci se koncentrovat v některých městských čtvrtích či vícepodlažních domech. Podle Daouda-Kouadia, který před

svým svolením na post poradce pro otázky diverzity působil jako ředitel ubytovny pro zahraniční migranty z afrického kontinentu v 19. arrondissementu. Domnívá se, že francouzská vláda udělala chybu, když v 50. – 80. letech tehdy nově postavené ubytovny přidělovala zahraničním pracovníkům podle národnostního principu (Daouda-Kouadio, 2008), neboť tak residenty nepřímou odkázala ke komunitnímu životu, pro který interakce s okolním prostředím nejsou nezbytným předpokladem pro integraci do hostitelské společnosti. Podle výpovědi šesti oslovených subsaharských imigrantů pocházejících z Mali, Senegalu a Mauretánie, kteří již po řadu let bydlí v jedné takové ubytovně v 19. pařížském arrondissementu, se zdejší rezidenti snaží udržovat africké zvyky¹⁹⁴. Připravují si klasické africké pokrmy, které jedí obvykle rukama, oslavují národní svátky, potrpí si na tradičním způsobu oblékání nebo dodržují nejrůznější náboženské rituály (viz níže obr. 44). V přízemí ubytovny pro zahraniční pracovníky v 19. pařížském arrondissementu si rezidenti muslimského vyznání za tichého souhlasu francouzské „laické“ společnosti dokonce postavili mešitu. „*Naše ubytovna je jako malá Afrika, cítíme se tady jako doma. Jakmile ovšem vyjdeme ven, přizpůsobujeme se okolní společnosti*“, říká rezident malijského původu, který v ubytovně Adoma žije už 15 let. „*Mezilidská solidarita tady nezná mezí. V případě, že si někdo potřebuje něco neodkladně zařídit v době, kdy by měl plnit své pracovní povinnosti, najde se vždy nějaký kamarád či příbuzný, který práci vykoná za něj*“, dodává malijský imigrant. Letitý pobyt v ubytovně se často odráží i v nabídce služeb a zboží ze země původu nacházejících se v bezprostředním okolí ubytovny. Ovlivnění negativními stereotypy z médií rezidenti ubytoven pro zahraniční pracovníky poté mnohdy svorně přijímají myšlenku, že jsou „*jini*“ a podle těchto – v jistém smyslu vnucených očekávání majority – někdy jednají.

Obr. 44 - Komunitní život v ubytovně ADOMA, určené pro zahraniční pracovníky původem z Afriky

Foto: Andrea Gerstnerová

Pozn.: fotografie byly pořízeny v 19. pařížském arrondissementu dne 26. září 2007.

Politika zvyšování kvality bydlení proto nebude dle názoru Daouda-Kouadia nikdy skutečně účinná, pokud nebude zároveň podporovat rozvíjení vztahů mezi různými komunitami (Daouda-Kouadio, 2008). V bývalých ubytovnách pro zahraniční pracovníky nachází i nadále trvalé bydliště celá řada imigrantů subsaharského původu, a to především díky „*zdeděnému*“

¹⁹⁴ Kvalitativní rozhovory se subsaharskými imigranty pobývajících v ubytovně pro zahraniční pracovníky 19. pařížského arrondissementu proběhly dne 26. 9. 2008.

dekrety, stvrzujícímu nárok na pokoj, který koluje z generace na generaci. Z praktického hlediska to znamená, že pokud má jedinec zájem se z ubytovny odstěhovat, předá dekret, který byl původně přidělen zahraničním pracovníkům v 50. – 80. letech, dalším členům rodiny, aby tak neztratili možnost levného ubytování v Paříži. Ačkoli stát dbá na to, aby každý rezident disponoval samostatným pokojem, není výjimkou, že na pokoji o rozměrech 9 m² pobývají často až 3 osoby ze stejné komunity¹⁹⁵. Většina obyvatel ubytovny v 19. pařížském arrondissementu pracuje jako pomocná síla na stavbách nebo v uklízacích službách. Oslovení rezidenti subsaharského původu se svěřili s tím, že v pravidelných intervalech zasílají rodině do země původu část svého měsíčního platu, aby tak zabezpečili základní chod jejich domácností¹⁹⁶. Nejčastějším způsobem je zasílání peněz po kamarádech a příbuzných, odjíždějících na návštěvu příbuzných do Afriky. Při jejich návratu z Afriky s sebou obvykle přivážejí tradiční komodity, které mohou být v Paříži hůře (fyzicky či finančně) dostupné.

Obr. 45 - Obchodování s africkým zbožím v Paříži

Foto: Andrea Gerstnerová

Pozn.: fotografie byly pořízeny v 19 a 20. pařížském arrondissementu dne 20. září 2008.

Subsaharští migranti jen zřídka využívají pro zaslání remitencí služeb banky Western Union, která si ponechává až 14 % z příslušného finančního obnosu. Tím jak se síť afrických imigrantů rozrůstá a mnohé rodiny mají své příbuzné v několika státech (rozvinutého i rozvojového světa) najednou, posílají někteří ekonomičtí migranti z bohatých evropských států finanční prostředky i na konta svých příbuzných v chudších zemích (např. v Číně), kde jsou peníze po započtení kladných bankovních úroků ještě více zhodnoceny. Dostane-li se rodina v zemi původu do neočekávané finanční tísně, domlouvají rezidenti předání příslušné sumy peněz s nějakým majetným známým, žijícím v rodné lokalitě. Ten obvykle rodině náklady vzniklé na zajištění akutních záležitostí pokryje z vlastních prostředků a subsaharský imigrant, usazený v Paříži, se věřiteli ústně zaváže, že dluh splatí v nejbližší možné době. Subsaharští

¹⁹⁵ Pařížské ubytovny jsou spravovány soukromou firmou ADOMA (dříve Sonacotra), jejíž náplň činnosti určuje stát (konkrétně Ministerstvo sociálních věcí, Ministerstvo bydlení, Ministerstvo financí a Ministerstvo vnitra). Základním cílem ADOMA je poskytnout slušné ubytování, odpovídající základním standardům, potřebným občanům. Svou pestrou škálou doprovodných služeb se snaží napomoci sociální integraci nejen ekonomických migrantů, ale i osob bez přístřeší či uznanych žadatelů o azyl.

¹⁹⁶ Přibližně 30 % zahraničních pracovníků, pobývajících ve Francii pravidelně posílá do své rodné země remitence. Tento poměr se ještě navyšuje u pracovníků, kteří mají v zahraničí své zákonné partnery, a dosahuje 92 %. V roce 2003 se celková suma zaslanych remitencí, které byly úředně zaznamenány, přibližovala třem miliardám eur (Centre d'analyse stratégique, 2006, s. 76).

rezidenti pařížské ubytovny 19. arrondissementu dále poznamenali, že jsou v kontaktu se svou rodinou téměř denně. Obvykle využívají nových tarifů francouzského Telecomu a volají z domácí pevné linky. Klasická veřejná telefonní centra navštěvují imigranti mnohem méně než v minulosti. Je pro ně pohodlnější koupit si kartu francouzského Telecomu v nominální hodnotě například 7,50 Eur, opatřenou kódem, který telefonující zadává před vlastní číselnou volbu. Dle zkušeností místních rezidentů jedna karta obvykle vystačí až na 45 minut hovoru (viz obr. 46).

Obr. 46 - Spojení s Afrikou, ubytovna ADOMA, 19. arrondissement v Paříži

Foto: Andrea Gerstnerová

Pozn.: fotografie byly pořízeny v 19 pařížském arrondissementu dne 26. září 2007.

Následující tabulka č. 27 analyzuje aktivity 19. pařížského arrondissementu podle jednotlivých parametrů integrace Alexanderova interkulturního města (viz podkapitola č. 2.3 „Popis užití metodologie, metody“). Výčet aktivit radnice 19. pařížského arrondissementu je v tabulce rozšířen o komentáře představitelů subsaharské diaspory pojednávajících o faktické účinnosti používaných nástrojů integračních politik. Základem pro sepsání aktivit radnice pro každý ze sedmi parametrů integrace se staly semi-strukturované rozhovory s městskými úředníky: s vedoucím projektu pro podporu multikulturního života v 19. pařížském arrondissementu Pierrem Djikym, vedoucím projektu politiky města Sebastienem Arvisem a poradcem pro otázky diverzity 19. arrondissementu Adamou Daudou-Kouadiem. O zpětnou vazbu z pohledu účinnosti implementovaných programů se postarali oslovení imigranti subsaharského původu dlouhodobě pobývající v 19. pařížském arrondissementu.

Tab. 27 - Analýza parametrů integrace v 19. pařížském arrondissementu

Parametry integrace	Aktivity místní správy	Pohled subsaharských imigrantů
Finanční a logistická podpora existence sdružení cizinců	Radnice 19. pařížského arrondissementu každoročně finančně přispívá na realizaci projektů nevládních organizací, sdružení cizinců či speciálních orgánů vytvořených radnicí (např. Sociokulturního centra), jejichž obsahová náplň odpovídá strategii pařížské radnice na podporu sociální soudržnosti („convivialité sociale“) a interkulturních interakcí („mixité“).	<i>Zastáváním filozofie pařížské radnice, pojímající všechny kultury za rovnocenné (tzn. není možné podporovat některou kulturu na úkor kultury jiné), mohou být v 19. arrondissementu přehlíženy specifické potřeby některých přistěhovaleckých skupin.</i>

Parametry integrace	Aktivity místní správy	Pohled subsaharských imigrantů
Finanční a logistická podpora existence sdružení cizinců (pokr.)	<p>Šanci na úspěch mají výhradně projekty, které usilují o podporu interakcí mezi představiteli jednotlivých kultur a nikoli ty projekty, jež by posilovaly postavení pouze vybrané přistěhovalecké komunity.</p> <p>Činnost neziskových organizací se sídlem v 19. pařížském arrondissementu může být finančně podporována také samotnou pařížskou radnicí (tj. magistrátem) v rámci integrační strategie města Paříže („Politique de la Ville de Paris“) nebo z fondu sociálních dávek (CAF – Caisse d’Allocation Familiale de Paris), z prostředků regionu Île-de-France a v neposlední řadě pařížským policejním prezidiem (Préfecture de Paris).</p>	<p><i>Zanedbávání specifických potřeb některých přistěhovaleckých skupin nebo významu aktivit sdružení cizinců pro úspěšnou integraci imigrantů do hostitelské společnosti (zejména pokud jde o imigranty subsaharského původu), může mít negativní dopad na soužití představitelů většinové a menšinové společnosti v lokalitě.</i></p>
Podpora uznávání migrantovi odborné kvalifikace a jeho přístupu ke vzdělání	<p>Radnice 19. pařížského arrondissementu finančně přispívá neziskovým organizacím na realizaci kurzů gramotnosti pro analfabety, jakož i na kurzy pro zlepšování profesní kvalifikace (např. kurzů počítačové gramotnosti).</p> <p>Pozornost radnice 19. arrondissementu je věnována i potřebným dětem školou povinným, pocházejícím z nejrůznějších sociálních vrstev a přistěhovaleckých komunit, pro které prostřednictvím Sociokulturního centra zajišťuje doučování. V praxi to znamená, že místní základní školy zasílají např. Sociokulturnímu centru vhodné adepty na doučování a Sociokulturní centrum ve spolupráci s dobrovolníky, požadované doučování zrealizuje.</p> <p>Vzhledem k tomu, že jazyková příprava imigrantů spadá do kompetencí místně příslušné radnice, představitelé 19. pařížského arrondissementu se ve spolupráci s přítomnými školami podílejí také na realizaci kurzů francouzského jazyka pro děti cizinců hodlajících nastoupit do základní školy. Tato jazyková příprava trvá obvykle 3 měsíce a po jejím absolvování jsou děti cizinců přijaty do standardní třídy.</p>	<p><i>Na francouzském trhu práce je pro vysoce kvalifikované subsaharské imigranty největším problémem diskriminace, která jim do velké míry znemožňuje nalezení adekvátního zaměstnání, odpovídajícího jejich odborné kvalifikaci.</i></p> <p><i>Neuznávání vysokoškolských diplomů migrantů z bývalých francouzských kolonií nebylo donedávna příliš velkým problémem, nicméně v posledních letech se počet zamítnutých požadavků na uznání kvalifikace zvyšuje. Vysokoškolským vzděláním přitom disponuje 28 % subsaharských imigrantů, což je v procentuálním vyjádření mnohem více než mají italská, portugalská nebo turečtí migranti, u kterých se podíl vysokoškoláků pohybuje pod hranicí 7 % (INSEE, 1999).</i></p> <p><i>Zvládnutí spisovného francouzského jazyka (v jeho psané a mluvené formě) je problémem především pro migranty, kteří nedisponují ani základním vzděláním (obvykle se jedná o uprchlíky nebo migranty, kteří pro příjezd do Francie využili institutu sjednocení rodiny).</i></p>

Parametry integrace	Aktivity místní správy	Pohled subsaharských imigrantů
<p>Podpora smíšeného/multikulturního bydlení</p>	<p>Radnice 19. arrondissementu se v rámci strategie pařížské politiky na podporu sociální soudržnosti („convivialité sociale“) a interkulturních interakcí („mixité“) aktivně podílí (logisticky i finančně) na realizaci nejrůznějších interkulturních aktivit a společenských událostí, posilujících sociální soudržnost v lokalitě.</p> <p>Podmínkou poskytnutí podpory radnice 19. arrondissementu je to, aby nabízené formy interkulturních aktivit byly přístupné všem komunitám žijícím v 19. arrondissementu.</p> <p>Přípravy jakýchkoli interkulturních kurzů a slavností 19. arrondissementu (tzv. fêtes de quartier) vždy probíhají v těsné spolupráci se zástupci přistěhovaleckých skupin. Subsaharští imigranti jsou přitom nejaktivnější v přípravě a koordinaci společenských her, podporujících interkulturní kontakt, a zároveň bývají často členy koordinačního týmu zajišťujícího kurzy tance, vaření a líčení.</p>	<p><i>Navzdory pravidelně pořádaným veřejným interkulturním aktivitám na podporu sociální soudržnosti odlišných komunit usazených v 19. arrondissementu se více méně jedná o ojedinělé aktivity a po zbytek roku si vybrané přistěhovalecké skupiny pěstují vlastní tradice v rámci své komunity.</i></p> <p><i>Doposud se nepodařilo upravit bytovou politiku tak, aby imigranti neměli tendenci si hledat trvalé bydliště v rozlehlých bytových komplexech vybudovaných francouzskou vládou v 50. – 60. letech pro zahraniční pracovníky z rozvojových zemí. V současnosti se v těchto bytových komplexech koncentrují spolu s první i další generace imigrantů, čímž oblivňují demografické charakteristiky vybraných čtvrtí 19. arrondissementu a promítají se i do vizuální podoby okolního prostředí (např. výstavbou etnických obchodů a zprostředkováváním tradičních služeb).</i></p>
<p>Existence a efektivnost vynucování anti-diskriminačních zákonů</p>	<p>Radnice 19. pařížského arrondissementu se snaží preventivně působit proti nejrůznějším formám diskriminace zástupců přistěhovaleckých komunit implementací programů na podporu sociální soudržnosti („convivialité sociale“) a interkulturní interakce („mixité“), tvořících součást strategie města Paříže.</p> <p>Záležitosti související s prevencí diskriminace společensky vyloučených osob a podporou jejich socioekonomické integrace do společnosti má ve své kompetenci rovněž poradce pro otázky diverzity (Conseiller délégué chargé de la diversité) působící na radnici 19. arrondissementu, který je v komunálních volbách volený na 6 let.</p>	<p><i>Diskriminační praktiky zůstávají nejzávažnějším problémem pro úspěšnou integraci kvalifikovaných subsaharských imigrantů do francouzské společnosti.</i></p> <p><i>Přežívající stereotypy většinové společnosti a tzv. xenoskepticismus (nedůvěra a podceňování přistěhovaleckých skupin ze strany většinové populace, podle kterých přistěhovalecké skupiny nemají dostatečné kapacity vykonat shodnou práci jako příslušníci majority) stojí v pozadí hlasitých nepokojů přistěhovalců v některých částech metropolitního regionu Île-de-France.</i></p>

Parametry integrace	Aktivity místní správy	Pohled subsaharských imigrantů
Zapojení města do řešení interetnických konfliktů a jejich prevence	<p>Radnice 19. pařížského arrondissementu vytvořila v roce 2008 post poradce pro otázky diverzity, který se během svého šestiletého volebního mandátu stará o finanční a logistickou podporu aktivit zaměřených na socioekonomické začleňování všech společensky vyloučeným osob, čímž působí preventivně proti vyhrocení nejrůznějších interetnických konfliktů.</p> <p>Preventivní funkci mají i pravidelně pořádané interkulturní slavnosti 19. pařížského arrondissementu (tzv. fêtes de quartier), v rámci kterých je posilována mezikomunitní solidarita a sounáležitost.</p>	<p><i>Za opakovanými nepokoji v problematických zónách (tzv. zones difficiles) francouzského metropolitního regionu stojí do jisté míry podceňování významu sdružení cizinců pro úspěšnou integraci imigrantů do společnosti.</i></p>
Účast dlouhodobě usazených cizinců na rozhodovacích procesech místní samosprávy	<p>Radnice 19. pařížského arrondissementu zřídila poradní orgán pro přistěhovalce z mimoevropských států tzv. CRENC (Conseil des résidents non-communautaires), v němž jsou paritně zastoupeny nejčetnější přistěhovalcké komunity žijící v lokalitě na základě dlouhodobého či trvalého pobytu. Přistěhovalcké komunity se tak mohou prostřednictvím svých zástupců v poradním orgánu CRENC nepřímou podílet na řešení zásadních socioekonomických otázek, souvisejících se společným soužitím odlišných kulturních komunit.</p> <p>Přistěhovalcké komunity sdružené v nejrůznějších neziskových organizacích, jsou taktéž zvány ke spolupráci na tvorbě strategických cílů šestiletého volebního období poradce pro otázky diverzity.</p>	<p><i>V poradním orgánu CRENC nejsou zahrnuty všechny komunity žijící v lokalitě, ale pouze ty nejpočetnější mimoevropské komunity. Mohou být proto relativně snadno opomenuty mnohdy vážnější problémy těch mimoevropských přistěhovalckých skupin, které mají v 19. pařížském arrondissementu nižší poměrné zastoupení.</i></p> <p><i>Poradní orgán CRENC má pouze konzultativní charakter, a tudíž jeho doporučení nejsou pro konečný verdikt radnice 19. arrondissementu zcela rozhodující.</i></p>
Zavedení nástrojů nadnárodní spolupráce a propojenost lokální integrační politiky s politikou rozvojem	<p>Rozvojová politika pařížské radnice se po vzoru francouzské rozvojové politiky (tzv. politiky codeveloppement) snaží o odstraňování bariér pro zasilání remitencí ekonomicky aktivních imigrantů; dále podporuje zakládání podílových fondů, prostřednictvím kterých by měly být uspořené prostředky co nejefektivněji využity v zemi původu imigrantů.</p>	<p><i>Celkový rozpočet určený na implementaci cílů pařížské rozvojové politiky je velmi omezený, což neumožňuje sdružením cizinců v zemi původu zrealizovat významnější projekty vyžadující expertní znalosti. Realizované projekty tak zůstávají v rovině nepříliš koordinovaných aktivit jednoduššího charakteru.</i></p>

Parametry integrace	Aktivity místní správy	Pohled subsaharských imigrantů
Zavedení nástrojů nadnárodní spolupráce a propojenost lokální integrační politiky s politikou rozvoje (pokr.)	Pařížská radnice v rámci své strategie rozvojové politiky distribuuje finanční prostředky sdružením cizinců, které hodlají v zemi původu zrealizovat nejrůznější rozvojové projekty (např. výstavbu škol, zdravotnických zařízení, elektrifikaci vesnice, hloubení studní atd.). Pro zdárnou implementaci rozvojových projektů je přitom nezbytné navázat spolupráci s lokální správou příslušné africké obce za asistence představitelů africké diaspory žijících v Paříži.	<i>Spolupráce se zeměmi původu do jisté míry pomáhá eliminovat nelegální migraci a podporuje migraci legální, a proto by se měly o to intenzivněji posilovat mezikontinentální vazby pracovníků nejrůznějších odvětví.</i>

Zdroj: Vlastní šetření, 21. – 27. 9. 2007 a 16. – 21. 9. 2008

4. 2. 2 Životní příběh subsaharského migranta dlouhodobě pobývajícího v Paříži

Vyprávění o malijském imigrantovi Konté Serintovi, který v Paříži žije již téměř 30 let.

Pan Konté Serinte je Francouz malijského původu, jehož osud v roce 1980 zavál na evropský kontinent. Konté Serinte dnes se svou osmičlennou rodinou bydlí v 19. pařížském arrondissementu a na živobytí si vydělává jako zaměstnanec v uklízacích službách. Značnou část svého volného času ovšem věnuje přípravě a následnému řízení projektů, jejichž cílem je zajištění důstojných životních podmínek afrických imigrantů, usazených v Paříži, jakož i zvýšení životní úrovně obyvatel jeho rodné malijské vesnice Tinkare.

Jeho příběh začíná velmi prostě. Po příjezdu do Paříže bydlela jeho rodina v naprosto nevyhovujících podmínkách – v tzv. squatu, kde se na malém prostoru tísnilo hned několik rodin najednou. Vzhledem k početnosti své rodiny a ke snaze zajistit pro své děti co nejlepší podmínky pro získání kvalitního vzdělání, se Konté Serinte rozhodl na počátku 90. let založit sdružení nazvané Nájemní smlouva a klíče (Bail et Clés), které bojovalo za to, aby bylo jeho rodině a dalším 237 francouzským rodinám malijského původu (tj. 1 424 osobám) bylo poskytnuto důstojné bydlení. Sdružení pracuje do dnešního dne na bázi odborů a je připravené domoci se nápravy nevyhovující situace pořádáním demonstrací. V roce 1992 dávaly rodiny malijského původu veřejnosti zřetelně najevo své znepokojení nocováním ve stanech na náměstí Château de Vincennes (situovaném ve 12. pařížském arrondissementu). Iniciativa pana Serinteho přinesla vytoužené ovoce. Do dvou a půl roku od pořádání demonstrací dostaly všechny dotčené rodiny nové bydlení, které již splňovalo základní požadavky na důstojný život. Serinte se se svou rodinou přestěhoval do prostorného bytu na sídlišť v 19. pařížském arrondissementu. Ačkoli bylo Serinteho sdružení Nájemní smlouva a klíče vytvořeno zejména z důvodu nutnosti řešit znepokojivou bytovou situaci rodin malijských imigrantů na počátku 90. let, i dnes se na něj mohou imigranti subsaharského původu obrátit se svými problémy bezprostředně spjatými s ubytováním. Podle Serinteho patří problémy s bydlením do jedné ze tří kategorií problémů,

kteří imigranty tíží vůbec nejčastěji. Zbývajícími dvěma kategoriemi jsou problémy se zajištěním dokladů a problémy s hledáním zaměstnání.

Konté Serinte se stará nejenom o zajištění slušnějších životních podmínek svých krajanů žijících v Paříži, ale také se snaží o vylepšení životního standardu občanů své rodné vesnice Tinkare čítající 5 600 obyvatel. V roce 1990 založil v Paříži Organizaci pro hydraulický rozvoj Tinkare (O. D. H. T. – Organisation pour le Développement Hydraulique de Tinkare), která v průběhu uplynulého desetiletí finančně zajistila realizaci celkem šesti významných rozvojových projektů. Organizace má celkem 800 členů a tvoří ji výlučně imigranti malijského původu pocházející z vesnice Tinkare, kteří v současné době žijí a pracují v Paříži. Organizace vybírá od svých členů finanční prostředky na přípravu a realizaci projektů socioekonomického rozvoje jejich rodné vesnice. Bez aktivního zapojení obecního úřadu v Tinkare by ovšem uskutečnění rozvojových plánů organizace nebylo vůbec možné. Malijská vesnice Tinkare se ovšem ochotně podílela na realizaci každého rozvojového projektu.

Od počátku 90. let minulého století Serinteho Organizace pro hydraulický rozvoj Tinkare postavila základní školu, měšitu, lékařský dům, dětské hřiště, dále se zasadila o vyvrtání studny na pitnou vodu a v neposlední řadě finančně zajistila výstavbu knihovny s naučnou literaturou pro děti a dospělé. Prvním objektem, který byl postaven z finančních prostředků malijských imigrantů pracujících v Paříži, byla základní škola. Během šesti let trvání projektu se podařilo postavit školu pro celkem šest tříd. V současné době ve škole vyučuje celkem sedm učitelů, z nichž dva jsou placeni z prostředků O. D. H. T. Výstavba šestitřídky stála Organizaci pro hydraulický rozvoj Tinkare 76 224 Eur. Druhým objektem, který byl z prostředků „tinkarských“ rodáků postaven, byla měšita. Výstavba měšity byla zahájena v roce 1996 a ve stejném roce byla rovněž dokončena. O. D. H. T. vyšlo postavení měšity v malijském městečku na 213 428 Eur. Na výstavbě lékařského domu v roce 1998 se kromě Organizace pro hydraulický rozvoj Tinkare podílela i francouzská obec Feches Thumesnil (konkrétně Kolektiv pro třetí svět/Collective Tiers Monde), které uzavřelo s malijskou obcí Tinkare (konkrétně obecním úřadem v Diema) družbu. V roce 2003 se ze spolupráce mezi francouzskou a malijskou obcí za podpory O. D. H. T. zrodilo dětské hřiště a na jaře roku 2007 byla postavena naučná knihovna pro děti i dospělé. Výdaje na výstavbu lékařského domu, dětského hřiště a knihovny byly hrazeny malijskou diasporou pracující v Paříži, participace Kolektivu pro třetí svět francouzské obce Feches Thumesnil byla přínosná zejména z logistických důvodů, tj. pro zajištění, aby vše probíhalo podle plánu. Kolektiv pro třetí svět se ze svého rozpočtu podílel na zajištění pouze nákupu nových francouzských knih a technického vybavení školy. Výstavba lékařského domu stála O. D. H. T. celkem 106 714 Eur a dětského hřiště celkem 22 867 Eur.

Posledním objektem, který O. D. H. T. postavila, a na jehož modernizaci se stále pracuje, je vrt na pitnou vodu. Objekt byl postaven v roce 2001 za technické spolupráce pařížské organizace na správu pitné vody – SAGEP Eau Paris. Vzhledem k vysoké technické náročnosti postavení objektu (tj. nalezení vhodného místa s dostatečným množstvím podzemní vody a následné vyvrtání studny), požádala malijská diaspora usazená v Paříži organizaci SAGEP Eau Paris o technickou asistenci. Organizace SAGEP Eau Paris předložený projekt uvítala, neboť hloubení studen v rozvojových státech je součástí strategických plánů pařížské radnice. Organizace SAGEP Eau Paris ze svých zdrojů uhradila desetiměsíční pobyt

francouzských odborníků a techniků, kteří dohlíželi na vlastní výstavbu zdroje na pitnou vodu. Desetiměsíční pobyt technického personálu stál organizaci SAGEP Eau Paris celkem 45 000 Eur a za vlastní výstavbu objektu uhradila Organizace pro hydraulický rozvoj Tinkare přibližně 6 500 Eur.

Konté Serinte se svými počiny řadí mezi ty imigranty, kteří ani přes dlouhá léta strávená v exilu nezapomínají na svůj původ a rozvoj rodného kraje chápou jako své životní poslání. Nejenže bez váhání obětují část svého výdělků na rozvojové projekty, aby jejich rodná země začala po letech diktatur postupně vzkvétat, ale pro realizaci vytyčených cílů jsou připraveni odhodit předsudky a spolupracovat s představiteli odlišných, rádooby nepřátelských, kmenových skupin. Za úspěšností rozvojových projektů, podporovaných subsaharskou diasporou tak stojí podle Serinteho především vzájemná solidarita a sociální soudržnost.

V Paříži dne 27. září 2007.

4. 3 Analýza lokálních integračních politik aplikovaných v Londýně

Administrativní dělení Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku

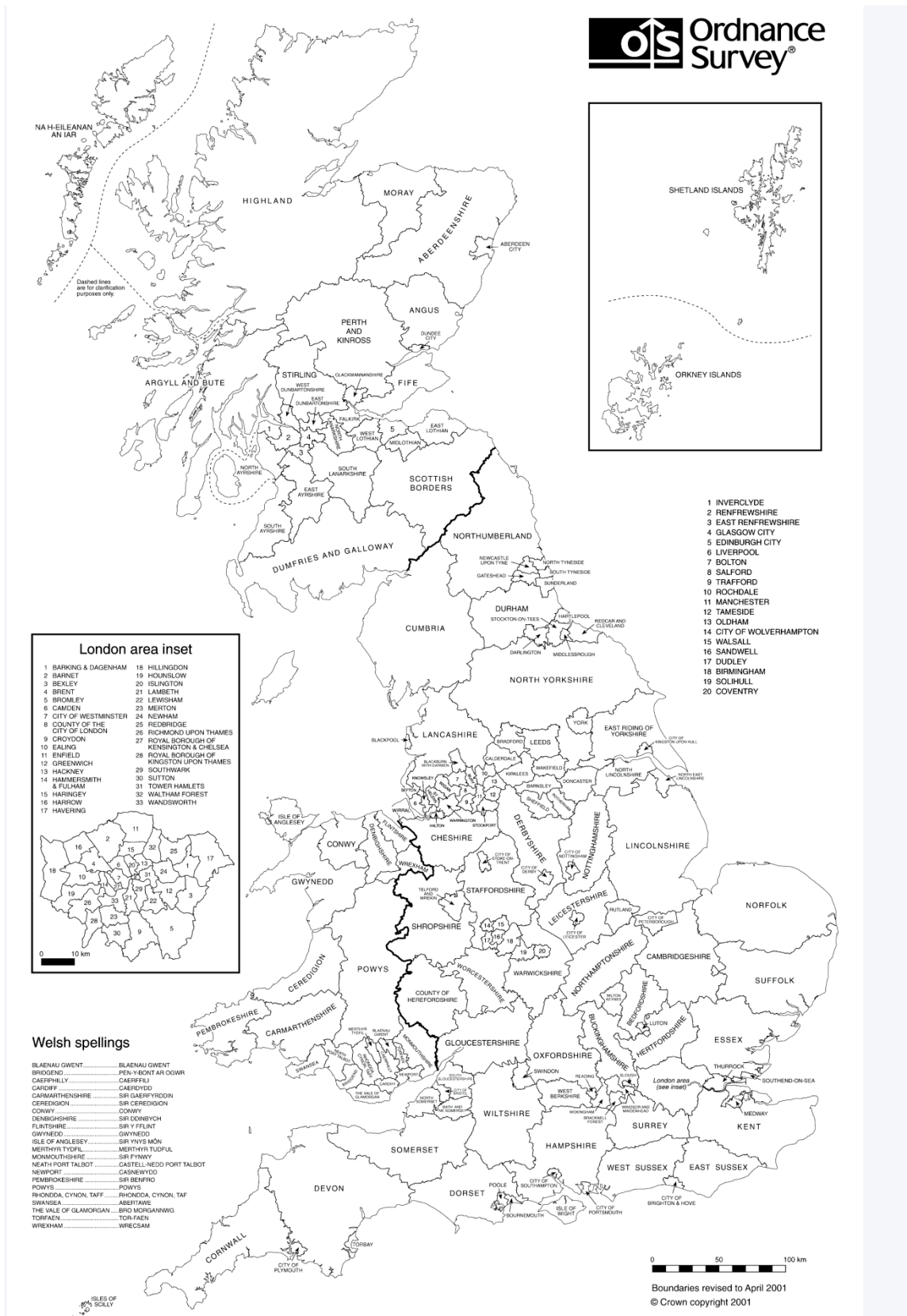
Spojené království Velké Británie a Severního Irsku je konstituční monarchií, složené ze čtyř zemí (anglicky *constituent countries*): Anglie, Skotska, Walesu a Severního Irsku. Anglie je řízena přímo centrálními institucemi Spojeného království a zbývající tři země se těší různé míře autonomie. Současná hlava státu královna, Alžběta II., je zároveň respektována jako hlava státu v dalších patnácti státech, označovaných jako Společenské království (tzn. Commonwealth Realm): Antigua a Barbuda, Austrálie, Bahamy, Barbados, Belize, Grenada, Jamajka, Kanada, Nový Zéland, Papua-Nová Guinea, Svatá Lucie, Svatý Kryštof a Nevis, Svatý Vincenc a Grenadiny, Šalomounovy ostrovy a Tuvalu. Do vlastnictví Britské koruny patří tzv. korunní závislá území (Jersey a Guernsey v Lamanšském průlivu a ostrov Man v Irském moři), která jsou se Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irsku spojeny federací, obecně známou pod označením Britské ostrovy. Pod suverenitu Spojeného království taktéž spadá čtrnáct zámořských území, tvořených státy bývalého Britského impéria – jak bylo do roku 1931 nazýváno Společenství národů – Commonwealth. Dnes je členem Commonwealthu 53 samostatných zemí, dále závislá území a teritoria pod správou Velké Británie, Austrálie a Nového Zélandu¹⁹⁷.

Pokud jde o správní dělení čtyř uvedených zemí Spojeného království (Anglie, Skotska, Walesu a Severního Irsku), tak není sporu, že vůbec nejkomplicovanější – tj. čtyřstupňový systém správního členění – nalezneme v Anglii. Ostatní tři země mají nepoměrně jednodušší – tj. dvoustupňový systém. V Anglii byla pro administrativní, politické a geografické účely ustavena hrabství. Většina dnešních hrabství navazuje na starší celky, jakými byly anglosaské *shire* a vévodství. Názvy, hranice a funkce těchto správních celků se během historie značně měnily a ani série reforem místní správy, započatá na konci 19. století, nevedla k jednoznačné definici termínu „hrabství“. V současné době se setkáme s několika typy hrabství, jakými jsou

¹⁹⁷ Zdroj: Wikipedia. [cit. 2009-04-17]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Commonwealth>>.

například ceremoniální hrabství, registrační hrabství, historická hrabství či poštovní hrabství (viz níže obr. 47).

Obr. 47 - Administrativní dělení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska

Zdroj: Ordnancesurvey.co.uk, 2008

Vývoj integračních politik na národní úrovni

Spojené království Velké Británie a Severního Irska řadíme k tradičním imigračním zemím. Se svým postkoloniálním dědictvím se Spojené království zpočátku vyrovnávalo implementací asimilačních nástrojů (v 50. a 60. letech minulého století) a od 70. let vytvořením integrační politiky blízké idejím multikulturalismu či kulturního pluralismu (Barša, 1999). Podle Barši integrační politika Spojeného království připouští, respektuje a zohledňuje odlišnost a v případě potřeby uplatňuje antidiskriminační opatření. Barša dále dodává, že práva jednotlivců jsou spjata s jejich příslušností k určité skupině, která následně obhajuje své kolektivní nároky (Barša, 1999).

První imigrační zákony, schválené národním parlamentem v letech 1962-1968, byly svým obsahem namířeny proti dalšímu příjezdu občanů pocházejících z karibských ostrovů a východoafrických států Commonwealthu (Niessen, Schibel, Magoni, 2003, s. 1). Důvodem bylo to, že soužití většinové populace s imigranty asijského, karibského a afrického původu vyvolávalo v 50. a 60. letech minulého století rasové konflikty. O pár let později, v době přijímání dalšího imigračního zákona (Immigration Act z roku 1971) vládní garnitura zastávala přesvědčení, že „primární“ ekonomická migrace již není zapotřebí a navazující „druhotná“ migrace (vznikající sjednocováním rodiny) by měla podléhat přísnějším pravidlům (Niessen, Schibel, Magoni, 2003, s. 1). Tato filozofie měla za následek výrazné posílení diskreční pravomoci imigračních úředníků vyslaných na mise do mimoevropských zemí. Ačkoli sjednaná opatření proti dalšímu příjezdu imigrantů ze zemí Commonwealthu nebyla oficiálně postavena na rasových principech, imigračním úředníkům bylo neformální cestou doporučováno, aby se svojí diskreční pravomocí nakládali tak, aby umožnili vstup do Spojeného království pouze neproblematickým (myšleno „nebarevným“) osobám (Niessen, Schibel, Magoni, 2003, s. 1). Tato politika se podílela na výrazném snížení počtu ekonomických migrantů v 70. a 80. letech minulého století. V tomto období byla pracovní povolení vydávána prakticky jen na ta povolání, kde Spojené království pocíťovalo nedostatek vlastních pracovních sil. Největší šanci na získání pracovního povolení přitom měli „nebarevní“ migranti z Austrálie, Kanady a Nového Zélandu (Niessen, Schibel, Magoni, 2003, s. 1). Od zpřísnování imigračních zákonů si zákonodárci slibovali zlepšení interetnických vztahů mezi odlišnými komunitami, pobývajících v ostrovním království. Za účelem upevnování těchto interkulturních vztahů byla do britské legislativy od roku 1976 (Race Relation Act) postupně integrována povinnost dodržovat antidiskriminační principy ve všech sférách společenského života – jako například v zaměstnání, ve vzdělávání, v bydlení atd. (Gerstnerová, 2004).

Restriktivní postoj k ekonomické migraci přetrvával i na počátku 90. let, do doby než začali být britští zákonodárci – vlivem změny poptávky na lokálním trhu práce – vystaveni silným tlakům zaměstnavatelů prosperujících hospodářských subjektů, kteří volali po změně imigračních zákonů (Niessen, Schibel, Magoni, 2003, s. 2). Zaměstnavatelé žádali zrychlení imigračních procedur pro přijímání zahraniční pracovníků do vybraných ekonomických odvětví, tak aby pružně reagovaly na měnící se požadavky trhu práce. Nejenže vláda požadavek zaměstnavatelů přijala, ale taktéž si uvědomila, že Spojené království potřebuje pro stimulaci hospodářského růstu jak pracovníky s vysokou kvalifikací, tak nízkokvalifikované pracovníky (tato úvaha byla v roce 2002 integrována do strategického dokumentu tzv. White Paper Secure

Borders, Safe Havens: Integration with Diversity in Modern Britain). Ačkoli se vládě se do jisté míry podařilo zaměstnavatelské lobby vyhovět, paralelně byla konfrontována s dalším problémem, a to s narůstajícím počtem imigrantů, žádajících od 90. let minulého století o azyl. Není sporu, že i mezi uprchlíky nalezneme vysoce vzdělané osoby, nemající problém uplatnit se v prosperujících ekonomických sektorech, obecně se však má za to, že spontánní a neregulovaný příjezd uprchlíků ohrožuje stabilitu imigračního systému (Niessen, Schibel, Magoni, 2003, s. 2). Vláda se proto od té doby snaží striktně oddělovat migraci ekonomickou od migrace uprchlíků.

Kontrolu migračních proudů má ve Spojeném království na starosti Ministerstvo vnitra (Immigration and Nationality Department of the Home Office), které je současně zastáncem dalšího zúžování práv žadatelů o azyl a zvýhodňování pobytového statusu ekonomických imigrantů. Podle britského Ministerstva vnitra je tento postup cestou ke zmodernizování současné imigrační politiky (Niessen, Schibel, Magoni, 2003, s. 2). Rozšířením palety legálních nástrojů na podporu ekonomické migrace by mělo vést ke snížení počtu migrantů, kteří vstupují do země, aby si zde vydělávali „načerno“ za mnohdy lidsky nedůstojných podmínek diktovaných některými zaměstnavateli (Niessen, Schibel, Magoni, 2003, s. 6). Vládní imigrační politika si ovšem touto svou filozofií žádný obdiv neziskových organizací, zabývajících se podporou uprchlíků, nezískala. Dalo by se říci, že neziskové organizace se k liberalizaci ekonomických imigrantů na úkor žadatelů o azyl staví velmi kriticky (Niessen, Schibel, Magoni, 2003, s. 2). Do dnešního dne se však humanitárním organizacím nepodařilo současný „modernizační“ trend britské imigrační politiky významněji zvrátit. Od července roku 2002 vláda sice dovoluje uprchlíkům po uplynutí šesti měsíců od podání žádosti o azyl pracovat, nicméně imigrační politika jako taková stále zůstává spíše jednostranně zaměřená na podporu ekonomických imigrantů (k jistému posunu ovšem došlo na regionální úrovni, kdy například londýnská radnice v roce 2007 přijala strategii integrace uprchlíků, tzv. London Enriched).

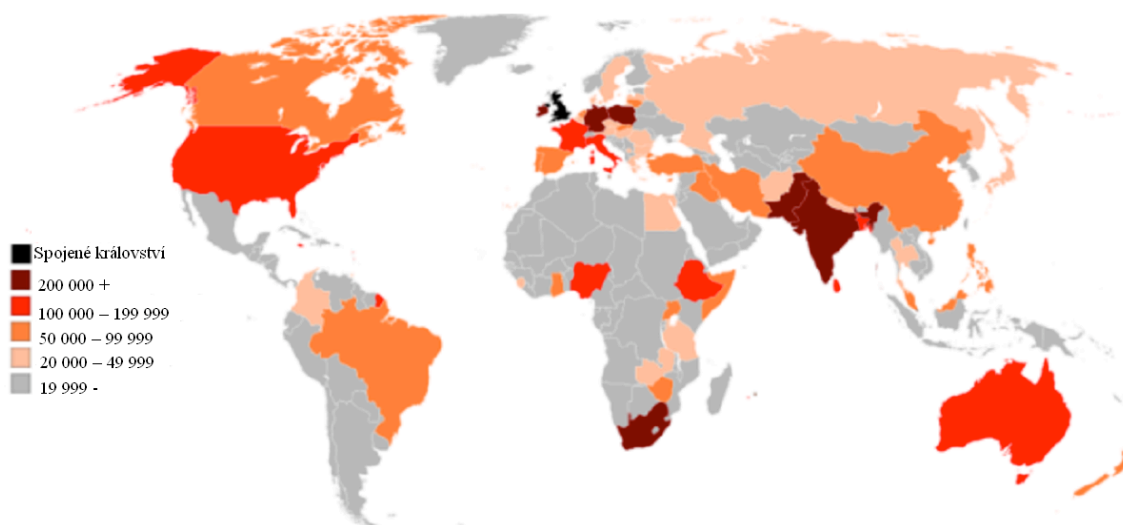
Proměna demografické struktury obyvatelstva zejména ve velkých britských a waleských městech, ve kterých se zdržuje převážná většina imigrantů, přiměla nicméně v roce 2006 vládu k rozhodnutí o ustavení tzv. Komise pro integraci a sociální soudržnost (Commission on Integration & Cohesion). Jedná se o nezávislý poradní orgán pro záležitosti společného interkulturního soužití v lokalitách, který je politicky zaštitěn odborem pro komunity a lokální správu (Department for Communities and Local Government), tj. úřadem ministerského předsedy¹⁹⁸, jež je základní spojkou mezi úřady na lokální a národní úrovni (Guide to Democracy, 2006). Komise pro integraci a sociální soudržnost je složena ze 13 odborníků na relevantní problematiku (tj. bydlení, sociální služby, urbánní plánování, organizace interkulturních aktivit atd.) a generálního ředitele, zodpovědného za tvorbu strategického plánu aktivit (COIC, 2006). Základním posláním Komise pro integraci a sociální soudržnost je hledání způsobů interkulturního soužití na bázi vzájemného respektu a tolerance (COIC, 2006). K dosažení tohoto cíle využívá Komise nejrozličnějších prostředků, od realizace kvalitativních šetření, hloubkových rozhovorů s představiteli místní správy či zástupci

¹⁹⁸ Zdroj: Oficiální stránky odboru pro komunity a lokální správu/Department for Communities and Local Government. [cit. 2009-04-01]. Dostupný z WWW: <http://www.number10.gov.uk/Page1490>.

přistěhovaleckých skupin po organizaci veřejných diskusí (COIC, 2006). Svá praktická zjištění Komise shrnuje ve výroční zprávě (počínaje rokem 2006), která se následně stává zdrojem inspirace pro tvorbu místních integračních strategií u lokálních samosprávných orgánů (např. londýnských samosprávných městských okresů).

Podle analytiků nezávislé britské organizace Migration Watch přichází většina cizinců do Spojeného království se záměrem se zde usadit (Daily Mail, 2008). V roce 2008 se ve Spojeném království nacházelo celkem 5,4 milionu cizinců (Daily Telegraph, 2008) a aktuální demografické prognózy hovoří o tom, že přistěhovalecká komunita by se mohla do roku 2031 rozšířit o dalších 3,7 milionu osob na celkový počet 9,1 milionu cizinců (Daily Telegraph, 2008). Tento prognostický odhad je v současné době předmětem řady odborných diskusí. K výraznému nárůstu počtu cizinců došlo v letech 1991 až 2006, kdy do země přišlo celkem 2,3 milionu cizinců (Daily Mail, 2008). Až dvě třetiny imigrantů, kteří přijeli do Spojeného království na přelomu tisíciletí, si přitom vybrali Londýn jako místo svoji cílovou destinaci (Gerstnerová, 2004). Zvýšení počtu imigrantů v britském hlavním městě podle ekonomických výzkumů výrazně podnítilo ekonomický růst (v letech 1995 – 2002 o 3,3 %) a změnilo strukturu pracovní síly. V porovnání s britskými občany jsou přistěhovalci ekonomicky polarizovanější, ve svých řadách mají více vysokoškoláků, ale zároveň i více osob bez základního vzdělání (Gerstnerová, 2004). Imigranti vydělávají v průměru o 19 % více než britští občané, s výjimkou imigrantů s tmavší barvou pleti, kteří obvykle vydělávají méně. Zvyšující se národnostní pestrost přistěhovaleckých komunit s odlišnými požadavky na integraci do většinové společnosti mnohdy zintenzivňuje růst etnických čtvrtí a zakládání etnických podniků. Podle nezávislé britské organizace Migration Watch znamená vyšší počet imigrantů rovněž více dětí se špatnou úrovní angličtiny, což ztěžuje práci pedagogům (Gerstnerová, 2004). Úroveň vzdělání ve státních školách se v Londýně zhoršuje úměrně s růstem nájmu a cen nemovitostí, neboť kvalifikovaní učitelé si často předražené bydlení nemohou dovolit. Až 12 % londýnských učitelů, působících na londýnských státních školách, je nekvalifikovaných nebo kvalifikovaných jen částečně (Gerstnerová, 2004). Bohatí britští občané své děti obvykle posílají do drahých soukromých škol.

Neobvyklý nárůst počtu cizinců byl v minulých letech zaznamenán zejména od občanů zemí, které do té doby neměly se Spojeným královstvím významné historické vazby (jednalo se přibližně o 633 000 imigrantů z uvedených 2,3 milionu nových příchozích). Nové migrační vlny přinášejí imigranty z Indonésie, Blízkého Východu a afrických států, které nejsou vždy součástí britského Commonwealthu (viz níže obr. 48, 49). Tento trend poukazuje na určitý posun od tradičních zdrojových zemí, situovaných na indickém subkontinentu (Indie, Pákistánu, Bangladéše), jejichž občané byli v 50. a 60. letech nájímání především na práci do textilních továren na severu země.

Obr. 48 - Počet cizinců ve Spojeném království podle místa jejich narození (2006)

Zdroj: Wikipedia, 2009

Subsaharští imigranti ve Spojeném království

Africká migrace se podílí na proměně demografického obrazu Spojeného království již od konce 2. světové války, kdy do země začali přijíždět migranti ze států bývalého Britského impéria v Africe¹⁹⁹. Pro poválečnou migraci z afrického kontinentu bylo až do konce 60. let minulého století charakteristické, že migranti pocházeli ze zemí bývalého Britského impéria a měli vysokoškolské vzdělání. Tito imigranti směřovali obvykle do Londýna, kde neměli zpravidla problém uchytit se na místním trhu práce. Navzdory rasové diskriminaci nacházeli poměrně snadno uplatnění jak v soukromém, tak veřejném sektoru, popřípadě ve zdravotnictví, hromadných sdělovacích prostředcích či v umění (Chikezie, 2002, s. 7). Zlom v dosavadním migračním modelu nastal v 80. a 90. letech, kdy do Spojeného království začaly směřovat četné skupiny žadatelů o azyl z politicky nestabilních regionů Afriky (tj. z Angoly, Pobřeží slonoviny, Demokratické republiky Kongo, Etiopie, Keni, Sierry Leone, Somálska, Jihoafrické republiky, Tanzanie, Toga, Ugandy, Zambie a Zimbabwe).

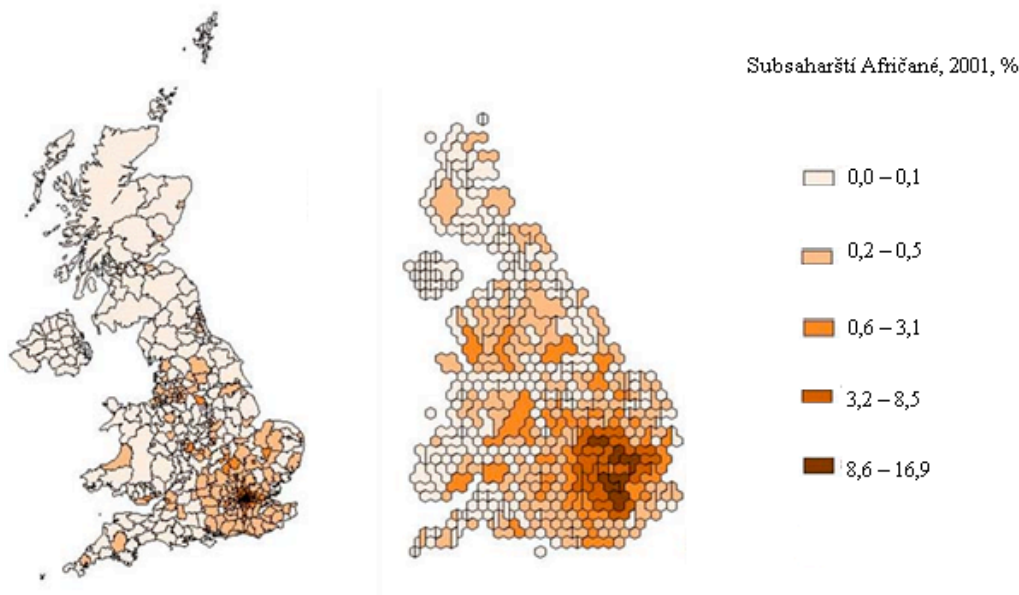
Na začátku 90. let tvořili africkou diasporu ve Spojeném království z 36 % Afričané narození ve Spojeném království, dále z 21 % Nigerijci, z 16 % Ghaňané, ze 14 % občané afrických států, kteří nejsou součástí sdružení Společenství národů (tj. Etiopané, Somálci, Eritrejci, občané Demokratické republiky Kongo a Konga Brazzaville), z 8 % Ugandčané, ze 3 % občané Sierry Leone a o zbývající procento se dělili Keňané, Zambijci a Jihoafričané (Chikezie, 2002, s. 6). Příjezdem zejména frankofonních afrických imigrantů do Spojeného království doznala existující podoba africké diaspory zásadních proměn (Chikezie, 2002, s. 7), jejíž důsledky lze zaznamenat ve školství, nabídce služeb a lokální ekonomice (Gerstnerová, 2004).

¹⁹⁹ Dnes jsou státy bývalého Britského impéria z velké části zastoupeny ve dnešním Společenství národů (Commonwealth) s výjimkou Súdánu, Zimbabwe, Egyptu a Somálska.

Obr. 49 - Členské státy Společenství národů (Commonwealth) na africkém kontinentě

Zdroj: *Africa and the Commonwealth of Nations*,
About.com: African History, 2008

Nejcitelnější změny v demografické struktuře obyvatelstva, jakož i nejvyšší tlak na přizpůsobení poskytovaných služeb potřebám nové migrace, zaznamenalo především hlavní město Londýn, ve kterém je soustředěno 54 % z celkového počtu 0,57 milionu subsaharských imigrantů usazených ve Spojeném království (The Social and Spatial Inequalities Research Group, 2001). Viz níže obr. č. 50.

Obr. 50 - Geografické rozmístění subsaharských Afričanů ve Spojeném království

Zdroj: *The Social and Spatial Inequalities Research Group*, 2001

Na obr. č. 50 je možné vidět, že v hlavním městě je koncentrováno vůbec nejvíce subsaharských migrantů, menší koncentraci subsaharských přistěhovalců dále nalezneme v Manchesteru, kde představují 2,3 % obyvatel, dále Sloughu (2,1 % obyvatel), Lutonu (2 % obyvatel), Readingu (1,8 % obyvatel), Watfordu (1,2 % obyvatel) a Leicesteru (1,4 % obyvatel).

Obr. 51 - Samosprávné městské okresy Londýna

Zdroj: *London's ethnic groups. Guardian. 21. 1. 2005.*

Koncentrace subsaharských imigrantů v bývalých průmyslových centrech je v porovnání s jejich poměrným zastoupením v některých londýnských čtvrtích, zanedbatelná. V hlavním městě se nejvíce subsaharských imigrantů nachází v samosprávném městském okrese Southwark, kde tvoří 16,9 % obyvatel, dále Newhamu (představují 13,8 % obyvatel), Hackney (12,8 % obyvatel) a v neposlední řadě okrese Lambeth (12,4 % obyvatel). Viz výše obr. č. 51.

4. 3. 1 Případová studie Londýna – ilustrace lokální dynamiky

Rada městského samosprávného okresu Southwark, kde se nachází vůbec nejvyšší koncentrace subsaharských imigrantů v Londýně (subsaharští imigranti zde představují 16,9 % obyvatel) si nechala v roce 2006 vypracovat studii o situaci frankofonních imigrantů subsaharského původu usazených v této londýnské čtvrti. Na vypracování studie, která vyšla v prosinci 2006 pod názvem „*Researching the needs of the French speaking African community in Southwark*“ („Analýza potřeb francouzsky mluvící africké komunity v okrese Southwark“) se podílelo 15 frankofonních afrických neziskových organizací, 21 odborníků z praxe a 12 dobrovolníků z řad výzkumníků. Londýnský okres Southwark si prostřednictvím zadané studie přál zjistit, proč si frankofonní Afričané dnes vybírají za místo svoji cílovou destinaci právě Spojené království a jak integrační proces těchto imigrantů ve skutečnosti probíhá. Studie byla vytvořena na základě osobních rozhovorů se 240 subsaharskými respondenty ve věkovém rozmezí od 16 do 54 let, z nichž 100 představovaly ženy (Council, 2006, s. 4, 14). Největší zastoupení mezi oslovenými respondenty měli migranti z Demokratické republiky Kongo (20 %), Kamerunu (12 %) a Pobřeží slonoviny (12 %), tj. zemí sužovaných opakovanými občanskými konflikty. Frankofonní migranti subsaharského původu však nepřicházejí do Londýna pouze za účelem hledání ochrany před pronásledováním, ale stěhují se sem imigranti, kteří již nějaký čas pobývali ve Francii. Jen zlomek subsaharských migrantů do Londýna přichází z ekonomických

důvodů (Council, 2006, s. 17). Nadpoloviční většina oslovených respondentů měla univerzitní vzdělání a v zemi původu zaujímal poměrně významné postavení. Celkem 138 z 240 oslovených respondentů bylo v době realizace výzkumu zaměstnáno, zastávali však převážně nekvalifikované pozice jako výpomocná pracovní síla v kuchyni či v uklízacích službách (Council, 2006, s. 5). Téměř tři čtvrtiny z těchto ekonomicky aktivních subsaharských imigrantů přiznaly, že vykonávaná práce neodpovídá jejich dosažené formální kvalifikaci. K nejvýznamnějším poznatkům, které ze studie londýnského okresu Southwark vyplynuly, patřilo konstatování, že frankofonní subsaharská komunita se vyznačuje silným pocitem sociální soudržnosti (např. 63 % respondentů deklaruje, že je v kontaktu s nově přichozími, kterým radí, jak zvládnout obtížné začátky v hostitelské společnosti a 52 % respondentů jim pomáhá s vyplňováním nejrůznějších úředních formulářů psaných v anglickém jazyce).

Součástí publikované studie městského samosprávného okresu Southwark byla i analýza integračního procesu frankofonních Kamerunců nazvaná „*Bienvenue? – Narratives of Francophone Cameroonians*“ („Vítání? Vyprávění frankofonních Kamerunců“). Tuto analýzu zpracoval výzkumný institut pro studium etnických komunit – *Runnymede* – na základě kvalitativních rozhovorů se dvěma desítkami frankofonních Kamerunců (Sveinsson, 2006). Analýza prozrazuje, že frankofonní Kamerunci ze své domovské země odcházejí zejména z důvodu častých etnických konfliktů (v Kamerunu se nachází více než 230 jazykových a etnických skupin), dále z důvodu vysoké míry nezaměstnanosti, včetně relativně špatných perspektiv budoucího pracovního uplatnění pro mladé vzdělané občany (absolventi univerzit se navzdory svému vzdělání v posledních letech zařadili do skupiny „chudých“). Za volbou Spojeného království jako cílové destinace (namísto Francie, popř. Belgie) stojí dle výpovědí oslovených frankofonních Kamerunců především skutečnost, že britská společnost se jim jeví tolerantnější (tj. nedochází v ní k takovým rasovým nepokojům jako například na pařížských předměstích). Domnívají se taktéž, že ve Spojeném království se nachází více pracovních příležitostí než ve Francii a v neposlední řadě velmi kriticky vnímají přílišnou angažovanost francouzské vlády do politických záležitostí dnešního Kamerunu (Sveinsson, 2006, s. 15). „*Nutno podotknout, že z domovské země odcházejí frankofonní Kamerunci jen velmi neradi a v exilu často sprádkají plány, jak se zemí původu alespoň obchodně spolupracovat*“, komentuje výsledky studie Kamerunec a současný ředitel Centrální africké organizace – Albert Pokan (Pokan, 2007)²⁰⁰.

Obecně největším problémem, znemožňujícím frankofonním imigrantům subsaharského původu integrovat se do většinové společnosti je neznalost úředního jazyka (Pokan, 2007). Pokan se v této souvislosti domnívá, že integrace frankofonních migrantů trvá obvykle 5–6 let, což je zhruba pětkrát delší doba než u anglofonních imigrantů (Pokan, 2007). Doba integrace frankofonních imigrantů do hostitelské společnosti se tak v zásadě kryje s dobou odpovídající naučení se anglického jazyka, což bývá často zpožděno faktem, že frankofonní Afričané pracují obvykle ve službách, kde nepotkávají mnoho rodilých mluvčích nebo pracují v takové denní

²⁰⁰ Kamerun jako bývalá německá kolonie byla po 1. světové válce z rozhodnutí mezinárodní organizace Společnosti národů svěřena do správy Francie a Spojeného království. Francií spravované území získalo nezávislost na zemi galského kohouta v roce 1960 a území spravované Velkou Británií získalo nezávislost v roce 1961. Nejprve vznikly dvě samostatné republiky, které se v roce 1984 spojily a utvořily jeden státní útvar – Kamerunskou republiku. Zdroj: Wikipedia. [cit. 2009-04-17]. Dostupný z WWW: <http://fr.wikipedia.org/wiki/Cameroun>.

době, která se neztotožňuje s pracovní dobou většinové společnosti (např. uklízejí brzy ráno v kancelářích, v hromadných dopravních prostředcích atd.). Jazykový handicap frankofonním imigrantům subsaharského původu nepochybně komplikuje možnost najít si zaměstnání odpovídající jejich dosaženému vzdělání, nicméně ani v případě plynulé znalosti anglického jazyka nepřestávají být tito imigranti diskriminováni a jejich profesní kvality podhodnocovány. Stávají se oběťmi předsudků většinové společnosti, která je automaticky ztotožňuje s novou vlnou afrických imigrantů, kteří přijíždějí do Spojeného království jako žadatelé o azyl (Pokan, 2007). Na trhu práce jsou tak frankofonní migranti subsaharského původu vystaveni dvojí diskriminaci, a to jednak kvůli jejich barvě pleti a kvůli připsanému stigmatu „*nechtěných uprchlíků*“ ze strany většinové společnosti (Sveinsson, 2006, s. 12). Těžká životní období, bezprostředně spjatá s integračním procesem do britské společnosti, překonávají frankofonní imigranti obvykle svépomocí bez intervence anglofonních Afričanů. O pomoc a radu se obracejí na nejrůznější sdružení frankofonních imigrantů (např. původem z Kamerunu, Senegalu, Toga a Pobřeží slonoviny) nebo si vytvářejí vlastní neformální spolky (Pokan, 2007)²⁰¹. Na příkladě frankofonních Kamerunců můžeme vidět, že anglofonní (zpravidla lépe integrování) Kamerunci obvykle nejsou nápomocnou silou svým frankofonním krajanům. Obě skupiny totiž dělí obdobná jazyková bariéra, jako je bariéra mezi frankofonními imigranty a většinovou společností Spojeného království (Pokan, 2007).

Existující bariéry mezi jednotlivými přistěhovaleckými komunitami, jakož i většinovou populací a menšinami, se londýnská radnice snaží bourat prostřednictvím nejrůznějších společných aktivit, podporujících ideu sociálně soudržné multikulturní Británie. Od roku 1966 se každým rokem pořádá slavnost „Notting Hill Carneval“, která byla zpočátku pouze aktivitou místních západoindických imigrantů a dnes se navzdory účasti zástupců četných přistěhovaleckých komunit – stává doménou přistěhovalců z Karibiku.

Obr. 52 - Notting Hill Carneval v Londýně (2007)

Foto: Andrea Gerstnerová

Pozn.: fotografie byly pořízeny v londýnské čtvrti Notting Hill dne 26. srpna 2007.

Londýnská radnice získala politický mandát k posilování interkulturní sounáležitosti v roce 1999, kdy národním parlamentem prošel zákon o zřízení tzv. Greater London Authority (tj. speciálního úřadu londýnského starosty, jehož cílem je posílení trvale udržitelného rozvoje

²⁰¹ Subsaharští Afričané (s výjimkou Somálců) se sdružují na základě společných etnických charakteristik a historických vazeb. Somálci, Pákistánci a Arabové spíše na základě svého muslimského vyznání (Collins, 1957, s. 11).

hlavního města a ochrana zdraví místních občanů)²⁰². Zmiňovaná Greater London Authority zahájila svou činnost v roce 2000 s nástupem nově zvoleného starosty a jedním ze základních poslání tohoto úřadu je vytváření strategií na usnadnění integračního procesu přistěhovaleckých skupin, se zvláštním důrazem na řešení specifických problémů uprchlíků (Stanton, 2007).

Tabulka č. 28 (viz níže) analyzuje aktivity londýnské radnice a samosprávného londýnského okresu Southwark podle jednotlivých parametrů integrace Alexanderova interkulturního města (viz podkapitola č. 2. 3 „Popis užití metodologie, metody“). Výčet integračních aktivit hlavního města Spojeného království a londýnského okresu Southwark (čtvrti nejhustěji osídlené subsaharskými imigranty), je v tabulce rozšířen o komentáře samotných představitelů africké diaspory k faktické účinnosti použitých integračních nástrojů. Základem pro sepsání aktivit londýnské radnice (období magistrátu) a londýnského okresu Southwark (pro každý ze sedmi parametrů integrace) se staly semi-strukturované rozhovory s městskými úředníky (se zaměstnancem Greater London Authority na londýnské radnici, Richardem Stantonem, regionální koordinátorkou sociální soudržnosti mezi komunitami/ Regional Co-ordinator Community Cohesion na Státním úřadě města Londýna, Hyacinthou Parsonsovou) a výzkumníky (autorem studie o frankofonních Kameruncích v Londýně, Kjartanem Sweinssonem z nezávislého institutu Runnymede, profesorem ekonomie z londýnské univerzity Regent's Collage, Ibrahimem Sirkecim a profesorem politologie z londýnské univerzity School of Politics and Sociology, Davidem Styanem, zabývajícím se analýzou africké komunity). O zpětnou vazbu z pohledu účinnosti implementovaných integračních programů se postarali oslovení imigranti subsaharského původu dlouhodobě pobývající v Londýně. Informace byly taktéž čerpány mj. z realizovaných studií (viz výše), pojednávajících o socioekonomické situaci frankofonních subsaharských imigrantů usazených v londýnském samosprávném okresu Southwark (tj. ze studie *Researching the needs of the French speaking African community in Southwark* a studie *Bienvenue? – Narratives of Francophone Cameroonians*).

Tab. 28 - Analýza parametrů integrace aktivit londýnské radnice a londýnského samosprávného okresu Southwark

Parametry integrace	Aktivity místní správy	Pohled subsaharských imigrantů
Finanční a logistická podpora existence sdružení cizinců	Slib na vytvoření komplexní integrační politiky města Londýna se poprvé stal součástí politického závazku v roce 2000, když Kenneth Robert kandidoval Livingstone na starostu. Od té doby úřad londýnského starosty do velké míry udává směr integrační politiky města (jedná se ovšem pouze o doporučení jednotlivým londýnským samosprávným okresům, nikoli o direktivní nařízení).	<i>Sdružení cizinců obvykle nemají problém získat peníze na aktivity typu: prevence HIV dané přistěhovalecké komunity či plavecké kurzy pro děti imigrantů, zřetelný nedostatek peněz je ovšem možné zaznamenat v oblasti podpory jazykové průpravy neanglofonních imigrantů, která je z jejich strany vnímána neméně důležitě. Mnohá sdružení cizinců mají proto pouze neformální charakter.</i>

²⁰² Zdroj: Oficiální stránky Greater London Authority. [cit. 2009-04-05]. Dostupný z WWW: <http://www.london.gov.uk/gla/>.

Parametry integrace	Aktivity místní správy	Pohled subsaharských imigrantů
<p>Finanční a logistická podpora existence sdružení cizinců (pokr.)</p>	<p>Založení sdružení cizinců je v Londýně relativně jednoduchou formální záležitostí, nicméně úřad londýnského starosty nechal pro případné zájemce zřídit službu „Local Voluntary Service Council“ poskytující za tímto účelem doplňující osobní poradenství.</p> <p>Londýnská radnice finančně podporuje aktivity sdružení cizinců, které se shodují s jejím pojetím integrační strategie.</p>	<p><i>Finanční a logistickou podporu poskytuje sdružením cizinců (při splnění stanovených podmínek) například londýnská pobočka Charity Commission, problémem však je, že imigranti často nevědí, kde podobné informace hledat.</i></p> <p><i>Subsaharští Afričané vydávají v Londýně několik časopisů a provozují několik radiových stanic (ghanská rádia poskytují rovněž část svého vysílacího prostor i frankofonním subsaharským imigrantům</i></p>
<p>Podpora uznávání migrantovi odborné kvalifikace a jeho přístupu ke vzdělání</p>	<p>Londýnská radnice finančně přispívá neziskovým organizacím a sdružením cizinců na realizaci kurzů gramotnosti pro analfabety, jakož i kurzů pro zlepšování školních výsledků dětí afrických imigrantů. Mezi africkými imigranty se sice nachází mnoho vysokoškolsky vzdělaných osob, které dokážou motivovat své děti k plnění školních povinností, ale mnohdy se rodiče dostatečně dobře neorientují v britském vzdělávacím systému a školních osnovách, aby jejich motivace měla u dětí žádaný efekt.</p>	<p><i>Na britském trhu práce jsou pro vysoce kvalifikované subsaharské imigranty největšími problémy – znemožňující jim nalezení odpovídajícího zaměstnání: neznalost oficiálního jazyka, neuznání předchozí kvalifikace, rasová diskriminace a přidělená nálepka nechtěných uprchlíků.</i></p> <p><i>Ačkoli je znalost úředního jazyka základním předpokladem pro úspěšnou socioekonomickou integraci, britská společnost to zatím nevnímá jako problém. O jazykovou přípravu neanglofonních imigrantů (například frankofonních imigrantů z bývalých francouzských a belgických kolonií v Africe) se obvykle starají pouze sdružení cizinců.</i></p> <p><i>Na uznání předchozí kvalifikace musejí frankofonní subsaharští imigranti čekat i několik let (obvykle minimálně 2 roky), po dobu než vykonají všechny potřebné vyrovnávací zkoušky a získají nezbytná doporučení pro zaměstnavatele. Mnozí tak po tuto dobu pracují v uklízacích a balících službách nebo si vydělávají jako číšníci či řidiči hromadné autobusové dopravy.</i></p>

Parametry integrace	Aktivity místní správy	Pohled subsaharských imigrantů
Podpora smíšeného/multikulturního bydlení	Londýnská radnice finančně podporuje realizaci nejrůznějších multikulturních aktivit na podporu společného soužití (tj. slavnosti, karnevalů a sezónních festivalů) pořádaných neziskovými organizacemi či sdruženími cizinců, které pomáhají naplňovat ideu o sociálně soudržné multikulturní Británii.	<i>Z důvodu existující jazykové bariéry mezi frankofonními imigranty a anglofonní většinou společností mají frankofonní imigranti tendenci koncentrovat se v některých londýnských čtvrtích (Edmonton Green v okrese Enfield, Tottendham ve stejnojmenném okrese, Wood Green v okrese Haringey, Walthamstow v okrese Waltham Forest, Barking v okrese Barking & Dagenham, Thamesmead v okrese Bexley a částečně okrese Greenwich). U ostatních členů jejich komunity, usazených v těchto čtvrtích, hledají migranti podporu jak sociálního, tak ekonomického charakteru.</i>
Existence a efektivnost vynucování anti-diskriminačních zákonů	Od roku 1976, kdy byl za účelem upevnování interkulturních vztahů přijat antidiskriminační zákon (Race Relation Act), byla postupně do britské legislativy integrována povinnost dodržovat antidiskriminační principy prakticky ve všech sférách společenského života (zaměstnání, vzdělávání, bydlení atd.).	<i>Existující sdružení cizinců mívají z důvodu nesnadné dostupnosti k finančním prostředkům města velmi často neformální charakter. Pokud by byla sdružení cizinců institucionalizována a dostávala na svou činnost pravidelnou finanční podporu, byla by více prospěšná při rozvoji interkulturních vztahů a mohla by působit preventivně proti vyostřování konfliktů mezi nejrůznějšími „znepřátelými“ komunitami, původem z Rwandy, Burundi a Demokratické republiky Kongo.</i>
Zapojení města do řešení interetnických konfliktů a jejich prevence	Starosta Londýna podporuje existenci multikulturních pracovních týmů, je vstřícný ke spolupráci s představiteli odlišných komunit, věnuje se zvyšování osvěty většinové populace o významu multikulturního soužití, a v neposlední řadě každoročně financuje zpracovávání odborných studií, které by včas odhalily problematické oblasti integrace imigrantů a uprchlíků do britské společnosti. Městská rada okresu Southwark si na základě vypracovaných odborných studií, vypovídajících o problémech některých přistěhovaleckých komunit (např. frankofonních Afričanů), upravuje vlastní integrační strategie pro posílení interkulturních interakcí a snižování kriminality.	<i>V pozadí některých konfliktů stojí neuspokojivá situace uprchlíků pocházejících z rozvojových zemí, ležících mimo uskupení Společenství národů. Politická strategie Spojeného království, jež po dlouhou dobu podporovala liberalizaci ekonomických imigrantů na úkor žadatelů o azyl, zanechala na přístupu britské společnosti k uprchlíkům negativní následky v podobě nejrůznějších stereotypů, které jsou posilovány britskými médii (pokud například dojde k nějaké výtržnosti, kterou má na svědomí žadatel o azyl, hromadně sdělovací prostředky většinou neopomenou na tuto skutečnost upozornit).</i>

Parametry integrace	Aktivity místní správy	Pohled subsaharských imigrantů
Zapojení města do řešení interetnických konfliktů a jejich prevence (pokr.)	Preventivně vůči eskalaci interkulturních konfliktů působí i pořádané společenské slavnosti, z nichž nejznámější je pravděpodobně Notting Hill Carneval.	
Účast dlouhodobě usazených cizinců na rozhodovacích procesech místní samosprávy	<p>Od dubna 2006 je starosta Londýna zodpovědný za tvorbu integrační strategie pro uprchlíky, jejíž směřování je konzultováno s Komisí pro integraci uprchlíků v Londýně (Board for Refugee Integration in London) – poradním orgánem vytvořeným za tímto účelem. Londýnská radnice je rovněž v kontaktu s přibližně 400 uprchlickými organizacemi, z nichž významnou část tvoří sdružení subsaharských uprchlíků. Z 50 vybraných zástupců uprchlických organizací utvořil starosta města svůj další poradní orgán – tzv. Refugee panel, v rámci kterého jsou diskutovány každodenní starosti uprchlíků (tj. situace žen, postižených uprchlíků, mladistvých atd.).</p> <p>Ani příprava strategického směřování integrační politiky města, za nějž je zodpovědný úřad londýnského starosty (Greater London Authority), se neobejde bez těsné spolupráce s neziskovými organizacemi a sdruženími cizinců. Na implementaci programu, který podporuje práva jednotlivých etnických skupin (Program of Race) se bezprostředně podílejí mj. skupiny somálských imigrantů.</p>	<p><i>Na rozdíl od imigrantů pocházejících ze zemí Společenství národů (Commonweatlh), kteří disponují aktivním i pasivním volebním právem jak v komunálních, tak celonárodních volbách, ostatní mimoevropští imigranti nemají právo volit či být voleni.</i></p> <p><i>Některé politické strany si snaží úspěch ve volbách zajistit zařazením imigrantů na své kandidátky. Tuto taktiku volí politické strany zejména v těch okresech, ve kterých je přistěhovalecká komunita velmi početná.</i></p>
Zavedení nástrojů nadnárodní spolupráce a propojenost lokální integrační politiky s politikou rozvoje	Starosta Londýna podporuje transnacionální vazby mezi africkou diasporou a rodnými zeměmi jednotlivých imigrantů prostřednictvím financování vybraných rozvojových projektů. O výběr témat a schvalování přidělených prostředků se stará úřad londýnského starosty Greater London Authority.	<p><i>Sdružení cizinců se snaží od londýnských úřadů získávat peníze na pomoc rodným vesnicím v subsaharské Africe, přičemž finanční prostředky obvykle žádají na zlepšení tamních zdravotnických a hygienických služeb (tj. na prevenci HIV, na léčbu malárie, na technickou pomoc místním nemocnicím, na hloubení zdrojů pitné vody atd.). Sdružení cizinců taktéž projevují zájem o podporu vysílání poradců z řad imigrantů, kteří by prostřednictvím krátkých stáží mohli pomoci s reformou tamních lokálních úřadů.</i></p>

Parametry integrace	Aktivity místní správy	Pohled subsaharských imigrantů
Zavedení nástrojů nadnárodní spolupráce a propojenost lokální integrační politiky s politikou rozvoje (pokr.)		<i>Subsaharští imigranti prostřednictvím svých neformálních spolků rovněž podporují své krajany, kteří se dostali do obtížné životní situace (zajišťují jim například odvoz zemřelého z Velké Británie do jeho rodné země nebo krajanovi zaplatí cestu domů, aby mohl dát blízké osobě poslední sbohem).</i>

Zdroj: *Vlastní šetření*, 15. 8 – 31. 9. 2007

4. 3. 2 Životní příběh subsaharského migranta dlouhodobě pobývajícího v Londýně

Můj příběh

Jmenuji se Albert Tadiesse Pokan a pocházím z kmene Bamiléké, sídlícího v západním, tj. frankofonním, Kamerunu. Celý můj soukromý i profesní život poznamenala touha po spravedlnosti a zajištění základních životních podmínek pro potřebné občany.

K emigraci z rovníkové Afriky do Evropy mě donutilo obrovské znechucení nad znepokojivou situací v oblasti ochrany lidských práv v naší zemi a zoufalý nedostatek pracovních příležitostí pro absolventy vysokých škol. Do Velké Británie jsem poprvé vkročil v září roku 1998. Jako kamerunský absolvent všeobecných věd, jehož britský ekvivalent se nazývá GCSE (stupeň A), jsem tak odstartoval mou životní pouť v ostrovním království.

Věděl jsem, že mě ve Velké Británii nebude nikdo vítat s otevřenou náručí, ale přesto jsem se rozhodl podstoupit i toto riziko a vydat se na pospas neznámým výzvám. Situace byla o to těžší, že jsem neměl dostatečné jazykové znalosti pro život v anglofonní zemi. Mým prvním jazykem, nepočítaje kmenové dialekty, byla francouzština. Angličtinu jsem se začal učit až na britském území – konkrétně na Bexley a Greenwich College.

Po příjezdu do Londýna jsem zažíval doslova kulturní šok, který byl způsoben právě jazykovou bariérou. Začátky nebyly v tomto smyslu vůbec jednoduché a k tomu všemu jsem disponoval pouze omezenými finančními prostředky, jež stačily pokrýt základní životní potřeby pouze prvních několika dní po příjezdu do mého nového domova. Domluvil jsem se proto s několika dalšími frankofonními imigranty na sdílení společného bytu. Mým prvním velkým cílem, kterého jsem chtěl ve svém novém domově dosáhnout, se tak stalo naučení se anglického jazyka. A podařilo se. Během několika málo měsíců jsem dosáhl takové úrovně znalostí, že jsem na univerzitě v Greenwichi mohl začít studovat obor Výpočetní technologie přímo v anglickém jazyce. V roce 2004 jsem bakalářské studium Výpočetní technologie zdárně ukončil a byl mi udělen řádný univerzitní titul.

Tento akademický úspěch mě motivoval k dalšímu návaznému studiu, tentokrát to bylo na Londýnské univerzitě v Birkbecku. Magisterské studium pedagogiky a vzdělávání jsem

úspěšně absolvoval v roce 2007. Následně mě osud nasměroval ke studiu diplomacie na Londýnské diplomatické akademii, jež je nedílnou součástí Westminsterské univerzity. Akademické prostředí mě oslovilo natolik, že dnes působím jako externí středoškolský učitel matematiky a informačních technologií na Lambeth College.

Troufám si říci, že bez znalosti anglického jazyka je integrace frankofonních subsaharských imigrantů, nedisponujících uspokojivým finančním zázemím a podnikatelským plánem, v podstatě nemožná. Na základě svých zkušeností mohu potvrdit, že převážná většina úředních záležitostí, týkajících se každodenního života ve Velké Británii, je projednávána výhradně v jazyce Williama Shakespeara. Frankofonní migrant, který usiluje o nalezení vhodného ubytování, o lékařské vyšetření v odpovídajícím zdravotnickém zařízení nebo informace ohledně získání další kvalifikace – ať už pro sebe nebo svou rodinu – je obvykle nucen spolehnout se na rady ostatních frankofonních imigrantů.

Městští úředníci si jsou tohoto handicapu dobře vědomi a od nynějška poskytují imigrantům například při vyřizování sociálního zabezpečení tlumočnický doprovod. Ačkoli je přidělení tlumočnického servisu bezpochyby pozitivní pro-integrační službou, je nutné počítat s dlouhými čekacími termíny pro řešení jakékoli úřední záležitosti. Pokud imigrant onemocní, může mít stanovení příliš vzdáleného termínu návštěvy lékaře až fatální důsledky.

Mé vůbec první zaměstnání jsem našel v jedné greenwichské restauraci. Přivydělával jsem si tímto způsobem na studium a byl jsem šťasten, že se mi podařilo vyvázat se ze sítě sociálních dávek, do které jsou okolnostmi vtaženi i kvalifikovaní migranti. Dnes jsem už natolik nezávislý, že si mohu dovolit finančně vypomáhat mé rodině v zemi původu s pokrytím nákladů na nejrůznější společenské události (a to ať už těch smutných, jako jsou pohřby, tak těch radostných, jako jsou nejrůznější tradiční oslavy). Mé blízké navštěvuji minimálně dvakrát ročně, přičemž po zbytek roku jsme v pravidelném kontaktu díky moderním telekomunikačním technologiím.

Vzhledem k tomu, že jsem v prvních letech života na britských ostrovech čelil nemalým problémům souvisejícím s nedostatečnou znalostí anglického jazyka, rozhodl jsem se (společně s dalšími subsaharskými frankofonními migranty) založit organizaci, jejímž posláním je pomoci neanglicky mluvícím subsaharským migrantům překonat počáteční potíže s jejich integrací do britské společnosti. Centrální africká organizace, jak se naše uskupení oficiálně jmenuje, byla založena v květnu roku 2000 a má pět stálých členů. Ostatní jsou v roli dobrovolníků. Finančně je naše organizace podporována londýnskou městskou radou a dalšími spoluzakladateli z řad soukromých nadací. Mezi nejvýznamnější patří Awards for All, Capital Foundation a Big Portery Fund. Centrální africká organizace v současné době poskytuje poradenské služby zhruba 1200 frankofonním migrantům pobývajícím v okolí dvou přilehlých londýnských okrsků Greenwich a Bexley. Soustředujeme se zejména na pomoc s nalezením adekvátního ubytování pro rodiny, informujeme imigranty o možnostech dalšího vzdělávání a v neposlední řadě asistujeme při vyřizování sociálních záležitostí a zdravotních potřeb. Nabídkou poskytovaných služeb se snažíme frankofonnímu subsaharskému migrantovi usnadnit jeho/její integraci do většinové společnosti. Ze začátku jsem vedl pouze greenwichské křídlo Centrální africké organizace (tzv. Greenwich Community Network), nyní stojím v čele celé organizace.

Má práce mi dovoluje realizovat můj „evropský sen“, kterým je pomoc rozvoji vlastní komunity na území hostitelského státu. Domnívám se, že všem imigrantům, kteří ještě neznají svou životní cestu, by měla být poskytnuta odpovídající pomoc. Dle mého názoru je nesprávné, že na světě existují komunity, které mají výsostné právo podmaňovat si ostatní skupiny obyvatelstva. Jsem v tomto smyslu asi velký idealista, ale toužím po spravedlivém světě, ve kterém by barva kůže nehrála roli, a všechny komunity by si byly rovny.

*Albert Tadiesse Pokan
V Londýně dne 25. srpna 2007.*

Kapitola 5

Shrnutí podstatných zjištění, závěry a doporučení

Uznání práv člověka na dostatečné prostředky a sociální pomoc, aby mohl žít způsobem slučitelným s lidskou důstojností, je jedním ze základních morálních předpokladů postmoderní společnosti. K naplňování tohoto morálního předpokladu je možné přispět i aktivní podporou připravenosti vysoce kvalifikovaných subsaharských imigrantů k jejich začlenění do socioekonomických struktur hostitelské společnosti. Uvedené mravní kritérium by mělo být s nezměněnou intenzitou dodržováno i v případě žadatelů o mezinárodní ochranu. Také u nich případně je třeba usilovat o maximální zhodnocení jejich profesních dovedností, popř. o znovuoobnovení pracovních návyků, které by posílily jejich psychickou a sociální nezávislost v hostitelské společnosti nebo jim usnadnily eventuální reintegraci v zemi původu.

Úspěšnost integrace vysoce kvalifikovaných subsaharských imigrantů do socioekonomických struktur většinové společnosti závisí na jedné straně na připravenosti lokálních partnerů společně reagovat na nové výzvy globalizovaného světa, a na druhé straně závisí na schopnosti subsaharských imigrantů vzít na sebe dvojí identitu, tj. africkou i evropskou. „Respekt k evropským hodnotám“ usnadňuje imigrantům začlenit se do sociálních sítí většinové společnosti a „respekt k africkým hodnotám“ (tzn. nezapření původní kulturní identity) je zase klíčovým nástrojem např. pro zintenzivnění demokratizačního procesu v jejich rodné zemi. Integraci vysoce kvalifikovaných subsaharských imigrantů na lokální úrovni je proto nutné řešit komplexně, tj. při zohlednění zájmu jak hostitelské společnosti, tak země původu, přičemž praktická implementace jednotlivých integračních nástrojů by měla být uspokojivě zkoordinována tak, aby účinky vybraných nástrojů na sebe synergicky navazovaly.

Hlavním cílem disertační práce bylo identifikovat vzájemné podobnosti (resp. odlišnosti) integračního procesu vysoce kvalifikovaných subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících v České republice na jedné straně a ve vybraných členských státech Evropské unie (tj. ve Francii, Velké Británii a Belgii) na straně druhé. Realizovaný výzkum hodnotil, v jaké oblasti jsou subsaharští imigranti socioekonomicky marginalizováni a v jaké oblasti jsou naopak jejich kvality – díky implementaci adekvátních integračních politik – optimálně zhodnoceny.

První položená hypotéza, která poukazovala na skutečnost, že *nejčastějším domovem mezinárodních migrantů se stávají města a velkoměsta*, byla potvrzena. V této souvislosti je však nezbytné podotknout, že velikost města není pro integraci subsaharských imigrantů vždy rozhodující. Přitažlivost daného města pro imigranty ovlivňují i další socioekonomické faktory (vč. historicko-politických souvislostí) spojené s příslušnou lokalitou. Z tohoto důvodu mohou

i středně velká města s bohatou imigrační historií (jako například Lutych, Belgie) v poměrném počtu imigrantů²⁰³ snadno konkurovat pařížské či londýnské metropoli.

Oproti bývalým post-koloniálním státům – jako Francie, Velká Británie a Belgie – se historicko-politické vazby mezi Československem a subsaharskou Afrikou, na zvýšené koncentraci subsaharských imigrantů v příslušných lokalitách nepromítly. Důvodem byl nejen obecně nízký počet subsaharských imigrantů, přijíždějících do Československa na základě bilaterálních dohod mezi socialistickými státy, ale i předchozí neexistence institutu azylu (vytvořeném až v roce 1990). Zřetelnou absencí významnějších historicko-politických vazeb, však dnes mnohá česká města vyrovnávají rostoucí nabídkou ekonomických aktivit a sociálních služeb. Hlavní město Praha, které se svým počtem obyvatelstva neřadí mezi světové megapole, každým rokem láká více subsaharských imigrantů právě na svou „socioekonomickou výbavu“. V současné době pobývá v Praze na základě povolení k trvalému pobytu nebo některého z dlouhodobých pobytů celkem 44 % subsaharských imigrantů z celé České republiky (1 497 osob z celkového počtu 3 372, více viz kapitola č. 3 „Integrace kvalifikovaných subsaharských imigrantů v České republice“). Vzhledem ke skutečnosti, že počet subsaharských imigrantů v České republice neustále narůstá (od roku 1994 do 2007 byl zaznamenán 69 % nárůst počtu subsaharských imigrantů s dlouhodobým či trvalým pobytem, žijících na území České republiky), lze předpokládat, že jejich počet bude nadále růst i v českém hlavním městě.

Druhá položená hypotéza, která vycházela z teze, že *jednou nastavené migrační proudy jsou zachovávány prostřednictvím sociálních sítí, vytvořených mezi komunitami žijícími ve zdrojové a cílové zemi*, byla potvrzena na příkladech Francie, Velké Británie a Belgie. Z výsledků realizovaných výzkumů ve studovaných západoevropských státech lze konstatovat, že existence subsaharské komunity v Paříži, Londýně a Lutychu (vyznačující se silnou sociální soudržností jejich členů) významným způsobem ovlivňuje rozhodování o emigraci ze země původu a podílí se také na podobě integračního procesu imigrantů v hostitelské společnosti. Podoba transkontinentálních vazeb a jejich vliv na mezinárodní migraci a na začleňování imigrantů do společnosti nicméně do velké míry závisí na typu aplikované lokální integrační politiky příslušné hostitelské společnosti. Implementované integrační programy v uvedených západoevropských zemích byly do určité míry kompatibilní s představou subsaharské komunity o úspěšné socioekonomické integraci, kdy v představách subsaharské komunity se efektivní integrační politika neobejde bez aktivní podpory interkulturního soužití ani bez nastavení principů rozvojové spolupráce se zeměmi původu. Přestože v České republice nesehrávala subsaharská komunita žádnou významnější roli v procesu utváření pravidel rozvojové spolupráce se zeměmi původu a obvykle také neměla příliš velký vliv na směřování migračních proudů z Afriky do České republiky, postupně zaznamenáváme růst počtu subsaharských imigrantů a uprchlíků, kteří se v České republice ocitli díky již existujícím sociálním sítím (tj. podpory nejbližších příbuzných a známých usazených v ČR).

Je nesporné, že integrační proces probíhá především na místní úrovni a jsou to tedy především obce a města, kdo může svým pro-aktivním působením nejvíce přispět ke

²⁰³ V Lutychu představují cizinci 17,10 % z 190 000 obyvatel.

zhodnocování kulturní rozmanitosti jako celospolečenského potenciálu. Na vytváření a implementaci integračních strategií by se z důvodu snadnější identifikace problematických oblastí interkulturního soužití a výběru optimálních způsobů jejich řešení měli podílet vedle zástupců lokální samosprávy, neziskových organizací a odborníků z praxe, také samotní představitelé přistěhovalecké komunity. Vypracovávání integračních strategií je mnohostranným procesem, který se bez zpětné vazby cílové populace neobejde. V porovnání s Českou republikou jsou tradiční imigrační centra (Paříž, Londýn a Lutych) v řešení otázek lokální integrace imigrantů, jakož i způsobů zapojování cílové populace do integračního procesu, z historicko-politických důvodů o něco napřed, a proto by se Česká republika v některých aspektech mohla jejich integračními politikami inspirovat. Třetí položená hypotéza, která poukazovala na skutečnost, že *některé identifikované nástroje lokálních integračních politik, jejichž využití se ve vybraných členských státech Evropské unie osvědčilo, by mohly posloužit jako hodnotná inspirace pro tvorbu integračních strategií v českých městech a regionech*, má ovšem své limity. Není totiž reálné vytvořit jednu všeobjímající šablonu integrace přistěhovalců do socioekonomických struktur většinové společnosti, která by byla přenositelná z jedné evropské země do druhé. To ovšem nic nemění na faktu, že určité základní charakteristiky úspěšné integrační politiky identifikovat přesto lze: zvolené nástroje lokální integrační politiky by např. měly vždy vycházet z úcty k diverzitě, měly by být společným kompromisem všech zainteresovaných stran, měly by odpovídat skutečným lokálním potřebám a také by měly být kompatibilní s politikami již realizovanými. V lokálních integračních strategiích je taktéž nutné zohlednit odlišné kulturní vzorce přistěhovaleckých komunit, neboť jejich přehlédnutí by mohlo ovlivnit výsledný účinek implementovaných integračních nástrojů a v neposlední řadě by lokální integrační politiky neměly mít statickou povahu, neboť požadavky imigrantů, jakož i celé společnosti, se mohou v jednotlivých fázích integračního procesu výrazně proměňovat.

Sociálně soudržná multikulturní společnost, ve které by menšiny nebyly diskriminovány, může vzniknout buď samovolně, a to pozvolně se zvyšujícím počtem pozitivních interakcí mezi představiteli jednotlivých komunit (taková evoluce společnosti si ovšem žádá minimálně několik desetiletí trpělivosti), anebo její vznik může být urychlen implementací optimálních integračních programů, mezi které neodmyslitelně patří i citlivé využívání hromadných sdělovacích prostředků. Masová média jsou významným zdrojem výkladů sociální reality a představ o ní a do značné míry utvářejí pohled majoritní společnosti na přistěhovalecké komunity (a to ať už podporou pozitivních aspektů interkulturního soužití nebo šířením negativních předsudků a stereotypů). Čtvrtá premisa, která předpokládala, že *zvolená strategie lokální (popř. regionální) integrační politiky se významně promítá nejen na samotném průběhu integračního procesu imigrantů, ale také na utváření „obrazu“ imigrantů v očích většinové společnosti*, tak byla (v rámci možností) potvrzena ve všech studovaných lokalitách.

Návrhy doporučení pro utváření integračních strategií

Zatímco začleňování subsaharských imigrantů do české společnosti se vyznačuje jistými asimilačními prvky (tzn. předpokladem úspěšné integrace subsaharských imigrantů je podle oslovených respondentů „nepřesahující dohoda“ úplného potlačení jejich původní kulturní identity),

v západoevropských zemích vychází spíše z komunitaristického modelu integrace cizinců (tzn. subsaharská komunita zajišťuje pro své členy základní zázemí, hmotného i nehmotného charakteru, nezbytného pro integraci do hostitelské společnosti). Na příkladu západoevropských zemí bylo možné vidět, že si migranti do hostitelské společnosti přináší určitý kulturní kapitál, který dále rozvíjejí a staví na svých dosavadních znalostech a vědomostech. Imigranti chtějí žít své vlastní individuální životy a naplňovat si své představy, které si formulovali často už dávno před migrací (Uherek, 2008).

Všechny studované země (Francii, Velkou Británií, Belgií a Českou republiku) spojovala skutečnost, že naprosto nejdůležitějším předpokladem úspěšné integrace subsaharských imigrantů do hostitelské společnosti je stabilita pobytového statusu. Stablní pobytový status (tj. trvalý pobyt, nabyté občanství), ačkoli není sám o sobě lékem na všechny problémy související s procesem integrace, usnadňuje subsaharským imigrantům nalézt odpovídající pracovní uplatnění, zlepšit jim bytové podmínky a podpořit jejich zájem o osobní participaci na programech rozvojové pomoci se zeměmi původu. Stablní pobytový status subsaharským imigrantům v západoevropských zemích (oproti České republice) pomáhal posilovat jejich interkomunitní soudržnost. Subsaharští imigranti, vybavení trvalým pobytem nebo uděleným státním občanstvím příslušné hostitelské společnosti, zakládali etnická sdružení a přátelské spolky, kterých bylo v každé studované zemi od několika desítek (v Belgií) až po několik stovek (ve Francii, Velké Británii). Mohlo by se zdát, že úspěšná ekonomická integrace subsaharských imigrantů v hostitelské společnosti působí protikladně vůči rozvoji komunitního života subsaharské diaspory, v praxi ovšem mohou obě skutečnosti relativně dobře koexistovat. Úspěšnost integračního procesu imigrantů není z tohoto důvodu vhodné hodnotit pouze z pohledu zdařilého ekonomického začlenění imigranta do hostitelské společnosti, ale je nezbytné jej vnímat ve své komplexnosti tak, jak se o to snaží ve svých dílech řada uznávaných autorů (např. Castles, 2008; Niessen, 2007). Dle těchto autorů nepředurčuje úspěšná ekonomická integrace imigrantů zároveň jejich uspokojivé společenské postavení, ačkoli jim v tom obvykle pomáhá.

Uskutečněná terénní šetření integračního procesu subsaharských imigrantů dlouhodobě pobývajících v západoevropských zemích (Francii, Velké Británii a Belgií) a imigrantů subsaharského původu usazených v České republice naznačují, že vůbec nejvýznamnějším rozdílem je absence tzv. afrických čtvrtí v České republice²⁰⁴. Oproti imigrantům dlouhodobě pobývajícím ve Francii, Velké Británii a Belgií se subsaharská komunita usazená v České republice prakticky nekonzcentruje do žádného geograficky ohraničeného prostoru (náznak komunitního sdružování můžeme spatřit jen v Praze 6 Suchdole, kde se nachází Česká zemědělská univerzita v Praze, kterou studenti z rozvojových afrických zemí často navštěvují)²⁰⁵. Druhým významným rozdílem, kterým se subsaharští imigranti usazení

²⁰⁴ Vzhledem k nízkému počtu oslovených respondentů nelze považovat získané závěry za reprezentativní zjištění, jedná se pouze o konstatování, ilustrující realitu 68 subsaharských imigrantů.

²⁰⁵ Ke komunitě, která vykazuje zřetelné tendence koncentrovat se na určitém geografickém území, patří v České republice Vietnamci. Jedná se o třetí nejpočetnější skupinu cizinců, která v České republice pobývá (ke dni 31. 12. 2008 pobývalo na území ČR 60 258 Vietnamců; Zdroj: ČSÚ, 2009). Vietnamská komunita se do velké míry zdržuje v okolí pražských, brněnských, chebských a ostravských velkotržnic, které jsou svým způsobem uzavřeným světem, ze kterého Vietnamci nemusí vůbec vycházet: najdou zde prodejny s asijskými potravinami, kadeřníka, prodejnu letenek, právní služby, redakce časopisů, obchodní partnery atd., tedy někteří nejsou vůbec motivováni učit se česky a rozumět českému prostředí (Pechová, 2007, s. 24). Hlavu vietnamské komunity tvoří nejčastěji majitelé

v západoevropských zemích odlišují od imigrantů subsaharského původu usazených v České republice, je jejich ochota finančně a materiálně zabezpečovat rodinu v zemi původu. Subsaharští imigranti dlouhodobě pobývající v České republice jsou v porovnání s imigranty v ostatních evropských zemích vůči své komunitě v zemi původu obvykle méně štedří (tj. zasílají vzdáleným rodinám méně věcných darů i remitencí) a také své příbuzné navštěvují zpravidla jen zřídka²⁰⁶. Třetí významnou odlišností, která odděluje subsaharské imigranty dlouhodobě pobývající ve Francii, Velké Británii a Belgii od imigrantů subsaharského původu usazených v České republice, je tendence první zmiňované skupiny žít komunitním životem²⁰⁷. Nízkou míru soudržnosti africké komunity v České republice, stejně tak jako slabost sociálních sítí, je možné vysvětlit jak malou velikostí dané komunity v absolutních číslech, tak samotným motivem příjezdu imigrantů do země. Dvě třetiny oslovených kvalifikovaných subsaharských imigrantů, dlouhodobě pobývajících v České republice, přijely do země individuálně na základě sjednaných studijních víz²⁰⁸. V případě Francie, Velké Británie a Belgie naopak téměř polovina všech oslovených respondentů využila jako vstupní bránu do země institut mezinárodní ochrany. Provedené empirické šetření dále poukázalo na skutečnost, že s největšími problémy se v průběhu integračního procesu v České republice potýkají žadatelé o mezinárodní ochranu a držitelé mezinárodní ochrany. Naopak nejlépe hodnotí svou integraci do české společnosti imigranti z Angoly a Etiopie, kteří přijížděli na české území již od 60. let minulého století díky smlouvám mezi socialistickými státy o přátelství a vzájemné pomoci. S jejich integrací do většinové společnosti jim zpravidla velmi pomohli jejich čeští partneři. Ve Francii, Velké Británii a Belgii vůbec nejvyšším společenským statutem (hodnoceno podle zaujímané pozice na trhu práce a společenské prestiže) disponovali ti subsaharští imigranti, kteří se nacházeli na

velkotržnic, kteří poskytují pronájmy menším prodejcům, provozují v nich i restaurace, herny, kasina a apod. Největší a nejnámější velkotržnicemi v Praze jsou velkoobchod Sapa v Praze Libuši a HKH v Malešicích.

²⁰⁶ Dle statistických informací se ČR v roce 2006 stala odesílatelskou zemí. Nejvíce remitenčních plateb bylo přitom v období 2005-2007 směřováno do Vietnamu, na Slovensko a Ukrajinu. Do Vietnamu směřovalo celkem 11 % z 55 mld. Kč. Představitelé České bankovní asociace poznamenali, že způsob využití remitencí se liší podle země původu migranta. Vietnamci remittance posílají do Vietnamu nejen z důvodu podpory své rodiny, ale také za účelem podnikání (Rejšková a spol., 2009).

²⁰⁷ Vietnamská komunita je často charakterizována jako velmi uzavřená, samostatná a izolovaná, stojící na významné vnitřní provázanosti bez výrazné potřeby integrovat se do života české populace (Pechová, 2007, s. 24). Nieměně, potomci vietnamských imigrantů, kteří se v ČR narodili nebo zde žijí od malička, převzali již mnoho hodnot a styl života z české společnosti, a mají proto často mnohem blíže ke svým českým vrstevníkům než ke svojí, tradičně založené, vietnamské komunitě a rodině. Mladí Vietnamci jsou na rozdíl od většiny svých rodičů zpravidla velmi dobře integrováni do majoritní společnosti, což způsobuje jisté mezigenerační konflikty, se kterými se současná vietnamská komunita (založená na rodině) musí potýkat. Největším problémem místních Vietnamců v současnosti bývají vznikající problémy uvnitř rodiny, které pramení z jazykové a kulturní bariéry (Pechová, 2007, s. 26).

²⁰⁸ Imigrace z Vietnamu na území dnešní ČR přicházela v několika vlnách od roku 1956. V tomto roce po mezistátní dohodě přišlo několik jednotlivců a zejména sto dětí postižených válkou. V dalších letech pak následují malé skupinky studentů. Objevily se mezi nimi i méně "praktické" obory jako byli loutkoherci apod. V roce 1967 doplnilo stávající skupinu učňů, studentů a stážístů dalších 2 100 Vietnamců, většinou dělníků (Brouček, 2005). Zájem Vietnamců o práci v českých továrnách v dělnických profesích vydržel až do současnosti. Ve většině vietnamských časopisů, které vycházejí v České republice, jsou pravidelně inzerovány nabídky práce dělnických pozic v českých firmách, které nabírají vietnamské zaměstnance – nejčastěji se jedná o práci v oblasti výroby elektroniky, porcelánu, v potravinářském průmyslu, automobilovém průmyslu a tabákovém průmyslu (Pechová, 2007, s. 31). Noví vietnamští imigranti přicházejí do České republiky často s pomocí neoficiálních vietnamských zprostředkovatelských pracovních agentur, které většinou pracují bez licence. V posledních letech jsou rekrutováni zejména chudí a méně vzdělaní vietnamští občané, kteří musejí zaplatit neúměrně vysoké poplatky za zprostředkovatelské služby (cca 6 000 – 8 000 USD), jež se nevyznačují vždy očekávanou kvalitou. Často se proto stává, že vietnamští imigranti, kteří do ČR přicestují, jsou bez práce, bez bydlení, bez peněz a s dluhy. Zprostředkovatelské agentury vzešly většinou z generace migrantů a migrantek, která pobývala na území ČR již před rokem 1989, tj. je sociálně dobře etablovaná a operuje dostatečnými znalostmi z oblasti českého práva, kultury, ekonomiky, ale i sociálními kontakty na potřebných místech“ (Pechová, 2007, s. 28).

území hostitelského státu více než pět let a byli držiteli povolení k trvalému pobytu nebo občanství příslušné hostitelské společnosti. Naopak nejvíce znevýhodněny (na trhu práce i ve společenském životě) byly osoby disponující pouze časově omezeným pobytovým oprávněním. Vzhledem ke skutečnosti, že mezi těmi nejlépe socioekonomicky integrovanými imigranty obvykle nefigurovali novousedlíci mladší 25 let, je možné konstatovat, že úspěšná integrace do společnosti si žádá určitý čas.

Na základě výsledků realizovaných zahraničních výzkumů by se začleňování vysoce kvalifikovaných subsaharských imigrantů do společnosti mělo stát efektivnějším po implementaci následující série pěti pro-integračních doporučení:

- 1) V první řadě by se hostitelská společnost měla snažit o stabilizaci pobytového statusu u dlouhodobě usazených imigrantů (tj. imigrantů, pobývajících v hostitelské společnosti déle než 1 rok).
- 2) Lokální integrační strategie by měly podporovat implementaci zcela konkrétních programů politiky zaměstnanosti a bytové politiky. Je důležité, aby tyto programy vycházely z pozitivně-aktivního přístupu (tzn. poskytovat imigrantům konkrétní nabídky práce; chránit imigranty před diskriminací při hledání adekvátního ubytování atd.) a nikoli z přístupu negativně-pasivního (usilujícího o socioekonomickou integraci imigrantů např. zakazováním užívání jejich rodného jazyka; rušením etnických hromadných sdělovacích prostředků; zvyšováním daňových odvodů za satelitní paraboly atd.).
- 3) Lokální integrační strategie by neměly uplatňovat pouze anti-komunitaristickou asimilační politiku, jejímž zájmem by byla eliminace veškerých kulturních specifík imigrantů, neboť toto může dříve či později vyprovokovat sociální nepokoje.
- 4) Lokální integrační strategie by měly být sestaveny tak, aby zvolené nástroje vedoucí k ekonomické integraci imigrantů zohlednily i potenciál kulturní diverzity v dané hostitelské společnosti (např. usnadněním zakládání etnických podniků, popř. sdružení cizinců na podporu integrace imigrantů či rozvoje země původu atd.).
- 5) Lokální integrační politiky by se měly snažit o propojení logiky komunitarismu s novým pojetím státního občanství, kdy by se imigrant dlouhodobě pobývajících na území příslušného státu (tj. déle než rok) mohl do určité míry podílet na správě věcí veřejných (např. účastí imigrantů v referendech a na dalších významných aktivitách obce) při zachování některých prvků své původní kulturní identity.

Integrační politiky Paříže, Londýna a Lutychu byly vyhodnocovány podle parametrů integrace typických pro interkulturní město tak, jak je ve svých výzkumech definoval izraelský vědec Alexander (Alexander, 2007, In Wood; Landry, 2007, s. 296–297). Výsledky realizovaných terénních šetření se zástupci cílové skupiny a semi-strukturovaných rozhovorů s představiteli místní správy byly následně sepsány do tabulek, které na jedné straně zobrazují aktivity v rámci lokálních integračních strategií a na druhé straně se věnují analýze zpětné vazby efektivnosti užitých nástrojů z pohledu samotných adresátů pomoci – tj. subsaharských imigrantů (viz výše tabulky. č. 25, 27, 28). Posilováním jednotlivých parametrů integrace bychom měli podle Alexandera dostat idejím skutečně interkulturního města, založeného na

vzájemném respektu a toleranci. Alexanderovy parametry integrace se prolínaly všemi studovanými městy, nicméně přijaté nástroje, vedoucí k jejich naplnění, byly vždy uzpůsobeny místně specifickým podmínkám. V následující tabulce č. 29 jsou shrnuty příklady nástrojů integračních politik aplikovaných v analyzovaných západoevropských zemích, které jsou uspořádány podle sedmi zvolených parametrů integrace (viz kapitola 2.3 „Popis užití metodologie, metody“). Aplikované integrační nástroje jsou v tabulce zobecněny tak, aby mohly posloužit jako zdroj inspirace pro tvorbu specifických (lokálních/regionálních) integračních strategií v českém prostředí.

Tab. 29 - Doporučení pro utváření integračních strategií v České republice podle parametrů interkulturního města

Parametry integrace	Doporučení pro místní správu
Finanční a logistická podpora existence sdružení cizinců	<ul style="list-style-type: none"> Asistování při zakládání sdružení cizinců a finanční podpora jejich aktivit – tj. projektů na posílení sociální soudržnosti mezi odlišnými komunitami, mikroprojektů na ochranu nezadatelných lidských práv a demokratických hodnot v rozvojových zemích.
Podpora uznávání migrantovi odborné kvalifikace a jeho přístupu ke vzdělání	<ul style="list-style-type: none"> Zprostředkování kurzů gramotnosti pro analfabety, stejně jako jazykových kurzů pro již usazené migranty a děti nastupující do školy; doučování dětí subsaharských imigrantů. Podpora společných zájmových aktivit zástupců většinové populace a menšinových komunit, v rámci kterých si imigranti zdokonalí nejen své jazykové schopnosti, ale i praktické interpersonální dovednosti s představiteli jiné kultury.
Podpora smíšeného/multikulturního bydlení	<ul style="list-style-type: none"> Začlenění principů sociální rozmanitosti do bytové politiky města, která by následně posilovala heterogenní prostorové rozmístění obyvatelstva. Realizace nejrůznějších interkulturních aktivit a společenských událostí v lokalitě, zaměřených na podporu sociálního dialogu a porozumění mezi odlišnými kulturními komunitami.
Existence a efektivnost vynucování anti-diskriminačních zákonů	<ul style="list-style-type: none"> Vynucení dodržování antidiskriminačního zákona (tj. v České republice Zákona o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, 198/2009 Sb.), a to ve všech sférách společenského života (tj. zaměstnání, vzdělávání, bydlení atd.). Vytváření pravidelných analýz vývoje indikátorů rasismu na území města (např. terénními šetřeními nebo zavedením elektronické podatelny pro anonymní přijímání stížností od osob bezprostředně ohrožených rasovou diskriminací nebo jejich obětí).
Zapojení města do řešení interetnických konfliktů a jejich prevence	<ul style="list-style-type: none"> Ochota města spolupracovat s představiteli odlišných komunit na řešení veřejnoprávních záležitostí. Podpora existence multikulturních pracovních týmů (např. každoročním předáváním <i>Etiket rovnosti v rozmanitosti</i>). Implementace nejrůznějších programů zaměřených na podporu socioekonomického začleňování druhé a třetí generace imigrantů.

<p>Zapojení města do řešení interetnických konfliktů a jejich prevence (pokr.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Podpora zvyšování osvěty většinové populace na téma významu interkulturního soužití (např. vytvořením Plánu <i>rozmanitosti města</i> pro posílení socio-profesních dovedností lokálních úředníků nebo ustavením postu <i>Poradce pro otázky diversity</i>, jehož posláním by byla podpora aktivit vedoucích k vytvoření sociálně soudržné společnosti). • Pravidelné zpracovávání odborných analýz, odhalujících problematické oblasti integrace imigrantů a uprchlíků v lokalitě, na jejichž základě by byly upravovány existující nástroje lokálních integračních politik. • Pořádání společenských slavností a karnevalů, jichž by se zúčastnili zástupci všech kulturních komunit v lokalitě.
<p>Účast dlouhodobě usazených cizinců na rozhodovacích procesech místní samosprávy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sestavení expertního týmu starosty pro otázky interkulturality, ve kterém by nechyběli ani zástupci přistěhovalecké komunity. Společně by tak řešili otázky socioekonomického charakteru, bezprostředně spjaté s životem obyvatel v příslušné lokalitě. • Ustavení poradního orgánu pro přistěhovalce z mimoevropských zemí, v němž by byly paritně zastoupeny nejpočetnější přistěhovalecké komunity, žijící v dané lokalitě na základě dlouhodobého nebo trvalého pobytu. • Podpora spolupráce mezi místními úřady, neziskovými organizacemi a sdruženími cizinců v procesu implementace zvolených integračních programů – při zohlednění práv představitelů jednotlivých kulturních komunit.
<p>Zavedení nástrojů nadnárodní spolupráce a propojenost lokální integrační politiky s politikou rozvoje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vytvoření obecní konzultační komise, jejímž posláním by bylo zefektivnění rozvojové spolupráce mezi zeměmi původu a hostitelskou společností (členy takové komise by kromě zástupců lokální samosprávy a odborníků z praxe byli taktéž imigranti dlouhodobě usazení v dané lokalitě). • Posilování transnacionálních vazeb mezi africkou diasporou a zeměmi původu subsaharských imigrantů prostřednictvím financování vybraných rozvojových projektů. • Podpora zakládání podílových fondů, které by napomohly uspořené prostředky imigrantů co neefektivněji využít v zemích původu. • Uzavírání družeb s obcemi v zemích původu imigrantů, jejichž cílem by bylo především zlepšení přístupu tamějších obyvatel ke vzdělání, vodním zdrojům a zdokonalování profesních dovedností tamějších pracovníků místní správy.

Zdroj: Vlastní šetření, 2007 – 2008

K vytvoření skutečně sociálně soudržné společnosti, ve které by představitelé subsaharské diaspory nebyli nijak diskriminováni, ovšem nestačí zpracování optimální integrační politiky interkulturního soužití. Je rovněž nezbytné uvědomit si příčiny interkulturních konfliktů (vyvolaných obvykle negativními předsudky vůči subsaharským Afričanům), a tyto napříště eliminovat efektivnějším a citlivějším využíváním hromadných sdělovacích prostředků.

Obr. 53 - Smíšená svatba Belgičanky a Konžana v belgickém Lutychu (2004)

Foto: Altay Manço

Pozn.: fotografie byly pořízeny v belgickém Lutychu dne 10. dubna 2004.

Seznam použité literatury

- ALEŠOVÁ, N. *Koncept multikulturalismu*. [cit. 2008-08-30]. Dostupný z WWW: <http://antropologie.zcu.cz/prednasky/student/psms.rtf>
- ALEXANDER, M. Comparing Local Policies Towards Migrants. In *MPMC – Multicultural Policies and Modes of Citizenship in European Cities Newsletter*, 2002, Vol. 5, No. 1.
- ALEXANDER, M. Local policies towards migrants as an expression of host-stranger relations: A proposed typology. In *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2003, Vol. 29., No.4.
- BARŠA, P. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno : CDK, 1999.
- BARŠOVÁ, A. *Integrace přistěhovalců v Evropě: od občanské integrace k multikulturalismu a zpět?* Projev na konferenci „Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit“. Praha, 24. 1. 2005. [cit. 2009-01-14]. Dostupný z WWW: http://www.varianty.cz/download/pdf/texts_4.pdf.
- BARŠOVÁ, A. *Francie chce změnit přistěhovaleckou politiku – Francouzský parlament schválil novou imigrační strategii Nicolase Sarkozyho*. Praha : MKC Migraceonline.cz, 11. 7. 2006. [cit. 2009-03-15]. Dostupný z WWW: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957017>.
- BAUMAN, Z. *Globalization: The Human Consequences*. Cambridge : Polity Press, 1998. ISBN-10: 0745620132.
- BROUČEK, S. *Historie imigrace z Vietnamu do českých zemí*, 2005 [cit. 2009-07-29]. Dostupný z WWW: <http://www.klubhanoi.cz/view.php?cisloclanku=2005040901>.
- CASTLES, S. How nation-states respond to immigration and ethnic diversity. In *New Community*, 1995, Vol. 21, No. 3.
- CASTLES, S. *Conference on Theories of Migration and Social Change*. St Anne's College, Woodstock Road, Oxford, 1. – 3. 7. 2008.
- CÉLIS, D., atašé kanceláře starosty obce Lutych. Rozhovor ze dne 3. 3. 2006, Lutych.
- CENTLIVRES, P. La diaspora comme condition ordinaire. In BERTHOMIÈRE, W.; CHIVALLON, CH. *Les diasporas dans le monde contemporain*. Paris : Karthala, 2006. ISBN 2-84586-814-6.
- Centre d'analyse stratégique, 2006. *Besoins de mains-d'oeuvre et politique migratoire*. Paris : Centre d'analyse stratégique, 2006.
- COIC, 2006. *Commission on Integration & Cohesion – Your chance to tell us what you think*. London : Commission on Integration & Cohesion, 2006. [cit. 2009-04-01].

- Dostupný z WWW:
〈<http://www.communities.gov.uk/documents/communities/pdf/153725.pdf>〉.
- COLLINS, S. Coloured minorities in Britain. In *Lutterworth Press London*, 1957.
- Country Reports on Human Rights Practices, 2007. Republic of the Congo. In *Country Reports on Human Rights Practices 2007*. Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, March 2008. [cit. 2009-03-09]. Dostupný z WWW:
〈<http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2007/100476.htm>〉.
- Člověk v tísní, o.p.s., 2002. *Co je kultura?* Praha : Projekt Varianty. 2002.
[cit. 2008-07-25]. Dostupný z WWW:
〈<http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b01obecnatemata/02.pdf>〉.
- DAOUDA-KOUADIO, A., poradce pro otázky diverzity 19. pařížského arrondissementu. Rozhovor ze dne 18. 9. 2008, Paříž.
- Daily Mail, 2008. Third World migrants behind our 2.3m population boom. *Daily Mail*. 3. 6. 2008. [cit. 2009-03-22]. Dostupný z WWW:
〈<http://www.dailymail.co.uk/news/article-1023512/Third-World-migrants-2-3m-population-boom.html>〉.
- Daily Telegraph, 2008. Britain to have 9.1m immigrants by 2030. *Daily Telegraph*. 31. 1. 2008. [cit. 2009-03-22]. Dostupný z WWW:
〈<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1577120/Britain-to-have-'9.1m-immigrants-by-2030'.html>〉.
- DE PERTHUIS DE LAILLEVAULT, F.X. *La pratique de la photographie dans le cadre d'une étude ethnographique ayant pour sujet la perception de la „pauvreté“*. Ethno Web, 2006. [cit. 2007-01-30]. Dostupný z WWW:
〈<http://www.ethno-web.com/articles.php?action=show&numart=128>〉.
- DELALEEUEWE, N., novinářka specializovaná na africké minority v Belgii. Rozhovor ze dne 27. 3. 2006, Brusel.
- DJIKY, P. Centre social et culturel. Rozhovor ze dne 26. 9. 2007, Paříž.
- DJIKY, P. Centre social et culturel. Rozhovor ze dne 18. 9. 2008, Paříž.
- DRBOHLAV, D. 2001a. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). In ŠIŠKOVÁ, T. (ed.). *Menšiny a migranti v České republice*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.
- DRBOHLAV, D. 2001b. *Evropa a proces mezinárodní migrace*. Praha : Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 17. 1. 2001. [cit. 2007-08-14]. Dostupný z WWW:
〈http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=320〉.
- DRBOHLAV, D. Ethnicity and International Migration: Focus on Family and Religion. In *Studi Emigrazione/Migration Studies*, April 2003, No. 50.
- DRBOHLAV, D. 2008a. Hromadné deportace desítek tisíc lidí si představit neumím. In *Právo*, 28. 6. 2008.

- DRBOHLAV, D. 2008b. *Nelegální ekonomické aktivity migrantů (Česko v evropském kontextu)*. Praha : Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1552-3.
- Erudis, o.p.s., 2007. *Evropská unie*. Erudis, o.p.s., 2007. [cit. 2007-08-14]. Dostupný z WWW: <http://www.erudis.cz/kurzEU/lekce.asp?lekceID=1090>.
- EUMC, 2006. *EUMC – Výroční zpráva za rok 2004-2005*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006, s. 28. ISBN 92-95008-79-0.
- FAUVELLE-AYMAR, F.-X. Les diasporas africaines, Internet et la formation d'une nation noire intercontinentale. In In BERTHOMIÈRE, W.; CHIVALLON, CH. *Les diasporas dans le monde contemporain*. Paris : Karthala, 2006. ISBN 2-84586-814-6.
- Fédération canadienne des municipalités, 2008. *Le développement socioéconomique*. Ottawa : Fédération canadienne des municipalités – Comité permanent du développement socioéconomique, 2008. [cit. 2008-09-30]. Dostupný z WWW: <http://www.fcm.ca/CMFile/ecodev-flUXY-3262008-8986.pdf>.
- GATUGU, J.; AMORANITIS, S.; MANÇO, A. *Notes sur l'état de soutien des associations d'immigrés travaillant avec les immigrés*. Liège : L'Institut de Recherche, Formation et d'Action sur les Migrations, 2005.
- GERMAIN, L.; LASSALLE, D. *Communauté(s), communautarisme(s), aspects comparatifs*. Paris : L'Harmattan, 2008. ISBN 978-2-296-05366-3.
- GERSTNEROVÁ, A. *Migrační trendy v Londýně*. Praha : MKC Migraceonline.cz, 22. 6. 2004. [cit. 2009-03-25]. Dostupný z WWW: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957230>.
- GERSTNEROVÁ, A. 2007a. Sociální soudržnost afrických imigrantů v ČR; Mýtus nebo realita? In *Multikulturní časopis*. Praha : Centrum kultur, 31. 3. 2007, s. 3 – 4.
- GERSTNEROVÁ, A. 2007b. *Posilování kulturní diverzity: podpora systematického přístupu řešení otázek kulturní integrace příchodících*. Výzkumný projekt Grantové agentury Univerzity Karlovy v Praze. Identifikační č. projektu: 265/2006/B-GEO/PřF. Realizace projektu: 1. 1. 2006 – 31. 12. 2007.
- GERSTNEROVÁ, A. 2007c. *Politiky řízení rozmanitosti ve valonských obcích a hlavním městě Bruselu*. Brusel : Kabinet evropského komisaře pro zaměstnanost, sociální záležitosti a rovné příležitosti, 26. 7. 2007.
- GERSTNEROVÁ, A. Závěrečná hodnotící zpráva za NTS F. In *Sborník: „Veletrh inovací pro otevřený trh práce; odmítnuti, ale přesto mají šanci“*. Praha : MPSV ČR, Iniciativa Společenství EQUAL, 2008. ISBN 978-80-86878-73-7. [cit. 2008-08-14]. Dostupný z WWW: http://www.equalcr.cz/files/clanky/1388/SBORNIK_CIP_web2.pdf.
- GERSTNEROVÁ, A.; SEIDLOVÁ, M. *Vytvoření Modelu lokální integrační politiky vůči africkým přistěhovalcům žijícím v České republice*. Juniorský badatelský projekt Grantové agentury Akademie věd ČR. Identifikační č. projektu: KJB901110803. Realizace projektu: 1. 1. 2008 – 31. 12. 2008.
- GIDDENS, A. *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge : Policy Press, 1984.

- Guide to Democracy, 2006. Local Government. In *Guide to Democracy*. London, 20. 4. 2006. [cit. 2009-04-04]. Dostupný z WWW: http://www.obv.org.uk/index.php?option=com_content&task=view&id=227&Itemid=121#localgovt.
- HAMPL, M. K urbanizaci. In MUSIL, J. (ed.). *Proces urbanizace v Evropě*. Praha : FSV UK, Centrum pro sociální a ekonomické strategie. [cit. 2007-08-14]. Dostupný z WWW: <http://www.cefres.cz/pdf/musil.pdf>.
- HANNERZ, U. *Exploring the City. Inquiries toward an Urban Anthropology*. New York and Guildford, Surrey : Columbia University Press, 1980.
- Haute conseil à l'intégration (2006). *Le bilan de la politique d'intégration 2002 – 2005*. Paris : Haute conseil à l'intégration, 2006.
- HECKMANN, F. *Integration Research in a European Perspective*. Workshop on Demographic and Cultural Specificity and Integration of Migrants, Germany, 10 –11 November 2000.
- HECKMANN, F. *Integration Policies in Europe : National Differences or Convergence ?* European Research Conference, Obernai/France, 23 – 28 September 1999.
- HEŘMANOVÁ, E. *Vybrané vícerozměrné statistické metody v geografii*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1991.
- Het NRC Handelsblad Cultureel Supplement, 2001. Lack of Self Respect. In *Het NRC Handelsblad Cultureel Supplement*, 15. 6. 2001. [cit. 2008-08-14]. Dostupný z WWW: <http://www.militantislammonitor.org/article/id/349>.
- Home Office Statistical Bulletin, 2007. Persons Granted British Citizenship United Kingdom 2006. In *Home Office Statistical Bulletin*. 22. 5. 2007. [cit. 2009-03-22]. Dostupný z WWW: <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs07/hosb0807.pdf>.
- CHIKEZIE, Ch. *La diaspora africaine : panafricanisme ou solidarité villageoise?* London : African Foundation for Development, 2002. [cit. 2009-03-22]. Dostupný z WWW: <http://www.afrology.com/soc/pdf/diaspora.pdf>.
- INSEE, 1999. *Comment vivent les immigrants ?*. Paris : INSEE, 1999 . [cit. 2009-03-21]. Dostupný z WWW: http://www.insee.fr/fr/insee_regions/alsace/rfc/docs/cpad08_17.pdf.
- INSEE, 2007. *Densité départements-France 2005-2006*. Paris : INSEE, 2007. [cit. 2009-03-15]. Dostupný z WWW: http://fr.wikipedia.org/wiki/Fichier:Densit%C3%A9_d%C3%A9partements-France.svg.
- International Migration Outlook*, SOPEMI 2008 Edition. ISBN 978-92-64- 045651. [cit. 2009-07-08]. Dostupný z WWW: <http://www.oecd.org/dataoecd/30/17/41275422.pdf>.
- IRFAM, 2006. Femmes, immigration, autonomie vieux débats, nouvelles réalités. In *Diversité et Citoyennetés, La Lettre de l'IRFAM*. Liège : IRFAM, 2006, No. 7.
- JARAB, J. Kabinet evropského komisaře pro zaměstnanost, sociální záležitosti a rovné příležitosti. Rozhovor ze dne 8. 3. 2007, Brusel.
- JENKINS, R. (29. května 1966) podle Crick, Bernard, projev na konferenci „Integrace cizinců v Evropě“. Slovo 21, 2004.

- JIROUŠKOVÁ, J. *Integrace Afričanů a Afroameričanů na území České republiky*. Praha : Orientální ústav AVČR, 2002. [cit. 2009-04-25]. Dostupný z WWW: http://www.cizinci.cz/files/clanky/119/Integrace_Africanu_a_Afroamericanu_na_uzemi_CR.pdf.
- KADERKA, P.; KARHANOVÁ, K. *Obraz cizinců v médiích*. Praha : Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, 2002. [cit. 2008-07-25]. Dostupný z WWW: http://www.cizinci.cz/files/clanky/122/Obraz_cizincu_v_mediich_Zprava_o_projektu_za_rok_2002.pdf.
- KABAMBA, B., docent na katedře sociální politiky Právnické fakulty Univerzity města Lutych. Rozhovor ze dne 16. 3. 2006, Lutych – Sart Tilman.
- KAGNÉ, B.; MARTINIELLO, M. L'immigration subsaharienne en Belgique. In *Courrier hebdomadaire*, 2001, No. 1721.
- KALOMBO, M.; PARTOUNE, Ch. *Un outil pour un recueil global des représentations mentales: les figurines symboliques*. Lutych : Institut de sociologie de la famille, Université de Liège. [cit. 2006-04-20]. Dostupný z WWW: <http://www.lmg.ulg.ac.be/articles/figurines.html>.
- KOSTLÁN, D. Transnacionalismus. Praha : Evropské město. [cit. 2009-07-08]. Dostupný z WWW: http://www.evropskemesto.cz/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=494.
- LUMONGA, M., prezident Sdružení konžských profesorů Univerzity města Lutych/Cercle des chercheurs congolais de Liège (CCC – ULG). Rozhovor ze dne 30. 3. 2006, Lutych.
- MABAYA, J. P., subsaharský imigrant žijící v Belgii. Rozhovor ze dne 15. 10. 2007, Brusel.
- MANÇO, A. *Compétences interculturelles des jeunes issus de l'immigration*. Paris : L'Harmattan, 2002. ISBN 2-7475-3406-5.
- MANÇO, A. *L'argent des fourmis: relations – migrations – développement*. Liège, 25. 5. 2007.
- MANÇO, A. 2008a. *Valorisation des compétences et co-développement. Africain(e)s qualifié(e)s en immigration*. Paris : L'Harmattan, 2008. ISBN 978-2-296-05519-3.
- MANÇO, A. 2008b. *Impact de la diaspora sur le développement en Afrique: enseignement d'une recherche européenne*. Bruxelles : Commission du développement & Département thématique de la Direction générale pour les politiques externes de l'Union. Table ronde, 10. 9. 2008.
- MARTINIELLO, M.; PIQUARD, B. *Diversity in the City*. Bilbao : University of Deusto, 2002. ISBN: 84-7485-789-9. [cit. 2009-02-02]. Dostupný z WWW: http://www.humanitariannet.deusto.es/publica/PUBLICACIONES_PDF/06%20Diversity%20in%20the%20City.pdf.
- MARTINIELLO, M.; KAGNÉ, B. *City template Liège – Basic information on ethnic minorities and their participation*. Liège : Université de Liège (MPMC project), 2006.
- McLOUGHLIN, S. *From Diaspora to Multi-Locality: Writing British Asian Cities*. Leeds : University of Leeds, 2007. [cit. 2008-08-30]. Dostupný z WWW: <http://www.diasporas.ac.uk/assets/McLoughlin%20end%20of%20year%202007.pdf>.

- MICHEL, L. *Poznámka z prezentace přednesené na konferenci Evropa a Afrika*. Lisabon, 7. 12. 2007.
- MUKARWEBEYA, A. Centrum pro rovnost příležitostí a boje proti rasismu. Rozhovor ze dne 31. 3. 2006, Brusel.
- MUSIL, J. *Proces urbanizace v Evropě*. Praha : FSV UK Centrum pro sociální a ekonomické strategie. [cit. 2008-08-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.cefres.cz/pdf/musil.pdf>>.
- NESS, I. *Immigrants, Unions and the New U.S. Labor Market*, Philadelphia, PA : Temple University Press, 2005.
- NIESSEN, J.; SCHIBEL, Y.; MAGONI, R. (eds). *EU and US approaches to the management of immigration – United Kingdom*. Brussels : Migration Policy Group, May 2003.
- NIESSEN, J. *Towards a Common European Framework for Migration and Integration Policies: Perspectives from European Institutions and Civil Society Organisations*, Conference in Brussels, 12. 6. 2007.
- Nový prostor. *Diversity management*. [cit. 2009-07-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.diversity-management.cz/faq.php?id=12>>.
- OYATAMBWE, D.W. *Matonge – Porte de Namur: un quartier africain au cœur de Bruxelles?* Brusel : Commission Communautaire Française, 2006.
- PACIONE, M. *Urban Geography: A Global Perspective*. London : Routledge, 2005, 2nd ed.
- PECHOVÁ, E. *Migrace z Vietnamu do české republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování*. Praha : La Strada ČR, 2007.
- POIRIER, Ch. *Urbanisation, Culture et Société*. Montreal : Institut national de la recherche scientifique, 2005.
- POKAN, A. T. kamerunský migrant a ředitel Centrální africké organizace. Rozhovor ze dne 25. 8. 2007, Londýn.
- Researching the needs of the French speaking African community in Southwark*. London : Southwark Council, 2006. [cit. 2009-04-04]. Dostupný z WWW: <http://www.casouthwark.org.uk/attachments/005_Francophone%20Survey%20-%20Report.pdf>.
- REJŠKOVÁ, T.; STOJANOV, R.; ŠOLCOVÁ, P.; TOLLAROVÁ, B. *Studie: Remittance zasílané z České republiky a jejich rozvojový dopad*. Praha : Migraceonline.cz, 19. 6. 2009. [cit. 2009-07-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2187666>>.
- SALT, J. The Business of International Migration. In Siddique M.A.B. (ed.). *International Migration into the 21st Century: Essays in Honour of Reginald Appleyard*. Cheltenham : Edward Elgar, 2001.
- SCOTT, S. *Způsobilost teorie "globálního města" vysvětlit současné vzorce a procesy pracovní migrace v rámci Evropy*. Praha : Migraceonline.cz. [cit. 2007-08-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2033536>>.
- SEIDLOVÁ, M. *Analýza migrační politiky Francie a možné poučení pro Česko*. Praha : PČF

- UK, 2009.
- SERINTE, K., subsaharský imigrant žijící v Paříži. Rozhovor ze dne 27.9 2007, Paříž.
- STANTON, R. zaměstnanec „Greater London Authority”. Rozhovor ze dne 10. 10. 2007, Londýn.
- SVEINSSON, K. P. „*Bienvenue? – Narratives of Francophone Cameroonians*“. London : Runnymede, 2006. [cit. 2009-04-04]. Dostupný z WWW: <http://www.runnymedetrust.org/uploads/projects/Cameroonians%20FINAL.pdf>.
- ŠÝKORA, L. Citace z přednášky *Globalizace a její společenské a geografické důsledky*. Praha : PřF UK. [cit. 2008-08-31]. Dostupný z WWW: <http://prg.xf.cz/kniha/kap-Sykora.doc>.
- ŠÍŠKOVÁ, T. (ed.). *Menšiny a migranti v České republice. My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.
- ŠTĚCHOVÁ, M. *Interetnické konflikty jako důsledek rasové nevráživosti*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001. [cit. 2008-08-20]. Dostupný z WWW: <http://www.ok.cz/iksp/docs/266.pdf>.
- TEMELOVÁ, J.; ŠÝKORA, L. *Segregace: definice, příčiny, důsledky, řešení*. Praha : PřF UK, 2005. [cit. 2008-09-30]. Dostupný z WWW: http://everest.natur.cuni.cz/akce/segregace/publikace/Temelova_Sykora.pdf.
- The Heart of Europe, 2007. Tomáš Baťa Czech Shoemaker for Africa. In *The Heart of Europe*. Prague: Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic, 2007, Vol. 14, No. 3.
- The Social and Spatial Inequalities Research Group, 2001. *People and Places*. Sheffield : University of Sheffield, 2001. [cit. 2009-03-25]. Dostupný z WWW: <http://www.sasi.group.shef.ac.uk/publications/pandpexamples.htm>.
- UHEREK, Z. *Integrace cizinců z hlediska emického a etického*. Praha : Migraceonline.cz, 10. 5. 2005 [cit. 2009-07-09]. Dostupný z WWW: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fceb50bfa263ef/ZUherek_Integrace_cizincu.pdf.
- UHEREK, Z.; KORECKÁ, Z.; POJAROVÁ, T.; a kol. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Praha : Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., 2008.
- WOOD, P.; LANDRY, Ch. *The Intercultural City – Planning for Diversity Advantage*. London : Earthscan, 2007. ISBN 13:978-1-8447-436-5.
- ZEMAN, J. *Vystoupení na Konferenci Česká republika a Afrika*. Velký sál Černínského paláce Ministerstva zahraničních věcí ČR. Praha, 25. 10. 2007.
- ZÍDEK, P.; SIEBER, K. *Československo a subsaharská Afrika v letech 1948-1989*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2007. ISBN 80-86506-58-4.
- ZÍDEK, P. Ties with Africa. In *The Heart of Europe*. Prague : Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic, 2007, Vol. 14, No. 3.

Příloha

Dotazník – Vyhodnocení integračního procesu subsaharských imigrantů usazených v ČR

Dotazník č.

Vyhodnocení integračního procesu subsaharských imigrantů usazených v ČR

Dovoluji si Vás oslovit s prosbou o spolupráci na kvalitativním výzkumu vyhodnocujícím integrační proces subsaharských imigrantů pobývajících v České republice.

Účelem tohoto dotazníkového šetření je zjištění úrovně integračního procesu subsaharských imigrantů žijících v České republice déle než 1 rok, jehož výsledky budou použity pro vypracování modelu lokální integrační politiky vůči této specifické skupině přistěhovalců.

Tento dotazník je anonymní.

Prosíme o pečlivé přečtení a vyplnění všech uvedených otázek.

Děkuji za Vaši pozornost, kterou vyplňování dotazníku věnujete.

I. Část

V následující sérii otázek označte na stupnici 1 - 3 svůj postoj:

1. nesouhlasím
2. souhlasím částečně
3. souhlasím

1. V České republice si dokáží snadno obstarat věci, které jsou nedílnou součástí každodenního života Afričanů (tj. potraviny, tradiční oděvy, kosmetické přípravky určené pro tmavou pleť).	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
2. Je nezbytné udržovat kontakt s komunitou stejného etnického původu, která žije v České republice.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
3. Hledám si přátele zejména v rámci své komunity.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
4. Moje široká rodina (sestřenice, bratřenci, tety, atd.) pro mě hodně znamená.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
5. Raději bych si vzal(a) Češku/Čecha, než zástupce stejné etnické komunity (je-li relevantní).	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
6. Rodina by neměla nic proti tomu, kdybych si chtěl(a) vzít Češku/Čecha.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
7. Česká společnost se chová stejně spravedlivě vůči všem, bez ohledu na barvu pleti.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
8. Často se společensky stýkám s českými přáteli.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
9. Mám v České republice hodně dobrých přátel.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
10. Cítím se v ČR osamělá(ý).	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím

11. Majoritní společnost je vůči cizineckým komunitám uzavřená.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
12. Byl(a) jsem již obětí agresivního rasistického útoku (ve škole, v práci, na ulici, v obchodě, v podniku, atd.).	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
13. Čeští zaměstnavatelé vždy preferují přijmout do pracovního poměru Čecha, než Afričana.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
14. Jsem neustále a všude kontrolován policií.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
15. Ani talentovaní Afričané se nemohou prosadit v české společnosti, neboť společnost je dost rasistická.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
16. Stává se mi, že státní úředníci nechovají ke mně popř. k mé rodině patřičný respekt.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
17. Jen málo lidí je ochotno pronajmout byt Afričanům.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
18. Administrativní požadavky při získávání pracovního povolení v rámci dlouhodobého pobytu jsou příliš vysoké.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
19. Administrativní požadavky při získávání pobytových oprávnění jsou příliš vysoké.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
20. Česká společnost jeví zájem o úspěšnou integraci cizinců a jejich rodin.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
21. Mám v hlavě plno různých plánů jak naložit s budoucností.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím
22. Daří se mi realizovat mé plány.	1 ☐	2 ☐	3 ☐
	Nesouhlasím		Souhlasím

23. Pociťuji jisté obavy, jak se bude život dále odvíjet.	1 ○	2 ○	3 ○
	Nesouhlasím		Souhlasím
24. Spíše žiji okamžikem, než abych se soustředoval(a) na budoucnost.	1 ○	2 ○	3 ○
	Nesouhlasím		Souhlasím
25. Cítím se šťastná(ý) a jistá(ý) sám/sama sebou.	1 ○	2 ○	3 ○
	Nesouhlasím		Souhlasím

Děkujeme za plnění první části dotazníku.

II. Část

Odpovědi na následující otázky označte prosím křížkem, pokud není uvedeno jinak.

Pozn.: Je možné označit i více možností najednou.

1. Pohlaví

- žena
 muž

2. Adresa Vašeho bydliště v České republice (uved'te pouze název města)

3. Věk

4. Místo narození

(uved'te telefonní kód příslušné země; tzn. pro Českou republiku + 420)

5. Vaše národnost při narození

(uved'te telefonní kód příslušné země)

6. Vaše současná národnost

(uved'te telefonní kód příslušné země)

7. Vaše současné občanství

(uved'te telefonní kód příslušné země/příslušných zemí – v případě dvojího občanství)

8. Jaká je Vaše etnická příslušnost?**9. Stav**

- svobodná (ý)
- vdaná/ženatý
- rozvedená (ý)
- vdova/vdovec

10. Máte děti?

- ano (uved'te prosím kolik): _____
- ne

11. Plánujete mít děti? Kolik?

- ano, plánuji (uved'te prosím kolik): _____
- ne, neplánuji
- ne, už neplánuji
- nevím

12. Žijete s někým ve společné domácnosti?

- bydlím sama/sám
- bydlím v ČR s vlastní rodinou (míněno partnerem a popř. dětmi)
- bydlím se spolubydlícími

13. Kolik členů Vaší původní rodiny s Vámi žije ve společné domácnosti?

- počet členů: _____
 - žádný
 - žiji s českou manželkou/manželem
 - bydlím sama/sám
-

14. Žijí někteří členové Vaší původní rodiny dlouhodobě v ČR?

- ano (uveďte prosím kteří): _____
 - ne
 - žijí v jiném v státě EU (uveďte prosím v jakém) : _____
-

15. Jakými jazyky plyně mluvíte?

- česky (uveďte prosím na jaké úrovni): _____
 - anglicky
 - francouzsky
 - portugalsky
 - dalšími (uveďte prosím jakými): _____
-

16. Jakým jazykem mluvíte doma s rodinou (v ČR)?

- česky
 - anglicky
 - francouzsky
 - portugalsky
 - jiným (uveďte prosím jakým): _____
-

17. Počet hodin bezplatné výuky češtiny pro cizince (azylanty) je dle Vašeho názoru:

- plně dostačující
 - uspokojivá
 - neuspokojivá
 - zcela nedostačující
 - nemám praktickou zkušenost
-

18. Navštěvujete zemi původu?

- ano, velmi často
 - ano, ale ne příliš často
 - ne
-

19. Přeje si Vaše rodina v zemi původu, abyste se vrátil(a)?

- ano
- nevím

- občas o tom uvažuji
 - ne
 - nemám rodinu v zemi původu
-

20. Myslíte si, že byste se někdy chtěl(a) vrátit a žít v zemi původu Vašich předků?

- ano, plánuji se vrátit
 - ne (uved'te prosím z jakého důvodu): _____
-

21. Kdybyste měl(a) možnost si vybrat, kde byste chtěl(a) žít, kterou zemi byste si vybral(a)?

- samozřejmě Afriku (uved'te prosím důvod): _____
 - nevím, někdy Afriku, někdy Evropu (uved'te prosím důvod): _____
 - samozřejmě Evropu (uved'te prosím důvod): _____
 - jinou zemi (uved'te prosím kterou): _____
-

22. Co bylo hlavním motivem Vašeho příjezdu do ČR?

- studium
 - práce/podnikání
 - turistika
 - ekonomická krize v zemi původu
 - občanské nepokoje v zemi původu
 - bída a hlad
 - nedodržování základních lidských práv, pronásledování (rasové, náboženské atd.)
 - sjednocení rodiny
 - jiný, uved'te prosím jaký: _____
-

23. Jak dlouho jste v ČR (počet let, měsíců)?**24. V České republice pobýváte na základě:**

- povolení k dlouhodobému pobytu za účelem studia
- povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání
- povolení k dlouhodobému pobytu za účelem sloučení rodiny
- povolení k dlouhodobému pobytu za účelem podnikání
- institutu dočasné ochrany
- přiznaného statusu uprchlíka
- turistického víza
- trvalého pobytu
- nabytého českého občanství

jiného oprávnění (uveďte prosím jakého): _____

25. Cítíte se jako:

- Čech
 - Afričan
 - Afričan i Čech zároveň
 - jiné, uveďte prosím, jakou národnost pokládáte za vlastní: _____
-

26. Jaký je Váš vztah k tradiční kultuře?

- velmi silný, přijímám ji plně za svou
 - přijímám pouze některé její aspekty
 - neutrální
 - lhostejný
 - ztotožňuji se spíše s kulturou evropskou
-

27. Jste praktikující věřící?

- ano (uveďte prosím jakého náboženství): _____
 - jsem věřící, ale ne praktikující
 - ne, nejsem věřící
-

28. Jsou (byli) Vaši rodiče věřící?

- ano (uveďte prosím jakého náboženství): _____
 - ne
-

29. Znáte ve městě Vašeho současného bydliště nějakou organizaci (kulturní, sportovní, náboženskou atd.), která podporuje rozvoj africké kultury?

- ano, navštěvuji často
 - ano, navštěvuji ji zřídka
 - ano, jsem aktivním členem
 - ne, neznám
-

30. Jste v kontaktu s obdobnými organizacemi?

- ano, velmi často (několikrát týdně)
 - ano, docela často (1x týdně a méně)
 - zřídka (1x za měsíc a méně)
 - nikdy
-

31. Přál/a byste si být aktivním členem organizace, která podporuje rozvoj africké kultury?

- ano, jistě
 - možná
 - ne
 - již jsem aktivním členem
-

32. Jaký je Váš pohled na prezentaci Afriky v českých médiích (tisk, rozhlas, televize)?

- dobrý
 - přiměřený (uved'te prosím, co v médiích postrádáte): _____
 - zkreslující (uved'te prosím, v jakém smyslu): _____
-

33. Vaše nejvyšší formální vzdělání jste získal(a):

- v České republice
 - v Africe, v zemi původu
 - v jiné zemi, uveďte prosím které: _____
-

34. Studujete?

- ano (uved'te prosím druh a sídlo Vaší studované školy): _____
 - nestuduji
-

35. Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání (pokud bylo získáno v zahraničí, pokuste se určit jeho ekvivalent v ČR)

- odborné učiliště
 - střední odborné učiliště
 - střední odborné učiliště s maturitou
 - střední odborná škola
 - střední odborná škola s maturitou
 - gymnázium
 - vyšší odborná škola
 - vysoká škola
 - jiné, uveďte prosím jaké: _____
-

36. Jste-li ještě studentem(tkou), jaká je Vaše představa o budoucnosti po ukončení školy?

- pokračovat ve studiu v ČR
- pokračovat ve studiu v jiném státě
- hledat si práci v ČR
- hledat si práci v jiném evropském státě
- vrátit se do země původu
- nestuduji
- nic z uvedených možností

37. Byl(a) jste již v ČR v zaměstnaneckém poměru?

- ano
- ano, ale jen na výpomocné práce
- ne, nikdy
- pracuji

38. Pracujete v současnosti nebo vykonáváte samostatně výdělečnou činnost?

- ano, pracuji na plný úvazek (uveďte prosím v jakém oboru): _____
- ano, pracuji na zkrácený úvazek
- ne, nepracuji
- vykonávám samostatně výdělečnou činnost (uveďte prosím v jakém oboru): _____

39. Váš zaměstnavatel je nejčastěji:

- Čech
- cizinec
- stát
- nepracuji
- pracuji jako OSVČ

40. Pracujete ve svém vystudovaném oboru?

- ano
- částečně
- ne, nepracuji ve vystudovaném oboru
- nepracuji

41. Obecně největším problémem při hledání zaměstnání je:

- nedostatečná znalost českého jazyka
- rasová diskriminace
- obě předchozí varianty zároveň
- nostrifikace zahraničního vzdělání v ČR
- další (uveďte prosím jaký): _____

42. Podporujete finančně/materiálně rodinu v zemi původu?

- ano, zasílám často část svého platu
 - ano, někdy posílám domů jistý finanční obnos nebo materiální dar
 - ano, občas posílám domů materiální dar
 - ne, nikdy
-

43. Jak se vyrovnáváte se zvýšeným zájmem okolí o Vaši osobu (z důvodu odlišné barvy pleti):

- snažím se to přehlížet
 - často trpím depresemi
 - vystupuji sebevědomě
 - lidé se ke mně chovají neutrálně
-

44. Jaká část obyvatelstva se o Vaši kulturní identitu nejvíce zajímá?

- děti
 - mladí a vzdělaní lidé
 - obecně mladí lidé
 - vzdělaní lidé středního věku
 - obecně lidé středního věku
 - obecně starší lidé
 - sousedé a spolupracovníci
 - jiní (uveďte prosím kteří): _____
-

45. Setkal(a) jste se někdy s diskriminací v peněžních institucích, ačkoli jste měl(a) na příslušnou službu nárok? (Například s vyřizováním hypotéky)

- ne, s diskriminací jsem se nesetkal(a)
 - ne, nejsem držitelem trvalého pobytu
 - ano, s diskriminací jsem se setkal(a), uveďte prosím při jaké situaci: _____
-

46. Druh Vašeho současného ubytování:

- podnájem
 - vlastní byt
 - obecní byt
 - vysokoškolská kolej
-

47. Pracujete na základě řádné smlouvy?

- pracuji, ale ne na černém trhu práce
 - nepracuji, jsem student/žena v domácnosti
 - pracuji na základě řádné smlouvy
-

Děkuji mnohokrát za vyplnění dotazníku.